Fernando Soto Aparicio

DEZRĂDĂCINAȚII

UNIVERS

FERNANDO SOTO APARICIO

●

DEZRĂDĂCINAȚII

Coperta de ION MINCU

© FERNANDO SOTO APARICIO
Los Bienaventurados
PLAZA Y JANES, 1979
EDITORES-COLOMBIA Ltda.

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

FERNANDO SOTO APARICIO

DEZRĂDĂCINAȚII

Traducere de VICTORIA MANOLIU

EDITURA UNIVERS

•

București, 1985

Lector : DIANA RADU
Tehnoredactor : ION ANTONESCU

Bun de tipar : 22.06.1985.
Coli tipar 15,25.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
comanda nr. 229.

O PERECHE NENOROCITĂ

O căsnicie care se destramă este imaginea cea mai apropiată de infern.

(Severo Catalina, *Femeia*, VI, 5)

O CHEMA TONA, DAR ÎI ZICEAU CHATA [1]; CELĂLALT nume nu l-a ştiut nimeni niciodată. Apăruse într-o dimineaţă în sat şi, bătînd din poartă în poartă, ceruse de lucru. În sfîrşit i se oferi ceva la birtul Paradis, singurul de prin locurile acelea uitate de lume în creierul munţilor.

De cîteva ori stăpînii ei au vrut s-o dea afară deoarece nu ştia să se poarte cu clienţii şi toată ziua se ţinea numai de cleveteli. Dar cum nu se prea găseau chelneriţe, au ţinut-o pînă la urmă, certîndu-se în schimb între ei. Femeia îşi învinuia bărbatul că s-ar fi îndrăgostit de Tona. Fata abia împlinise cincisprezece ani şi putea constitui un pericol. Avea trupul zvelt şi bine proporţionat, ochii vicleni şi puţin oblici, iar buzele-i erau cărnoase şi senzuale. Bărbatul se apără cît putu de învinuiri, iar dacă la început fata nu-i atrăsese nicicum atenţia, sîcîit de gelozia nevesti-si, sfîrşi prin a o dori.

Aşa se scurseră cîteva luni pînă ce Tona îl cunoscu pe Mario, o prezenţă impunătoare în sat. Era un bărbat chipeş, inalt, bine făcut şi foarte simpatic. Atrăgea privirile. Toţi se temeau de el mai ales de cînd îi dăduse unuia o bătaie

[1] Cîrna (sp.).

atît de zdravănă în birt, încît omul, ca să se facă bine, zăcu două luni la spitalul din orașul vecin. După cîteva întîmplări asemănătoare învățaseră să-i știe de frică și să-i acorde un respect lipsit însă de sinceritate și de convingere.

Ca să ajungă la locul unde se găsea cea mai bună apă de băut din sat, Tona trebuia să coboare un mal abrupt, la poalele căruia curgea un izvoraș pierdut printre stînci și străjuit de două sălcii mereu înclinate melancolic către pămînt. Mario se hotărî într-o zi să-i aţină fetii calea.

— Bună ziua.

— Bună.

— Unde mergi așa grăbită?

— Să iau apă.

— Pot să vin și eu?

— Dacă vrei...

Tonei nu-i displăcea compania lui. O atrăgea probabil caracterul său puternic și dominator, mai ales că era foarte singură și simțea nevoia cuiva s-o protejeze de poftele nestăpînite ale lui don Ventura care, aţîțat de gelozia nevesti-si, devenise de nesuportat.

— Nu muncești prea mult la birt? De ce nu vii la părinții mei?

— Ei au servitoare, iar eu mă simt bine acolo unde sînt.

— Ca să trăncănești toată ziua. Am auzit eu că-ți cam place.

— Și ce-ți pasă? Pot să fac ce vreau...

— Da, așa e...

Dialogul lîncezea. Mario se consideră atins în demnitatea sa de bărbat... El, care era obișnuit să inspire teamă, acum tremura în fața acestei fetișcane al cărui trup degaja un parfum nostalgic și îmbietor.

— Să plec?

— Cum vrei...

— Ascultă-mă, Tona, de ce te porți așa cu mine? De ce ești așa nepăsătoare? Nu ți-ai dat seama că de cînd te-am văzut mi-ai plăcut?

— Nu.

— Adevărat ? Să știi că uneori cînd îmi apăreai în cale vroiam să fug și cîteodată chiar așa făceam. Iar imediat cum dispăreai, îmi era ciudă c-am fost așa de prost și-mi venea să-mi dau pumni în cap.

— Tu ești un bărbat curajos, dar ți-e frică de mine.

— Nu e frică, îmi ești dragă !

Tona se aplecă să ridice ulciorul cu apă, însă Mario o dădu ușor la o parte.

— Lasă ! Ți se aspresc mîinile și eu le vreau frumoase.

— Dar azi ce-ai pățit ? Cred c-ai tras o dușcă ! Stăm de atîta timp aici și încă n-ai luat-o la fugă.

— M-am hotărît să-ți vorbesc. Aș vrea să te am lîngă mine mereu chiar și cînd muncesc sus pe munte la carieră, ca să mă păzești ca un îngeraș.

— Am eu mutră de îngeraș ?

Mario descumpănit amuți. Într-adevăr, Tona era departe de a părea un îngeraș cu ochii ei șireți, cu gura ei mare și bine conturată de buzele ispititoare. Iar în spate nu avea nici urmă de aripioare.

— Să știi că-mi ești dragă, Tona.

— Am auzit.

— Și tu nu-mi spus nimic ?

— Ce să-ți spun ?

— Dacă și tu simți ceva pentru mine... Dacă pot să sper că într-o zi...

— Mai bine dă-mi ulciorul că stăpîna mea iar o să creadă că am fost cu bărbatu-său.

— Dar, Tona, ce spui... ?

— Te-ai speriat, nevinovatule ?

— Nu, dar eu credeam...

Mario tăcu oarecum decepționat. Cu un ușor gest de resemnare îi întinse vasul hotărît să plece.

— Hei, ajută-mă să-l duc pînă mai încolo, îl îmbie ea.

Nu avu puterea să i se împotrivească. Ridică ulciorul care era, de altfel, destul de greu.

— Și acum de ce taci ?

— Păi să vezi... mie îmi ești tare dragă, Tona.
— Mi-ai mai spus-o de trei ori.
— Tu mă placi pe mine ?
— Cum, ca soț ?
— Da. Sînt sărac însă te iubesc mult.
— Iarăși ! Acum știu, omule ! Dar dacă mă mărit îmi pierd slujba.
— Am să muncesc eu și pentru tine ca să nu duci lipsă de nimic.
Și cum Tona tăcea, întrebă :
— Ei, ce zici ?
— Am să-ți răspund mîine dimineață.

Mario, țintuit locului, urmărea cu privirea cum, depărtîndu-se, încerca grațioasă și provocatoare să poarte greutatea cu ușurință ca să nu-și deformeze linia trupului. Chiar din clipa aceea începu să viseze la întîlnirea pe care o fixase ea însăși pentru ziua următoare.

Se îndrăgostise de fată în mod fulgerător, cum se întîmplă adesea sufletelor curate ; o iubea cu teamă, cu dorință de evadare, cu tot ce are sufletul mai primitiv și mai încîntător.

2

Cînd Mario ajunse acasă se înnoptase de-a binelea. Părinții lui erau la rugăciunea de seară, îngenuncheați în fața icoanei cu respectul acela superstițios pe care îl au țăranii. Îi zîmbiră fără să se ridice. Mario li se alătură. Gîndul său zbura însă la Tona, la bucuria pe care o va simți dacă-l va accepta, la viitorul lor fericit, dezvăluit clar în fața ochilor ca un drum bine stabilit.

Se vor căsători. Așa era firesc. Se vor cununa și vor primi binecuvîntarea tuturor. Iubirea lor va fi cunoscută

şi respectată atît de oameni, cît şi de Dumnezeu. O va lua să locuiască pentru cîtva timp la părinţii lui pînă vor găsi o căsuţă care să le adăpostească iubirea, unde să crească mulţi copii ce vor fi curat îmbrăcaţi şi vor şti să citească, aşa cum el n-a putut fi şi cum nu va ajunge să fie niciodată...

Era îndrăgostit. Fata îi plăcuse din prima clipă cînd o văzuse în piaţă, printre tarabele cu ceapă şi usturoi, mişcîndu-se mlădioasă şi ciripind ca o păsărică speriată, dar încîntătoare în încercarea ei de a găsi o ramură unde, liberă, să-şi facă auzit trilul. El va fi ramura. Îi va face un cuib cald unde să nu o ajungă nici răutatea lumii nici urgia cerului ; acolo îşi vor trăi fericirea fără nici o reţinere aşa cum merită o iubire împărtăşită, firească şi adevărată... ca a sa.

Se gîndi să le povestească şi alor săi. Aveau şi ei dreptul să împartă cu el bucuria aşa cum împărţeau pîinea. El era cel care muncea cel mai mult. Jacinta cosea cîteodată cămăşi şi pantaloni, marfa o trimitea apoi la vînzare magazinului Medialuna, cel mai important din sat. Iar Ramiro, cît îl mai ţineau ochii, scria scrisori pentru logodnici şi petiţii pentru cei care cereau primarului şi judecătorului găina furată sau luată ca dijmă şi de la care nu primeau ca răspuns nici măcar penele.

Va trebui să le spună şi lor povestea iubirii lui. Cum vor reacţiona oare ? Ei se considerau într-un fel, superiori celor din sat. Mîndria aceasta le rămăsese din timpul cînd încă mai erau bogaţi. Acum erau însă foarte săraci, Mario abia putea aspira la mîna unei servitoare.

În sfîrşit, după ce se gîndi mai bine, hotărî să nu le spună deocamdată. S-ar fi putut întrista şi el evita cît putea acest lucru.

După ce sfîrşi rugăciunea, Mario se ghemui în patul său ponosit, într-un colţ al camerei ; bătrînii suflară în lumînare şi în scurt timp în căsuţa umilă nu se mai auzea decît respiraţia celor trei oropsiţi de soartă.

3

— Te-ai gîndit la ce-am vorbit ieri, Tona ?

Fata, trimisă din nou cu ulciorul după apă, mergea alene lîngă Mario. Soarele de după-amiază alunecase pe după munţii înalţi şi umbrele dinspre apus se întindeau spionînd.

— Nu ştiu ce să spun... Eşti atît de bătăuş...

— Şi ce-i cu asta ? Cu atît mai bine, am să te apăr.

— Eu pot să mă apăr şi singură. Şi dacă nu mă crezi întreab-o pe doña Gertrudis, stăpîna mea, ce-a păţit bărbatu-său astă noapte !

— Tona, tu mă sperii cu adevărat !

Fata, simţindu-i supărarea din voce, tăcu ; îşi continuară drumul pînă la izvor fără să mai scoată o vorbă.

Un vînt rece şi umed încreţea suprafaţa netedă a apei şi clătina ramurile înverzite ale sălciilor. Tona afundă ulciorul şi-l trase cu greutate plin ochi.

— Dacă nu ai chef să mă ajuţi, poţi să pleci. Am să mă descurc şi singură.

Mario nu-i răspunse.

— N-ai auzit ? Pleacă !

— Locul ăsta e cumva al tău ?

Mario se simţi umilit şi vroia ca Tona să ştie asta. Dar de fapt nu înceta să-i fie dragă. Nu mai era iubirea aceea exaltată, care-i încălzea toate fibrele trupului, ci o iubire tristă şi disperată ; treptat, se convingea că fata în care-şi pusese toate speranţele începuse să-l dezamăgească.

— Să-ţi răspund la ce m-ai întrebat ? zise Tona cu o strîmbătură cochetă şi cu ochii surîzători.

— Acum nu mă mai interesează.

— Aha ! De ăsta-mi eşti ?! Cu atît mai bine pentru mine !

Şi fredonînd nepăsătoare se depărtă în grabă avînd grijă, ca şi data trecută, ca greutatea vasului să nu-i curbeze prea tare linia şoldurilor.

Mario căzu pe gînduri și se posomorî mai tare. Oare ce relații erau între Tona și stăpînul ei? Dintr-o dată se aprinse în el o mînie oarbă. Îi trecu prin minte să intre furios în birt și, sub privirile înspăimîntate ale tuturor, să-l lovească pe don Ventura, să-l umple de sînge, să-i care picioare ca unui cîine și apoi să-i strige femeii lui ce făcea bărbatu-său cu fata... Iar pe Tona s-o apuce de păr și s-o dea cu fruntea de pămînt pînă i s-o face nasul mai cîrn decît îl avea.

Dar de ce atîta scandal? La ce bun să întoarcă birtul pe dos? Tona nu merita. Va crede că e cine știe ce de capul ei și dealtfel... nici nu-i mai pàsa. Abătut și neconsolat, lăsă o lacrimă să i se strecoare printre gene în timp ce privirea i se îndreptă spre drumul pe unde cu o clipă înainte dispăruse fata.

4

Era într-o după-amiază la trei zile după ce Mario descoperise că Tona nu era demnă de iubirea lui. Soarele de decembrie, în toată splendoarea sa, părăsind cu nostalgie văile, încerca să se ascundă după piscurile semețe; în depărtare se auzea cîntecul ciobanilor care se întorceau încet cu turmele de la păscut. Din cînd în cînd răsuna ca un semnal behăitul speriat al mieilor rătăciți, urmat de mugetul prelung al vitelor, scăpate de jugul ce le aplecase o zi întreagă la pămînt; mulțumeau crepusculului, adunîndu-și viteii încurcați în încrengătura tufișurilor de mărăcini pentru a le oferi fericite ugerele pline de rod; din umbra arinilor răzbătea ca un ecou, insistentă și nerăbdătoare, chemarea taurului.

Mario urca încet scurtătura, iscodind cu privirea în speranța că o va vedea pe Tona aplecată asupra ulciorului scufundat în unde. Fusese și ieri în același loc și la aceeași

oră, însă zadarnic. Şi atunci, ca şi acum, simţi cum inima sa înfrîntă şi îndrăgostită îi lovea pieptul cu duşmănie. Poate că fata va regreta totuşi vorbele ei necugetate, ce au dezlănţuit în el reacţia aceea supărătoare, şi va veni să-i ceară iertare sau măcar să-l roage să-i mai spună vorbe frumoase, care s-o înalţe în propriii ei ochi.

Dar Tona nu se arăta. În zadar se învîrti prin împrejurimi, căutînd-o printre tufişuri cu teamă, gîndindu-se că s-ar fi putut ascunde ca să-l vadă suferind. Nu, Tona nu mai trecuse pe acolo din ziua în care se despărţiseră, atunci, brusc. Poate îi era frică să-l întîlnească, ca să nu audă din gura lui vorbe de ocară, şi preferase să caute apă sus, la cascadă, în locul acela îndepărtat şi la fel de singuratic.

Această idee îi lumină mintea ca un fulger. Se hotărî într-o clipă s-o pornească într-acolo. Nu-i rămînea altceva de făcut, mai ales că dorinţa de a o revedea izbucnea din lăuntrul său, înăbuşitoare.

O luă pe cărarea dintre tufişurile de ferigă, păşi pe nişte pietre care traversau mlaştina, trecu de cele două portaluri ce mărgineau odinioară moşia lui don Gabriel Rincón, de care-şi amintea cu multă nostalgie — omul fusese nevoit din cauza intrigilor politice să-şi vîndă proprietăţile la un preţ derizoriu şi să plece din sat —, sări apoi peste un zid şi se trezi tocmai în faţa drumului care ducea direct la cascada dintre arini. Inima îi tresăltă dureros cînd zări, conturată perfect în lumina pierdută a după-amiezii, o siluetă înclinată asupra apei. Era Tona.

Mario se apropie şovăind. Acum, cînd se afla aproape de ea, se simţi din nou cuprins de panica aceea stupidă care-l îndemna s-o ia la fugă. Dar trebui să se stăpînească. Venise doar hotărît să-i vorbească, mai bine zis să-i ceară iertare şi s-o determine să se poarte iar ca înainte.

— Bună ziua, Tonita.

Cînd îi auzi vocea fata se întoarse surprinsă. Avea ochii încercănaţi şi Mario gîndi că plînsese din pricina lui.

— Ce cauţi aici?

— Nu te-am găsit la izvor şi m-am gîndit c-ai putea fi aici, la cascadă.

— De ce-ai mai venit ? Nu ţi-a fost de-ajuns ce mi-ai spus atunci ?

Mario observă că ochii fetei înotau în lacrimi şi se simţi mai vinovat decît un criminal. O distrusese ; el era cauza suferinţelor acestei biete fiinţe de care îşi băteau toţi joc pentru că nu avea părinţi, nici fraţi, nici pe cineva care s-o apere, şi tocmai el o rănise adînc cu pumnalul ascuţit al vorbei. Acum era datoria lui să-i vindece rănile, să vegheze să i se cicatrizeze şi, cu lacrimile sale, să-i şteargă urmele amărăciunii.

— Am venit să-ţi cer iertare, Tona. Să-ţi spun că te iubesc şi că sufăr.

— Nu-ţi dai seama cît m-au durut vorbele tale...

— Iartă-mă, Tona. Îţi jur că n-o să se mai întîmple.

— Nu jura că juri strîmb. Eu nu am încredere în voi bărbaţii...

— Crede-mă, Tona. Îţi jur că te voi iubi toată viaţa ; voi munci numai pentru tine, iar cînd voi avea necazuri ne vom sfătui împreună.

— Eu abia răzbesc cu ale mele, nu-mi mai trebuie şi ale altora !

— Nu fi rea, îţi place să mă necăjeşti.

Umbrele nopţii puneau treptat stăpînire pe întreaga vale ; stelele începură ici-colo să pîlpîie în înălţimi, iar luna, ca de cupru topit, aluneca rotundă pe cerul fără nori şi se oglindea legănată de undele liniştite alături de siluetele întunecate şi melancolice ale arborilor.

— Nu voi pleca de aici pînă n-ai să-mi spui că mă iubeşti.

— Eu sînt prea săracă, omule, n-am dreptul să iubesc pe nimeni.

— Nu este aşa, Tona. Şi eu sînt sărac, dar asta nu înseamnă că n-avem şi noi suflet, ba chiar mai bun decît al celor bogaţi.

— Îmi place ce-mi spui, dar nu-i adevărat.

— Ba da. Să ştii că eu te iubesc foarte mult.

— Vai, ne-am luat cu vorba şi s-a făcut tîrziu. O să mă bată stăpîna.

— Cum aşa ?

— Da, mă bate cu biciul pentru vite. Cînd ajung tîrziu şi crede că am fost cu bărbatu-său atunci mă loveşte cu biciul pînă oboseşte şi mă lasă ca moartă.

— Dar e adevărat că...

— Ea crede că este, însă... eu sînt nevinovată. Îmi vine cîteodată să-i fac una boacănă ca să mă ţină minte.

— Nu mai vorbi aşa, Tona. Mă faci să-mi fie ruşine. Mă întristezi.

— Dacă mă iubeşti mă iei aşa cum sînt !

— Da, te iubesc aşa cum eşti.

— Bine, acum trebuie să plec. La revedere.

— Nu vrei să te ajut să duci ulciorul ?

— Nu, señor, zise toată numai miere. Mario înţelese că putea s-o conducă pînă la intrarea în sat. Ridică vasul pe umăr şi porni alături de ea.

— Şi chiar vrei să mă iei de nevastă ?

— Da, Tona.

— Nu mă minţi ?

— Îţi jur pe sufletul meu, iubito !

— Nu-mi spune aşa, încă nu sîntem căsătoriţi.

Noaptea poleită de razele suave şi blînde ale lunii era transparentă şi clară. Mario se simţi în culmea fericirii. Ar fi fost în stare să facă înconjurul lumii cu vasul acela pe umăr fără să simtă nici oboseală, nici foame, nici sete ci doar nevoia de a o vedea pe fată, de a o avea aproape, de a-şi umple nările cu parfumul ei atît de pătrunzător şi de răscolitor.

— Ai mers destul, Mario. Gata !

Era pentru prima dată cînd îi spunea astfel. Şi numele lui banal rostit de buzele ei părea că dobîndeşte semnificaţii nebănuite. Tînărul puse jos ulciorul şi-i întinse mîna.

— Pe mîine, da ?

— Da, Mario.

— Vii tot aici ?

— Îhî !

— Tot la ora asta ?

— Îhî !

— Bine, vise plăcute !

Ea, însufleţită dintr-o dată, îi răspunse :

— Am să te visez pe tine.

Luă apoi ulciorul şi se îndepărtă zîmbind; în pupile îi lucea o lumină care devenea tot mai intensă pe măsură ce se lăsa mai mult în stăpînirea unor sentimente niciciînd trăite.

5

Trecu şi noaptea, veni apoi dimineaţa şi, în sfîrşit, după-amiaza. Mario îşi zori paşii spre locul întîlnirii. Soarele încă mai întîrzia pe cer şi tînărul ar fi dorit să aibă o putere magică ca să-l poată ascunde după coline şi să grăbească astfel venirea Tonei. Ţinea la această fată mai mult decît la propria sa viaţă, decît la propria sa demnitate, decît la propriii săi părinţi, mai mult decît la însăşi libertatea sa.

Rătăci ca un nebun timp de o oră pe malul apei; ca să treacă vremea, se pomeni adunînd flori galbene şi albe, roşii şi albastre. Le aşeză apoi pe un trunchi privind alunecarea undelor spre direcţii necunoscute, spre depărtări neprevăzute şi gîndul îi zbură din nou la ea, la viitor, la dragoste.

Dacă Tona va răspunde iubirii lui şi dacă îl va lăsa să-i pătrundă-n suflet, deci dacă iluziile sale nu vor rămîne doar vise, atunci, după ce va obţine binecuvîntarea părinţilor, se vor căsători, îşi vor face un cămin unde-şi vor creşte copiii departe de mizerie şi de durere.

Auzi paşi. Venea ea. Purta cu graţie ulciorul devenit pentru Mario obiect de adoraţie deoarece se legăna pe şoldurile generoase şi rotunde ale iubitei sale. Se salutară scurt, cu timiditate. Mario îi întinse mănunchiul de flori culese anume pentru ea. Tona le primi fără un cuvînt şi, apropiindu-le de nasul ei cîrn, mirosi cu aparentă delectare parfumul corolelor ca de ceară. Între timp, Mario umplu vasul cu apă rece şi limpede de munte.

Se aşezară amîndoi cu faţa spre rîu pe o bancă de răchită, fiecare la cîte un capăt. Mario, simţind pornirea unei aprige dorinţe, se apropie încet de fată însă firea lui aspră şi timidă îl trase înapoi, înăbuşindu-i izbucnirea pătimaşă. Fata însă, ridicîndu-şi faţa scăldată într-o lumină palidă şi dulce, îl ademeni :

— De ce stai aşa departe ? Ţi-e frică de mine ?

Tînărul se ridică tremurînd şi se aşeză lîngă ea. Trupul fetei era lipit de al său iar parfumul ei, pe care l-ar fi recunoscut dintr-o mie, începuse să devină ameţitor.

— Trebuie să-mi spui dacă mă iubeşti. Eu nu mă mai pot stăpîni...

— Îmi e ruşine, dar...

— Zii !

— Eu...

— Spune odată, nu mă mai fierbe atît !

— Te iubesc !

— Mult ?

— Da.

— Pentru totdeauna ?

— Păi... da.

— Şi ne vom căsători ?

— Cînd ?

— Mîine ! Oh, nu chiar mîine. Trebuie să obţinem mai întîi binecuvîntarea părinţilor mei.

În aer plutea o mireasmă de mentă şi de busuioc. Umbrele se instalară din nou în cupele arinilor gonind ultimele raze ce sfredeleau spre apus spaţiile dintre ponoarele abrupte.

— Aş vrea să te sărut, Tona.

— Te cam grăbeşti.

— Dar sîntem logodiţi şi în curînd ne vom căsători.

— Vom avea timp atunci.

— De ce... atunci ?

— Pentru că acum e păcat !

— Cine ţi-a băgat în cap prostiile astea ?

— Preotul. Ne-a adunat odată şi ne-a spus.

— Şi tu l-ai crezut ! Ce ştie el...

— Nu vorbi aşa de părintele, Mario. Am să mă supăr.

— Asta chiar că nu vreau.

— Mă duc, Mario. Aseară m-a certat stăpîna că am ajuns tîrziu.

— Merg cu tine o bucată de drum.

Deşi această seară era ca toate celelalte, tinerii simţeau, ţinîndu-se de mînă, că prin gestul lor tandru pătrund în împărăţia fericirii.

6

S-au întîlnit de multe ori în umbra protectoare a arinilor. Au renunţat să se mai ducă la izvor preferînd solitudinea împrejurimilor cascadei. Aici se simţeau în siguranţă, netulburaţi de nimeni încît conversaţia lor banală, desfăşurată nestingherit, li se părea muzică celestă.

Aşezaţi pe banca de răchită, împresuraţi de foşnetul vîntului şi de susurul apei, şi-au rostit vorbe de iubire şi jurăminte de credinţă. Tona îşi lăsa din cînd în cînd mîna în mîna lui Mario iar el devenise prizonierul farmecului fetii începînd s-o dorească din ce în ce mai tare. Pentru că nu fixaseră încă data căsătoriei, ea se arăta nerăbdătoare să-i amintească. Tocmai pentru că-l dorea şi ea cu aceeaşi intensitate, îşi asculta instinctul care, semnalîndu-i pericolul, încerca s-o ferească de riscuri.

De altfel, Mario nu se încumetase încă să le spună ceva părinţilor săi. Ei trăiau atît de fericiţi avîndu-l pe el în centrul universului lor încît ar fi fost o cruzime să le tulbure pacea lăuntrică.

Noaptea sosi cu paşi mari odată cu norii care acopereau cerul, ascunzînd strălucirea stelelor. Se auzea doar apa curgînd nestăpînită printre pietre şi cîntecul păstorilor chemînd din depărtare vitele sătule ; liniştea era doar uşor tulburată de mugete îndepărtate şi de trilurile păsărelelor, care îşi ciripeau iubirea pe crengile arborilor aplecaţi într-o tainică rugă.

Mario şi Tona, aşezaţi unul lîngă altul, priveau pierduţi rostogolirea undelor fără să simtă scurgerea timpului, fără să-i preocupe ce se întîmplă în jur, înstrăinaţi de viaţă, dăruiţi iubirii şi fericirii lor de care se lăsaseră înlănţuiţi pe nesimţite.

— Cît sînt de fericit, Tona !

Liniştea se adînci ; în atmosferă domnea o pace totală şi o nesfîrşită beatitudine, aerul mirosea a crengi arse şi a staul ; peste tot parcă se întinseseră aripile unui înger alb, ocrotitor. În acest mic paradis se aflau ei, Adam şi Eva, iar mărul păcatului tremura între buzele ispititoare ale fetei.

După primul sărut, pasiunea descătuşată îşi recuperă drepturile eterne. Apa, martor tainic şi mut, primi între oglinzile ei contopirea lor arzătoare odată cu strălucirea palidă a licuricilor ce împodobeau tufişurile cu puncte de aur.

7

Dragostea dintre Tona şi Mario nu mai era un secret pentru nimeni. Puteau fi văzuţi pretutindeni împreună : în piaţa plină de nutreţ şi de glod, pe străzile înguste, mici şi întortocheate pe care dormita cîte o oaie jigărită, la biserică unde un preot bătrîn propovăduia binele în dreapta şi în stînga cu voce tremurătoare, sau în faţa clădirii primăriei primind salutul plecat al primarului, don Tobias Salcedo.

Pe atunci se lansase zvonul unui război civil. Cele două partide de opoziţie se aflau din nou la cuţite şi era foarte posibil ca disputa să se încheie printr-un înspăimîntător măcel din care învingător să iasă cel cu mai puţine pierderi. Mario, cînd auzi vorbindu-se de toate astea, intră într-un fel de panică ; nu pentru că ar fi fost laş ci pentru că s-ar fi văzut forţat s-o lase singură pe Tona care purta deja în pîntecul ei rodul iubirii lor. Această fiinţă trebuia ocrotită deşi, încă înainte de naştere, era condamnată să sufere con-

secinţele păcatului originar. Dar zvonurile de război dispărură la fel de brusc cum apăruseră. Imediat Mario îi propuse Tonei să se căsătorească. Ea nu mai acceptă.

După ce deveni femeie, Tona se schimbă foarte mult. Înainte de a cunoaşte dragostea, cînd descoperise doar iubirea curată şi tandră, fusese dispusă să-şi încredinţeze viaţa lui Mario, omul pe care-l simţea gata să producă în ea o miraculoasă transformare. Dar, după primele mîngîieri ale bărbatului, cînd simţurile ei se treziră făcînd să amuţească vocile nobile ale spiritului, rămase doar femeia avidă şi nesăţioasă, ambiţioasă şi rea.

— De ce să mă mărit cu tine ? Ca să-mi pierd libertatea ?

— Dar aşa îţi vei pierde onoarea.

— Şi la ce-mi foloseşte ?

Nu se mai vorbi de căsătorie.

8

Nu trecu mult şi pîntecul rotunjit al Tonei fu observat şi de stăpîna hanului Paradis ; crezînd că isprava era a bărbatului ei o chemă pe fată la dînsa. Tona era departe de presupunerile stăpînei. Se gîndi că, cerîndu-i cu cîteva zile înainte să-i mărească salariul, probabil doña Gertrudis se hotărîse să-i dea răspunsul.

— Bună seara, señora ! M-aţi chemat.

— Da. Văd că eşti... bolnavă.

Tona lăsă capul în jos şi roşeaţa îi inundă obrajii.

— Da, señora.

— Şi nu ţi-e ruşine să mi-o spui aşa de la obraz ?

— De ce, señora ?

— După ce ţi-ai făcut de cap cu bărbatul meu atîtea luni, acum vii în halul ăsta în faţa mea şi nici măcar nu te dezvinovăţeşti ? Cere-mi măcar iertare !

— N-am de ce să-mi cer iertare. Bărbatul dumitale e un caraghios şi i-am spus-o şi lui de cîteva ori. Dacă l-aş fi iubit mi-aş fi bătut joc de dumneata în propriul dumitale pat. Dar să ştii că de data asta plec. Nu am nevoie de mila unei baborniţe !...

Şi, adăugînd încă o grosolănie, ieşi îndreptîndu-se spre camera ei. Îşi făcu valiza cu puţina îmbrăcăminte pe care o avea şi plecă hotărîtă să-i ceară lui Mario să-i găsească un apartament corespunzător situaţiei în care se afla.

9

Mario tocmai se întorcea de la cariera unde muncea ca să-şi scoată bani pentru cheltuielile sale şi pentru întreţinerea părinţilor. Pe parcursul celor cîteva luni de cînd începuse dragostea cu Tona, îi dăruise fetei doar nişte panglici şi încă două-trei fleacuri pe care le aduc vînzătorii ambulanţi la magazinele sătești. Dar cu asta nu simţise încă povara gestului său şi nici nu-şi cunoscuse adevărata sa responsabilitate.

Cînd intră în piaţa satului, Tona îi ieşi în întîmpinare şi-l opri cu un gest hotărît.

— Ştii ce s-a întîmplat ? M-au dat afară de la han. Baborniţa s-a purtat cu mine mizerabil. Crede că bărbatul ei...

— Iarăşi aceeaşi poveste ! Speram că s-au lămurit lucrurile, Tona.

— Ei, află că nu ! Şi-acum am să-ţi spun ce trebuie să faci : să mergi şi să-mi cauţi un apartament unde să locuiesc singură şi de unde să nu aibă nimeni dreptul să mă dea afară.

— Un apartament ? întrebă Mario descumpănit.

Nu se aştepta ca lucrurile să ia o astfel de întorsătură.

— Ce ţi se pare ciudat ? Credeai că toată viaţa o să slugăresc clienţii în birtul acela mizerabil ? Nu, señor ! Va

trebui să-mi găsești un apartament, mobilă și tot ce am nevoie !

— Dar, Tona, eu...

— Nu admit nici o amînare.

— Știi că...

— Taci ! Am aflat că doña Rudecinda închiriază o cameră lîngă prăvălia ei. Am fost și am văzut-o și cred că pentru început e bună.

— Pentru început ?

— Bineînțeles ! Ce-ți închipui că am să rămîn mereu între patru pereți ? Va veni și copilul și atunci vom avea nevoie de o casă ca lumea.

Mario puse capul în pămînt. Era pentru prima dată cînd își dădea seama ce cotitură făcuse dragostea Tonei. Fata aceea naivă pe care o cunoscuse el dispăruse pentru totdeauna, făcînd loc femeii ambițioase și dominatoare care știa să ceară ceea ce i se cuvenea și să-l facă și pe el să-și cunoască obligațiile.

Dar vina o purta doar comportarea sa, delictul său cum adesea obișnuia să-l numească în momentele de singurătate și de meditație, care fuseseră într-adevăr foarte puține în ultimele cinci luni de dragoste cu fata. Trăise într-o continuă beție, se întîlnise tot timpul cu ea în umbra arinilor sau pe malul apei iubindu-se așa cum doar la începutul lumii se mai iubise. Acum căzu de pe aripile fanteziei în abisul realității. Era viața care ne azvîrle în brînci de pe piedestalul visului în prozaica esență a adevăratei noastre identități.

— Ș-acum de ce-ai rămas așa ca un tîmpit ?

— Nu știu, Tona. Mă gîndeam că...

— Ce ? și-l țintui cu privirea de jar a ochilor ei scăpărători și întunecați ca noaptea.

— Nimic. Să mergem la Rudecinda.

Mario se aplecă și-i ridică valiza ponosită în care Tona își pusese îmbrăcămintea și, pentru o clipă, îi apăru în minte scena cînd îi luase din mînă ulciorul plin cu apă ca să i-l ducă pînă în apropierea primelor case ale satului. Dar cît de

diferit era totul. Cu cinci luni în urmă ducea ulciorul cu drag, parcă ar fi făcut parte din ființa ei, iar efortul i se părea mai curînd o recompensă, o favoare a cerului de care se bucura numai el. Și acum... cu iluziile deja spulberate de suflul rece al realității, urmînd-o în silă și purtîndu-i fără iubire, ba chiar cu un început de ură și de dispreț, valiza înțesată de rufe murdare...

Ajunși la prăvălia Rudecindei, intrară. Pe rafturile înguste, din lemn, se vedeau înșirate pungi de o litră cu orez, zahăr candel negru și pe jumătate supt de muște, pachete de cafea, lumînări și alte nimicuri de acest fel și, pe lîngă toate astea, o cucuvea împăiată folosită ca talisman de femeia aceea bătrînă și avară.

Ca un făcut, prăvălia se afla chiar în fața casei părinților lui. Cei doi bătrîni, care aflaseră de legătura scandaloasă a fiului lor cu femeia care li se oferise cu cîteva luni în urmă ca servitoare, vor simți mai adînc în suflet ghimpele suferinței ; și, cum erau în vîrstă și neputincioși, durerea lor va fi mai profundă.

— De ce-ai ales tocmai locul ăsta ? întrebă Mario supărat.

— Nu există altă prăvălie în sat. Și, de altfel, îmi place să fiu aproape de părinții tăi ca să le mai pot face cîte o vizită.

Și rîse cu nepăsare.

Știa că ei o urau și se bucura să-i poată provoca fiului lor o stare insuportabilă.

Mario fixă cu Rudecinda chiria la doi pesos pe lună. Duse apoi valiza Tonei în camera care era deja curățată. Pereții spoiți cu humă îi dădeau un aspect de chilie. Pe jos avea un covor atît de vechi încît se ridicau nori de praf cînd pașii erau mai apăsați. În fund se aflau o masă și un scaun jerpelit, nimic mai mult.

— Iată, ți-am îndeplinit dorința. Acum ai unde să stai.

— Aha, ce frumos ! Și pe ce ai vrea să mă culc ? Pe jos sau pe masă ?

— Credeam că patul pe care-l aveai la han...

— Era al meu ?! Nu, señor ! Eu cînd am venit aici n-aveam decît o rochie şi o pereche de sandale ; şi încă nu s-a ivit norocul să-mi cunosc părinţii, nu ştiu cît sînt de bogaţi şi nici cînd trebuie să mă duc să-mi ridic moştenirea pe care mi-au lăsat-o, cu siguranţă...

— Şi eu ce să fac ?

— Nu ştiu, te priveşte ! Am nevoie de un pat cu saltea, cearceafuri şi perne.

— Am să ţi-l aduc pe al meu.

— Asta e o idee.

— Şi eu unde să dorm ?

— Cînd vrei cu mine, cînd nu...

Mario ieşi din cameră, traversă strada şi intră în casa părinţilor săi. Jacinta cosea aplecată asupra unui maldăr de pînzeturi, ochelarii aşezaţi pe vîrful nasului îi dădeau o expresie blîndă, de bunică.

— Ce ai, fiule ? De ce eşti atît de îngîndurat ?

— Nimic, mamă, nimic.

— Nu este adevărat. De cîtva timp te fereşti de mine parcă ţi-ar fi teamă să-mi dai o explicaţie. Ţi-e ruşine de purtarea ta ! Să ştii, fiule, că de multe ori drumul răului e mai greu decît al binelui. Dar tatăl tău şi cu mine...

— Mamă, nu vreau să mai vorbim despre asta. Ce-a fost a fost şi ce ne va fi dat să trăim vom trăi, fără să ne mai plîngem.

— Gîndeşti cam ciudat, băiete !

— Mamă, eu voi pleca de-acasă. Am să stau cu Tona.

— Te-ai căsătorit cu ea ?

— Nu. Nu este necesar şi nici nu am cu ce să plătesc preotul. Am venit să-mi iau patul.

— Patul tău ? Ce înseamnă asta ?

— Exact ce-am spus. Cînd va veni tata să-i spui că nu mai dorm acasă. Mă duc cu femeia mea.

— Ai să regreţi, Mario. Nu vreau să-ţi prevestesc nici un rău, pentru că tu eşti singura noastră bucurie, dar ai să te căieşti şi vei veni să-ţi ceri iertare. Numai de-aş mai fi în viaţă.

10

După o lună Tona, tăifăsuind cu Mario, îi spuse:

— Vreau să am o casă. Eu cu vrăjitoarea asta bătrînă nu mai stau nici o clipă.

— Dar ce s-a întîmplat? Nu se poartă frumos cu tine? Nu te iubeşte ca pe propria-i fiică?

— Baborniţa dracului! O să ardă într-o zi în focul iadului. Face tuturor farmece, spune rugăciuni ciudate şi după toate astea îşi ia bufniţa aia moartă şi se culcă cu ea. E nebună.

— Şi cu ce crezi c-am să-ţi plătesc eu o casă? Nu vezi că trebuie să muncesc şi duminica la carieră ca abia să ne ajungă banii pntru un trai modest?

— Nu înţeleg de ce m-am îndrăgostit de tine aşa ca o idioată. Ar fi trebuit să-mi caut un bărbat care să mă poată întreţine.

Mario se clătină parcă ar fi primit o lovitură în obraz.

— Eu am cu ce să te întreţin, Tona. În ziua în care n-o să mai am voi termina cu viaţa.

— Bine ai face.

— Dacă vrei, oricînd.

— Lasă fanfaronada. Tu ştii că n-ai fi în stare de aşa ceva oricît ai fi de disperat. Eu am nevoie de o casă, de mobilă, de lenjerie, de vase, de strictul necesar. Şi asta mai devreme de o lună.

— Ce termen mi-ai dat... ?!

— Cel mult o lună, altfel...

Mario părăsi camera cu capul încărcat de gînduri vrăjmaşe şi negre. Ar fi vrut să se despartă de Tona, dar o forţă superioară voinţei sale îl ţinea legat de ea. Chata, conştientă de puterea ei, nu înceta să-i ceară mereu mai mult şi mai mult. Bietul om căuta să procure bani în plus amanetîndu-şi lucrurile şi apoi vînzîndu-le la preţuri derizorii unor oameni încredinţaţi că făcînd bine semenilor lor îşi fac datoria faţă de Dumnezeu.

Tînărul se grăbi spre casa Salustianei Medina care se afla destul de departe de cea a părinţilor săi. Femeia îl primi binevoitoare.

— Bună ziua, don Mario. Ce vă aduce pe la mine ? Cu ce vă pot fi de folos ?

— Am auzit că închiriaţi casa.

— Desigur, poftiţi !

Şi, urmat de femeie, intră în patio. Casa era formată din sufragerie, dormitor, hol, bucătărie şi baie. Toate erau mai mult decît simple.

— Şi cîtă chirie vreţi ?

— Cel puţin cincisprezece pesos pe lună.

— E mult. Eu v-aş putea da doar zece.

— Nu, don Mario. Asta face acum cît un apartament. Să nu ne mai tocmim. Ce ziceţi ?

— Nu ştiu...

— Femeia dumitale va fi foarte mulţumită cînd o să afle.

Mario rămase perplex. Femeia lui ! Deci Tona, în faţa tuturor, în faţa întregului sat, era femeia lui. Şi înţelese încă o dată că apucase pe un drum murdar şi plin de primejdii de unde nu va mai ieşi poate niciodată.

— E în ordine, doña Salustiana. Vom aduce mobilele chiar în după-amiaza asta.

— Şi chiria ?

— O vreţi anticipat ?

— Un aconto şi apoi lunar. E bine ?

— Da, e bine.

— Dar trebuie să semnăm un contract, don Mario, dacă mor eu sau dumneata...

— Trimite să-l scrie. Eu am să-l semnez.

— Aşa ! Señor Enriquez mi-l va scrie. E un om foarte cumsecade.

— Negustorul care are o prăvălie în piaţă ?

— Da.

— Şi ce servicii mai face în afară că scrie contracte ?

— Cred că dă bani împrumut, cu dobîndă.

— Aha !

11

Mario găsise rezolvarea rapidă şi uşoară a tuturor problemelor sale: va merge la cămătar şi-i va cere bani cu împrumut, în orice condiţii. Şi, fără să şovăie, împins parcă de un resort, se îndreptă spre prăvălia La Esperanza, cea mai bine aprovizionată din sat unde se găsea de la espadrile, la vin prost şi ieftin folosit în toate ocaziile.

— Bună ziua, señor Enriquez.

— Bună ziua.

— Aş vrea să te rog ceva.

— Spune.

Mario se simţea stînjenit. Era pentru prima dată cînd se adresa unui cămătar şi nu ştia cum să înceapă.

— Ştii, eu...

— Vorbeşte odată, omule, fără ocolişuri.

— Am nevoie de nişte bani şi...

— Şi vrei să ţi-i împrumut eu.

— Da.

— Cît?

— Cam treizeci de pesos.

— Şi ce garanţie îmi dai?

— Păi, nu prea am ce.

— Atunci cum să-ţi împrumut banii?

— Am să-ţi semnez o chitanţă, don Enriquez, voi plăti dobînzile necesare şi voi achita totul la termen.

— Dumneata eşti pietrarul care vinde marmura pentru construcţiile din oraş?

— Da.

— Deci îl cunoşti pe primarul Estanislao Machuca.

— Desigur.

— Roagă-l pe el să gireze pentru dumneata şi-ţi dau banii.

— Dar nu sîntem prieteni, îl cunosc doar fiindcă îmi dă aprobările pentru vinderea mărfii.

— Atunci nu vei avea banii.

— Dar plătesc dobîndă, señor Enriquez.

Sub genele rare, ochii cămătarului scăpărară. Cuvîntul dobîndă avea pentru el întotdeauna un efect magic.

— Bine, voi face o excepţie pentru dumneata. Îţi voi împrumuta cei treizeci de pesos fără girant.

— Mulţumesc, señor Enriquez, mulţumesc.

Cămătarul surîse.

— Dobînda va fi însă ceva mai mare.

— Cît ?

— Cinci pesos pe lună.

— E cam mult.

— Dacă nu-ţi convine, lasă-mă în pace.

— Bine, am să plătesc cei cinci pesos.

— Să fac poliţa ?

— Da, fă-o !

Enriquez o scrise şi i-o întinse lui Mario.

Pietrarul o privi şi dădu afirmativ din cap.

— Am să merg eu s-o legalizez, zise cămătarul. Acum iată cei douăzeci şi cinci de pesos.

— Douăzeci şi cinci ?

— Da. Eu încasez întotdeauna dobînda cu anticipaţie.

După ce plecă de la prăvălie Mario se opri la doña Salustiana şi cumpără o masă lungă şi trei scaune, un set de tacîmuri complet şi unul incomplet, o canapea veche şi încă alte cîteva lucruri necesare. Iar puţinii bani rămaşi îi păstră cu grijă.

După-amiază o anunţă pe Tona şi pe înserate se mutară de la doña Rudecinda, în noua locuinţă.

12

Tonei i se făcu rău dintr-o dată, nici Mario şi nici ea n-au putut să închidă nici o clipă ochii. Tic-tacul ceasului suna solitar în liniştea nopţii.

— Am dureri, Mario !

— Taci, o să-ţi treacă.

Mario încă nu se aştepta ca fructul iubirii şi pasiunii lor să pătrundă deja spre lumina vieţii, în atmosfera otrăvită de vicii şi putreziciune a omenirii.

— Mario, mie îmi este foarte rău. Cheamă preotul.

În faţa pericolului morţii, Tona era moale şi chinuită de regrete. Vocea ei agasantă şi monotonă îl enervă pe Mario, care se ridică în sfîrşit din pat şi începu să se îmbrace încet, în timp ce femeia gemea.

— Cheam-o pe Sinforosa. Eu mor, mor...

Mario ieşi în fugă din cameră. Nu atît pentru că se temea ca Tona să nu moară ci mai mult ca să nu-i mai audă lamentările, tînguirile unui suflet chinuit care-şi blestema călăul. Toată suferinţa ei era din vina lui, consecinţa unui moment de plăcere.

Sinforosa se ocupa în sat şi de moşit. Cînd ajunse în dreptul porţii dărăpănate, lui Mario i se făcu silă. Dar în sat nu exista medic. Odată venise unul pretenţios şi îngîmfat care a fost nevoit să-şi vîndă şi trusa ca să poată pleca de-acolo.

— Cine-i ? se auzi printre ostreţele gardului vocea plîngăcioasă a femeii.

— Sînt eu, Mario. Tona se simte rău !

— Să aştepte pînă mîine că acum sînt foarte obosită.

— Cum să aştepte pînă mîine, bătrînă nenorocită ? izbucni Mario îmbrîncind poarta care cedă scîrţîind.

Cînd intră în casă senzaţia de silă se accentuă. Sinforosa stătea tolănită şi se prefăcea că doarme.

— Ce obicei este ăsta să dai buzna într-o casă onorabilă ? scînci ea. Mîine am să mă plîng primarului !

— Grăbeşte-te, Sinforosa. Tonei îi este foarte rău.

— Dar ea mi-a spus că aşteaptă pe 28 şi acum sîntem în 23.

— Nu ştiu. Îţi spun că e grav.

— Bine, bine. Ieşi, ca să mă pot îmbrăca !

Mario ieşi pe strada luminată de razele furişate ale lunii. Începu să se plimbe prin faţa casei ca să-şi mai alunge din minte gîndurile triste şi deznădăjduite.

Dacă Tona va muri, va fi cu adevărat o eliberare. De cînd plecase cu ea la doña Rudecinda, nu mai trecuse pe la părinții săi decît de două ori. Prefera să evite să se mai ducă pe la ei ca să nu mai sufere văzîndu-le lacrimile și auzindu-le glasurile de fiecare dată mai stinse și mai deznădăjduite. Acum se gîndea că dacă Tona n-ar mai fi s-ar întoarce să-i consoleze și să le ceară iertare...

Dragostea lui pentru ea era totuși la fel de mare ca în prima zi, iar suferința prin care trecea acum, din cauza lui, o înălța în propriii săi ochi.

— Să mergem și să vedem ce se întîmplă, spuse bătrîna ieșind și trăgînd poarta după sine.

Pe drum, pietrarul era obsedat de gînduri pesimiste : „Dacă Tona va muri..."

— Și dacă va naște acum, ce se va întîmpla cu copilul ? se auzi întrebînd.

— Nimic.

— Tona nu va fi în pericol ?

— Ea ? De ce ? Este zdravănă și sănătoasă...

Deci Tona nu putea să moară. Se simți aproape dezamăgit.

— Și dacă se vor ivi complicații ?

— Atunci ar putea s-o pățească. Ah, femeile ! Uite ce se întîmplă... Fac prinsoare că imediat cum va scăpa o va lua de la capăt.

Pe măsură ce înaintau spre casă, cîntatul repetat al cocoșilor anunțau zorile, iar țipetele Tonei se auzeau din ce în ce mai aproape, forțîndu-i să grăbească pasul.

13

Țintuit pe fotoliul din sufragerie, Mario era prizonierul vaietelor Tonei. Odată răzbi la el vocea dojenitoare a Sinforosei.

— Acum ispășește-ți greșeala, nerușinato !

De ce baba asta afurisită o certa şi o descuraja în loc s-o îmbărbăteze ? Dar Sinforosa spunea adevărul. Tona şi Mario care fuseseră timp de cîteva luni învăluiţi de patima lor, departe de toţi, preocupaţi doar de satisfacerea simţurilor, plăteau acum, fiecare în felul său, momentele de nemărginită şi vinovată fericire.

Spre răsărit se cernea lumina lăptoasă a zorilor. Cîteva minute liniştea stăpîni obscuritatea odăii. Dintr-o dată pătrunse ţipătul ascuţit al Tonei, apoi gemetele ei de durere şi-apoi şoapte înăbuşite :

— Mor... un preot...

Mario îşi luă capul în mîini. De ce nu se isprăvea odată chinul ăsta ? De ce nu se năştea odată fiul său pe care-l concepuseră fără să se gîndească la consecinţe ? Nu mai dorea moartea Tonei. Chinurile o sanctificaseră, o ridicaseră mai presus de el şi de josnicele lui speranţe dinainte. Şi, pentru prima dată, se gîndi la fiul său, la fiinţa aceea care venea de undeva, din necunoscut într-o lume de durere şi de ignoranţă.

Dacă va fi băiat, cu atît mai bine ! Va şti să se descurce mai uşor în viaţă, să lupte prin orice mijloc, chiar omorînd sau furînd, dacă va fi nevoie. Dar dacă va fi fată, vai de ea ! Va purta în sînge păcatul originar şi va ceda într-o zi insistenţelor unui seducător... ca el însuşi. Îl cuprinse dintr-o dată un sentiment de remuşcare şi de ură faţă de făptura aceea a cărei existenţă urma să formeze o verigă în plus în lanţul suferinţelor omeneşti, încă o treaptă în şirul fiinţelor care se năşteau fără să ştie pentru ce.

Uşa se deschise brusc şi în cadrul ei apăru faţa congestionată şi răvăşită a Sinforosei. În ochi i se citea groaza. Dinspre patul Tonei venea un zgomot ca de apă care fierbe.

— Du-te la oraş la doctorul Mantilla ! Doar el mai poate s-o salveze. Aleargă, omule, aleargă !

Simţi o energie subită şi neaşteptată. Se ridică şi, fără să privească măcar spre patul unde Tona se zbătea între viaţă şi moarte, ieşi precipitat în stradă. Cînd Sinforosa nu-l mai putea vedea începu să alerge spre casa lui don Luis Sarmiento, fermierul care avea permanent unul sau doi

cai înşeuaţi gata de închiriat pe un preţ bun oricui ar fi avut nevoie.

După disperarea care-l încercase deveni aproape calm. Şopti cîteva rugăciuni învăţate de la Jacinta, înainte ca patima să pună stăpînire pe sufletul său, şi i se păru că îngerii îl ocroteau cu aripile lor întinse în liniştea nopţii.

Sub stăpînirea acestui sentiment ajunse în faţa porţii fermierului. Bătu de două ori, dar nimeni nu-i răspunse. Enervat luă o piatră şi lovi în clanţa de metal cu putere ; zgomotele se împrăştiară în tot satul amplificate de ecou.

— Cine e ?

— Sînt eu, don Luis. Închiriază-mi, te impor, doi cai.

— Ce s-a întîmplat, omule ? De ce vii la ora asta şi trezeşti oamenii ?

— Don Luis, femeia mea moare. Împrumută-mi doi cai să mă duc la oraş după doctor.

— Ştii... n-am decît unul. Celălalt este tare nărăvaş. Cum îl încaleci se ridică în două picioare şi...

— N-are importanţă, don Luis. Îl voi lua eu pe cel nărăvaş şi doctorul pe cel blînd.

— Bine. Vezi că la intrarea în grajd sînt şeile. Să ai grijă de ei ! Şi să ştii că te costă doi pesos de fiecare.

Mario nici nu se mai gîndi la preţ. Se repezi la grajd. Cînd îl simţiră în apropiere, unul din cai se apropie liniştit, iar celălalt se trase înapoi bătînd mînios din copite.

Tînărul înşeuă calul mai blînd şi-l priponi de un ţăruş ; cel nărăvaş îi dădu destulă bătaie de cap, dar după zece minute, care i se părură zece zile, reuşi în sfîrşit să încalece pe primul, îl luă de dîrlogi pe al doilea şi ieşi ca o vijelie pe poartă, în strada principală, apoi pe scurtătura care ducea drept spre oraş.

Cerul se albise deja la orizont. Luna păli şi se ascunse după nori ca să nu fie surprinsă de primele raze ale soarelui. Aerul se înmiresmă de aroma proaspătă a pădurii ; în liniştea tulburătoare a zorilor se auzeau doar tropăitul cailor şi rostogolirea monotonă a apelor cascadei.

Cu luni în urmă locul acela fusese paradisul lor. Acolo a iubit-o pentru prima dată pe Tona şi apoi mereu fără limită, fără prejudecăţi, dăruiţi total unul altuia. Atunci vîl-

toarea undelor părea muzică încîntătoare ce purta gîndurile lor curate către tărîmuri nesfîrşite, acum i se părea hohot batjocoritor adresat stării sale de derută, de nelinişte şi de ignoranţă.

Străbătînd un tufiş de mărăcini unul din cai se cabră nervos dar, cu un gest hotărît, Mario îl stăpîni şi-şi continuară drumul în goană.

După jumătate de oră se întrezăreau deja primele case de la marginea oraşului. Încă mai ardea stingheră lumina electrică deşi zorile apărură clare în purpura orizontului anunţate de trilurile păsărelelor ascunse între crengile arborilor.

— Domnule, poliţist, spuneţi-mi unde locuieşte doctorul Mantilla ?

— Aici la dreapta şi apoi a treia stradă pe stînga, cobori pe ea şi la dreapta apare un parc, ocoleşti parcul pe lîngă strada Ulpiano şi apoi...

— Mulţumesc.

Tremurînd de mînie şi de neputinţă, Mario şfichiui calul şi porni în galop trăgîndu-l după el pe celălalt.

După ce mai pierdu încă zece minute dădu de parc şi după încă cinci minute de mers văzu deasupra unei porţi firma : „Doctor N. Mantilla. Chirurg. Universitatea Naţională."

La bătăile sale în poartă ieşi o servitoare cu părul zbîrlit şi cu ochii cîrpiţi de somn. După multe insistenţe apăru şi doctorul, în halat de baie, pomădat şi arogant.

După ce se interesă de problema lui Mario îi promise că va fi gata de plecare în cinci minute. Mario între timp parcurse de cîteva ori, neliniştit, aleile parcului lăsînd caii să pască miraţi parcă de popasul acesta neobişnuit. Speriaţi la un moment dat, încercară să se smulgă din hăţuri, dar tînărul îi prinse la timp şi-i linişti. Cînd veni doctorul, Mario îl ajută să încalece pe calul mai blînd, iar el se urcă pe cel nărăvaş, care se cabră parcurgînd în galop întins scurtătura ce ducea spre sat printre fructele negre ale mărăcinilor.

Se făcuse dimineaţă. Doctorul, privindu-şi ceasul, observă că arăta deja ora şase şi zece.

14

În faţa casei au fost întîmpinaţi de o mulţime de femei. Toate purtau ceva negru : fie o basma, o batistă sau o fustă.

— E pe moarte şi părintele n-a venit încă.

— Doctore, salveaz-o !

— Toată noaptea a ţipat, biata de ea.

Mario le îndepărtă cu brutalitate. Intră cu doctorul în camera bolnavei şi rămase împietrit de groază.

Tona zăcea în pat cu ochii închişi, cu faţa lividă şi cu fruntea năclăită într-o transpiraţie abundentă care i se scurgea de-a lungul gîtului şi pe păr. Dacă pieptul nu i s-ar fi cutremurat de suspine sub păturile care o ascundeau vederii, s-ar fi putut crede că e moartă. Lîngă pat, Sinforosa, cu figura ei de vrăjitoare, stătea ghemuită îngînînd rugăciuni. Zece sau douăsprezece femei în frunte cu stăpîna casei, doña Salustiana, îi ţineau isonul. Preotul refuză să se apropie de casa aceea stigmatizată, însemnată de păcat şi de ruşine, şi îi reveni atunci bătrînei vrăjitoare rolul ca prin rugăciuni să ajute sufletele creştinilor să se despartă mai uşor de trupurile în care sălăşluiseră.

Ea intona rugile şi celelalte murmurau în cor :

— Cînd obrajii mei palizi şi vesteji vor trezi milă şi teamă şi cînd părul meu muiat în sudoarea morţii se va ridica măciucă deasupra capului meu, anunţînd sfîrşitul, atunci Isuse milostiv... ai milă de mine.

Pentru moment Mario nu-şi dădu seama ce se petrece acolo. Totul era neînchipuit de dezolant. Doctorul rămase ţintuit locului, lipit de uşă, hipnotizat de cuvintele babelor, care puneau în rugăciunile lor atîta convingere şi respect încît parcă rosteau sentinţe din timpul inchiziţiei.

Respiraţia Tonei se rărea, părul îi era scăldat în sudoare, iar paliditatea chipului inspira teamă celor din jur, pentru că nimeni nu se încumetase s-o ajute, înfricoşaţi de spectrul morţii care se rotea în jurul ei ca un nimb blestemat.

Rugăciunile pătrunseră ca un şuierat în urechile lui Mario.

— Cînd sufletul meu se va înălţa pentru totdeauna deasupra trupului meu galben, rece şi fără viaţă, acceptă jertfa mea ca pe un omagiu adus Ţie şi atunci Isuse milostiv... ai milă de mine.

Tona deschise uşor ochii şi-i fixă asupra lui Mario. A fost ca un duş rece care l-a scos dintr-o dată din starea de perplexitate.

— Afară, vrăjitoare nenorocite ! Afară !

Femeile tresăriră speriate şi-l priviră ca şi cum nu şi-ar fi crezut ochilor. Omul acesta îndrăznea să pătrundă într-un loc unde stăpînea moartea şi să profaneze pacea invocată de ele ; le strigase să iasă afară ca să o lase pe biata femeie să moară singură.

Dar în ochii lui Mario scînteia atîta hotărîre încît li se făcu frică şi, oprindu-se din rugăciuni, se retraseră una cîte una lăsînd în sfîrşit în camera bolnavei doar pe doctor, pe Mario şi pe Sinforosa.

— Ieşi şi dumneata, ceru medicul tînărului.

Uşa se închise după el. Mario îşi luă locul în fotoliul din hol.

15

Începu să se gîndească la chinurile prin care trecea Tona, acolo în patul ei de suferinţă. Înclină capul parcă sub povara unei greutăţi. Cu ochii minţii văzu scena care se petrecea dincolo : medicul se precipita în jurul muribundei încercînd s-o salveze şi socotea cîţi bani avea să-i ceară pentru asta, bătrîna Sinforosa îşi făcea rolul de infirmieră, străduindu-se să repare ceea ce greşise, iar Tona, cu ochii în gol, îi lăsa pe cei care se luptau s-o smulgă morţii să umble cu trupul ei chinuit pentru a-l aduce la viaţă.

Bătrînele, aşezate pe jos, şuşoteau. Mario îşi spuse că vorbeau fără îndoială despre el, condamnîndu-i atitudinea.

Ele o ajutaseră pe biata femeie să moară în liniște și a venit el, nelegiuitul, criminalul ca să nu-i lase ființei, pe care o dusese pe calea pierzaniei, nici ultima consolare, cea a religiei.

Trecu o jumătate de oră. Mario pierduse noțiunea timpului. Mintea lui era stăpînită doar de regrete pentru greșeala pe care o comisese, pentru păcatul înfăptuit cu luni în urmă, pentru momentul acela de plăcere trecătoare cînd o sedusese pe fata care plătea acum cu atîta suferință, amărăciune și deznădejde. Și apoi, dacă totul se va sfîrși cu bine, va veni copilul și vor începe alte necazuri și sacrificii. Se gîndi că mulți copii veneau pe lume cu prețul unor vieți și hotărî ca făptura aceea, care urma să cunoască durerile existenței, să rămînă unicul său fiu.

Se auzi un țipăt. Apoi încă unul și încă unul. În sfîrșit liniște. O clipă mai tîrziu, scînci un copil.

Babele săriră de pe locurile lor. Sinforosa, din ușa camerei, le anunță că totul a mers bine și că deocamdată ele nu au voie să intre. Îi făcu semn doar lui Mario.

— Vino, te cheamă femeia dumitale.

Tona era palidă, dar mult mai liniștită. În ochi îi plutea bunătatea și recunoștința iar pe buze, pe frunte și în întreaga expresie a feței radia o încîntătoare împlinire.

Lîngă ea, înfofolită în cîrpe, se zvîrcolea o ființă micuță și debilă care începuse deja lupta pentru viață.

— A fost unul din cazurile cele mai norocoase din cariera mea, spuse doctorul Mantilla, în timp ce-și spăla mîinile într-un lighean. Un adevărat miracol, continuă el gîndindu-se fără îndoială la banii pe care-i va primi de la fericitul tată.

Mario se aplecă asupra Tonei și o sărută pe frunte. Aruncă apoi o privire și ghemotocului care se zbătea acolo.

— Fiul meu ! Acum totul e bine, doctore ?

— Da. Nu mai sînt motive de îngrijorare.

— Vă mulțumesc mult.

— Ei, lasă ! Acum caută un băiat care să mă ducă în oraș și să ia și caii.

Mario îl luă deoparte şi-l întrebă cît îi datorează. Îi ceru într-adevăr puţin : douăzeci de pesos.

Tînărul se duse la Rudecinda, făcu o hîrtie de împrumut pentru treizeci de pesos. Primi douăzeci şi cinci din care douăzeci plăti medicului, patru lui don Luis şi una Sinforosei. Merse apoi la prăvălie şi cumpără o sticlă de vin ca să facă cinste. Avea un copil, deci cheltuielile sporiseră. Iar el abia putea plăti dobînzile lui Enriquez şi celelalte datorii neînsemnate făcute peste tot.

Gîndi că fusese pedepsit destul pentru ceea ce făcuse. Dar acum, ca şi altă dată, încă nu-şi dădea seama ce avea să-l aştepte.

16

Doi ani mai tîrziu, într-o seară cînd se aflau amîndoi în casă în jurul mesei, Mario îi spuse Tonei privind-o în ochi :

— Ascultă-mă, vreau să te întreb ceva ce mă nelinişteşte. De ce vine señor Carrillo atît de des pe aici ? Zice că mă caută pe mine, dar...

— Nu ştiu ce vrei să spui. Vorbeşte mai clar.

— Am impresia că vine pentru tine.

— Şi ce ? Ţi se pare ciudat ? Nu sînt o femeie atrăgătoare ?

— Ba da. Tocmai asta mă îngrijorează.

— Ar fi bine să nu te mai gîndeşti.

— Nu pot. Dacă într-o zi aflu că-mi ascunzi ceva...

— Ce se va întîmpla ? Şi se uită la el ca dresorul la fiară.

Mario simţindu-se dominat plecă fruntea, se ridică şi ieşi din cameră.

La puțin timp se auzi plînsul lui Miguelito, copilul. Tona îl certa pentru orice fleac și de cele mai multe ori încheia cu cîte o palmă. Iar Mario, mereu slab și înfrînt, abia schița un protest.

— De ce-l bați ?

— Nu vrea să doarmă, mucosul ăsta !

— Lasă-l, poate nu-i e somn.

— Și tu de ce te bagi ? Mă înveți cum să-mi cresc copilul ?

— Dar nu te purta urît, că-l faci să sufere, săracul.

— Noi suferim și mai mult și nici nu cîrtim.

— Tu de ce suferi ?

— Nu am rochii, nu am un inel, o bijuterie. Iar tu ești atît de ocupat cu munca ta încît nu ai timp nici să-mi cumperi un cadou. Cîți n-ar da să...

— Vrei să taci ?

— Uite, știi ce te rog ? spuse Tona cu voce mieroasă îndreptîndu-se spre el. În seara asta rămîi la părinții tăi. Vine cineva să mă vadă.

— Cine ? întrebă Mario umil de teamă să n-o enerveze.

— Señor Carrillo.

— Iarăși ? Și de ce trebuie să plec eu ?

— Ca să fiu singură cu el.

— Să-i storci niște bani ?

— Pe cei care nu mi-i dai tu !

— Neruşinato ! Niciodată n-ai să te schimbi, ești aceeași pe care am cunoscut-o.

— Și cu ce te deranjează ?

Încercă să spună ceva, dar ea îl opri cu o privire. Mario, cel temut de toți, stăpîn pe sat, era o biată jucărie în mîna acestei femei. Ea făcea întotdeauna numai ce vroia ea. Se simți total învins.

— Am să plec, dar să nu speri să mă mai întorc ! Du-te cu cine vrei !

Și ieși cu capul în pămînt sigur că nu va reuși să-și respecte amenințarea.

17

Acasă la părinții săi nu se putea duce. O neliniște teribilă puse stăpînire pe el. Rătăci pe străzi urmărit de lătratul cîinilor. Bătrînul ceas din turn bătu opt și jumătate. Dinspre prăvălia lui Enriquez răzbăteau rîsete și voci ; intră și ceru băutură pe datorie. Ar fi vrut în noaptea asta să se îmbete, să înece în vin tristețea care-l sugruma. Tona, iubita lui, era o oarecare. Una din acelea care nu se dădeau în lături să jumulească bărbatul ce-i cădea în mreje. El Muelas[1] îl primi surîzător ca întotdeauna. Mario îi datora deja o sută cincizeci de pesos.

— Bună seara, señor Enriquez !

— Bună ! Ce mai faci ? Ce te aduce pe la mine ?

— Am intrat pentru o clipă. Nu mi-e somn.

— Vrei să iei un păhărel ?

— Nu numai unul.

Enriquez îi întinse băutura.

— Dumneata nu iei ?

— Nu. Am băut cu alți clienți. Dacă mai vrei, cere-mi !

Licoarea aluneca pe gîtul lui Mario ca apa.

Gîndul la femeie i se înfipse în creier ca un cui. Ce făcea acum Tona ! În cel mai fericit caz stătea de vorbă cu señor Carrillo despre noile drumuri care vor lega satul cu orașul vecin. Iar Miguelito, bietul copil, se juca probabil pe jos, aproape dezbrăcat, ciocnindu-se de scaune cînd trăgea după sine cutia goală de biscuiți la care el îi pusese o sfoară ca să-i pară jucărie adevărată. Tona desigur îl observase și-l certa... iar băiețelul speriat se ascundea și privea mirat spre omul acela necunoscut, strîmbîndu-și într-un fel ciudat gurița.

— Încă un rînd.

Începuse să se simtă mai bine. Poate că Tona obținuse cu împrumut niște bani de la señor Carrillo fără să fie nevoită să recurgă la mîrșăviile la care se gîndise el. Îi trebuia

[1] Dințosul (sp.).

un pardesiu pentru că se lăsase deja frigul şi nu avea ce să îmbrace cînd se ducea la biserică ; iar el stătea aici, cheltuind banii pe băutură şi plătind dobînzi lui Enriquez ca acesta să bea cu prietenii lui...

— Încă un rînd.

Birtaşul se apropie şi-i lăsă pe tejghea o sticlă aproape plină.

— Ia cît vrei, eu am treabă.

Mario lăsă cu aviditate ca alcoolul să-l ardă pe gît. Închipuirile îi năpădiră mintea cu mai multă înverşunare. Probabil că Tona se afla în braţele lui Carrillo. Mînia îi otrăvi într-atît sîngele încît descărcă o lovitură furibundă cu pumnul deasupra tejghelei.

Îşi mai turnă din sticlă şi continuă să bea ca un disperat pînă o goli pe toată. Se ridică tremurînd. În mod sigur că Tona îl înşela cu Carrillo. Apucînd gîtul sticlei, o izbi cu toată puterea pînă se făcu ţăndări. Se alese cu o tăietură adîncă în palmă. Ieşi din prăvălia lui Enriquez şi se îndreptă împleticindu-se spre casă.

18

Tona era singură. Aşezată sub lumina lumînării, privea un obiect strălucitor. Mario se apropie cu paşi furişaţi fără să fie simţit. Ceea ce examina ea cu atîta atenţie era un şirag de perle şi diamante false.

— Blestemato ! răcni Mario, strîngînd cu putere ciobul de sticlă pe care încă-l mai ţinea în mînă. M-ai înşelat ca o neruşinată, dar va fi pentru ultima dată. Şi ridică sticla gata s-o lovească pe femeia necredincioasă.

Dintr-o dată prin ceaţa beţiei îl străfulgeră o idee. Cu ce drept pretindea el credinţă unei femei care nu-i era soţie ? Între timp Tona se ridică liniştită, sigură de sine, conştientă de puterea ei de fascinaţie. Îşi puse şiragul la gît şi i-l arătă lui Mario.

— Dacă vrei să nu te înşel poartă-te cum trebuie. Uite ce mi-a adus Carrillo !

— Asta ţi-a dat el ? Un şirag de pietre false... care se vinde... pe trei parale în orice dugheană ?

— Astea mi-au plăcut mie, beţivanule. Şi tu cum îndrăzneşti să apari în halul ăsta în faţa mea ?

— Şi tu... aşa... terfelită !

— Terfelită ? Eşti un caraghios, un biet nefericit. Te omori muncind doar pentru cincisprezece pesos pe săptămînă. Ştii cît cîştigă Esteban ? Trei sute pe lună !

— Du-te cu el !

— Chiar mîine am să plec...

Tona, care abia îndrăznea să-l tutuiască pe Carrillo, se pomeni vorbindu-i astfel despre el lui Mario fără să-şi dea seama că înverşunarea acestuia sporea.

— Nu mă mai interesezi, nenorocitule !

Pe Mario îl orbi mînia. Se repezi la gîtul femeii şi-i smulse cu brutalitate şiragul. Perlele false se împrăştiară pe covor.

Tona se aprinse cu şfichiuită şi, trăgîndu-i din mînă ciobul de sticlă, îi crestă obrazul de la ureche pînă la gură. Tînărul se ghemui la pămînt într-o baltă de sînge.

Avusese ceea ce meritase.

CĂMĂTARII

La mulţi privirea ţintă mi-o ţinui
pe-obrajii copţi de crîncena lor plagă
şi nu-i puteam cunoaşte, dar văzui

că toţi aveau la gît cîte-o desagă,
distincte-avîndu-şi semnul şi factura,
iar ei păreau c-o sorb din ochi de
dragă.

(Dante, *Divina Comedie*, Infernul, XVII) [1]

—NICI AZI NU AVEM BANI DE PÎINE, constată Jacinta.

— Eu mă jenez să-i cer lui Mario. Şi aşa, bietul de el, este plin de datorii, îi răspunse Ramiro.

Cei doi bătrîni stăteau de vorbă aşezaţi pe o sofa ale cărei arcuri străpungeau pînza, curioase să privească afară lumina care altă dată le era ascunsă. Bătrînul avea aproape şaptezeci de ani : în creştetul capului cîteva fire de păr alb aminteau de o îndepărtată podoabă, iar în ochi i se citea o ascunsă suferinţă pe care oamenii obişnuiţi nici n-o mai observă ; la mers se ajuta din cînd în cînd de un baston noduros. Înfăţişarea bătrînei completa tristul tablou : puţintică la trup, firavă, căruntă, înclinată spre pămîntul care aştepta să o cheme.

— De ce oare n-o părăseşte Mario pe Tona ?

— Din cauza copilului.

— Dar e rea şi desfrînată. Ştiu că are un...

— Bietul Mario !

[1] Traducere de G. Coşbuc.

Jacinta scoase un suspin. Liniştea îi învălui ca într-o mantie îngheţată. S-au strîns unul în altul ca să-şi împrumute căldură.

— Ce trebuie să facem ?

— Ca să avem zilnic o bucată de pîine ? întrebă Ramiro.

— Nu asta mă îngrijorează, ci viaţa lui Mario. Aş vrea ca el...

— S-o lase pe Tona ?

— Da.

— Am obosit cerîndu-i asta.

— Ce-o fi găsit la ea. Nu e frumoasă, nu e bună...

— Poate tocmai lipsa de bunătate îl atrage. Bărbatul caută, în general, abisul, rareori culmile, pentru că pe culmi îşi simte propria-i mediocritate.

— Ce-ai vrea să facă ?

— Să plece. Prefer să sufăr să-l ştiu departe decît să-l văd îngîndurat de fiecare dată cînd vine de la ea. Şi apoi... se duce şi sparge piatră la carieră. Crezi că asta este o muncă potrivită pentru el ? E tînăr, plin de putere, de viaţă, de curaj. De ce nu învaţă altă meserie ?

— Tona îl influenţează. Nu-l lasă să facă decît ce vrea ea şi ea îl vrea pietrar.

— Ca să-l exploateze.

— Aşa cum face el cu piatra.

Se lăsă din nou linişte. Cînd paşii morţii se apropie, viaţa tace. Fug şi speranţele. Şi iluziile. Oare nu în mormînt se sfîrşeşte totul ? Omul, chiar în cele mai grele clipe ale sale, speră, se agaţă de viaţă ca înecatul de un pai : încă-l mai atrage, îl cheamă, îl reţine. Însă, mai devreme sau mai tîrziu, inevitabil dispare.

Ramiro şi Jacinta nu se gîndeau de fapt la toate astea. Ei ştiau că aveau datoria să-l despartă pe Mario de Tona, să pună capăt acestei legături nelegiuite pe care satul o tolera pentru că se temea de el. În această nefericită aşezare de o mie de locuitori, el, pietrarul, era şeful. Pe el îl respectau chiar şi primarii. Dar nu-l apreciau din consideraţie, ci de frică. Şi frica e la un pas de ură.

Bătrînii sufereau de multe ori de foame, se lipseau chiar şi de o bucată de pîine ca să poată satisface plăcerile iubitei fiului lor. Asta era o crimă, iar crima cerea pedeapsă. Dar ei nu-i doreau răul, nu vroiau decît să-l îndepărteze de Tona.

Femeia aceea era vulgară, aşa cum putea fi o femeie de condiţia ei: ochi oblici, gură avidă şi senzuală, tenul palid şi nasul cîrn. Avea trupul zvelt şi cunoştea arta de a şi-l pune în valoare. Toţi ştiau că-i femeia lui Mario, dar fiecare şi-ar fi dorit-o pentru sine. Şi ea era conştientă de puterea ei. Această putere a cărnii, hrană a viermilor. Iar parfumul trupului ei, amestec de colonie ieftină, de săpun şi de femeie, atrăgea pe oricine. În plus purta de grijă fiului lui Mario. Toate astea îl legau de ea.

— Ţi-e frig ? întrebă Ramiro.

— Puţin.

— Pune apa la fiert. Eu mă duc să iau pe datorie puţină cacao de la Rudecinda.

— Crezi că o să-ţi dea ? Nu te mai duce ! Îmi zdrobeşti sufletul cînd văd că te întorci trist şi umilit.

— La vîrsta mea umilinţa nu mai doare.

— Nu este aşa. Eu ştiu c-o faci pentru mine, dar mai ştiu că în sufletul tău te rogi să te împiedic să te duci.

— Aş fi în stare chiar să cerşesc ca să nu te văd suferind, ca să nu te mai văd zgribulindu-te de frig... cît mai sînt eu în putere...

— Stai liniştit ! Prefer frigul şi foamea decît umilinţa.

S-au strîns mai tare unul lîngă altul. Jacinta tremura.

Dimineaţa sosi posomorîtă, încărcată de picături de ploaie. Satul, situat pe un podiş între munţi, avea de suportat unsprezece luni din an o climă foarte rece ; în luna decembrie abia începea să încălzească soarele. Oare vor mai apuca Crăciunul ? Mai erau doar două luni. Moartea are nevoie doar de o clipă ca să ne lase în beznă pentru totdeauna.

— Mă duc, Jacinta ! Şi mie mi-e frig. Ziua se arată tare urîtă şi nu avem nici măcar pîine.

— Unde o fi Mario ?

— Cred că la lucru. Îmi face rău cînd știu cît muncește : cară apă, sparge piatră... E un băiat foarte bun...

Se ridică în picioare. Jacinta sfîrșită nu mai protestă. Bătrînul se depărtă cu tristețe. Luatul pe datorie îl distrugea, mai ales că Rudecinda îl va primi rău, mizerabilă și avară cum o știa. Prăvălia ei era chiar în fața casei lui.

Traversă drumul sprijinindu-se în baston. Aerul rece de munte îl izbi în față făcîndu-l să se clatine. Anii nu-i mai permiteau să iasă din casă. Într-o zi va cădea la pat și atunci...

— Unde te duci, tată ?

— Ah ! Tu, fiule ?... să te caut... am ieșit să văd dacă vii...

Mario își dădu seama că bătrînul mințea. Dar știind în ce sărăcie și tristețe se zbate înclină fruntea.

— Să mergem acum. Te conduc, tată.

— Bine, fiule, cum vrei tu. Ai fost la lucru ?

— Da.

Mario avea o statură impunătoare, era înalt, cu umerii pătrați, mușchiuloși, fața o avea dură, urîțită doar de o cicatrice adîncă pe care i-o făcuse Tona într-un moment de furie, iar barba neglijentă îi dădea un aspect aproape sălbatic.

— Mă duc să vă cumpăr pîine.

Ieși în grabă. Jacinta suspină. Ramiro își luă capul albit între mîini, tînguindu-se :

— Tot cu ea e.

— Ca de obicei.

— Nu există nici o scăpare ! Ce pedeapsă, Dumnezeule !

— Nu mai cîrti, Ramiro. Îl putem mînia, și nu ne vom mai bucura de milostenia sa.

— Oare de ce sîntem atît de oropsiți ?

— Taci, vine.

Intră și puse pe masă două pîinițe de cîte cinci centavos fiecare și două pachețele de cacao.

— Pregătește-ți o băutură caldă, mamă. Pe frigul ăsta...

Jacinta se ridică. La această încercare parcă toate încheieturile i se dezmembraseră. Se îndreptă însă dîrză spre

lămpița de spirt, puse apa la fiert și adăugă praful de ciocolată, veni apoi și se așeză din nou.

— Pleci? întrebă Ramiro, văzînd că Mario își ia salopeta de lucru.

— Da. Mă duc la carieră.

Ieși fără să se mai uite în urmă. Se obișnuiseră cu felul său brutal de-a se despărți. Îl înțelegeau. I se trăgea de la Chata, de la Tona, femeia care scandalizase tot satul. De ce n-o izgoneau? De ce răul se înrădăcinează tot mai mult în oameni?

— Vezi că-ți dă ciocolata în foc! o avertiză Ramiro.

Bătrîna tîrșîindu-și pașii se apropie de spirtieră și, cu o linguriță, amestecă spuma din vas. Turnă apoi băutura aburindă în două ceșcuțe de porțelan fin, ultimele vestigii ale unor vremuri apuse de care era mai bine să nu-și mai amintească. Se făcu ora unsprezece și jumătate. Sorbitură cu sorbitură își luară micul dejun. Bucățelele de pîine pe care le duceau la gură erau amestecate cu lacrimi.

2

Spre după-amiază frigul se înteți. De pe culmile înalte, care străjuiau satul, cobora o ceață deasă ce pătrundea printre crengile arborilor de pe șosea iar apoi se întindea deasupra pieții.

Satul era mizer, avea o casă parohială cu un singur etaj, cu ochiurile ferestrelor astupate cu cărămidă; o biserică a cărei clopotniță era o aglomerare de pietroaie puse unele peste altele, apoi primăria, care servea în același timp de cantină și de abator, și mai urmau încă vreo cincisprezece sau douăzeci de căsuțe, majoritatea din paiantă, înghesuite în jurul pieții și pe cîteva străduțe pe o rază de douăzeci de metri.

Dar, fără îndoială, fiecare își iubește locul său natal. Tot astfel și locuitorii satului își iubeau biserica lor mutilată,

primăria-cantină-abator, pe însuşi primarul înapoiat, bigot şi criminal, pe cei doi sau trei poliţişti care nu făceau altceva decît să bea bere şi pe preotul lor mărginit şi meschin care, cînd ţinea cîte o predică, îţi venea să-ţi muşti mîinile, cum spuneau ţăranii.

Aici se născuseră Jacinta şi Ramiro. Crescuseţă în belşug pentru că părinţii lor fuseseră bogaţi. Într-o zi — cînd ea avea treizeci şi cinci de ani şi el cu zece mai mult — s-au îndrăgostit, s-au căsătorit, au avut un fiu şi au început greutăţile. Mario a fost şi el crescut în belşug pînă la zece ani. De atunci fermele pe care le avusese Ramiro au căzut în mîna creditorilor, a cămătarilor, a acestor oameni *buni* care s-au înmulţit peste tot. Au rămas doar cu această căsuţă, jumătate de paiantă, jumătate de cărămidă, cu pămînt pe jos, cu pereţii humuiţi, dar la care ţineau mai mult decît la un castel pentru că le oferea adăpost, ocrotindu-i de vînturi şi de ploi ; acest loc de unde vor ieşi pentru ultima dată, între patru scînduri, spre cimitirul satului pustiu şi inundat de bălării.

Dacă sărăcia este dureroasă prin ea însăşi, ea devine mai grea atunci cînd te-ai bucurat cîndva de o viaţă lipsită de griji materiale, îmbelşugată, şi cînd peste toate neajunsurile se mai adaugă şi bătrîneţea. În situaţia asta se aflau părinţii lui Mario, dar el era departe de toate grijile lor. Sufocat de pasiunea pentru Tona, Mario, în loc să fie pentru ei un sprijin, era o sursă de necazuri.

Dar există persoane care se nasc pentru suferinţă, şi suferinţa rămîne, în final, ultimul patrimoniu al umanităţii, chiar dacă pe moment se găsesc mijloace de a o îndepărta, ea rămîne învingătoare şi veşnică precum moartea. Durerea se intensificase şi se înrădăcinase puternic în sufletele celor doi bătrîni. Sufereau fizic, pentru că erau nevoiţi să se zbată în lipsuri materiale, şi sufleteşte pentru că se simţeau săraci şi neputincioşi, văzîndu-şi fiul pierdut lîngă o femeie care-l înrăia tocmai pe el, cîndva atît de bun.

— Tu ştii la cît se ridică datoriile lui Mario ?

— Cred că aproape la o mie de pesos.

— Şi cu ce va plăti, nenorocitul ?

— Cu sudoarea frunții.

— Noi nu-l împovărăm cu nimic. Ne lipsim de multe, dar...

— Degeaba, Jacinta. Noi renunțăm și profită Chata! Femeia asta îl joacă cum vrea.

— Nu numai ea ci și cămătarii, dințosul de Enriquez...

— Ai dreptate, Enriquez e mai rău decît Tona. Știi cîtă dobîndă i-a luat la o sută de pesos? Treizeci.

— Și Mario nu numai lui are să-i dea bani. Rudecindei cred că are să-i dea vreo două sute de pesos.

— Și baba cît îi mai ia în plus?

— Douăzeci de pesos pe lună.

— E mai puțin hrăpăreață ca Enriquez.

— Dar îi cere în schimb alte servicii și Mario nu o poate refuza.

Cînd ești trist e mai bine să nu vorbești cu nimeni. Așa simțeau cei doi bătrîni. Ploaia se înteți, rafalele de vînt o împingeau pînă în coridor.

— Apa a pătruns prin crăpătura tavanului în dormitor, spuse Ramiro alarmat, privind în camera mică și întunecoasă.

— Să împingem patul mai încolo.

Se îndreptară spre patul umflat de două plăpumi și acoperit de o cuvertură ce fusese cîndva bună și frumoasă. Își uniră forțele și-l împinseră la adăpost izolîndu-l de șuvița aceea amenințătoare. Epuizați de efort, se așezară pe marginea lui copleșiți de supărare și deprimați.

— Acum douăzeci de ani... începu Ramiro.

— Să nu mai vorbim despre vremurile acelea. Știi că nu-mi plac amintirile.

O clipă îi învălui liniștea.

— E două, ora prînzului.

— Alții au la masă carne proaspătă. Azi e sîmbătă, se face tăiere...

— Taci. Îmi lasă gura apă.

— Sîntem doi bătrîni inutili, Ramiro. Nu ne mai putem purta de grijă. Ar trebui să vină moartea.

— Asta o va hotărî Dumnezeu.

Ploaia se transformase într-un adevărat potop. Fulgerele brăzdau cerul cu lumină orbitoare urmată de bubuitul amplificat de ecou al tunetelor.

— Bietul băiat!

— Nu-l mai compătimi, femeie! Acum e cu Tona, lîngă un foc bun şi în faţa unei bucăţi mari de carne.

— Nu este aşa! Munceşte toată ziua fără odihnă. Abia coboară să-şi mănînce mîncarea pregătită de ea şi se întoarce iar la lucru, sfredeleşte stînca, pune dinamită, îşi riscă mereu viaţa!

— Munca lui e foarte grea...

— Şi periculoasă.

— Dacă într-o zi...

— Ce?

— Nimic. Îmi trec tot felul de gînduri negre prin cap, şi se închină.

— Ce zici, Ramiro? Eu aş vrea să lucrez. Doña Martiniona, soţia patronului magazinului Medialuna, mi-a spus că dacă vreau îmi trimite material să-i cos cămăşi. Am încă ochii buni.

— Şi atunci eu de ce să nu mă duc la carieră să-l ajut pe Mario? Datoria mea este să muncesc să te întreţin.

— Eşti atît de bătrîn, bietul meu Ramiro! În decembrie împlineşti şaptezeci şi doi de ani, în ziua de cincisprezece, cînd încep să se primească deja cadouri. În schimb eu nu am decît şaizeci de ani...

— Crezi că am să rabd să te văd cosînd pînză grosolană toată noaptea la lumina unei lumînări. Mai bine mor.

— Iar începi, Ramiro. Nici nu mă laşi să-ţi explic: pentru fiecare cămaşă voi cîştiga zece centavos; dacă voi coase una şi jumătate pe zi, vor fi...

— Cincisprezece centavos. Ştii că un pietrar cîştigă un peso pe zi?

— Cu cei cincisprezece centavos, continuă Jacinta cu încăpăţînare, vom avea de mîncare fără să-i mai cerem lui Mario.

— Şi va profita în continuare Chata.

— E adevărat, el ne neglijează din ce în ce mai mult.

O fetiță intră în patio căutînd cu privirea peste tot. Avea în mînă o oală de pămînt acoperită.

— Don Ramiro ! strigă.

— Aici sîntem, Rosita, intră, stăteam pe întuneric.

Fata intră pe bîjbîite. Cînd îi văzu, se apropie :

— Vă trimite mama ceva de mîncare. Azi n-a avut carne pentru că nu i-ați plătit-o pe cea de luna trecută. Eu am pus-o lui don Mario la socoteală, dar mama m-a bătut...

— Nu fi proastă, el o fi uitat. Spune-i mamei tale să nu se preocupe de noi, sîntem obișnuiți să răbdăm.

După ce plecă fata, cei doi bătrîni împărțiră zeama în care înotau frunze mari de varză și bucățele mici de țelină. Încă o dată lacrimile se amestecau cu dumicații din grosolana fiertură. Amintirile îi tulburară din nou, dar din teamă preferară să tacă. Fără îndoială cei care spun că a-ți aminti înseamnă a trăi, au dreptate.

3

Cariera unde lucra Mario era cea mai mare din zonă : un munte întreg din piatră. În pîntecul muntelui muncitorii deschiseseră o gaură destul de largă. Mario se agăța de pietre și se tîra apoi pe lîngă ele ca o reptilă. De multe ori, viața-i depindea de seninătatea și de curajul său și, în special, de forța mușchilor pentru a putea ieși dintr-un impas.

După-amiaza își cernea melancolia asupra peisajului. Arborii, dezgoliți de frunze, după uragan, zgîriau oglinda cerului cu crengile lor goale. O cărare șerpuitoare urca panta spre locul unde lucra pietrarul. Acesta era legat de mijloc, pentru mai multă siguranță, cu o funie al cărei capăt era înfășurat în jurul trunchiului unui molift vînjos. Cu un ciocan și o daltă pregătea locul unde în ziua următoare, duminică, urma să pună dinamită ca să arunce în aer o falie mare de stîncă. Toți tovarășii de lucru îi atraseră atenția că nu trebuie să lucreze în ziua destinată odihnei, dar

el nu ţinea seama de astfel de lucruri. Era necesar să termine tăiatul pietrei pentru şoseaua principală pentru că pe această muncă urma să primească cincizeci de pesos. Bani care, din nefericire, rămîneau în mîna Tonei.

Mario se simţea incapabil s-o urască. De această femeie pe care el însuşi o sedusese deschizîndu-i calea spre pierzanie, şi care acum se răzbuna, îl ţinea legat copilul. Cînd o cunoscuse era o simplă servitoare la birtul satului. Îl atrăsese trupul ei abia mijit la viaţă cu rotunjimile acelea care se reliefau sub pînza grosolană a îmbrăcăminţii. A început apoi să-i aducă daruri : mai întîi podoabe, o verighetă de aramă, îmbrăcăminte şi, în sfîrşit, un pardesiu care îl costase cinci pesos... o lună de muncă ; iar acum ajunsese ca toţi banii pe care-i cîştiga să-i dea ei. Tona pretexta mereu nevoile copilului, dar băiatul era destul de dezbrăcat, în schimb ea...

Nu numai femeia era cauza necazurilor sale. Mai erau Felipe Enriquez, doña Rudecinda şi în sfîrşit Juan de Dios Herrera şi încă alţii de care nici nu vroia să-şi mai amintească şi care îl furau cu dobînzi de la 20 la 35% ; aceşti oameni „generoşi", gata să sară în ajutorul aproapelui... Izbi o dată cu putere ciocanul în daltă gîndindu-se la capetele obtuze ale semenilor săi.

Aversele se domoliseră treptat şi se instală o ploaie măruntă şi monotonă. Satul se aşternea la poalele colinei ; se vedea turnul de cărămidă al bisericii, casa parohială cu ferestrele ei mari, primăria unde Aniceto dădea ordine celor trei poliţişti veşnic beţi.

Căută cu privirea casa Tonei şi apoi pe cea a părinţilor săi. Oare nu le împuţina acestor bătrîni zilele prin faptele sale ? Oare nu ştia că ei se rugau lui Dumnezeu să-l ajute să poată renunţa la femeia care-i distrugea viaţa ? De ce nu-i asculta ? De ce nu-i respecta ? Îi veni în minte întîlnirea de dimineaţă cu tatăl său care se ducea cu siguranţă la Rudecinda să-i ceară pe credit, aproape de pomană, pîine pentru prînz, pîinea cea de toate zilele care ar fi fost de datoria lui să le-o ofere ; el, fiul lor, cauza tuturor sacrificiilor şi a necazurilor îndurate de ei de o viaţă. Cum îi ajuta el pe aceşti bătrîni părinţi ai săi ?

Lărgi deschizătura care trebuia să primească dinamita. O va pune acolo mîine dimineaţă la ora şase, cînd zorile timide se vor ivi deasupra munţilor.

Coborî cu grijă ca să nu alunece pe drumul argilos pe care ploaia îl făcuse impracticabil. Cînd ajunse în piaţă, simţi nostalgia anilor adolescenţei cînd era liber şi cînd fibrele sufletului său nu erau măcinate de otrava unei pasiuni fatale ; închis în sine şi trist se îndreptă spre casa Tonei ca să-şi vadă fiul, singura lui consolăre şi legătură ce unea existenţa sa cu cea a acestei femei.

4

Mario era pregătit pentru tot ce putea fi mai rău. În după-amiaza aceea se simţea foarte prost dispus. Poate din cauza vremii. Cînd intră în hol, martor al atîtor nopţi de orgii, izbi cu piciorul mobilele şi strigă :

— Miguelito !

Într-o clipă o mogîldeaţă cam de vreo patru ani se ivi lîngă el, în picioarele goale şi cu obrazul murdar pe care dîrele de lacrimi trăseseră dungi perfecte ; moştenise de la mama sa conturul gurii sale, cu buze cărnoase şi senzuale, iar de la tatăl său ochii obosiţi şi trişti ; ochii pietrarului osteniţi de căutarea pietrei de exploatat care le aducea hrana şi mai ales mijloacele de a satisface capriciile femeii. Bietul lui copil înfometat şi gol, iar ea risipind banii dobîndiţi cu atîta trudă...

— Mi-ai adus bobo ?

— Da, băiete. Dar de ce plîngi ?

— M-a bătut mama c-am vălsat apa în bucătălie...

— Unde e mama ?

— Acolo, înăuntlu.

Mario intră fierbînd de mînie. Pînă atunci nu-şi dădu seama de cîtă furie stăpînită poate fi capabil un om. Ar fi fost în stare s-o omoare. Dar o găsi curăţind cartofi pentru

prînz cu un cuțit mare, bine ascuțit. Cînd îl văzu strălucind în mîna ei simți un fior.

— De ce ai bătut copilul ?

— Pentru că face numai rele.

— Ai grijă să nu mă folosesc eu de cuțit !

— Îndrăznește !

Și se îndreptă provocatoare reliefîndu-și sînii rotunzi și plini ca o perfidă ademenire a păcatului. O dată în plus își domină iubitul cu impunătoarea ei statură și cu grația ei de felină. Dar de data aceasta mînia bărbatului depăși cu mult puterea farmecului femeii și, pentru prima dată, mîna lui grea se ridică și se descărcă dură peste obrazul ei. Ea se dădu un pas înapoi, ochii îi scăpărară și mîna i se strînse în jurul cuțitului îndreptat spre pieptul lui Mario.

— Crezi c-am să mă feresc ? se pomeni el întrebînd-o pe ton amar. Mi-ai luat demnitatea de bărbat, de fiu și de părinte. Poți să-mi iei și viața !

Chata nu se aștepta la un asemenea răspuns.

Mînia stăpînită cu care au fost rostite cuvintele o făcu să coboare brațul.

— Ce vrei de la mine ? Am obosit cerîndu-ți să pleci. Sînt eu de vină că te lași tîrît pe calea pierzaniei ?

— Să nu te mai aud vorbind astfel, țipă Mario.

— Foarte bine !

— De acum poți să te duci după cine vrei. Eu am plecat. Și... rămîi cu toată ura ce-ți port !

— Iei și copilul ? gemu ea cînd îl văzu pe Mario de mînă cu Miguelito.

Băiețelul privea scena cu ochii larg deschiși, fără să înțeleagă nimic. I se făcuse frică ; frica aceea pe care cei mici o simt instinctiv cînd asistă la scandalurile celor mari, cînd aud plînsete și țipete. Se agață de mîna tatălui său cu toată puterea.

— Vrei să ți-l las să faci din el un hoț ?

Și ieși trîntind ușa. Cînd se află în stradă și-și cercetă sufletul își dădu sama că-i era liber. În sfîrșit putea să se dăruiască bătrînilor, să le dea ceea ce li se cuvine. Acum, cînd cunoștea cu adevărat viața și după ce simțise gustul suferinței, începuse să înțeleagă mai bine tot zbuciumul pă-

rinţilor săi, al lui Ramiro şi a Jacintei, de cînd el, Mario, sosise pe lume : nopţile lor de veghe aplecaţi asupra leagănului său, ascultîndu-i respiraţia, ocrotindu-i somnul sau ghicind cele mai neînsemnate dorinţe ale sale... şi pînă cînd au ajuns să vadă cum banii lor se scurgeau în mîinile speculanţilor, ale escrocilor şi ale hoţilor...

Lui îi revenea aceeaşi soartă ca şi tatălui său, numai că el nu mai avea ce pierde. Casa în care locuia nu-i mai aparţinea, iar cariera de unde extrăgea piatra era închiriată. Şi blestemă încă o dată pe toţi cei care, în afară de Chata, îl escrocaseră de-a lungul timpului.

Pe Tona o exclusese din viaţa sa. Din fericire se terminase totul între ei ! Şi respiră uşurat ca un om scăpat de o mare primejdie.

5

Cînd se trezi în faţa casei părinţilor săi îl copleşi ruşinea. Se întorcea plin de remuşcări ; venea să stea lîngă ei, să le fie aproape, să nu-i mai părăsească niciodată, îl aducea cu sine şi pe fiul său, pe Miguelito...

— Ai să-l iubeşti pe papa Ramiro ?

— Da, tăticule.

— Dacă ai să fii cuminte şi ai să te porţi frumos ai să primeşti de Crăciun o maşinuţă cum ţi-ai dorit.

— Cu sfoală, ca să pot s-o tlag ?

— Da, scumpule, da, şi prima dată după mulţi ani simţi că i se umezesc ochii de duioşie : îşi redobîndise fiul.

Acum, cînd micuţul îi aparţinea mai mult, dragostea faţă de el creştea. Iubirea uneşte, leagă, niciodată nu desparte. Iar acum pentru că-l avea lîngă el şi-l putea lua de mînă, îl simţea mai aproape ca şi cum cele cinci degeţele ale lui ar fi fost cinci cleştişori care-i uneau pentru totdeauna.

— Acum vei avea o maşinuţă, iar cînd ai să fii mare am să-ţi cumpăr o bicicletă. Dar va trebui să mergi la şcoală, să înveţi ca să nu rămîi un sărăntoc ca...

Și cuvintele i se stinseră pe buze.

Bătu la ușă cu mai multă hotărîre. Vocea tatălui său se auzi dinăuntru.

— Intră.

— Sînt eu, tată.

— De ce bați la ușă ? Nu ești acasă la tine ?

— Am venit...

Ar fi vrut să spună că venise pocăit, dar se abținu. Era amețit de fericire și de bucuria revederii și gîndurile i se încurcau.

Înaintă, trăgîndu-l după sine pe Miguelito, traversă camera îndreptîndu-se spre micul dormitor luminat de lumînare și, cînd o văzu pe bătrîna sa mamă cosînd aplecată asupra lucrului și ochelarii cu lentile groase apăsîndu-i nasul cu rama lor groasă de bagá, îngenunche lîngă ea și rămase mut, ferecat în sine minute în șir. Lîngă el Miguelito îl privea cu mirare în timp ce deasupra capului său mîinile bătrînului se agitau, că niște fluturi de noapte, binecuvîntînd căpușorul nepotului și iertînd păcatele fiului.

Mario, cînd îndrăzni să-și ridice ochii, putu să deosebească boabele mari de lacrimi ce se desprindeau repezi, alunecînd de-a lungul zbîrciturilor pe care viața le săpase pe figura ei nobilă.

— Am venit să vă cer iertare.

Ramiro și Jacinta ar fi fost în stare să aștepte o sută de ani să audă aceste cuvinte de pe buzele fiului lor. O sută de ani de suferințe crunte și de aspre privațiuni ; pentru că nu există frază mai frumoasă pe care s-o rostească părinților un fiu înstrăinat.

— Am venit să vă cer iertare.

Cuvintele au rămas suspendate în aer ca rostite de o fantasmă, ca o voce iubită și dispărută pe care o ascultau în vis vorbindu-le despre eternitate. Bătrînul emoționat se aplecă spre fiul său și-i ajută să se ridice.

— Vino ! Te așteptam. Brațele noastre îți sînt deschise cu aceeași dragoste din totdeauna. Mama ta și cu mine te iubim mult, iar toți trei îl vom iubi pe Miguelito. Ce-a fost rău a trecut. Nu au rost explicațiile. Vreau doar să ne pro-

miți că vei rămîne cu noi și că nu te vei mai întoarce la femeia aceea.

— Da, tată. N-am lăsat-o la mînie ci din convingere. Aveam nevoie de tăria pe care doar suferința mi-o putea da. N-am să mă mai întorc la ea niciodată.

— Vino, Miguelito, spuse Jacinta. Apropie-te. Mă mai ții minte ?

— Da, mamita.

Și ochii mari și negri ai copilului încărcați de o prematură tristețe cercetară chipul bătrînei, părul ei albit, trăsăturile ei fine...

Mîinile celor doi bunici se întîlniră deasupra capului cîrlionțat și blond într-o binecuvîntată ocrotire.

Cuvîntul mamă suna straniu pentru Miguelito. Aproape niciodată nu-i spusese astfel mamei sale. O numea Tona. Ei nu-i plăcea să i se spună mamă. Ca și cum ar fi fost o ofensă, o aluzie la păcatul ei ; ca și cum în vocea aceea suavă de copil ar fi putut încăpea ipocrizia.

— Ce vei face acum, fiule ? întrebă Ramiro. Vei continua să muncești la carieră ?

— Pînă voi găsi un loc mai bun, da, tată. Asta ne va ajuta să trăim. Acum voi munci cu mai multă tragere de inimă pentru că din rodul efortului meu se vor bucura părinții și fiul meu. Voi nu veți mai răbda de foame, iar copilul nu va mai umbla gol.

— Știe Dumnezeu cît te iubim, fiule, spuse Jacinta hohotind. Ne-ai făcut să suferim, dar acum ne-ai redat viața, speranța și fericirea. La fel îl vom iubi și pe Miguelito. Iar, dacă va fi cuminte, eu îi voi cumpăra o jucărie frumoasă care să-i placă mult.

— O mașinuță, mamita !

— Da, dragule, o mașinuță cu o sfoară de care s-o tragi, așa cum are băiatul lui Aniceto.

Ochii copilului străluciră.

— Am să fiu cuminte, mamita.

— Bine, fiule. Îți voi lua un cadou cu ce am să primesc pe lucrurile astea cusute.

— Mamă, nu mai vreau să te văd lucrînd. De aceea muncesc eu, ca să avem cu toții mîncare în fiecare zi. Să nu

mai coşi. Ai să-ţi strici ochii. Şi ce se va alege de noi dacă-ţi vei pierde sănătatea ?

Bătrîna mişcată începu iar să plîngă însă de această dată cu lacrimi de duioşie care alunecau liniştite pe obrajii veşteji.

— De ce plîngi ? întrebă Miguelito scuturind-o drăgăstos.

— De ce plîngi ? întrebă Miguelito scuturînd-o drăgăstu cînd vei primi o maşinuţă frumoasă cum nu are nimeni în sat. Acum să ne facem rugăciunea, adăugă Jacinta. Să mulţumim lui Dumnezeu că ne-a readus fiul şi să-l rugăm să ne ajute să-l păstrăm mereu alături de noi.

Puţin după aceea vocile lor pioase, din care se desprindea timbrul dulce şi îngeresc al lui Miguelito, umpleau camera parcă iluminată de bucuria întoarcerii fiului rătăcitor.

6

Mario se trezi foarte devreme. Hotărî să meargă pe la toţi creditorii şi să le ceară o păsuire pînă va avea posibilitatea de a le plăti în condiţii mai avantajoase. Îşi vor restrînge cheltuielile ca să-şi poată achita datoriile. Acum banii pe care nu-i va mai da Tonei îi vor investi în lucruri mai utile.

Primul la care se va duce va fi Enriquez. Îl ura, dar îi datora cincizeci de pesos ; deocamdată zîmbetele, frazele amabile, linguşeala aveau rolul lor.

Bătu la casa celei mai mari prăvălii din sat. Nu avu de aşteptat prea mult şi-şi făcu apariţia un om de vîrstă mijlocie, cam de vreo patruzeci de ani, cu o gură mare, mereu întredeschisă, care lăsa să se vadă nişte dinţi lunguieţi şi ascuţiţi ca de şoarece. Iar mustaţa rară îl făcea să semene mai bine cu un rozător. I se spunea în multe feluri, dar cunoscut era cu porecla Dinţosul. Se ştia că se putea apela la el pentru orice împrumut de bani cu dobînda de 30%. Nu puţină îi era clientela ; sărăntocii se vedeau obligaţi să re-

curgă la el cînd erau împinşi de nevoie. Nu-i fura pe cei bogaţi pentru că aceştia nu aveau niciodată nevoie de banii lui. Căuta să-i despoaie doar pe cei lipsiţi de apărare şi pe cei nevoiaşi. Atît cît lua de la ei era de ajuns.

— Bună dimineaţa, señor Enriquez. Scuză-mă că vin aşa devreme, dar...

— Puteai să laşi pe mai tîrziu. Abia m-am trezit.

— Doar un moment.

— Intră acum ! Tot la ore din astea te găseşti să mă deranjezi. Măcar dacă ai veni să-mi plăteşti.

— Tocmai de asta am venit.

Dinţosul se simţi frustrat. Credea că Mario a venit să-i mai ceară un împrumut şi se gîndise deja să-i fixeze o dobîndă de 35%. Dar el venise să-i achite datoriile. Era de necrezut.

— Cu atît mai rău, omule. Dacă de asta te-ai grăbit puteai să mai ai răbdare. Nu-mi place să vorbesc de afaceri înainte de micul dejun. Îmi produce indigestie, şi îşi însoţi gluma cu un hohot vulgar de rîs. Probabil se consideră foarte spiritual pentru că rîdea fără încetare.

— Señor Enriquez, am venit să te rog, să te implor să-mi faci o reducere a dobînzilor pentru că 25% e prea mult. Dacă s-ar putea...

— Imbecilule ! De asta ai venit ? Ai fi putut să te scuteşti de osteneală. Eu nu te-am rugat să-ţi dau banii, ai venit singur să mi-i ceri. M-ai plictisit atîta că a trebuit să cedez şi să te ajut. Şi acum îmi vii cu asta ! Nu-mi mai da nimic dacă crezi că îţi poţi permite.

— Nu, señor Enriquez. Nu este aşa. Eu speram să aranjăm lucrurile prieteneşte, ca între oameni de bună credinţă, fără...

— Lucrurile nu se pot aranja decît într-un singur fel: să-mi plăteşti. Faci astfel sau de nu, te reclam. Asta e !

— Bine, atunci mai păsuieşte-mă cu o lună, pînă voi face rost de ceva bani.

— O lună... Şi cît îmi plăteşti pentru întîrziere ?

— Cît trebuie.

— Să vedem... 15% pentru un client vechi fac... cincizeci... o sută. Socoti pe degete și în sfîrșit se hotărî : Șaptezeci și cinci de pesos, zise.

— Dar, señor Enriquez, am venit să-ți cer o amînare tocmai pentru că nu am nici un ban...

— Atunci am să trec în catastif. Eu nu mă las așa. Sînt banii mei, nu ai dumitale.

— Doar o lună.

— Așa se întîmplă cînd ești bun !

— Mai reduce-mi din dobînzi, señor Enriquez. Am să-ți aduc banii luni dimineață.

— Cincizeci de pesos, nici un ban mai puțin. Și să știi că într-o lună te reclam.

— Treizeci de pesos, señor Enriquez. Gîndește-te că îi scot cu sudoarea frunții, muncind din greu la carieră.

— Ce-ai spus ?

— Atunci patruzeci de pesos.

— Ți-am făcut o reducere de aproape jumătate. Îmi aduci cincizeci de pesos sau faci ce vrei și mă lași în pace.

— Bine, señor Enriquez. Voi veni mîine.

— Nu ai zece pesos să-mi lași garanție ?

— Nu.

— Atunci îmi aduci cincizeci și cinci.

— Și cinci în plus pentru ce ?

— Vrei să mă furi însușindu-ți dobînda la cincizeci de pesos împrumutați ?

Nici cu ceilalți cămătari n-a fost mai ușor. Toți regretau că fuseseră prea buni și se jurau că nu vor mai face nici o favoare nimănui. Doña Rudecinda Rincón, căreai tînărul îi datora două sute de pesos, consimți să-i reducă din dobînzi cu condiția de a-i aduce toți banii în ziua următoare. Mai mult : îi mai împrumută trei pesos pînă luni.

Trecuse mai înainte pe la Juan de Dios Herrera. Lui îi datora cincizeci de pesos și îi puse în mînă toată chenzina primită.

În drum cumpărase o cutie de bomboane de cinci centavos pentru Miguelito, care cînd îl văzu intrînd în casă îl întrebă ca de obicei :

— Ce mi-ai adus ?

Copilul era acum curat îmbrăcat; sărăcăcios dar decent. Nu avea pantofi, însă îi găsiră într-o prăvălie o pereche de sandale cu talpă de sfoară. Era mulţumit cu noua lui mamă şi cu don Ramiro pe care-l numea tată. Bătrînii îşi recăpătară speranţele. Visau să-l vadă pe acest nepot, mugure apărut în iarna vieţii lor, ajuns om de valoare, poate medic, o personalitate care după studii să se întoarcă în sat să le redobîndească onoarea şi să le reabiliteze numele; în sfîrşit, o autoritate care să sfîrşească cu cămătarii şi cu toţi cei care trăiau din munca altora.

7

Ceasul din turn bătu ora opt. Clopotele chemau la slujbă. Femeile pioase se îndreptau spre capelă să se roage. Părintele, cu mînecile de la sutană doar un pic suflecate, parcă pentru a ascunde manşetele uzate, intră în tindă bisericii. Negura începuse să coboare, învăluind peticul de verdeaţă din scuarul pieţii.

Tona, vrînd să-i arate lui Mario că nu-i păsa că l-a pierdut, se gătì ca niciodată. Îşi vopsi buzele în roşu viu, astfel încît păreau un fruct pîrguit de soare; iar trupul ei ispititor în rochia de moar şters apărea pe fundalul monoton al satului ca un stindard de revoltă şi de temeritate. De ce-ar fi interesat-o Mario? Sau fiul acestuia?

Trecu prin faţa porţii bisericii şi se închină. Calea ipocriziei e deschisă tuturor. Şi, încrezătoare în frumuseţea ei — i se putea spune astfel acolo unde nu erau decît cîteva fete „cu mers de gîşte domestice" cum ar spune Luis C. Lopez —, înainta prin ocolul de vite pe care ţăranii îl numeau cu orgoliu piaţa satului. Vroia să cumpere marmeladă — extravaganţă insolită, teribilă, neobişnuită — pentru că invitase acasă pe şeful lucrărilor din zonă şi dorea să-l dea gata cu nasul ei cîrn, cu sînii ei obraznici, cu buzele ei senzuale şi cu delicioasa marmeladă.

— Helo, Dinţosule ! îl salută ea pe negustor cu familiaritate. Ce mai faci ?

— Aşa şi aşa.

— Sînt prima clientă astăzi ?

— A fost şi Mario mai devreme, dar...

— Mai bine taci. Nu-ţi pierde vremea vorbindu-mi de el.

— V-aţi certat ?

— Am terminat-o cu el.

— Deci eşti singură ? spuse lăsîndu-i parcă gura apă.

— Da, din fricire.

— Din fericire, bineînţeles. Dar intră, nu sta în uşă. Cît mă bucur că te văd. Ia loc, te rog. Tu nu vii prea des pe aici. Vrei puţin vin de Porto ? Te vei simţi minunat. Uite ! Vreau să beau în cinstea ta.

Ciocniră paharele umplute pînă la jumătate cu vin „Uvas Maduras". Tona gîndea în sinea ei că probabil venise sfîrşitul lumii, sau nu era departe să sosească, pentru ca Dinţosul, cel mai zgîrcit om din sat să-şi consume vinul cu ea. Dar motivul îl ghici îndată cu perspicacitatea femeilor de teapa ei. Sufletu-i turtit ca şi nasul se înveseli imediat. Pierduse un pietrar nenorocit, dar era pe punctul de a primi ispititoarele propuneri ale unui negustor pricopsit. Bietul Mario ! Aproape îl compătimea. Şi fiul lui ? Mai bine că plecaseră. Aşa era liberă, total liberă şi libertatea era esenţialul !

— Ce program ai astăzi ? întrebă Enriquez grăbindu-se să-i umple paharul.

Cu femeile îşi controla bine limbajul şi niciodată nu-i scăpa vreuna din obişnuitele lui grosolănii.

— Nici unul, minţi ea.

— Luăm masa împreună ? Am o bucătăreasă formidabilă.

— Nu, mulţumesc. Altă dată.

Continuară să bea. Ochii lui Enriquez scînteiau sub sprîncenele albite.

— Aş vrea cîteva linguriţe de marmeladă, spuse ea.

— Primeşti o vizită deosebită ?

— Probleme strict de afaceri, înţelegi ?

— Da. Am marmeladă şi încă de cea mai bună calitate. Cea mai bună care poate exista. Uite, ia-o ! Nu costă nimic, fetiţo. Mai vorbim noi. Vii mai pe seară ?

— Poate.

— Vom discuta atunci preţul, spuse rîzînd.

8

Ramiro şi Jacinta nu priveau cu ochi buni faptul că Mario lucra şi duminica. Li se părea că nu era de bun augur. Ultima zi din săptămînă fusese sanctificată tocmai pentru că indică un moment de odihnă între două perioade de muncă. De altfel, acum nu mai duceau lipsă de nimic.

— Mîine dimineaţă trebuie să duc un transport de piatră de construcţie pentru señor Cantreras, cel de la Drumuri. Este pregătit şi locul unde am s-o depozitez. Dacă nu mi-ar fi dat un aconto ar fi fost altceva, dar... Trebuie să fiu corect ca să-mi păstrez clientela.

— Dacă aşa stau lucrurile...

— N-am să întîrzii. Dinamita lucrează rapid. Pietrele se vor desprinde, vor aluneca la vale şi de acolo vor fi încărcate şi duse mai departe.

— Vezi ce faci, băiete, ca totul să iasă bine. Ai grijă ! Ce lipsit de apărare l-a lăsat Chata ! se revoltă Jacinta, privindu-l pe Miguelito.

— Bietul meu copil, suspină Mario înclinîndu-se peste patul în care dormea micuţul ca un înger ce poposise pe pămînt, parcă profitînd un moment de neatenţia lui Dumnezeu. Se aplecă apoi mai tare ca să-l sărute. Buzele sale groase şi păcătoase, purificate de remuşcare, atinseră buclele copilului adormit. Ochii i se umeziră.

— Acum plec. Am să fac tot posibilul să vin repede. Să aveţi grijă de copil.

Ieşi. Umerii lui puternici umplură cadrul uşii.

O luă pe jos pe drumul de munte care se întindea de-a lungul şoselei pe o distanţă de mai bine de un kilometru. Pe măsură ce înainta, gîndurile îi picurau în suflet o tainică fericire. Toţi oamenii îşi fac iluzii în funcţie de capacitatea lor de înţelegere a fenomenelor şi de aspiraţiile lor. Pentru el fericirea ar fi fost ca fiul său să studieze, să se întoarcă apoi în sat, să-i redea părintelui său onoarea şi să-l ajute cînd acesta va fi deja bătrîn şi sleit de puteri. Acest fiu urma să fie pîrghia pe care îşi va odihni bătrîneţea:

Tona nu mai făcea acum parte din visele sale. Chata era o femeie rea. Dar vina o purta el. Dacă creşti corbi, îţi vor scoate ochi ! El o pervertise, iar ea îşi luase revanşa.

Dar Miguelito... Miguelito al său, comoara aceea. Gîndul la copil îi copleşea sufletul de duioşie. Privea cu atenţie şi florile de pe cărarea de teamă să nu le strivească sub tălpile lui enorme ; parcă-i aminteau de el.

În depărtare, se observa conturul mohorît al carierei. Zorile începeau să se scuture de povara ceţii şi, în depărtare, se vedeau munţii cu piscurile lor înălţîndu-se în căutarea infinitului. Niciodată nu i se păru că se află mai aproape de împărăţia cerurilor.

Îşi imagină cu un fior de bucurie cum va decurge viaţa lui în continuare : va sta alături de părinţii săi, va plăti sutele de pesos, care-l făceau prizonierul unor oameni josnici, şi-l va învăţa pe fiul său tot ceea ce el nu ştiuse şi-ar fi trebuit să ştie.

Îşi pregătise cu o zi înainte locul în care urma să bage pulberea. Nu-i mai rămăsese decît să pună dinamita care va arunca în aer stînca. Asta era munca lui de fiecare zi. Apoi urma să se întoarcă acasă, la cei dragi.

În sat, Mario era respectat pentru forţa sa fizică. Oamenii simpli şi primitivi, precum şi femeile apreciază această forţă ; cei culţi şi civilizaţi, precum şi femeile preferă forţa morală. Mario domina satul. Primarul tremura cînd îl vedea, iar poliţiştilor le trecea beţia cînd îl simţeau supărat. Ce s-ar fi făcut bătrînii fără el ?

Privi din înălţime cărările înguste şi întortocheate unde se zărea căsuţa părinţilor săi, ultimul lor refugiu rezervat de soartă. Acolo se afla fiul său Miguelito, acolo se auzea

vocea lui suavă, acolo apărea chipul acela dulce de înger blînd. Acolo era viaţa sa, iar datoria lui era să lupte pentru ei, să-i iubească şi să-i facă fericiţi. Da, ăsta era singurul său ţel !

Îndesă pulberea în crăpătura făcută de el în măruntaiele stîncii. Explozia va fi îngrozitoare, dar fitilul era lung şi el va reuşi să se refugieze sub arborii aceia viguroşi pe care-i folosea întotdeauna ca zid în calea avalanşei de pietre.

Drumurile erau încă alunecoase de pe urma ploii. Noroiul argilos de pe poteci, galben şi lipicios amestecat cu stratul de iarbă, îşi sporise volumul. Frigul dimineţii se topea lent pe măsură ce negura se ridica de la pămînt în nouraşi adunaţi în înaltul cerului. Mario aprinse firesc şi liniştit fitilul dinamitei.

O dîră joasă de fum se ridică dintre stînci înălţîndu-se, palidă, spre zoii albi ai dimineţii. El părăsi în fugă locul, îndreptîndu-se spre ascunzătoarea dintre pomi.

Moartea soseşte exact cînd e mai puţin aşteptată ; ca o vizită inoportună care ne privează într-o clipă de întreaga existenţă ; seacă substanţa vitală din venele noastre şi îngheaţă privirea în ochii sticloşi ce nu vor mai vedea un peisaj niciodată.

Mario făcu un pas greşit. Panta era extrem de alunecoasă. Căzu şi se rostogoli cîţiva paşi îndărăt. În încercarea de a se echilibra ca să poată înainta spre un loc mai ferit pierdu destul timp. Încă se mai zărea dîra de fum palidă de la fitil ridicîndu-se în aerul liniştit al dimineţii. Se zbătu să se ridice, să scape. Dar alunecă din nou pe mîzga pămîntului parcă săpunit. Căzu cu faţa în jos. Se ridică aproape orbit de clisa aceea mizerabilă şi, cu un efort disperat, o luă la goană. În clipa cînd se crezu în siguranţă o detunătură puternică făcu muntele să se cutremure. Pămîntul se despică şi o parte din stîncă se prăvăli zdrenţuită de explozie. Avalanşa de pietre se năpusti asupra trupului său îngropîndu-l sub piramida ce se înălţa tot mai sus spre negură şi singurătate.

9

Se făcuse ora unsprezece și Mario nu apăru. Ramiro neliniștit parcurse de mai multe ori drumul pînă la poartă și înapoi ca împins de un presentiment. Explozia se auzise la ora opt. Întîrziase deja trei ore. Ce să se fi întîmplat cu fiul său ?

Jacinta, la fel de îngrijorată, încerca să-l liniștească pe Miguelito, care întreba mereu de tatăl său.

— Ce-o fi cu băiatul nostru ? izbucni Ramiro fără să se mai poată stăpîni.

— Trebuie să se fi întîmplat ceva dacă încă nu s-a întors.

— Cui, mamita ?

— Cuiva pe care tu nu-l cunoști !

— Să mă duc să văd ce este ?

— Cum crezi, Ramiro. Dar frigul ar putea să te doboare. Ești prea bătrîn ca să poți să mergi singur pe drumurile astea desfundate. Ai putea să aluneci și să cazi...

— Am să mai aștept o jumătate de oră. Dacă nu apare...

Nu putea să-și găsească locul. În mintea sa se furișă o tristă bănuială. Dacă Mario a plecat ? Dacă i-a părăsit din nou ? Dacă a luat-o spre oraș pe un drum ocolit și i-a abandonat pentru totdeauna ? Nu, el n-ar fi făcut asta ! Miguelito era veriga care-l lega de ei mai mult chiar decît iubirea lor pentru el. De altfel, Mario nu se putea desprinde de satul unde se născuse. În mod sigur nu plecase.

— Ce se petrece afară ?

Voci agitate se auzeau aproape de poarta casei. Ramiro ieși speriat.

— Ce s-a întîmplat ?

Întrebarea rămase fără răspuns. În fața tuturor se afla primarul în uniforma lui nouă de duminică. După el, polițiștii aproape beți urmați de cîțiva tăietori de lemne și de pietrari.

Pietrari ? ! Doamne sfinte ! Se îndreptau spre drumul care ducea la carieră.

— S-o fi întîmplat ceva ?

— Nu cred. Ţi-ar fi spus, murmură Jacinta ca să-şi facă singură curaj.

— Unde e tăticul meu ?

— O să vină, copile !

Şi liniştea se instală din nou. Bătrînul se învîrtea în micul patio ca o fiară în cuşcă. Se sprijinea în bastonul său pe care îl agita din cînd în cînd în aer, ca şi cum ar fi ameninţat un duşman invizibil.

Ceaţa se ridicase complet înălţîndu-se spre cer în nori de ploaie. Picăturile stăteau gata să cadă. În scurt timp va trebui să sosească şi Mario.

— Ţi-e foame, Miguelito ? întrebă Jacinta.

— Nu, mamita.

— Să aşteptăm să mîncăm cu toţii. Ce zici, Ramiro ?

— Da, femeie. Mie nu mi-e foame.

— Eşti îngrijorat ?

— Puţin. Mă gîndesc de ce întîrzie Mario ?

— Să-l fi ademenit iarăşi Chata ?

— Nu cred. Fiul nostru are multă voinţă. Miguelito era singura legătură cu ea şi pe el îl avem aici.

Trecu un sfert de oră.

— Mîncăm, Ramiro ?

— Da, să mergem la masă. Cred că şi copilului îi e foame. Nu-i aşa, Miguelito ?

— Da, papa.

— Haide ! Îi vom păstra şi lui Mario cîte ceva.

Se îndreptară spre holul casei situat lîngă dormitor. Jacinta intră în bucătărie să pregătească prînzul cu micuţa Rosita care o ajuta la treburile gospodăriei în schimbul a trei pesos pe lună. Aveau puţină supă şi o bucăţică de carne cu piure de cartofi ; mîncarea de care fuseseră lipsiţi în sîmbetele anterioare.

Dinspre şosea pătrunseră voci confuze. Ramiro se ridică. Probabil nişte zurbagii se certaseră în piaţa satului iar primarul, ca om al legii, se prezentase să-i admonesteze ; acum îl aduceau pe cel ce provocase dezordinea.

Dar vocile se opriră în dreptul porții lor. În fața dovezii de netăgăduit inima bătrînului încetă pentru o clipă să mai bată.

Polițiștii cărau o targă. În urma lor, venea primarul, apoi doi bărbați și o femeie cu un copil de mînă.

— Ah ! Señor, señor, a murit don Mario ! strigă femeia printre suspine.

10

Ramiro căzuse peste dalele de piatră ale patio-ului, fără suflare, în timp ce polițiștii tîrau corpul lui Mario spre coridor. Jacinta, atrasă de zgomot, ieși precipitată din bucătărie. O liniște grea se instală în toată ființa ei. Găsi forță, cum nimeni nu se aștepta, și se aplecă mai întîi asupra bărbatului, apoi asupra fiului ei. Din camera alăturată Miguelito o chema și el.

— L-a omorît explozia, spuse unul dintre polițiști. L-am găsit așa cum îl vedeți sub o grămadă de pietre.

Era îngrozitor la vedere : fața îi era zdrobită și pîntecul sfîrtecat. Un ochi îi sărise din orbită și-i atîrna de-a lungul obrazului, abia susținut de un ligament gălbui și sîngerînd. Iar gura, strîmbată în rictusul agoniei, murmura parcă un blestem aruncat vieții.

Jacinta îngenuncheată în fața cadavrului fiului ei rămăsese cu privirea în gol și doar în colțul ochilor scînteiau două cristale imobile. Din cînd în cînd scotea cîte un țipăt. Dintr-o dată vaietele ei se îndesiră umplînd casele vecine din care lumea începuse să spioneze curioasă. Cînd Ramiro reuși cu greu să se ridice, gemetele sale se amestecară cu plînsul femeii. Cei doi bătrîni, îngenuncheați în fața cadavrului fiului lor, formau un tablou sfîșietor. Miguelito, scăpat din camera unde fusese închis înainte de sosirea cortegiului, văzîndu-și bunicii hohotind, se îndreptă spre locul unde era întins tatăl său și, fără să știe pentru ce,

începu să strige alăturîndu-şi ţipetelor bătrînilor plînsul său de copil. Se uită la sîngele care şiroia din trupul acela căzut şi, speriindu-se, începu să ţipe cum nu făcuse niciodată. Disperarea lui însemna singurătate, abandon, mizerie. Ajutorul, protectorul, tatăl său murise, dispăruse pentru totdeauna. El nu înţelegea ce se petrece în jurul său, dar vederea sîngelui îl făcu să-şi dea seama că se întîmplase ceva foarte rău. Şi această comuniune de bocete, această tristeţe şi durere ar fi putut să mişte şi pe însuşi Dumnezeu.

Nimeni nu putu rosti nici un cuvînt de consolare. Toţi priveau scena cu atîta stupoare parcă nu pricepeau cele întîmplate.

Poarta se dădu violent la o parte şi intră Dinţosul.

— Ce se întîmplă aici ?

— A murit Mario.

— Cine ? Mario ? Băiatul bătrînului Ramiro ? Şi cine o să-mi plătească mie acum cei şapte sute de pesos ? Credeţi că mă puteţi păcăli ?

Ramiro ridică privirea spre intrus.

— Respectă-ne, durerea, señor !

— Plăteşte-ţi mai întîi datoriile, bătrîn nemernic. Nu cu lacrimi se plătesc creditorii. De unde veţi scoate banii ?

— Linişteşte-te, señor. Lasă-ne acum cu durerea noastră. Vom avea grijă după aceea, strigă Jacinta.

— Cînd după aceea ? Mai bine acum cînd ne aflăm în faţa cadavrului. Fiul dumitale îmi datora...

— Señor, respectă durerea acestei mame, respectă durerea acestui copil, se revoltă Ramiro.

— Asta nu mă interesează. Mie să nu-mi spuneţi poveşti. Eu vreau banii mei, mă înţelegi, bătrîn imbecil ? Sau v-aţi închipuit că mă puteţi jefui ?

Toate se petreceau sub privirile obtuze ale primarului Aniceto şi ale celor trei poliţişti. Autorităţile trebuiau să-şi exercite drepturile împotriva celor doi bătrîni. Acum erau lipsiţi de apărare.

— Señor, îţi vom plăti cum vom putea. Vino puţin mai tîrziu, se auzi vocea imploratoare a lui Ramiro.

— Aştept doar o jumătate de oră. Dacă nu... autorităţile sînt aici.

Miguelito se porni să plîngă mai tare. Ţipetele lui sfîşiau aerul. Pe obrajii săi fragezi lacrimile alunecau picurîndu-i apoi pe manşetele mînjite de sînge. Mîngîia faţa imobilă a tatălui său şi urla nestăpînit, văzîndu-şi protectorul zăcînd nemişcat şi simţindu-şi degetele lipicioase de vopseaua aceea aducătoare de nenorocire.

— Nu vrea nimeni să ia copilul de aici ? se rugă Ramiro privindu-i pe rînd pe cei de faţă.

— Să i-l ducem Tonei, şopti o femeie.

— Nu, ei în nici un caz, ţipă Enriquez. Femeia asta e a mea şi nu vreau să-şi bată capul cu copiii altora.

— Doar pentru moment, se rugă din nou Ramiro, ca să nu vadă toate astea.

— Dar de ce să nu vadă ? E mai bine să se obişnuiască cu suferinţa.

— Chiar nu vrea nimeni să-l ia ? Nimeni ?

Apăru atunci mătuşa Teodolinda, femeia pe care o preţuiau toţi în sat pentru bunătatea ei.

— Am să-l iau eu, don Ramiro. Îl duc imediat de aici, spuse şi-l apucă pe copil de mînă. Dar acesta speriat se trase înapoi şi fugi, refugiindu-se în braţele lui don Ramiro, mereu deschise să-l primească.

Bătrînul nu găsi energie să se lipsească de acest sprijin, de copilul fiului său iubit Mario, care nu se va mai întoarce niciodată.

Moartea este o realitate înspăimîntătoare. Trebuie s-o vezi de aproape ca s-o înţelegi, ca să te temi, ca s-o urăşti.

— Lasă-l, Teodolinda, lasă-l !

Poarta se izbi din nou cu înverşunare. Intră Rudecinda.

— A murit Mario ? Şi cei două sute de pesos ai mei ?

— Dumneata, doña Rudecinda ? spuse Ramiro ridicîndu-se.

Ochii nu mai aveau lacrimi. Viaţa îşi cerea drepturile. Nu mai puteau plînge fiul mort.

— Da, señor. Mîine trebuia să-mi aducă Mario cei două sute de pesos care mi-i datorează şi încă douăzeci ca dobîndă. Acum aveţi voi obligaţia să mi-i plătiţi.

— Da, señora, desigur.

— Mai întîi mie, zise Enriquez. Eu sînt primul. Am acte semnate de acest Mario şi legalizate. Primarul ştie. Nu e aşa, Aniceto ?

— Sînt cu totul de părerea dumitale.

— Aţi auzit ? Îmi plătiţi sau vă reclam.

— Vom aranja totul omeneşte...

— Atunci aduceţi-mi banii.

— Acum nu-i avem, dar...

— Îi auzi Aniceto ? Refuză să-mi plătească.

— Să aşteptăm pînă mîine, răspunse acesta.

— De ce pînă mîine ?

— Pentru că astăzi e duminică şi nu se...

— Iei degeaba leafa, Aniceto. Acum înţeleg eu că pe dumneata nu se poate bizui nimeni. Dar nu uita că eu am mare trecere la guvernator.

— Mîine vom aranja totul, señor Enriquez. Pe cuvînt de onoare. O să ne ocupăm noi şi de bătrînii ăştia. S-a terminat cu teroarea lui Mario. Acum mă simt primar, eu comand în satul meu ! Trăiască libertatea !

Şi ieşi din casă însoţit de cei trei poliţişti, urmaţi apoi de Enriquez. Înainte de a pleca, acesta se adresă bietului Ramiro care nu-şi părăsise locul de lîngă trupul neînsufleţit al fiului său.

— Ai auzit, bătrîne ? Mîine vom face dreptate. Cei şapte sute de pesos ai mei vor face pui. Îmi vor aduce dobînzi jumătate de an. Dar îmi veţi plăti, te asigur, sau îţi iau casa.

Prin trupul lui Ramiro trecu parcă un curent electric. Casa ?! Vor trebui să renunţe la căsuţa lor, să meargă să ceară de pomană pe străzi, să-l expună pe Miquelito la foame, la frig, la mizerie ?

Încet, încet plecară cu toţii. Rudecinda ieşi ultima.

— Eu sînt mai înţelegătoare. Mai aştept o săptămînă, dar dobînzile vor merge înainte.

— Rudecinda, dumneata ştii dacă Mario mai datora şi altora ceva ?

— Ah ! Tuturor. Pentru că tot ce cîştiga lua Chata.

Rămaseră, în sfîrşit, singuri. Asfinţitul se lăsa treptat asupra satului. Un asfinţit de doliu. Ploaia cădea fără oprire. Miguelito, strîns lîngă bunicul său, îşi contempla mîinile mînjite de sînge.

11

Cei trei pierduseră noţiunea realităţii. Lumea exterioară dispăruse pentru ei. Ştiau un singur lucru, că fiinţa iubită zăcea acolo moartă în faţa lor. Mario nu avea să se mai întoarcă niciodată ; ei rămăseseră singuri şi Miguelito orfan.

Clopotele băturâ de şase ori. Ramiro stătea prăbuşit într-un mic fotoliu, alături de el Jacinta sprijinea copilul îngenuncheat, iar trupul rigid de pe targa improvizată îi privea cu ochiul acela sticlos înţepenit pentru eternitate.

— Ce ne facem acum, femeie ? Nu mai avem nici o speranţă. Pentru ce mai trăim ?

— Pentru Miguelito.

— Doar el ne-a mai rămas.

— Doar el !

— Ne vor lua şi casa ?

— Da. Primarul e în stare de orice. Îl ura pe Mario şi acum...

Îi podidiră plînsul. Nu le era simplu să se obişnuiască cu ideea morţii lui Mario. Fiul lor ! De ce a trebuit să-l piardă tocmai cînd aveau mai multă nevoie de el ? Cum puteau lupta ei, doi bătrîni şi un copil, împotriva necazurilor care-i ajungeau din urmă ?

— Trebuie să ne pregătim de înmormîntare, femeie. Să cumpărăm un coşciug.

— Cu ce ?

— Vom vinde mobila din sufragerie, poate vom lua o sută de pesos, şi asta ne va ajunge.

— Crezi c-o s-o cumpere cineva ?

— Am să mă duc la Rudecinda. Din fericire e întuneric şi nu mă vede nimeni.

— Mă laşi singură ?

— Ţi-e frică ? Nu eşti cu fiul tău, cu fiul nostru ? Şi cu Miguelito, care doarme ?

— Da, aşa e.

— Şterge-i bine mînuţele înainte de a se trezi. Dacă o să vadă sînge, iar o să plîngă.

— Să nu stai mult. Pînă vii am să mă rog pentru Mario.

Ramiro ieşi. Începuse să se însenineze. Se aprinseră stele pe bolta nesfîrşită a cerului. Negura dispăruse odată cu viaţa lui Mario. Un vînt îngheţat legăna coroanele arborilor. Strada era plină de apă şi de noroi. Bătrînul grăbindu-se spre casa Rudecindei, ocolea cu grijă băltoacele.

Cînd intră, femeia făcea socoteli la lumina unei lumînări, aplecată asupra unui caiet.

— Bună seara, doña Rudecinda.

— Ce te aduce la mine, don Ramiro ? Ai venit pentru datorie ? Eu...

— Nu, señora, îngînă cu voce pierită bătrînul simţindu-şi speranţele spulberate. Am venit să-ţi propun o afacere. Dumneata ştii că noi sîntem tare săraci. Avem nevoie de bani pentru înmormîntare şi...

— Nu începe iar să plîngi, don Ramiro. Vrei să te mai amîn cu datoria, nu e aşa ? Ei bine dacă-i plătiţi mai întîi lui Enriquez eu nu...

— Doña Rudecinda, lasă-mă să termin, dă-mi voie să-ţi spun ce vreau. Am nevoie de bani şi am venit să-ţi ofer spre vînzare mobila din sufragerie.

— Şi cît ceri pe ea ?

— Ţi-o las atît de ieftin, încît mi-e şi ruşine să zic că o vînd, dar sînt nevoit : o sută de pesos, nu mai mult.

— O sută de pesos ?! Doamne sfinte ! Dar din ce-ţi închipui că e făcută ? Cu banii ăştia îmi cumpăr mobilă nouă. Cincizeci îţi dau pe ea !

— Doña Rudecinda, vin de nevoie aici. Eu ţin mult la această mobilă, simt că se desprinde parcă din trupul meu. Dar din lipsă de bani... Înmormîntarea costă aşa de mult... !

— Acum are omul nevoie de bani şi ca să moară. La dracu ! Mai urc cu zece pesos, dar nici un ban mai mult.

— Nu, señora. Am să merg în altă parte. Ea valorează peste o sută de pesos. Am cerut atît ca să nu mai pierd timp...

— Îţi dau şaptezeci.

— Nu, mulţumesc.

Ramiro dădu să iasă, dar femeia îl opri.

— Îţi dau o sută de pesos, dar cu o condiţie.

— Care ?

— Şaptezeci în numerar, iar treizeci îi trec în contul datoriei.

Ramiro şovăi. Şaptezeci de pesos... Abia îi ajungeau să cumpere coşciugul. Şi nici preotul nu va vrea să meargă pe gratis. Îi va lua treizeci de pesos, cel puţin... Dar, pe de altă parte, noaptea era rece şi pe nimeni nu interesa oferta lui.

— Bine, dă-mi optzeci şi douăzeci lasă-i pentru datorie.

— Să văd dacă am.

Răscoli nişte sertare şi scoase, în sfîrşit, două bilete de douăzeci şi patru de zece şi i le puse în mînă.

— Mîine trimit să ia mobila.

— Da, señora, va fi pregătită.

Şi, salutînd cu mîna în treacăt la borul pălăriei, ieşi în stradă. Vîntul nopţii îl pătrunse pînă în măduva oaselor. Calea era pustie ca şi inima sa. Durerea amorţea în faţa brutalelor necesităţi ale vieţii.

Cînd intră în casă întunericul înghiţise complet locul unde o lăsase pe Jacinta.

— Unde eşti ? strigă.

— Îi fac ceva cald copilului să bea, s-a trezit tremurînd, se auzi vocea Jacintei din fundul casei.

Ramiro intră în bucătărie. I se păru mai mare, mai goală. Rosita, mica servitoare, plecase imediat acasă după cele petrecute, pretextînd că are un frate „pe moarte".

— Ce face tata acolo ?

— Nimic, puiule, o să vină poate mîine la noi, răspunse bătrînul cu ochii împăienjeniţi.

— Este bolnav ? De ce-i culge sînge...

— Nu are nimic, băiete.

— Pot să ies afară ?

— Nu. E tare frig. Aşteaptă puţin că va fi gata ceaiul. Bietul copil ! Are mîinile îngheţate.

— Ai reuşit ?

— Optzeci de pesos.

— Numai atît ?

— Ce să facem, femeie ?! exclamă Ramiro resemnat în faţa vieţii potrivnice.

— Cîtă durere, cîtă suferinţă !

— Şi ăsta e doar începutul.

— Crezi că ne vor lua casa ?

— Da, Jacinta. Aniceto este un om rău. Iar Dinţosul şi mai şi. Se vor năpusti toţi ca nişte corbi. Ne vor lua totul. Vom ajunge pe drumuri.

— Taci, taci. Jacinta izbucni în plîns fără să se mai poată abţine.

Oprindu-şi însă privirea asupra figurii speriate a lui Miguelito, lăsă capul în jos. Ochii inocenţi şi strălucitori ai copilului îi scrutau parcă sufletul.

— Mă duc după coşciug.

— La ora asta ?

— N-o să refuze să mi-l vîndă. Am să caut pe cineva să mă ajute să-l car.

— Du-te, atunci. Am rămas fără apărare ca nişte copii în mijlocul pădurii. Oh, Doamne, de ce ne-ai pedepsit ?

Ramiro ieşi. Se lăsă o linişte grea.

Noaptea clipea din puzderia de ochi prinşi în înaltul boltei cereşti.

Poarta fu izbită de lovituri puternice.

— Intră ! strigă Jacinta din bucătărie, unde pregătea ceaiul lui Miguelito.

Paşi apăsaţi se făcură auziţi pe lespezile de la intrare. Puţin timp după aceea, respingătoarea figură a Dinţosului apăru în cadrul uşii. Jacinta simţi inima golită de sînge.

— Intră, señor Enriquez. Iartă-mă că nu mă opresc din treabă şi că nu-ţi ofer un scaun dar...

— N-am venit în vizită. Am trecut să vă previn că dacă mîine dimineaţa nu am cei şapte sute de pesos pe care mi-i datorează Mario, vă reclam. Autorităţile sînt de partea mea. De partea mea, să ştiţi ! Şi rîsul lui cinic răsună ca un blestem în liniştea casei.

— Mîine dimineaţă ? Cum aşa ? De unde vom scoate atîţia bani în noaptea asta ?

— Dar ca să-i luaţi coşciug neisprăvitului ăstuia aţi avut ?! Să nu-mi spui că nu-i aşa. L-am văzut pe bătrîn cînd l-a cumpărat. Dacă aţi avut bani pentru asta, trebuie să aveţi bani şi pentru mine.

— Îl puteam lăsa ca pe un cîine ? Să nu-l ducem la cimitirul creştin ? Nu are dreptul să se odihnească nici măcar după moarte ?

— Ca pe un cînie ar trebui să-l laşi, ca pe un cîine mizerabil şi hoţ.

— Señor, respectă-mi bătrîneţea şi nu profita că nu-l pot apăra. Numai un laş asaltează astfel o femeie şi un copil.

— Asalt ? Asta înseamnă asalt dacă pretind să mi se dea ce mi se cuvine ? Sau vreţi să-mi furaţi banii cîştigaţi cu atîţia ani de trudă, de foame, de privaţiuni ! Credeţi că pînă la urmă am să mă las furat de unul care binevoieşte să moară tocmai cînd trebuia să-mi plătească ?

— Şapte sute de pesos ? Mario mi-a spus că sînt cinci sute.

— Cinci sute ? Bătrînă ramolită ! Cinci sute ? Şi restul de bani vreţi să mi-i furaţi ?

— Nu vă enervaţi. Vedeţi că sîntem doi bătrîni singuri şi lipsiţi de ajutor. Dacă vreţi să ne luaţi la bătaie o puteţi face pentru că nu ne putem apăra.

— Să vă iau la bătaie ?! Fiţi mulţumiţi că mi-e silă să vă ating chiar cu vîrful pantofului, că altfel v-aş strivi ca pe nişte viermi. Ciudat că avînd o femeie ca Tona să vrei să...

— El s-a căit, a murit în credinţa lui Dumnezeu.

— Poveşti ! Poveşti de bătrîni proşti şi ramoliţi ! S-a sinucis. S-a sinucis că l-a părăsit Chata. I-am suflat-o eu ! Eu am cu ce s-o plătesc !

— Señor, te rog să părăsești imediat casa asta care deocamdată nu este a dumitale, zise Jacinta întorcîndu-se spre el cu demnitate.

— Vom vedea, vom vedea cine va ieși mîine dimineață pe ușa asta, eu sau dumneata ?!

Și, aruncînd o privire spre cadavru, trase o înjurătură și părăsi casa. Ramiro nu sosise încă.

12

În sfîrșit, noaptea tîrziu veni și bătrînul. Trei băieți cu însuși antreprenorul îl ajutau să aducă sicriul.

— Cine mă ajută să pun cadavrul în coșciug ? întrebă Ramiro.

Se lăsă un moment de tăcere. Băieților le era frică, iar patronului îi era scîrbă.

— Vă plătesc !

— Cît ?

Cîteodată și mila se vinde.

— Douăzeci de centavos la fiecare... nu am mai mult.

— Haide !

Cei trei băieți au fost primii care s-au aplecat asupra trupului diform al lui Mario ; patronul i-a urmat. Împreună cu Ramiro reușiră să-l pună înăuntru. Dinspre bucătărie răzbea plînsul Jacintei și vocea pierită a copilului.

Corpul lui Mario fu întins între scînduri, iar capacul pecetlui bietele lui rămășițe pămînțești pentru totdeauna. Loviturile de ciocan începură să se audă răsunătoare, ca ecoul despărțirii, ca niște pași în labirintul morții. Don Ramiro simți că i se sfîșie inima de durere și, încercînd să se refugieze, își iuți pașii spre bucătărie. Dar ceea ce avea să vadă acolo îl mișcă mai mult decît ceea ce părăsise cu o clipă înainte : întinsă la pămînt, Jacinta zăcea cu fața în cenușă blestemîndu-l pe Dumnezeu. Miguelito murmura speriat vorbe fără șir în limbajul lui de copil.

— Ce înseamnă asta, femeie ? Ce faci aici ? Vino-ţi în fire ! Haide, ridică-te, fă-o pentru fiul fiului nostru...

Încercă să o sprijine cum putu. În lumina opacă a focului din sobă îi văzu faţa descompusă, oribilă, durerea ajunsese la paroxism. Umplu o cană cu apă şi, temător, o duse la buzele uscate ale femeii. Cele cîteva sorbituri o înviorară.

Miguelito încetase să mai plîngă. Nu se mai auzeau decît zgomotele seci ale ciocanului care bătea cuiele în capacul de lemn. Cei doi bătrîni simţiră atunci toată povara realităţii. Viaţa li se ducea închisă într-o cutie de lemn ; toată tinereţea, dragostea, grija, tandreţea, speranţele şi viitorul. Totul, totul se stinsese dintr-o dată.

Copilul nu mai întreba nimic. Nici nu mai deschidea gura. Strălucitorii lui ochi negri luceau sub genele lungi umezite de tristeţe. Nu înţelegea mare lucru din cele ce se desfăşurau sub ochii lui, dar ceva în suflet îl îndemnase pînă atunci să plîngă : poate faţa desfigurată a tatălui, poate sîngele pe care-l văzuse, poate expresia îndurerată a chipului Jacintei şi al lui Ramiro. Se adunaseră toate şi dănţuiau în cîmpul abia deschis al imaginaţiei sale, un dans macabru, de neuitat.

— Gata, patroane, strigă unul dintre băieţi.

Bătrînul ieşi din casă şi împărţi celor patru cei optzeci de centavos.

— Mai vreţi să mă ajutaţi ?

— Dacă ai bişţari... ?!

— Mîine este înmormîntarea fiului meu. Eu nu am cu ce să-l plătesc pe preot, deci va refuza să-l conducă pe ultimul drum. De aceea voi merge doar eu, dar am nevoie de patru oameni care să mă ajute să duc sicriul.

— Cîntăreşte mai mult cu mortul înăuntru.

— Vă dau cincizeci de centavos de fiecare.

— Măcar un peso.

— Cincizeci, nu am mai mult, chiar dacă vînd şi ceştile de porţelan.

— S-a făcut. La ce oră venim ?

— La opt. Înainte să înceapă căldura.

Cei patru părăsiră încăperea în liniște. După ce plecară, Ramiro îngenunche ca să rostească o rugăciune pentru odihna veșnică a fiului său.

— Cîți bani s-au cheltuit, Ramiro ? întrebă Jacinta.

— Șaptezeci și cinci. Nu a vrut să-mi lase nici un ban mai puțin în ciuda rugăminților mele.

— N-a mai rămas pentru preot ?

— Nu.

— Poate ar fi bine să-l rog eu.

— Degeaba. Banii contează. Fără bani nu faci nimic.

— Și-atunci ?

— Vor veni cei patru oameni să-l care, iar eu îl voi însoți pe ultimul său drum.

— Am să merg și eu.

— Și Miguelito cu cine va rămîne ?

— Îl vom lua și pe el.

13

Din înalturi cădea tristețea cenușie a ploii. De o zi și o noapte norii își picurau parcă și ei durerea asupra satului, a bisericii, asupra caselor de cărămidă sau de paiantă și poate cu mai multă insistență asupra căsuței umile și cernite a lui Ramiro.

Jacinta păstră îngropată în adîncul sufletului umilința simțită în fața insultelor lui Enriquez. De ce să-l mai supere pe bietul bătrîn ? Nu era și așa sătul de suferință ?

Dimineața de luni se arăta încărcată de negură. În înaltul cerului norii plumburii anunțau furtună. Înmormîntarea trebuia amînată cu cel puțin o oră. Cei trei trăiau un adevărat calvar : Ramiro și Jacinta care își vedeau ucise toate speranțele și Miguelito care nu înțelegea de ce cutia aceea neagră ascunde vederii făptura iubită a tatălui său.

Peste zece minute urma să fie ora opt. Vor veni oare băieții să-l ajute ?

— Şi dacă nu vin, ce vom face ? întrebă Jacinta în ai cărei ochi se frămînta furtuna.

— Am să-l duc singur.

— Tu, un biet bătrîn ? Vrei să mori ?

— De ce-aş ţine la viaţă ? Tot se va termina odată !

— Nu vorbi aşa. Avem o datorie faţă de Mario : să veghem asupra fiului său.

Şi apoi iar reveneau la gîndul care-i tortura.

— Oare îşi va împlini Dinţosul ameninţarea ?

— Da, în mod sigur. Aniceto e de partea lui.

— Şi atunci ne vor azvîrli în stradă ? Oamenii se fac pe zi ce trece mai răi...

— Pe vremea noastră era altceva. De atunci încoace nu obiceiurile schimbă oamenii ci oamenii îşi schimbă obiceiurile.

— Ce mai contează !

— Toate şi-au pierdut importanţa.

Ploaia nu mai contenea. Se scurgea de pe acoperişuri cu recea şi cenuşia ei melancolie, iar în sufletele celor trei domnea singurătatea. Amărăciunea şi singurătatea.

— Ce se va alege de el ? întrebă Ramiro arătînd spre Miguelito cu un gest vag ca să nu-şi dea seama copilul.

— Nu ţi-am spus ? Îl vom creşte aşa cum l-am crescut şi pe fiul nostru.

— Şi dacă ne vor azvîrli în stradă ?

— Nu vorbi înainte de-a vedea ce se întîmplă, omule. Nu ne va lăsa Dumnezeu.

— Va trebui să cerşim.

— O vom face, pentru el.

— N-ar fi mai bine să i-l dăm ei ?... Ah, nu ! Ce prostii spun !

— Mai bine să-l văd cerşind decît să-l ştiu la ea.

— Da. Aşa e.

— Îl vom lua cu noi să ne fie călăuză pentru că ochii noştri sînt deja orbi pentru iluzii.

Două bătăi uşoare în poartă îi făcură să tresară. Ramiro se ridică anevoie să vadă cine-i ; adusese cineva o jerbă. Se uită la cartonaşul care o însoţea. Era de la Teodolinda.

Singura. Flori albe de hîrtie. Cu cîtă bucurie au primit-o ! Fiul lor a avut cel puţin un suflet credincios.

Au pus-o pe capacul sicriului. Florile împodobesc în mod egal festinul oamenilor dar şi al viermilor.

— Don Ramiro !

— Ah, tu eşti, Mesa ?! Credeam că nu mai vii !

Omul înaintă spre grupul celor trei. De pe îmbrăcămintea lui apa şiroia pe pardoseală.

— Pe ploaia asta... era gata să nu mai vin, dar iată-ne...

Abia pronunţa cuvintele. În afară de boala care-i îngreuia vorbirea mai era şi obosit din cale afară. Cum va putea duce el oare o astfel de povară spre cimitir ?

— Cît... ne plătiţi ?

— Aseară am stabilit cincizeci de centavos.

— Aseară nu ploua. Noi... am venit... dar să ne dai un peso.

— Sînteţi patru. Mă lăsaţi fără nimic.

— Ce spui ? Dușul ăsta face... cel puţin un peso... Nu crezi ?

— Ce să fac, cheamă băieţii !

Mesa, şontîc-şontîc, ieşi în stradă. Băgă două degete în gură şi scoase un şuierat prelung. Cei trei băieţi apărură imediat.

— Plăteşte un peso ?

— Da. Să ne grăbim... Mai tîrziu o să fie mai greu din cauza ploii.

Intrară înămoliţi din cap pînă-n picioare.

— Dumneata să nu mergi. Te sfătuiesc să rămîi acasă. Ai să te alegi cu o pneumonie.

Don Ramiro simţindu-se atins, le răspunse :

— Vom merge toţi trei.

Oamenii schimbară o privire şi, aplecîndu-se, încercară să ridice povara pe umeri. Don Ramiro contribui şi el cu forţele lui împuţinate. Dar greutatea era peste puterile lor. Renunţară.

— E prea grea, patroane.

Mortul era un colos.

Bătrînului îi trecu prin minte o idee salvatoare.

— Mesa, du-te la părintele şi roagă-l din partea mea să-mi împrumute năsălia ca să nu-l ducem pe umeri, şi...

— Bine, bine, mă duc.

Porni în grabă prin ploaie.

Băieţii priveau cu ochi goi cutia în care se odihnea trupul lui Mario. Pînă ieri era plin de viaţă, de speranţe, de ambiţii, iar acum... Şi cînd te gîndeşti că toţi sfîrşim la fel... !

Cîteva minute se scurseră în linişte pînă sosi cel trimis la preot.

— Am adus-o dar... costă doi... pesos închiriatul.

Don Ramiro ridică neputincios braţele spre cer.

— Am să vînd serviciul de porţelan.

Reuşiră cu efort să fixeze sicriul. Apucară apoi de verigile din părţi şi astfel au fost în stare să-l care mai uşor.

În faţă se aflau cei patru oameni cu trista lor povară iar după ei urmau, pe drumul mocirlos, sub ploaie, Ramiro, Jacinta şi între ei Miguelito.

— Unde mergem, mamita ?

— Să-l lăsăm pe tatăl tău în împărăţia cerurilor.

Copilul îi privi mirat.

14

Ajunseră în mica piaţă. Nu mai era nimeni ; ploua cu găleata şi toată lumea se refugiase în casă. Biserica îşi înălţa turlele spre înalturi. De la fereastra casei parohiale preotul îi privea cu curiozitate. Ramiro nu simţi pentru el nici un fel de ranchiună. Puţini sînt cei care slujesc cu credinţă chiar şi pe Dumnezeu.

Pinii, leagăn al porumbeilor, străjuiau parcul ca două santinele ce aşteptau să dea onorul tristului cortegiu ce-şi purta rămăşiţele fiinţei dragi pe drumul spre eternitate.

Uşa prăvăliei Dinţosului era deschisă şi înăuntru se afla el, probabil beat în mijlocul clienţilor, pentru că din în-

terîor răzbăteau strigăte şi hohote de rîs care răsunau lugubru în linişte.

Nimeni nu vorbea. Mesa asudase sub povara sa, iar băieţii din cînd în cînd se opreau să-şi tragă răsuflarea. Ramiro înainta absent, cu capul în piept şi cu privirea în ochiurile murdare ale bălţilor unde nestingherită se adunase ploaia. Jacinta murmura rugi doar de ea ştiute, iar Miguelito agăţat de poala bunicii, îşi tîrşîia paşii prin noroi, docil şi trist.

Au părăsit piaţa înaintînd greoi pe drumul ce ducea spre cimitir. Se zăreau deja porţile largi şi înalte; ca şi cum omul ar fi avut nevoie de mult spaţiu ca să se strecoare în groapa lui spre infinit. Deasupra portalului, cîndva alb, se mai vedeau urmele unei inscripţii latineşti ce rămăsese pentru Ramiro indescifrabilă. Desluşi doar două cuvinte : moarte şi viaţă, în rest totul era şters.

— Intri şi tu ? o întrebă cu voce gîtuită pe femeie.

— Da. Trebuie să avem curaj.

Lăsară în urma lor morminte acoperite cu bălării înalte şi pomişori ce-şi întindeau crengile spre aerul rece al dimineţii.

La intrarea în alee crescuseră doi cireşi mîndri ale căror fructe erau ştiute în tot ţinutul. Mai departe, nelipsiţii pini vegheau somnul morţilor ca doi giganţi pietrificaţi de groază.

Ajunseră, în sfîrşit, la locul unde se căsca în trupul pămîntului o gaură neagră. Acolo urma să intre Mario, iar deasupra să aibă o cruce ale cărei braţe îl vor purta spre împărăţia cerurilor şi-l vor lăsa acolo între cei drepţi, între cei aleşi, între cei care au suferit mult, foarte mult...

Era pentru prima dată cînd Miguelito intra într-un cimitir. De aceea privea cu mirare în jur crucile albe, monumentele înalte, iar paşii i se muiaseră, parcă s-ar fi temut să nu-i trezească pe cei ce se odihneau pentru totdeauna. Cu ochii strălucitori şi măriţi de spaimă, urmărea cum oamenii aceia depozitară pe movila de la marginea gropii cutia neagră în care se afla tatăl său.

— Să aducem o funie ca să-l coborîm, zise Mesa, scărpinîndu-se după ureche. Dar groparul la ora asta...

— Să-l coborîm aşa, propuse unul dintre băieţi.

Ploaia se înteţi. Nu mai cernea monotonă, se transformase într-un adevărat potop. Fulgerele şfichiuiau cupola cerului.

Cei patru împinseră sicriul rostogolindu-l spre fundul gropii cu zgomot surd. Miguelito speriat se agăţă de fusta bunicii şi începu să plîngă. Ţipetele lui umplură aerul greu al cimitirului punînd stăpînire pe sufletele celor doi bătrîni. Lacrimile lor curgeau în voie, liniştite, solemne.

A fost aruncată prima lopată de pămînt, urmată apoi de celelalte. În scurt timp nu se mai văzură decît bulgări de pămînt, pietricele, nisip muiat de ploaie şi fire de iarbă smulse în drumul repezit al lopeţilor.

— Bulgării aceştia de pămînt s-au aşternut peste sufletele noastre, spuse Ramiro printre suspine.

— Şi peste speranţe.

Cei patru sfîrşiră repede treaba. Îşi primiră banii şi plecară. Din ceea ce fusese Mario rămăsese o movilă de pămînt lungă de doi metri.

Ramiro, Jacinta şi Miguelito s-au trezit dintr-o dată singuri ; îngenuncheaţi pe marginea gropii, puteau să dea în sfîrşit frîu liber durerii. Strigătele lor de jale se înălţau în văzduh, sfîşiind calma singurătate a dimineţii. Copilul plîngea şi el de frig, de foame şi de frică, pe movila aceea de pămînt care i-l ascundea pentru totdeauna.

15

La întoarcere pătrunseră pînă la ei rîsete şi larmă din prăvălia lui Enriquez. Ploaia, în loc să se oprească, sporea continuu. Miguelito, cu hainele lipite de trup, străbătea bălţile strîngînd în pumnul mic fire de ţărînă de pe mormîntul tatălui său peste care se aplecase în inocenta sa con-

sternare, cu teamă și fascinație izvorîte din conștiința instinctivă a solitudinii.

Dințosul ieși din prăvălie și lăsă să-i scape printre dinții săi de rozător un strigăt care sparse liniștea piațetei :

— Trăiască partidul conservator !

Din celălalt colț o voce îi replică prompt :

— Jos !

La un semn al negustorului, trei polițiști, incontestabil beți, se precipitară spre locul de unde se auzise vocea să înăbușe scandalul.

— Oare va veni azi Dințosul să ne ceară banii ?

— Nu, Ramiro. Cred să sărbătorește un eveniment important pentru el, că altfel n-ar fi atît de generos.

— Numai de n-ar veni beat.

— Mi-e frig... scînci Miguelito.

Vocea copilului le întrerupse gîndurile. Îl priviră. Era aproape gol. Părul ud și în dezordine îi cădea peste ochi acoperindu-i cu totul.

— O să ajungem acum acasă, băiete. Ne vom încălzi în fața focului.

Înainte de a da colțul, Ramiro mai aruncă o privire temătoare spre prăvălia lui Enriquez. De acolo ieșea Chata.

— Vezi că avea motiv să fie mulțumit ? Acum nerușinata asta îl stăpînește și pe el ca și pe Mario.

— Nu cred. Sînt amîndoi la fel. Se vor înșela unul pe altul. Nu va dura mult prietenia lor.

— Dar cel puțin astăzi Dințosul e fericit. Nu-l auzi cum rînjește ?

— Și cînd te gîndești că femeia asta l-a făcut pe Mario să ceară bani de peste tot...

— Da, pe Mario... pe fiul nostru.

Și Ramiro lăsă capul în jos ca și cum prin fața ochilor săi apăru iarăși cortegiul funebru : cei doi polițiști cu targa aceea improvizată, chipul tumefiat al fiului său ; apoi ei trei în urma sicriului și, în sfîrșit, bulgării de pămînt rostogolindu-se peste speranțele, peste viața, peste iluziile lor.

— Uite, ne așteaptă cineva. Poți zări cine e ?

— Nu, femeie. Ochii mei nu mă mai ajută.

— Parcă ar fi... da, este doña Dolores. Ah, cei trei sute de pesos. Doamne, ajută-ne !

Doña Dolores le ieşi în întîmpinare.

— Bună ziua, mătuşă Jacinta. Dar pe unde umblaţi ? Aţi înnebuit ? Pe astfel de vreme...

— O clipă, să ne schimbăm îmbrăcămintea. Intră, te rog.

— Dar...

— Ştim de ce ai venit, zise Ramiro ghicind intenţia femeii. Mario îţi datora nişte bani ? Nu-i aşa ?

— Nişte bani ? Mulţi ! Am adus aici chitanţele. Unele din ele sînt abia de-o săptămînă. Altele sînt mai vechi. Plus dobînzile.

— Imediat. Aşteaptă-ne puţin.

Intrară toţi în dormitor şi închiseră uşa după ei. Jacinta scoase dintr-un cufăr rupt o rochie veche, uscată şi şi-o trase peste lenjeria umedă. Ramiro îşi puse un pantalon de drîl şi o *ruana*[1], iar copilului îi improviză bătrîna un fel de îmbrăcăminte din nişte vechituri ale lui Ramiro.

— Hai să ieşim să nu creadă că ne ascundem ca să nu-i plătim. Trebuie să părem calmi.

Femeia începuse să se neliniştească. Cu degetele noduroase răsucea în toate direcţiile colţurile basmalei. Avea pe figură expresia aceea a omului preocupat să spioneze ce fac ceilalţi ca apoi să prindă momentul şi să strecoare o calomnie. La asta semăna cu Chata care spunea că toate femeile sînt ca ele.

— Iată, don Ramiro, uitaţi-vă la scris, ca să nu credeţi că vreau să vă fur.

Bătrînul luă chitanţele. Erau cinci : două de o sută de pesos şi trei de cincizeci.

— Şi cu ce să-ţi plătim noi, doña Dolores ?

— Cu casa. Se ştie deja că mîine o vor scoate la licitaţie.

— Nu se poate ! abia putu exclama Jacinta, acoperindu-şi ochii cu mîinile ca în faţa unei imagini de coşmar.

[1] Pelerină de lînă de tras pe cap (sp.).

— Aşa se zice. Dinţosul îşi face deja socoteli. Aniceto îl asigură că-l va ajuta, că nu va lăsa el ca prietenul guvernatorului să piardă nişte bani.

— Şi asta e dreptate ? Crezi doña Dolores că au dreptul să ne ia căsuţa noastră şi să ne azvîrle în stradă, să... Oh ! Nu !

— Dar nici să iei banii altora nu e drept !

— Noi n-am luat nimănui nimic.

— Don Mario ne fură, sau mai bine zis, ne-a furat, că acum nu mai e.

— Banii ăştia i-ar fi dat înapoi dacă Dumnezeu nu l-ar fi chemat la el...

— Destulă vorbărie. Noi avem deja un plan : cine va da mai mult va rămîne cu casa. Şi dacă nu se va acoperi toată datoria atunci vom lua şi mobilele...

— Cele din sală sînt deja vîndute.

— Ah, şarlatan bătrîn, ştiam eu...

— A trebuit să le vindem pentru înmormîntare.

— Şi de ce nu l-aţi îngropat ca pe un cîine ?

Ramiro ridică mîna care dacă n-ar fi fost oprită de un gest al Jacintei ar fi lovit obrazul femeii.

— Las-o, omule.

Şi, întorcîndu-se spre ea, îi spuse :

— Nu avea nici o grijă, Dolores, o să-ţi plătim. Dacă asta e dreptatea în satul ăsta, să ne ia casa şi fiecare ce vrea din ea, vom rămîne pe drumuri şi gata ! Şi, izbucnind în plîns, alergă spre dormitor urmată de Miguelito. Ramiro şi Dolores rămaseră singuri în patio.

— Am să vin mîine cu primarul şi cu ceilalţi, ameninţă bătrîna cînd ieşi din casă.

16

— Tu crezi că-i adevărat ce-a zis Dolores ? întrebă Ramiro neliniştit.

— Da. Nici nu ştii de ce sînt în stare oamenii cînd nu au teamă de nimic şi cînd nu-şi iubesc semenii.

— Dar legea...

— Ce lege ?! Crezi că Aniceto cunoaşte legea ? El nu ştie să facă decît ce-i dictează Dinţosul. Enriquez este adevăratul stăpîn al satului.

— Şi neobrăzata de Chata ! Ai văzut-o ? Era înconjurată de o grămadă de bărbaţi. Rîsul ei m-a rănit ca un pumnal.

— De ce ? E un gunoi !

— Dar Mario a iubit-o...

— Nu, Ramiro. Îl ţinea legat de ea, dar el o ura. Ştiu bine ! Noi, mamele, putem pătrunde în gîndurile fiilor noştri.

— A adormit bietul Miguelito, spuse Ramiro oftînd. N-a mîncat nimic de aseară. Trezeşte-l să-i dăm ceva.

— Ce să-i dăm ? Cu ce să cumpărăm ?

— Mi-au rămas douăzeci de centavos.

— Şi preotului ?

— Am să-i propun Rudecindei să-mi cumpere două ceşti de porţelan, chiar dacă îmi va da un peso pe bucată. Şi-i vom trimite preotului ca să nu predice din amvon că am rămas datori şi lui Dumnezeu.

Ramiro se îndreptă spre bucătărie. Mîinile îi tremurară cînd apucă cele două ceşti de porţelan, ultima amintire a unor timpuri fericite.

— Era singurul lucru care ne lega de vremurile trecute, Jacinta. Ar fi bine să le dăm cît mai repede, nu mai am curaj să le mai văd pe aici.

Ieşi în stradă. Ploaia mai contenise. Norii se goliră şi acum cerul se arăta curat, gri-albastru.

Rudecinda cînd îl văzu, ghici că sub pelerina sa avea micul pachet cu cele două ceşti de porţelan fin.

— Ce ai acolo ? Banii mei ?

— Nu, Rudecinda. Am adus ceştile de porţelan care-ţi plăceau atît de mult cînd veneai altă dată să bei o cafea la noi. Iată-le !

— Sînt intacte. Dar astea valorează foarte puţin. Cît vrei pe ele ?

— Doi pesos.

— Îţi dau doar unul.

Bătrînul îşi luă ceştile şi dădu să iasă indignat.

— Hai, vino înapoi. Îţi dau doi pesos, dar mai mult din milă decît...

— Nu, señora, nu din milă, deocamdată n-am ajuns să cerşim.

— Nu te mînia, hai vino, că mîine...

— Mîine ce ?

— Vom aranja socotelile. Vom veni toţi acasă la voi ca să ne plătiţi ceea ce ni se cuvine.

— Deci e adevărat ?! şopti Ramiro mai mult pentru sine.

— Bineînţeles ! Ce credeaţi ? Că o să renunţăm la banii noştri pe care i-am adunat cu-atîta trudă ?

— Să nu minţi, doña Rudecinda. Banii ăştia au fost munciţi de fiul meu, Mario. El ţi-a plătit douăzeci de pesos pe lună timp de doi ani. De atunci cei douăzeci de pesos s-au triplat...

— El mă ruga. Aproape îngenunchea implorîndu-mă să-i...

— Bine. N-am venit să vorbim despre asta. Îmi cumperi ceştile ?

— Ia cei doi pesos. Dar mîine vom încheia cum se cuvine toate socotelile. Mario îmi datorează dobînzile aproape pe un an.

— Parcă spuneai că pe o lună, exclamă Ramiro indignat.

— Ţi-am zis eu dumitale, asta ?

— Da, mie.

— Atunci, dovedeşte-o ! Mîine ţi se vor cere chitanţele dobînzilor şi cum nu le ai, dacă am chef, am să le încasez de cînd i-am împrumutat prima dată bani lui Mario.

— Cum îţi dictează conştiinţa. Cîndva toţi vom da socoteală de faptele noastre. Vei vedea !

— Eu nu cred în prostii de-astea...

Ramiro, cu cei doi pesos în mînă, ieşi din prăvălie tremurînd. Înainte de a ajunge acasă intră să-i cumpere copi-

lului ciocolată şi pîine. Ceasul era zece şi Miguelito nu mîncase nimic de ieri dimineaţă.

— De ce ai întîrziat atît ? îl întrebă Jacinta cînd îl văzu intrînd.

— Am rămas să vorbesc cu Rudecinda. Ţi-am adus pîine şi nişte ciocolată.

— Ce ţi-a spus ? E adevărat că ne vor lua căsuţa noastră ?

— Cred că da, spuse Ramiro lăsînd capul în jos parcă pentru a primi mai uşor lovitura care li se pregătea.

— Atunci va trebui să cerşim. Să mergem ca ţiganii din loc în loc, fără cămin, fără acoperiş deasupra capului. Asta se numeşte dreptate, Doamne ?

— Taci, femeie ! Nu mai plînge. Poate se vor înduioşa şi ne vor lăsa în casă.

— Tu nu-i cunoşti. Inima cămătarului este mai dură ca piatra. Nu încape mila în ea. Unde există calcul nu există compasiune.

— Să nu ne pripim, să vedem ce se întîmplă.

— Dar va veni ziua de mîine, cînd vom rămîne fără bunuri şi total neajutoraţi !

— Ne va ajuta Dumnezeu pentru că îl avem pe îngeraşul de Miguelito cu noi.

17

Copilul, trezit din somn, căsca îndelung.

— Mi-e foame.

— Da, băiete. Îţi pregătim de mîncare. Te simţi rău ?

Miguelito tremura şi trupul îi ardea de febră. Răcise probabil sub ploaia aceea torenţială cînd îşi condusese tatăl pe ultimul drum.

Jacinta se zorea în bucătărie să-i prepare o ciocolată fierbinte. După cîteva clipe se întoarse în cameră unde o aşteptau bătrînul şi copilul.

— Beţi repede pînă nu se răceşte. Nimic nu e mai bun cînd ţi-e frig.

Le turnă băutura în cești de aluminiu. Se duseseră timpurile ceștilor de porţelan fin pentru cei doi bătrîni. Va trebui să se obişnuiască şi cu condiţia de cerşetori cînd vor începe să umble cu Miguelito de mînă, ca niște orbi lipsiţi pentru totdeauna de speranţă.

Copilul dădea pe gît lichidul cald cu sorbituri mari. Mînuţele lui tremurătoare îşi recăpătară siguranţa pe măsură ce căldura i se împrăştia prin trup, redîndu-i energia şi dezmorţindu-i încheieturile înţepenite de frig.

Mîncară în tăcere. Amintirile erau amare. De fiecare dată cînd reveneau în minte încercau să le îndepărteze înlocuindu-le cu altele mai optimiste. Imaginile de coşmar îi torturau succedîndu-se ca într-un vîrtej : sîngele, trupul mutilat, faţa desfigurată, targa... Peste toate astea simţeau amărăciunea prezentului, ultima lovitură perspectiva de-a rămîne fără acoperiş, părăsiţi de toţi în mijlocul unei lumi de care se temeau.

Soarele începu să se ivească peste culmi. Cerul se descoperea treptat tot mai albastru. Din patio vaporii de apă se ridicau spre înălţimi. Se petrecea eternul ciclu, din pămînt spre nori, apoi din nou pe pămînt, şi aşa la nesfîrşit, ca şi drumul iluziilor : vis, cădere, apoi din nou soare, strălucire.

Cu o lovitură de picior, poarta casei fu izbită într-o parte. Beat, Enriquez umplu golul ei.

18

— Bătrîni neputincioşi, salutaţi pe noul stăpîn al casei ce binevoieşte să vă facă onoarea de-a veni să vă vadă.

Miguelito fugi instinctiv în braţele Jacintei. Ramiro tresări.

— Nu vreţi deci să-l salutaţi pe señor Enriquez ? ţîşni întrebarea din glasul îmbălat. Credeţi că aveţi dreptul să staţi jos în prezenţa stăpînului ?

Avansă spre patio împleticindu-se. Din respingătoarea lui gură saliva se prelingea lipicioasă pe bărbie. Cine l-ar fi văzut în clipele acelea n-ar mai fi avut nici o îndoială în privinţa mîrşăviei caracterului său.

— V-am furat-o pe Chata. E a mea acum. Auziţi? E femeia mea! Asta merită să fie plătită şi eu am s-o plătesc bine. Am s-o plătesc! De aceea am nevoie imediat de cei şapte sute de pesos ai mei!

Ramiro începu să tremure de mînie şi de teamă. De mînie că-şi vedea casa astfel batjocorită, că trebuia să asculte cuvintele acelea josnice, că o vedea pe Jacinta nerespectată, iar pe copil lipsit de apărare; şi de teamă că vîrsta nu-i mai permitea să-i dea o lecţie acestui intrus; o teamă care, mai mult ca orice, era furia de a se simţi neputincios.

— Această casă nu e încă a dumitale. Ce cauţi aici?

— Nu ridica vocea la mine, moşneag netrebnic, nu ridica vocea! Asta va fi casa mea, înţelegi? Casa mea! Salutaţi-l pe stăpîn! Nu auziţi?

Ca toţi beţivii, repeta mereu aceleaşi cuvinte, pornite din puţinele idei ce se ciocneau în mintea sa obtuză şi criminală. Ce pradă ieftină pentru el aceşti bătrîni neajutoraţi! Tona îl instigase!

În sufletul femeii se zvîrcolea ura împotriva părinţilor lui Mario ca şi cum ar fi vrut să se răzbune pe ei, împotriva seducătorului.

— Casa este a mea şi copilul la fel. Are mutră de martir. Ha, ha, ha! Am să-l iau chiar acum. Chata mi-a cerut să i-l aduc. Este al ei şi are dreptul asupra lui. Dacă nu vreţi am să vin cu Aniceto. Ăsta ştiu că e supus ca o potaie!

Ramiro înţelese, în sfîrşit, că Enriquez venise să-l ia pe Miguelito. Îşi imagină dintr-o dată ceea ce ar fi fost viaţa copilului alături de Tona, asistînd la orgiile ei, ascultîndu-i trivialităţile şi grosolăniile, participînd la beţiile lui Enriquez şi mai tîrziu poate chiar administrîndu-i acestuia banii furaţi oamenilor prin dobînzi, aşa cum se făcuse şi cu tatăl său.

— Copilul va rămîne cu noi.

— Să rămînă? Să rămînă cu voi, zici, bătrîn idiot! Ha! Ha! Ha! Cum se vede că nu ştii ce e aia justiţie, că n-ai

deschis în viaţa ta un cod de legi. Eu care am buchisit pagină cu pagină, ştiu : dobînzile legale sînt de 15%, iar copilul să stea cu mama lui. Aşa că îl iau chiar acum.

— Poţi să ne iei cîte dobînzi vrei, poţi să-ţi duci pînă la capăt ameninţările de a ne lipsi de casă, de cămin, dar pe Miguelito nu-l vei lua !

— Ba va merge cu mine, eu îţi spun asta, moşneagule !

— Nu ! Nu vreau să ajungă un vagabond ca mama lui sau un hoţ ca dumneata.

Enriquez se făcuse vînăt de furie. Încercă să deschidă gura să zică ceva, dar rămase cu ochii holbaţi ca şi cum n-ar fi auzit bine. În sfîrşit reacţionă :

— Vom vedea, zise şi se apropie cu paşi apăsaţi de Ramiro care, cu trupul său slab, încerca să ocrotească micul grup din spatele său cuprins de panică.

— Să nu faceţi asta, don Enriquez. Fie-ţi milă de noi că sîntem doi bătrîni fără apărare, gemu Jacinta.

— Asta meriţi acum...

Şi ridică mîna ca să-şi descarce furia asupra obrazului venerabil al bătrînului.

Don Ramiro nu se clinti. În faţa unei atari demnităţi, Enriquez coborî încet braţul care se lăsă greoi în jos.

— Mă sfidezi, bătrîn nenorocit, mă sfidezi ? Mîine am să-ţi iau şi casa şi copilul. A venit ziua dreptăţii.

— Dreptate ? Asta numeşti dumneata dreptate ?

— Pentru mine dreptatea este ceea ce mi se cuvine mie, auzi ?! Băiatul va merge la mamă-sa care are mai multe drepturi asupra lui decît voi. Iar eu voi rămîne cu casa pentru că n-am de gînd să-mi pierd banii.

Don Ramiro simţi tumultul mîniei zvîrcolindu-i-se în suflet în faţa mutrei monstruoase a celui care-l ameninţa.

— Señor, acum lasă-ne în pace. Dacă mîine casa va fi a dumitale, noi vom pleca. Dar deocamdată nu e.

— Este a mea, să-ţi intre bine în cap ! Am dat pe ea şapte sute de pesos, datoria ! Mobilele vor rămîne pentru dobînzi. Cele din hol îmi plac !

— Acelea sînt deja vîndute Rudecindei.

— Am să mă socotesc eu cu ea. Am să-i spun lui Aniceto să se grăbească. Moşnegii ăştia sînt capabili să vîndă şi casa şi să rămîn păcălit.

— Există vreo lege care să-l autorizeze pe primar să ne scoată casa la licitaţie ?

— Da. Cea pe care o impun eu. Pentru asta am bani, ca să comand !

— Señor Enriquez, acum te rugăm să ne laşi singuri.

— Dacă n-am chef, nu plec ! Cine mă poate goni din casa mea ?

— Casa dumitale ? Cu ce drept o numeşti astfel ?

— Cu ăsta. Şi ridicînd mîna de data asta îl plesni greu în plin obraz pe bătrînul Ramiro.

Acesta slăbit, căzu la pămînt însoţit de ţipetele înspăimîntate ale Jacintei şi ale copilului, care se agăţase de bunică ţinîndu-o imobilizată acolo.

Lui Enriquez nu i-a fost de ajuns ; îl înhaţă pe bătrîn de jos ca pe o zdreanţă şi cînd se aflară faţă în faţă, îi zise :

— Mîine am să vin pentru casă şi pentru băiat. Fii mulţumit că femeia e prea bătrînă ca să mă tenteze, că altfel ţi-o luam şi pe ea. După ce-i spuse o grosolănie, îl lovi din nou şi-i dădu apoi drumul la picioarele Jacintei, care abia reuşi să se ridice din locul unde o ţintuise spaima.

Cămătarul ieşi apoi clătinîndu-se pe poarta care se căsca goală în urma lui.

Jacinta se aplecă peste trupul fără simţire al bătrînului. Dintre buzele lui o dîră groasă de sînge începu să-i umbrească bărbia. Era palid, aproape cadaveric. Femeia, cuprinsă de disperare, ridică ochii spre cer invocînd cu consternare :

— Doamne, cum poţi lăsa pe lume oameni atît de răi ?

Se aplecă din nou peste cel căzut care începuse deja să dea semne de viaţă ; lacrimi de durere, de umilinţă şi de nelinişte alunecară de-a lungul obrajilor, năvalnice şi grave ca şi zbuciumul ei interior.

Miguelito, văzînd sînge pe faţa lui Ramiro, începu să ţipe deznădăjduit cu gîndul la tatăl său.

19

Ca şi cum şi-ar fi propus cu toţii să nu-i lase pe bătrîni să se odihnească, pe la opt seara veniră două precupeţe, care aveau prăvăliile prin apropiere, ca să-şi încaseze şi ele banii.

— Tona îmi datorează cincizeci de pesos şi m-a trimis să-i iau de aici, spuse una din ele lui don Ramiro. Pentru că, de fapt, cel care a profitat a fost Mario.

— Iar mie, zise cealaltă, răposatul şi Chata îmi datorează cincizeci de pesos şi şaptezeci de centavos, după socotelile mele. Am venit şi eu să-mi încasez banii.

— De la noi ? De ce ?

— Pentru că Mario e fiul vostru.

— Da. Dar pentru ea noi n-avem de ce plăti. Nu reprezintă nimic pentru noi.

— Cum nu ? Vă este noră.

— Nu era soţia lui Mario.

— E ca şi cum ar fi fost !

— Să nu mai pierdem vremea. Ştiţi că noi nu avem cu ce vă plăti. Deci găsiţi alt mijloc de-a vă primi banii.

— Noi n-am vrut, dar va trebui să venim mîine. Mătuşă Jacinta, dumneata ai banii de pe lucrurile cusute pentru Medialuna. I-ai pus de-o parte şi nu vrei să ne dai ceea ce ni se cuvine.

— Vom vedea mîine dimineaţă ce va hotărî primarul. El este de partea noastră. Dreptatea e pentru toţi, spuse sentenţioasă cealaltă.

Plecară apoi satisfăcute, simţindu-se importante pentru că-i ameninţaseră pe cei doi bătrîni. Aceştia, după ieşirea fiecăruia dintre creditori, ştiau că cercul necazurilor se strîngea tot mai tare în jurul lor.

— Mai bine am pleca înainte de-a fi azvîrliţi afară, zise Ramiro cu amărăciune.

— Nu. De-aici vom ieşi cînd nu vom mai avea nici o speranţă.

— Biata de tine ! Nu ştii ce ne aşteaptă.

— Poate vom fi recompensaţi pentru atîta suferinţă.
— Eu nu vreau recompensă ci pedeapsă pentru toţi.
— Să nu doreşti nimănui răul.
— Cei din satul nostru sînt în stare chiar să ne omoare.
— Răului trebuie să-i răspunzi cu bine.
— Asta e prea de tot!

Noaptea se arăta clară şi spuzită de stele. Luna aproape plină lumina deplin cărările satului făcînd ca siluetele întunecate ale caselor să pară lungi fantasme.

Din nou amintirea fiului lor tortura mintea celor doi bătrîni şi din nou lacrimile le udară obrajii, înnodîndu-se în bărbiile tremurătoare. Împiedicaţi de prezenţa copilului, nu-şi puteau da frîu liber durerii. Băiatul, ca un pui speriat, mutîndu-şi privirea de la unul la altul, stătea parcă în aşteptarea unor noi lovituri şi amărăciuni, iar cînd le observa ochii înroşiţi izbucnea şi el într-un plîns neputincios. Aşa, aşezaţi toţi trei pe marginea patului formau un tablou dezolant întruchipînd tristeţea şi deznădejdea.

Spre sfîrşitul după-amiezii, Rudecinda a cerut să i se trimită mobilele: două fotolii şi o canapea ferfeniţită. Din nou Ramiro simţi cum părţi din viaţa sa se desprind şi dispar separat pentru a nu se mai întregi niciodată.

— La ce te gîndeşti? întrebă femeia cu ochii la bărbatul pierdut în labirintul gîndurilor de unde cu greu se mai putea regăsi.

— Ce se va întîmpla cu noi de mîine? Asta este ultima noapte cînd dormim în casa noastră.

— Taci, Ramiro, taci.

— Nu mai pot, femeie. Gîndul ăsta mă omoară. Nu ştiu de unde am avut atîta forţă c-am putut să fac faţă acestor două zile. Numai două, dar atît de amare şi de... hotărîtoare pentru noi.

— Şi cît de fericiţi eram că s-a întors fiul nostru! Cine şi-ar fi putut închipui...

— S-a întors ca un hoţ. Trebuia să ne aşteptăm.

— Cine ar fi crezut că Mario...

Îşi înăbuşi cuvintele. Imaginea fiului ei apărută în minte făcu să-i revină lacrimi în ochi.

— Să închidem poarta?

— Da, bătrîne ! Cred că azi nu are cine să mai vină. Mîine...

— Culcă copilul. Îi e somn.

Lumînarea mistuită îşi împuţinase flacăra. O foloseau din noaptea trecută şi Ramiro nu mai avea nici un centavos. Cu ce să cumpere alta ? Din ziua următoare trebuiau să cerşească.

Bătrînul ieşi în patio. Luna îşi oglindea razele în ochiurile de apă, multiplicîndu-şi-le.

— Vino să ne culcăm că ni se termină lumînarea.

— Va fi oare ultima noapte cînd dormim într-un pat cum se cade ?

Nici nu apucară să se dezbrace şi lumînarea se stinse. Dormitorul rămase în beznă. Printre jaluzele pătrundeau dîre de lumină care făceau întunericul mai dens. În atmosfera în care pluteau imagini fantastice se auzea doar respiraţia ritmică a lui Miguelito.

20

La ora opt dimineaţa apăru un poliţist. Împinse poarta şi intră fără să mai aştepte să fie poftit.

— Astăzi casa va fi scoasă la licitaţie, anunţă. Primarul vă transmite că puteţi asista dacă vreţi. Licitaţia se va ţine în piaţă, la ora nouă.

Bătrînii nu considerară necesar să protesteze. Cine i-ar fi ascultat ?

Poliţistul plecă. După ce se depărtă, cei doi se priviră îndelung refuzînd parcă să-şi creadă urechilor.

— Deci ne aruncă în stradă ?! Ce contează doi bătrîni şi un copil ?

— Da, ne lasă pe drumuri, dar vor fi pedepsiţi într-o zi.

— Şi pînă atunci ?

— Vom cerşi. Mai sînt oameni milostivi pe lume.

— Şi bietul Miguelito ? întrebă Ramiro strîngîndu-şi nepotul la piept. El ce va face ?

— Îl vom lua cu noi. Dacă nouă ne va lipsi bucata de pîine lui nu-i va lipsi.

— Căsuţa asta face peste trei mii de pesos, însă o vor vinde la mai puţin de o mie. Dacă s-ar proceda drept ar vinde-o la valoarea ei şi ne-ar rămîne şi nouă ceva bani.

— Nu te mai gîndi la dreptate. Poate o vom găsi în altă parte. Aici comandă Dinţosul.

— Mergem şi noi la licitaţie ?

— La ce bun ? Vom aştepta aici ca noul stăpîn să ne dea afară.

— Astea sînt ultimele clipe pe care le petrecem în casa noastră, suspină Ramiro. Ultimele ! Peste puţin timp o vom părăsi pentru totdeauna lăsînd în fiecare colţ o amintire, în spatele fiecărei uşi un an din viaţă, în fiecare cameră un altar de speranţă. O vom abandona ca şi cum n-ar face parte din noi înşine, ca şi cum n-am purta-o în sîngele nostru, ca şi cum nu ne-ar fi aparţinut vreodată...

Cuvintele deveneau inutile, realitatea începea să se impună cu tot dinadinsul : vor trăi din milă, din puţina caritate care există în lume. Li se va lua totul : nu le vor mai rămîne nici măcar linguri cu care să mănînce puţina mîncare cerşită în numele caritaţii. În sfîrşit viaţa le devenise vrăjmaşă şi împotriva destinului nu mai aveau cum să lupte.

Se auziră bătăi în poartă. Bătrînii se priviră speriaţi. Era Teodolinda.

— Bună ziua, stăpînii mei.

— Ce mai faci, Teodolinda ? Ai venit să-ţi iei rămas bun de la noi ?

— Se spune că plecaţi, e adevărat ?

— Nu plecăm, sîntem goniţi.

— E nedrept. Atît de bătrîni şi de săraci şi să vă ia şi căsuţa... Asta numai pentru Dinţos şi pentru doña Rudecinda. Dar ce să mai vorbim de mătuşa Dolores... Nici nu vreau să-mi amintesc de criminalii aştia. Şi Chata !... Ce femeie rea ! Să vedeţi ce scandal a ieşit ieri la cîrciumă ; erau acolo Enriquez, cîţiva bărbaţi şi cu ea... A venit Aniceto

şi i-a împrăştiat imediat pe toţi, iar pe Tona era gata s-o bage după gratii.

— Ca pe animalele sălbatice.

— Ar merita. Nu ştiu cum a reuşit să se aranjeze cu primarul, stricata.

— S-a certat primarul cu Dinţosul ?

— Nici pomeneală ! Aniceto nu poate scoate o vorbă pentru că don Enriquez îl ameninţă cu guvernatorul care se zice că-i e rudă sau aşa ceva...

— Şi dumneata, Teodolinda, ce zici de ce ni se întîmplă ? E drept oare ? se jelui Jacinta.

— Cum o să fie drept ? Dar n-o să le meargă mult. Totul se plăteşte.

— Mulţumim pentru jerbă, Teodolinda, îşi aminti dintr-o dată Ramiro. A fost singura pe care a avut-o bietul nostru fiu.

— Oh, săracul don Mario... Cît de mult l-am iubit ! Era aşa de bun. Îmi amintesc odată...

— Nu ne vorbi de el, Teodolinda, zise Jacinta cu durere, să nu începem să plîngem ; lacrimile trebuie să le păstrăm pentru cînd vom fi aruncaţi în stradă.

Copilul îi asculta cu uimire şi spaimă. Apariţia poliţistului îl înspăimîntase, iar cuvintele bătrînilor îl făceau să aibă o ciudată presimţire, ca de primejdie.

— Nu a venit şi Francisca să vă ceară bani ?

— Ba da.

— Să ştiţi că vrea să vă înşele cu neruşinare. Am aflat eu. Don Mario nu a băut niciodată în bodega ei nici măcar o bere. Chata îi datora vreo cinci pesos.

— Ne-a cerut cincizeci.

— Somaţia, dobînzile, cum zice Enriquez.

— Primarul va împărţi astăzi fiecăruia cîte ceva. Casa o va lua Dinţosul, fără îndoială, iar mobilele, aşternuturile, vasele, totul, totul... ceilalţi.

— Să scoatem cuvertura şi cearşafurile de pe pat şi să facem un balot. Am să-l ascund sub pelerină cînd vom pleca, zise Ramiro cutremurîndu-se parcă ar fi simţit de pe acum colţii frigului din nopţile de iarnă, cînd se vor adăposti pe sub copacii de pe marginea drumurilor.

Ajutat de Teodolinda se puseră pe treabă. În curînd urma să se facă ora nouă.

— Cred că s-au adunat deja, la primărie, îşi spuse Ramiro gîndul cu tristeţe. Vor începe ofertele... Sper să nu întîrzie.

— Eu..., începu Teodolinda, dar tăcu parcă ruşinată.

— Spune, femeie, spune.

— V-am adus nişte pîine şi nişte ciocolată...

Scoase de sub şal un kilogram de ciocolată şi o pungă cu pîine pe care i le întinse Jacintei. Aceasta, emoţionată, o strînse la piept şi lacrimi de recunoştinţă picurară dese pe şalul vărgat al bunei femei.

21

— Licitaţia se declară deschisă, anunţă cu voce răsunătoare Aniceto, dintr-un colţ al pieţii, urcat pe o masă în chip de estradă.

Părea un vînzător ambulant care anunţa în mijlocul pieţii satului leacuri pentru creşterea părului, pentru calmarea durerilor de dinţi, pentru schimbarea destinului etc. De obicei aceştia aveau pe lîngă ei un şarpe. Aniceto îl avea pe Enriquez.

— O sută de pesos, începu Dinţosul.

— Ruşine, eu dau două sute, ţipă Rudecinda.

La licitaţiile legale este necesară păstrarea unor proporţii, dar aceasta era departe de a se numi astfel. Dacă erau încălcate toate legile asta de ce n-ar fi fost încălcată?

Preotul ieşi şi el din casa parohială, cu mînecile de la sutană suflecate, şi se apropie de grup cu intenţia de a licita în vederea obţinerii imobilului pentru biserică.

— Trei sute,se auzi strigătul lui Enriquez, care spera să rămînă cu casa dar la un preţ scăzut.

— Cinci sute, anunţă preotul cu glas de predică, ca să nu mai întîrziem cu discuţiile. Cine dă mai mult?

— Şase sute, ţipă Enriquez.

Se făcu linişte. Primarul, cocoţat pe masă, contempla curios mulţimea aceea de la picioarele sale care aştepta ultimul cuvînt al reprezentantului legii.

— Se poate face ofertă şi cu fracţiuni ? întrebă Francisca, femeia care le pretinsese bătrînilor patruzeci şi cinci de pesos în plus pentru dobînzi.

— Da. Important e să se plătească în numerar.

— Atunci eu şi cu mătuşa Dolores oferim şase sute zece.

— Şase sute douăzeci, atacă Enriquez.

— Şapte sute ! strigă părintele care începuse să-şi piardă răbdarea.

Se făcu din nou linişte. Dolores, Francisca şi celelalte cumetre, după ce se sfătuiră între ele anunţară în sfîrşit şapte sute cinci pesos, ofertă respinsă însă grosolan de Aniceto.

Ceasul se făcu nouă treizeci. Din ordinul primarului licitaţia trebuia să se termine la ora zece. Enriquez se gîndi că dacă în prima jumătate de oră se ridicase la şapte sute de pesos, în următoarea jumătate de oră se va ridica mai mult. Simţi că-i va scăpa casa printre degete şi în limitele obtuzei lui imaginaţii de avar concepu totuşi un plan diabolic.

— Opt sute, strigă.

— Opt sute de pesos, repetă Aniceto ca şi cum ar fi oferit publicului un săpun sau o băutură. Cine dă mai mult ?

Liniştea se lăsă mai grea. Francisca, făcîndu-şi loc, oferi în numele asociatelor ei :

— Opt sute cinci.

— Ascultă mătuşă Pacha, aici nu ne jucăm. Domnul primar este foarte ocupat şi n-o să-şi piardă timpul cu oferte de cinci pesos. Imitaţi-l pe Enriquez care creşte dintr-o dată cu o sută de pesos.

Femeile condamnară în şoaptă dreptatea aceea, care nu era la îndemîna oricui, şi se îndreptară spre casa bătrînilor. Vor mai găsi ele ceva pe acolo...

Rudecinda amuţise. Oferta ei iniţială se afla foarte departe. De unde ar fi putut scoate ea opt sute de pesos ca să se opună lui Enriquez sau preotului care vroia casa pentru biserică.

Se gîndi cum putea parohul să ia în numele lui Dumnezeu nişte bunuri atît de necinstit dobîndite. Şi, bombănind ca şi celelalte, se retrase în prăvălia ei.

Tona se apropie şi ea de mulţime. Radia de bucurie. Cu o zi înainte se dăruise cămătarului şi primise de la acesta o jachetă nouă, imitaţie de blană, în culoarea tenului ei, pe care acum o purta triumfătoare.

Se apropie de primar şi, atingîndu-i cu insinuare piciorul, îl întrebă printr-un gest la ce sumă ajunseseră.

— Opt sute, îi răspunse primarul aplecîndu-se pînă îi atinse lobul urechii cu mustăţile lui de ţap.

— Cine ? întrebă din nou Chata.

— Achiţizia ta, replică primarul şi hohotul său de rîs stinse murmurul de voci.

Părintele se alăturase unui grup mai izolat. Probabil aduna contribuţia pentru biserică de la enoriaşii strînşi în piaţă. Fără îndoială acţiunea lui se bucură de succes pentru că se întoarse să-l anunţe pe Aniceto :

— Nouă sute de pesos şi cincizeci de centavos, în numele bisericii.

— Nouă sute cincizeci de pesos, strigă Enriquez.

Liniştea se instală din nou suverană.

Ochii Chatei străluceau. Afacerea mergea bine. Achiziţia era a ei. Va merge ea însăşi acolo, să-i scoată pe cei doi bătrîni din casă, să-i umilească, să-i azvîrle în stradă. Apoi, mai amuzată ca oricînd, să le rîdă în nas. Iar Miguelito ? Cunoscînd de la Enriquez dragostea pe care bătrînii o purtau copilului, hotărî să li-l ia. Va fi o nouă lovitură şi astfel succesul ei va fi deplin.

— Cine dă mai mult de nouă sute cincizeci cît a oferit señor Enriquez ? întrebă grav Aniceto.

— O mie două sute, şi să punem capăt odată, anunţă parohul cu vizibil efort.

Toţi rămaseră muţi de uimire. Chata aruncă ambasadorului lui Dumnezeu o privire ucigătoare. Enriquez îl chemă deoparte pe Aniceto. Primarul coborî de pe masă, schimbă cîteva cuvinte cu acesta, apoi urcă iar.

— Nu oferă nimeni mai mult de o mie două sute ?

Tăcere. Chata privi întrebătoare spre Enriquez, acesta îi făcu cu ochiul. Asta însemna că totul se aranjase.

Se auziră zece bătăi. Părintele, cu banii în mînă se apropie de masă. Părea triumfător. Atunci Aniceto rosti cu voce solemnă :

— În numele Republicii şi al legii, primăria face cunoscut că în deplină posesie a casei intră señor Felipe Enriquez, aici de faţă, care a licitat cu cea mai mare sumă. Aşadar...

— Cum ? Enriquez ? El a oferit doar nouă sute cincizeci de pesos, în timp ce au am oferit o mie două sute de pesos ! Se procedează în mod necinstit ! Domnule primar cer să se facă dreptate. Dreptate, sau voi cere destituirea dumitale.

Aniceto privi speriat spre Enriquez. Cuvîntul destituire îl atinse ca un fier roşu. Dar Dinţosul făcu un gest de dispreţ spre paroh. Primarul se linişti.

— Aşa cum am anunţat, în numele legii, casa va intra în posesia lui Felipe Enriquez.

— Scuzaţi, don Aniceto, interpelă judecătorul, mediocră autoritate în sat. Părintele a făcut o ofertă mai mare. Cum se explică, deci, această ilegalitate ?

— Dumneata să taci, prietene Bartoliano, că de nu te bag la zdup. Nu dumneata comanzi în satul ăsta. Aici comandă Aniceto Garcia şi nimeni altcineva.

— Cel puţin posesorul să explice cum... începu părintele.

Atunci Enriquez, urcîndu-se la tribuna improvizată, lămuri lucrurile în maniera cea mai simplă şi naturală din lume :

— Răposatul îmi datora şapte sute de pesos de-acum un an. Dacă se calculează dobînzile în mod legal cu 10% se ajunge la opt sute patruzeci de pesos, numai dobînzi. La care, adăugînd datoria de şapte sute de pesos, fac una mie cinci sute patruzeci de pesos. Acum e clar, domnule părinte ?

22

Ramiro şi Jacinta aşteptau. Teodolinda plecase cu o clipă înainte pretextînd că nu suportă să-i vadă în această situaţie. Miguelito începu să tremure lîngă bunica lui. Atmosfera era încărcată cu vapori grei de ploaie.

— Întîrzie, murmură bătrînul. Neliniştea puse stăpînire pe dînsul, în propria sa casă, ca şi cum s-ar fi aflat într-o locuinţă străină.

Aşteptarea este întotdeauna grea. Suferinţa devenea insuportabilă la gîndul că vor fi scoşi din locul acesta, cuibul lor de ani, mai buni sau mai răi, dar, în sfîrşit, reprezentînd o viaţă.

— Du-te într-acolo, îl sfătui Jacinta.

— Nu, femeie, vor veni ei. Nu are rost să-i căutăm noi ca să ne izgonească.

— Unde mergem ? întrebă Miguelito.

— Să călătorim, copile. La ţară, în oraşe... vom colinda toată lumea.

— Pe tata îl lăsăm aici ?

— Ne vom întoarce într-o zi la el, Miguelito.

Amintirea lui Mario devenea mereu chinuitoare. Nu le era dată nici o clipă de uitare. Credeau că timpul va face să amorţească durerea dar, dimpotrivă, ea apărea mereu mai puternică.

— Vine cineva, Jacinta. Ia-ţi rămas bun de la totul.

În poartă răsunară bătăi repetate. Intră Francisca, mătuşa Dolores şi Josefina, cele trei creditoare care nu fuseseră primite la licitaţie.

Casa nu vă mai aparţine. Puteţi s-o eliberaţi.

— Cine a luat-o ? întrebă Ramiro.

— Nu ştim. Lupta se dădea între Dinţos şi preot.

Cele trei femei avansară spre interiorul casei.

— Ah, deci este adevărat că Rudecinda a cumpărat mobilele ?

— Da.

— Bătrînă nemernică.

— Dacă vă mai lăsau mult vindeaţi şi casa.

— Şi-acum cu ce veţi plăti ?

— Cu ce rămîne de la licitaţie.

— Sînteţi nişte proşti ! Din mîna lui Enriquez nu scapă nimic. Omul ăsta ştie ce vrea.

— Mai bine zis, ştie să fure, doña Dolores.

— Cum îmi scot eu cei trei sute cincizeci de pesos ? Ce zici Jacinta ? Pentru prima dată îşi permitea s-o tutuiască, dar în clipele acelea superioritatea bătrînei era evidentă.

— Aşteptăm să ne ia tot ce avem şi apoi să ne arunce în stradă, după dreptatea lor.

— În orice caz aşa veţi ajunge. Patul îl iau eu, zise Dolores intrînd în dormitor.

Trei lovituri seci cutremurară poarta. Intră Enriquez şi primarul urmat de cei trei poliţişti complet beţi.

23

— Cred că ştiţi, neputincioşilor, că am rămas eu cu casa ? Acum, în sfîrşit, vă scot de aici.

— Bine, señor, bine.

— Aţi auzit ? întrebă primarul. Eliberaţi-o !

— Poate ne veţi lăsa măcar în noaptea asta ?!

— Ha ! Ha ! Ha ! Ce vă trece prin cap ! Casa este a mea pentru că am plătit-o cu bani grei. Iar eu vă dau afară. Afară imediat !

— Dar señor...

— Nu-l ruga Ramiro, nu te umili, spuse Jacinta.

— Aşa e bine, mătuşă Jacinta. Casa în mod legal este a lui señor Enriquez, îi şopti primarul.

Se lăsă un moment de tăcere. Enriquez aştepta ca bătrînii să plece, dar ei, cu durerea în suflet şi cu teama zilei de mîine, şovăiau în speranţa unui cuvînt bun din partea celor de faţă.

— Ei, bine, domnule primar. Dacă tot sîntem la datorii, mie cine îmi va plăti cei două sute de pesos plus dobînzile pe un an întreg ? întrebă Rudecinda cu voce plîngăreață.

— Și mie trei sute cincizeci cu dobînzi pe trei ani, cel puțin ? țipă Dolores.

— Și mie șaptezeci de pesos și cincizeci de centavos ? zise Francisca Fajardo.

— Iar mie exact cincizeci de pesos cheltuiți la cîrciumă ? se repezi Josefina Medrano.

— Liniște, Liniște ! Îi vom mulțumi pe toți. Cel mai bun lucru este să aveți răbdare. Eu voi împărți totul. Eu, primarul ! Nu vă certați că vă bag la zdup două zile numai cu pîine și apă !

Toate cele patru reclamante se liniștiră ca prin farmec așteptînd ordinele lui Aniceto.

— Ascultați, zise acesta adresîndu-se bătrînilor, care parcă prinseră rădăcini uluiți de ce vedeau în fața ochilor. Ce mobile aveți ? Cîți bani ? Pentru că ăstora trebuie să le plătiți, altfel vă mănîncă.

— Nu avem bani, domnule primar. Nu avem decît ceea ce se vede, nimic mai mult.

Aniceto intră mai întîi în hol și-l văzu gol. Apoi intră în bucătărie.

— Aici sînt două oale smălțuite, una de aluminiu, două cești și un platou. Cine vrea astea în contul datoriei ?

Josefina sări imediat :

— Ce-i în mînă...

Primarul își luă un aer oficial.

— În numele Republicii și al legii înmînez aceste obiecte Josefinei Medrano, aici prezentă.

Întorcîndu-se spre Francisca, spuse :

— Dumneata cît reclami ? întrebă.

— Șaptezeci de pesos.

— La naiba ! Lucrurile se complică.

Continuînd inspecția, intră în sufragerie.

— O masă, două taburete vechi, două seturi de tacîmuri, un pahar ciobit și o cană de apă. Cine vrea să le ia ?

Liniște. Fiecare aștepta ceva mai bun. Mai rămăsese o cameră de inspectat. Poate că aici se afla cufărul cu banii

care se presupunea că i-ar fi ascuns Jacinta, dar nu găsiră nimic.

— Le iau eu, domnule primar. Mai bine să fiu sigură de ceva.

Primarul, în mijlocul liniştii, repetă aceeaşi formulă, iar Francisca, speriată că le-ar putea lua altcineva, se grăbi să şi le însuşească ajutată de bărbatul ei, un bătrînel chel şi şchiop.

În jurul casei se adunară o grămadă de gură-cască. Ţintuiţi locului, bătrînii şi copilul priveau hipnotizaţi cum în numele legii li se destrăma gospodăria. Enriquez cu aere de majordom dădea ordine primarului care se grăbea să le execute de teama destituirii.

În sfîrşit Aniceto intră în dormitor.

— Aici avem un pat în stare bună, o saltea din fibre de agavă, o icoană a Sfintei Fecioare, şi credinciosul îşi scoase pălăria, un şifonier vechi şi în foarte bună stare, un fotoliu desfundat şi o canapea.

— Le iau eu, domnule primar, ţipă Dolores.

Aproape în acelaşi timp se avîntă şi Rudecinda vociferînd cu vehemenţă.

— Sînt ale mele ! Mie îmi datorează trei sute cincizeci de pesos plus dobînzile, se plînse Dolores.

— Ba mie mi se cuvine, ţipă Rudecinda. Mie îmi datorează mai mult, babă nebună !

Atmosfera devenea încărcată. Primarul speriat de discuţii privi la Enriquez.

Femeile după ce se insultară se apucară de păr şi se trîntiră la pămînt stîrnind rîsetele şi aplauzele celor din jur. Rudecinda mai în putere o stăpîni pe Dolores şi, prinzînd-o de ceafă o izbi cu capul de pardoseală pînă ce acesteia îi ţîşni sîngele pe nas.

Primarul îşi chemă imediat poliţiştii.

— Ordine ! Să se facă ordine ! Aici se face o execuţie judecătorească şi nu permit să vă bateţi joc. Vă bag la închisoare. Mai ales pe dumneata mătuşă Rudecinda pentru că ai lovit-o pe această cetăţeană.

Miguelito, văzînd sînge pe faţa mătuşei Dolores, începu să urle. Ţipetele sale acoperiră rîsetele celor prezenţi şi Ra-

miro trebui să-l ia în braţe. Enriquez, amintindu-şi parcă de ceva, se apropie de ei.

Primarul începu să-şi dicteze hotărîrile.

— Patul şi salteaua, care valorează mai mult, îi vor reveni mătuşii Dolores pentru că a fost lovită. Iar ce a mai rămas, mătuşii Rudecinda ca pedeapsă că i-a stîlcit nasul acestei femei.

Cei de faţă aplaudară.

— Ia ascultă ! Adu-mi pe mucosul ăla încoace, se auzi vocea lui Enriquez şi toţi ochii se întoarseră spre locul unde rămăseseră Ramiro, Jacinta şi copilul, uitaţi de mulţimea fascinată de scandal.

— Dumneata n-ai dreptul să-l iei.

— Păi nu vezi că lichidez cu toată casa ? răspunse primarul.

— Dar copilul nu face parte din casă. El va merge cu noi.

— Am spus că nu, ţipă Aniceto.

— Cum vă permiteţi să ne vorbiţi aşa ?

— Eu vă spun că mormolocul va rămîne cu tatăl... adică cu señor Enriquez şi cu señorita Tona. Eu sînt unica autoritate în sat !

Jacinta simţi nevoia să intervină :

— Puteţi lua mobilele, patul, scaunele, oalele, tacîmurile... toată casa. Dar copilul nu ni-l luaţi.

— Cine îndrăzneşte să comande aici ? Cine ?

Miguelito, strîngîndu-se la pieptul bătrînului Ramiro, plîngea fără să înţeleagă ce se întîmplă. Lacrimile lui udară pelerina sub care se ascundeau cuvertura şi cearşafurile încă nedescoperite de funcţionarii oficiali.

— Domnule primar, dacă cunoaşteţi legea ştiţi că acest om nu are dreptul să ne ia copilul.

— Cum nu ? El este... cum să zic... soţul mamei copilului.

— Miguelito nu va merge cu voi, se auzi dinspre poartă un glas isteric şi strident de femeie.

Toţi se întoarseră într-acolo. Cu nasul în vînt şi cu haina ei imitaţie de blană îşi făcu apariţia Chata.

24

Cei de față au amuțit. Privirile se mutau de la Chata la primar, de la primar la Enriquez, de la Enriquez la Ramiro și în sfîrșit la Miguelito.

Sosise cea în drept să hotărască.

— Este fiul meu și am dreptul să-l iau, declară femeia. Să nu se amestece nimeni. Eu l-am crescut, îl iubesc și mi-l iau.

Ramiro împietrit de silă și de uimire asculta fără să crîcnească. Ce căuta femeia asta în casa lui? Oh, biet bătrîn! Nu mai era casa lui. Era casa lui Enriquez, a amantului ei... desigur Chata era în dreptul ei. El era în plus.

— Miguelito va merge cu noi, spuse Jacinta văzînd că bărbatul ei nu putea scoate o vorbă. Este nepotul nostru.

— Nu e așa că se cuvine să-l iau eu, domnule primar? întrebă Chata.

— Desigur, señora, desigur.

— Ați auzit? A vorbit prima autoritate în sat. Trebuie să vă supuneți. Iar dacă nu vreți există și poliție. Aniceto trimiteți oamenii să mi-l aducă imediat! Haide!

Primarul șovăi. În fundul inimii celor mai mari criminali mai pîlpîie cîteodată o scînteie de bunătate. În sufletul acestui primar, jucărie în mîna cămătarului, se ridică o voce care-l opri de la ordin. Tăcu.

— Ascultă, primarule! N-ai auzit ce ți-a poruncit nevastă-mea? Ai uitat că poți s-o pățești?

— Nu, domnule, imediat. Gutierez, Camillo, Chispito, luați copilul de la bătrîni și dați-i-l mamei sale legitime, în numele Republicii și al legii!

— Un moment, un moment, strigă Ramiro. Polițiștii se opriră. Să procedăm cum se cuvine. Să hotărască Miguelito. Dacă el vrea să rămînă cu mama lui, să aleagă.

— Bine, bine, să decidă Miguelito, strigă Chata entuziasmată de idee.

Copilul a fost lăsat din braţe. Ochii lui înroşiţi de plîns se rotiră cîteva clipe, mai întîi cu groază, spre mama sa, apoi cu ură instinctivă spre Enriquez.

— Hai, spune băiete ! Rămîi cu mama tata sau pleci cu bătrînii ăştia ?

Şi, înainte de a aştepta răspunsul copilului, Tona se grăbi să adauge :

— Cu ei va trebui să cerşeşti, să rabzi de foame, să dormi pe cîmp, pe pămîntul gol... Iar cu mine vei avea un pat frumos, jucării, maşinuţe...

Pe măsură ce femeia vorbea, ochii micuţului se măreau de uimire şi de emoţie. Dar simţind parcă vicleşugul, ura faţă de ea învinse.

— Mă duc cu mamita Jacinta şi cu papa Ramiro !

— Copil idiot ! exclamă Enriquez. Ce înseamnă asta ? Preferi să fii cerşetor ?

— Domnule primar, cer să se facă dreptate, strigă Chata, prefăcîndu-se că plînge. Acesta este fiul meu, îmi aparţine. Vreau să rămîn cu el.

Camillo, unul dintre poliţişti, apucă copilul de mînă şi-l trase spre Tona. Miguelito de la plîns trecu la ţipete sfîşietoare. Ramiro adînc mişcat îşi învinse teama şi deznădejdea şi se îndreptă spre femeie încercînd să i-l smulgă. Miguelito întindea mînuţele spre el ca spre unica salvare. Dar poliţistul Gutierez, printr-un gest brutal, sancţionă pe dată naiva încercare.

— Aici trebuie să te supui domnului primar, auzi tu... şi urmă o grosolănie care făcu să roşească palizii obraji ai bătrînului.

Jacinta se trezi parcă dintr-un vis. Înţelese dintr-o dată că Miguelito, copilul fiului ei, singura lor speranţă, va rămîne cu Tona ca să fie martor păcatelor ei şi cu Enriquez care-l va pune să-i strîngă banii furaţi prin dobînzi. Împinsă atunci de disperare, de umilinţă şi de durere îngenunche la picioarele Chatei şi îmbrăţişîndu-i gleznele, o imploră :

— Ascultă-ne, în memoria fiului nostru, şi în numele a ce ai mai scump pe lume ! Lasă-ne copilul ! La ce ţi-ar putea

servi el ? Va fi permanent o piedică. Lasă-l să vină cu noi. Te implorăm !

Chata nu se simţi mişcată. I se făcu silă de mîinile zbîrcite ale Jacintei care-i înconjurau gleznele şi printr-o mişcare bruscă se scutură de ele izbind-o la o parte pe femeie. Jacinta alunecă pe spate.

Ramiro se aplecă şi o ridică, aruncînd spre Chata şi spre Enriquez o privire cutremurătoare ca un blestem.

Tona jucase rolul mamei iubitoare doar ca să se distreze. Miguelito n-o interesa deloc. El constituia o piedică pentru ea întocmai cum zisese Jacinta. Era consecinţa primului ei gest necugetat. Ce să facă ea cu copilul ? De ce să-i vadă mereu ochii plini de teamă, de nelinişte şi de groază ?

— Bine, vi-l las ! Să aveţi grijă de el. Văd că preferă să ajungă cerşetor, ca voi. Eu nu mai am nici o responsabilitate faţă de el.

Miguelito scăpat din mîinile ei alergă la Ramiro şi la Jacinta. Bătrînii îngenuncheară pe lespezile de piatră mulţumind lui Dumnezeu că le înapoiase speranţa şi sprijinul. Atît le rămăsese şi le era de ajuns.

— Acum ce mai aşteptaţi ? întrebă cu brutalitate Enriquez. Vreţi să vă azvîrlim afară cu lovituri de picior ?

— Nu, acum plecăm.

— Mai repede !

Lui Ramiro i se umplură ochii de lacrimi cînd privi pentru ultima dată portalul casei ce fusese atîţia ani a sa şi care era acum luată cu japca de oameni ca Enriquez, Dolores, Rudecinda sau Josefina ; oameni care umblau prin lume căutînd prăzi uşoare, care-şi furau cu nerusinare semenii şi care nu trăiau decît din munca altora.

Jacinta îl luă pe Miguelito de mînă. Erau trei deznădăjduiţi. Bătrînilor le rămăsese doar copilul.

— Hei ! aşteptaţi ! strigă primarul atenţionat de Enriquez. Ce aveţi sub pelerină ?

— Cîteva lucruri de-ale noastre.

— Să vedem ! Ce ascundeţi acolo ?

Bătrînul nu putu să protesteze. La ce bun ? Îi întinse pachetul lui Aniceto, iar acesta îl desfăcu.

— Pături, cearşafuri... Adevărat... Astea nu erau pe pat. Ar trebui să vă bag la zdup cîteva zile, ca să vă învăţaţi minte. Hoţi nemernici, chiar şi-n ultima clipă !

— Daţi-ne păturile ! Cu ce ne vom înveli la noapte ?

— Cu zdrenţele de pe voi. Căraţi-vă odată pînă nu vă pun cu adevărat la popreală !

Şi le aruncă pe jos puţina îmbrăcăminte care era împăturită în balot. Pulovărul lui Ramiro căzu în mijlocul unei bălţi. Bătrînul se aplecă să-l ridice.

— Să vă ierte Dumnezeu pentru ce faceţi.

Se depărtă pe drumul înnămolit şi alunecos. Streşinile începură să-şi picure plînsul înserării. Miguelito înainta tremurînd pe lîngă Jacinta. Ramiro după ce-şi stoarse pulovărul de apa murdară, încercă anevoie să-i ajungă.

Cei rămaşi în casă îi dădură imediat uitării. Chata strînse mîna lui Enriquez. Primarul se retrase cu plecăciuni.

Ploaia se porni mai tare ; era ca o perdea între cei rămaşi şi cei plecaţi, mistuiţi în ceaţa depărtării.

CINSTEA UNEI FEMEI

Şi femeia era îmbrăcată în purpură şi în stofă stacojie şi împodobită cu aur şi cu pietre scumpe şi cu mărgăritare, avînd în mînă un pahar de aur, plin de urîciune şi de necurăţiile desfrînării ei.

(Apocalipsa, XVII, 4)

FELIPE ENRIQUEZ ERA PATRONUL CELEI MAI mari şi mai bine aprovizionate prăvălii din ţinut. Bănuitor ca nimeni altul, nu angajase nici casier, nici vînzător, ocupîndu-se el singur atît de afaceri cît şi de clienţi de teama de a nu fi furat. Toată ziua aduna şi scădea ca să-şi cunoască în orice moment cîştigul, iar într-un caiet special nota dobînzile strînse de la cei la ananghie şi încă alte venituri dobîndite în acelaşi fel necinstit.

Un muncitor în vîrstă, cu faţa mînjită de var şi cu îmbrăcămintea stropită de vopsea, intră în prăvălie.

— Patroane, mai avem nevoie de un kilogram de cuie.

— Iarăşi ? Dar ce faceţi cu ele ? Bateţi în cuie toate casele din sat ? Să văd mai întîi ce-aţi făcut cu ce v-am trimis dimineaţă prin Jenaro.

Luă un pumn de cuie din cutia albastră care o păstra în sertar şi le puse în buzunar, ieşi încuind apoi uşa prăvăliei. În stradă muncitorul încercă să-i spună din nou :

— Cum vreţi să terminăm mai repede dacă nu ne daţi ce ne trebuie ?

— Cînd v-am refuzat eu ceva ?

— În fiecare moment ne bănuiţi că furăm ba o cărămidă, ba nişte cuie... Bună treabă...

— Dacă nu-ţi place să munceşti poţi să te cari imediat.

— Eu vreau să muncesc, domnule, dar ne lipsesc materiale şi nu putem termina lucrarea.

Enriquez nu-i mai răspunse. După ce traversă piaţeta, intră într-o fundătură şi la puţin timp se aflară în faţa casei ce fusese cîndva a celor doi bătrîni, Ramiro şi Jacinta, al căror fiu murise într-o explozie şi pe care Enriquez îi furase cu jumătate din veniturile pe care le poseda el acum.

Casa era de nerecunoscut. Dinţosul investise în ea o bună parte din economiile sale. Frontonul prezenta serioase modificări şi îmbunătăţiri, iar acoperişul înălţat printr-un foişor dădea mult stil întregului edificiu. Era cea mai impunătoare clădire din sat.

Nici în interior schimbările nu erau mai puţin evidente. Pusese dale de piatră în patio şi pe coridoare ; camerele erau tapetate, rafinament extraordinar pe care nu şi-l putea permite nimeni în sat ; podelele erau ceruite iar tavanele străluceau, albe, recent zugrăvite.

— Unde aţi folosit cuiele pe care le-am trimis dimineaţă ?

— Păi, la fixarea ornamentaţiilor pentru pat, domnule.

— Bine, luaţi-le şi pe astea, dar faceţi economie. Cui lîngă cui se ajunge la un kilogram.

— Ni s-au cam uscat gîturile, spuse unul dintre muncitori sperînd să obţină de la negustor o sticlă cu băutură. Dar acesta se făcu că nu aude.

— Mîine, sîmbătă, vă veţi primi plata. Nu vreau să am discuţii mereu. E bine, deci, să vă grăbiţi.

Ieşi. În urma lui cel care ceruse băutură se strîmbă cu dezgust.

— Bătrîn cărpănos ! O să-ţi roadă şoarecii teancurile de bani.

— Ia te uită ! sări un altul. Muncim o zi întreagă şi zgîrcitul ăsta nu ne dă măcar o înghiţitură de ceva. Nu mai lucrez !

— Haideţi ! Haideţi ! Făceţi-vă treaba că mîine ne va plăti, îi consolă unul dintre ei.

Resemnați se aplecară asupra lucrului lor. Enriquez vroia casa gata pentru duminică, zi în care trebuia să se mute acolo împreună cu Tona.

2

Între timp la prăvălia Dințosului femeia era preocupată de ale ei. Ca de obicei, cînd cămătarul pleca, ea încerca ușa și după ce se încredința că este încuiată, se apropia de casa de bani și trăgea sertarele.

În ziua aceea se adunaseră doar opt pesos și douăzeci și doi de centavos. Tona luă un peso și se retrase.

De patru luni repeta, neobosită, această operație și avea deja adunați mai bine de o sută de pesos ; bani cu care spera să fugă cîndva la oraș unde frumusețea ei avea să-și găsească alți admiratori. Se plictisise de existența aceea monotonă, fără ambiții, fără plăceri. Dar după ce va strînge două sute de pesos...

În ciuda vigilenței sale, Enriquez nu-și dădu seama de furtișagurile zilnice ale femeii sale. Noaptea la lumina unei lămpi făcea și refăcea o grămadă de socoteli pe care le trecea în final, satisfăcut, în dosarele de vînzări, unde deschisese o coloană separată de cîștiguri provenite din procente. În registrele sale de contabilitate nu a existat niciodată o coloană în care să noteze pierderile ; el nu avea această noțiune.

Tona auzi un zgomot la ușă și fugi repede spre camera ei. Cu o cheiță pe care o ținea ascunsă în sîn deschise cufărul și-și depozită bancnotele alături de altele sătule de atîta recluziune.

— Tona ! strigă Enriquez.

— Vin imediat.

Ieși din camera ei cu pași siguri în întîmpinarea iubitului.

— Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, dragostea mea. Casa este gata să ne primească.

— Adevărat ?

— Da. Mobilele cred că vor sosi mîine după-amiază. Va fi cea mai mare şi elegantă casă din ţinut. Iar în ea va locui cea mai frumoasă femeie din ţară.

3

În dimineaţa următoare, cînd Enriquez se afla în faţa galantarului şi prăvălia era goală, intrară trei persoane cu figuri de oameni cumsecade şi bine îmbrăcaţi. Unul purta după gît cu mîndrie un aparat de fotografiat, altul trăgea dintr-o pipă lungă, iar al treilea mergea în urma celor doi cu o figură oarecum preocupată.

— Bună ziua, Felipe ! salută cel cu faţa îngîndurată.

— Bună ziua, señor Cantreras ! Cu ce vă pot fi de folos ?

— Aş vrea să vorbim... de afaceri.

— Vreţi să...

— Nu e nevoie, zise Cantreras ghicind gîndul lui Enriquez. Putem vorbi în faţa acestor doi prieteni.

— Bine, cum vreţi.

— Am nevoie de cinci sute de pesos pentru două luni.

— La naiba ! E o sumă mare.

— Pot conta pe dumneata ?

— Pentru cînd aveţi nevoie ?

— Acum.

— Hîm ?!

De-a lungul lungii sale vieţi de cămătar învăţase să cunoască perfect sufletul omenesc. Cu cît lăsa să se înţeleagă că e mai greu de rezolvat cu atît mai mari erau dobînzile şi în asta se ascundea succesul.

— Ce zici, Felipe ?

— Păi, señor Cantreras, cred că e foarte greu.

— Dumneata ai aici mulţi cunoscuţi care au bani. Chiar primarul. Nu sînteţi prieteni ? Am auzit că a vîndut ferma de la El Espinal. Cred că are destui bani.

— Aniceto se poartă cam ciudat cu mine.

— Aha ! De la demisia guvernatorului Cachamonte ?

— Da. Profitînd de rudenia mea cu guvernatorul îl puteam pune pe Aniceto oricînd la locul lui. Dar acum...

— El a rămas totuşi prietenul dumitale. Cum pe chipul lui Enriquez nu se citea nimic, preciză : Mă refer la Aniceto, apelează la el şi promite-i din partea mea oricîtă dobîndă vrea.

— Dacă e aşa...

— Bine. Aleargă la el. Între timp eu am să le arăt prietenilor mei satul. Pentru cît e de mare...

— Am să mă întorc repede.

Enriquez ieşi lăsînd prăvălia deschisă.

Cei trei prieteni se îndreptară spre centrul pieţii. La puţin timp îl văzură pe Enriquez apărînd de după colţ agitat şi transpirat. Le făcu un semn cu mîna şi se îndreptară cu toţii spre prăvălie.

Enriquez nu făcuse altceva decît să înconjure clădirea şi să se întoarcă, pe altă parte. Povestea cu Aniceto fusese spusă în scopul de a obţine o dobîndă mai mare.

— Ei bine, Felipe, ce-a spus fostul primar ?

— Aproape nu l-am putut convinge. Ce încăpăţînat s-a făcut, mizerabilul !

— Şi totuşi...

— Mi-a zis că n-are decît patru sute de pesos şi că nu-i împrumută decît cu cel puţin 10%.

— La dra... ! Văd că bătrînul nu-şi pierde vremea.

— Mai întîi mi-a cerut 15%, dar cu multă osteneală l-am convins să lase cu 10%.

— Patru sute deci... Şi dobînzile le încasează anticipat ?

— Desigur. Este cel mai neîncrezător om din lume.

— Dar mie îmi trebuie cinci sute. De patru sute am nevoie să-i dau lui Rubio care se întoarce mîine la Bogotá.

— Aş putea să vă împrumut eu o sută.

— Ah, magnific ! Să facem chitanţele.

Enriquez, îndatoritor şi dibaci, prezentă lui Cantreras formularele tipărite. Acesta se grăbi să le completeze.

— În a şaizecea zi în prezenţa... prin această tratâ unică... în favoarea domnului Felipe Enriquez... Şi celălalt?

Dar cum Dinţosul nu înţelegea ce vrea să spună, Cantreras trebui să-i explice mai clar:

— Pentru mai mare precizie, e bine să punem şi numele celuilalt.

— Păi... Enriquez!

— Tot Enriquez?

— Da, minţi cămătarul.

— Deci... Enriquez... suma de cinci sute pesos în numerar, sumă primită împrumut, cu dobînzile...

— Mai bine să nu treceţi şi astea în chitanţă. Eu nu cred că veţi profita de banii mei.

— Bine. Iată şi semnătura. Sînt acceptate toate condiţiile!

— Trebuie să scădem cei patruzeci de pesos ai lui Anceto.

— Adevărat. Şi dumitale cît îţi datorez pentru serviciul făcut?

— Mie? Nimic. Cum aş putea să...

— Pune zece pesos, zise Cantreras simţindu-se generos. Şi la cei o sută, cîtă dobîndă?

— Să zicem trei...

— Foarte bine. Scade cincizeci şi trei de pesos. Rămîne să iau patru sute patruzeci şi şapte.

Enriquez îi numără banii.

— Şi acum daţi-mi voie să vă servesc cu un mic whisky.

— Mulţumesc, prietene Felipe, mulţumesc.

Cămătarul umplu paharele şi ciocniră toţi patru. Tovarăşii lui Cantreras rămaseră tăcuţi.

— Mai dă-mi un pahar, ceru acesta, faţa cămătarului se lumină.

Nu putuse să-i ia destui bani cu dobînzile, dar cel puţin îi lua pe băutură. Ciocniră fără grabă, apoi Cantreras, întorcîndu-se spre Dinţos îi zise:

— Vreau, prietene Felipe să-mi fii martor că am dat amicului Graciano Rubio suma de patru sute de pesos. Şi numără bancnotele în mîna deschisă a lui Rubio.

— Acum, spuse acesta cu un accent străin ce părea forţat, fac eu cinste.

Şi aşa pahar după pahar se făcu ora douăsprezece. La sfîrşit, într-un tîrziu, cei trei amici ieşiră din prăvălie ţinîndu-se de braţ un pic ameţiţi. Enriquez îi urmări cu privirea.

— Ai făcut vînzare bună, iubitule ? întrebă Tona care tocmai intrase.

— Dacă nu curge, pică, îi răspunse Enriquez sărutînd-o grosolan pe gură. Ea se dădu în lături.

— E gata masa, dragostea mea ?

— Da. Vrei să-ţi închid eu magazinul ?

— Desigur.

Enriquez se îndreptă spre interiorul casei.

Tona, profitînd de ocazie, trase sertarele şi, deoarece acolo erau bani destui, luă două bancnote : una de un peso şi alta de cinci şi cu ele în mînă se retrase spre camera ei. Dacă Enriquez îi fura pe oameni, ea îi răzbuna furîndu-l pe Enriquez.

4

O săptămînă mai tîrziu, unul din evenimentele care trebuia să inaugureze deschiderea şoselei ce lega satul de oraş era sosirea circului El Aplauso, renumit în tot ţinutul, dar care atunci trecea printr-o serioasă perioadă de criză, vecină cu falimentul. Patronul acestuia nutrea însă speranţa să-şi refacă împuţinatul capital uluind mahalagiii şi ţăranii cu cele mai insipide şi lipsite de gust acrobaţii. Atraşi de această iluzie, au încărcat într-un camion, într-o sîmbătă după-amiază, tot ce aveau şi au pornit-o spre primul sat care la ieşirea din oraş le era în drum.

Încă înainte de a intra în sat, cei doi muzicanţi, unul sfrijit ca o vioară şi altul borţos ca o tobă, au făcut să se audă sunetele unei romanţe mexicane mai languroasă şi mai

penetrantă decît speranța amăgitoare. Copiii începură să iasă pe la uși și pe la ferestre strigîndu-se unii pe alții, chicotind și bătînd din palme de bucurie în fața perspectivei unui asemenea spectacol, unic pentru ei ; ultimul circ fusese pe acolo cu mai bine de douăzeci de ani în urmă și aparținuse unei companii, tot în declin, înainte de completa ei destrămare.

Bărbați și femei prinși de contagioasa bucurie a copiilor umplură și ei străduțele. Cei doi muzicanți, unul la trompetă și altul la clarinet nu încetau să dea gata romanța mexicană transformată în marș de bătălie.

Un camion, primul din caravana care intră în sat, încărcat cu un cort și cu o grămadă de alte ciudățenii făcu înconjurul pieții și se opri în fața primăriei. Primarul, don Jenofonte Rojas, personalitate oficială, cu mustață și barbă, ieși în ținută de gală să-i primească pe impresarii circului. Din camion coborî doar un tînăr cam de douăzeci de ani, atletic și jovial care strînse încîntat mîna ce i se întinse.

— După cum văd dumneavoastră sînteți comandantul garnizoanei.

— Nu, señor. Aici nu este nici o garnizoană. Eu sînt un simplu primar.

— Ah ! Mai bine decît mi-aș fi dorit. Întregul personal al circului în frunte cu directorul vă stă la dispoziție.

— Foarte bine ! Și cînd veți da prima reprezentație ?

— Dacă vremea va permite, și-și ridică privirea complice spre norii rari și subțiri, chiar în seara asta. Vă asigur că va fi un eveniment răsunător. Avem o mare varietate de numere, cum nici un alt circ nu are, și pentru care ni s-au oferit mii de dolari. Dar noi am păstrat secretul execuției lor ca să venim acum să vă distrăm, să vă descreștim frunțile, să vă înveselim o clipă în această zi memorabilă, în mijlocul acestui cultivat oraș care...

Și o ținu așa cam un sfert de oră pînă ce obosit și transpirat, în ciuda vremii răcoroase, încheie :

— În sfîrșit, vă așteptăm în această seară la circul care își va instala corturile și menajeria, cu bunăvoința domnului primar, pe stadionul acestui nobil și străvechi oraș.

— Dar prietene...

— Javier Villalba, la ordinele domnului primar!

— Prietene Villalba, noi nu avem stadion. Satul este foarte sărac. Dar sper că domnul Luis Sarmiento ne va împrumuta izlazul El Billar? Aşa .e domnule Sarmiento?

Luat prin surprindere bătrînul fermier nu putu decît să accepte propunerea.

— Domnule primar, dumneata ştii că eu nu doresc altceva decît progresul ţinutului meu natal.

— Aşa, aşa-mi place să te aud, răspunse oficialitatea satului. Şi-acum prietene...

— Villalba, domnule primar.

— Villalba, vă puteţi instala corturile şi cuştile fiarelor în locul pe care vi l-a acordat domnul Sarmiento cu atîta dezinteres şi într-un mod atît de lăudabil.

După ce obţinu ce dori, Javier urcă în camionul care ducea calabalîcul circului şi, ghidat de un copil, se îndreptă spre locul unde urma să se instaleze în mai puţin de jumătate de oră.

5

— Felipe, trebuie să mergem în seara asta şi noi la circ, îi ceru Tona iubitului ei, cînd se întoarse de la prăvălie pe la ora cinci şi jumătate.

Casa în care stăteau acum întrecea cu mult obişnuitele case de ţară: putea rivaliza chiar cu cele mai elegante vile din oraş. Tona se simţea foarte mîndră de acest lucru, fiindcă nu avea nici o îndoială că totul fusese făcut în omagiul frumuseţii ei şi în scopul de a i se satisface toate capriciile.

— Dacă vrei tu, mergem.

— Bineînţeles! va fi minunat.

Toată după-amiaza camionul străbătuse înghesuitele străduţe ale satului, iar cei doi muzicanţi, unul probabil ftizic

şi celălalt hidropic, suflaseră în instrumente intonînd marşul lor de bătălie.

După acest preambul, seara, tot satul s-a adunat în cortul circului umplîndu-l pînă la refuz. În rîndul întîi se afla Tona şi Enriquez, primarul don Jenofonte şi cu domnişoara Clara Elvira logodnica sa, după cum afirmau gurile rele; învăţătorul, un bătrînel pe care-l albiseră copiii de cît îşi băteau joc de el; spiţerul, recent stabilit în sat şi alte cîteva persoane. Iar în spatele acestora tot grosul satului cu pelerinele lor mirosind a oaie şi a bălegar.

La intrare, aşezată la un fel de tejghea, o femeie vindea o ceaşcă de cafea cu doi şi cinci cenţi, o duşcă de rachiu cu cinci cenţi, bere şi dulciuri. Ţăranii, bucuroşi de tămbălău, îşi tot făceau drum ca să mai ia cîte un strop de băutură.

La ora opt ieşi de după un fel de cortină un clovn cu faţa mînjită cu făină, cu nasul vopsit în roşu şi cu fruntea brăzdată de riduri, purtînd nişte pantaloni bufanţi cu bazoane mari şi viu colorate. După ce făcu cîteva tumbe în aer, anunţînd începerea spectacolului, se făcu nevăzut dispărînd după cortină aşa cum apăruse.

Reprezentaţia o deschise Javier Villalba care apăru cu un cîine murdar şi jigărit pe care-l făcu să treacă printr-un cerc de alamă. Aplauzele nu se lăsară aşteptate.

Tona nu-şi mai lua ochii de la faţa simpatică a tînărului, de la trupul său suplu şi bine făcut şi de la mişcările lui elegante. Enriquez, care urmărea spectacolul, nu-şi dădu seama de exaltările Tonei, iar ea, sigură că nu e observată, se lăsă întru totul în voia încîntării de a-l contempla pe chipeşul artist.

De unde venea oare? Încotro se ducea? Misterul ce învăluia existenţa acestui bărbat o fascina la culme. Probabil că odată terminate reprezentaţiile la ei în sat va pleca la oraş, în capitala ţinutului, unde se aflau peste tot magazine şi domni bogaţi dispuşi să cheltuiască o avere pentru mîngîierile unei femei... ca ea.

La numărul următor îşi făcură apariţia doi clovni — probabil unul din ei era însuşi Javier — îşi dădură mîinile trăgîndu-se unul pe celălalt spre mijlocul arenei şi făcînd

temenele publicului. Primul se împiedică în propriile-i mişcări şi întîrzie în poziţie de salut ceea ce aduse după sine riposta celuilalt, care-l atenţionă cu un zdravăn picior în fund. Hohotele de rîs ale acestor oameni naivi însoţiră permanent evoluţia bieţilor saltimbanci.

Clovnii nu trebuiau să facă prea mult efort ca să aibă succes ; veselia era generală începînd cu ţărănuşii care se îngrămădeau să privească prin găurile cortului pînă la primar, care hohotea zbătîndu-se în scaun, cuprins parcă de un atac de apoplexie.

În sfîrşit începu un alt număr. Intră o fată într-un sutien de atlaz galben şi un slip roşu. Bietele ei picioare strîmbe şi chinuite, cu pulpele descărnate făceau mai multă silă şi teamă decît plăcere. Spectatorii aplaudară din politeţe. Fata urcă pe o frînghie la trapezul fixat în tavan, la patru metri de pămînt şi-şi începu numărul de acrobaţie.

Tona se simţi cuprinsă de furie. Să fie oare asta femeia pe care o iubea el ? Să fie soţia lui ? Să fi fost el legat de ea în vreun fel oarecare ?

Cînd acrobata îşi termină exerciţiul şi toată lumea aplaudă, mîinile Tonei rămaseră în poală, neclintite. Femeia aceea avea într-un fel legătură cu el şi asta o umplea de indignare.

În sfîrşit, un alt număr. Se prezentă Javier într-un costum de flanelă mulat bine pe corp. Formele trupului său atletic şi viguros se desenau perfect ceea ce atrase din nou privirile admirative ale Tonei. Tînărul se căţără şi el pe trapezul de unde coborîse fata şi făcu cîteva demonstraţii în special de forţă fizică şi îndemînare ; coborî apoi şi se înclină în faţa publicului.

Într-adevăr, era foarte chipeş, gîndea Tona. Era un perfect exemplar al rasei umane, şi-n plus o putea duce spre oraşele acelea unde-şi dorise ea de mult să ajungă. Avea deja în cufăr o sută patruzeci şi şapte de pesos, bani furaţi de la Enriquez. Cu banii aceia vor putea să plece. Va şti ea să-i inspire tînărului atlet o astfel de iubire încît să o uite pe trapezista aceea slăbănoagă.

Apărură din nou clovnii încercînd şi de această dată cu trucuri puerile să facă publicul să rîdă, dar osteneala se do-

vedi de prisos şi fură nevoiţi să se retragă după cortină stînjeniţi.

Ultimul număr era rezervat unui dans cubanez interpretat de fiinţa aceea insignifiantă şi de Javier. Fata se mişca mult îşi ondula şoldurile, îşi mlădia trupul în speranţa că va trezi ispite şi dorinţi unui public care rămase însă impasibil la vederea sînilor ei flasci şi a picioarelor ei scheletice.

În finalul spectacolului ieşi de după cortină Javier, în costum de gală, sau cel puţin aşa ar fi vrut să pară, şi anunţă publicului care îi onorase în această seară cu prezenţa, o nouă reprezentaţie pentru ziua următoare.

6

A doua zi, preotul predica din amvon cu vehemenţă:

— Da, fraţii mei! Aţi căzut în mare păcat. Toţi cei care se socotesc buni catolici nu trebuie să asiste la un asemenea spectacol care îndeamnă la imoralitate şi la proaste deprinderi. Nu este pentru prima dată cînd de la înălţimea acestui amvon propovăduiesc adevărul. Chiar dacă mi s-ar cere şi viaţa, n-aş pregeta să mi-o sacrific ca să vă arăt calea cea dreaptă.

Se opri sufocat de propria-i elocinţă. Luă o felie de lămîie ca să-şi împrospăteze gura şi continuă:

— Ieri seara a avut loc aici, în acest sat, renumit în toată ţara pentru religiozitatea sa şi pentru nestăvilitul simţ al moralei şi al ordinei, o reprezentaţie de cea mai proastă calitate şi de cea mai vădită imoralitate care se poate închipui: o femeie a dansat în faţa a mii de ochi aproape goală, îndemnînd la păcat. De aceea interzic cu desăvîrşire bunilor catolici să se apropie de această grotă a pierzaniei, de această peşteră a păcatului.

Javier se ridică de pe banca unde se aşezase şi, surîzînd încîntat, convins că datorită reclamei făcută de preot în seara asta circul va fi plin, ieşi din biserică. Nu întîrzie să-l urmeze „femeia păcatului", sau „mărul discordiei", sora sa ; biata lui soră slabă şi palidă, anemică sau poate tuberculoasă ca şi suflătorul la trompetă. Ea, cea păcătoasă, nu era decît o biată nenorocită care nici măcar nu înţelegea bine ce vroia să spună preotul împotriva ei, în faţa oamenilor din sat ; ştia doar că trebuie să-şi cîştige existenţa, că ce făcea ea era cinstit.

Se numea Rita. Cîndva, înainte de a-i trece prin minte ideea de-a deveni artistă de circ, cunoscuse un bărbat. Acest om o făcuse să-l iubească şi, profitînd de naivitatea şi de puritatea ei, petrecură zile în şir momente încîntătoare ; apoi o părăsi lăsîndu-i ca amintire un copil, o fetiţă care muri cîteva luni mai tîrziu într-un spital în care Rita însăşi fusese pe punctul de-a avea aceeaşi soartă cu a copilului, din cauza totalului dezinteres al personalului medical. Se asocie apoi cu fratele ei Javier şi, împreună cu încă alţi doi băieţi, mergeau prin sate şi dădeau mici reprezentaţii de teatru... dar acum se aflau din nou în prag de faliment.

— Întoarce-te la circ, îi spuse Javier. Cred că în seara asta vom avea succes deplin. De fiecare dată se întîmplă la fel. Preoţii predică împotriva noastră pentru că nu pot vedea spectacolele.

Rita, cu capul în pămînt, tristă ca de obicei, se îndreptă agale pe străzile noroioase spre locul unde erau întinse corturile.

Tona îl văzu cînd ieşi din biserică şi, urmărită de ideea ei fixă, ieşi imediat după el şi-l ajunse lîngă pomii ce se ridicau în mijlocul pieţii.

— Vă felicit pentru spectacolul de aseară. A fost extraordinar ! Oricît ar fi preotul împotrivă eu cred că nu poate fi ceva mai frumos.

— Mulţumesc, doamnă, răspunse speriat Javier, privind cu atenţie pe cea care-i vorbise astfel.

Cunoscînd lumea şi oamenii acestui mare teatru care se cheamă viaţă, unde debutase de mic, îşi dădu imediat seama

ce fel de femeie are în fața sa și aproape satisfăcut de această întîmplare îi vorbi deschis și încrezător :

— Nu credeți că atacurile preotului sînt cea mai bună reclamă ?

— Ba da. Se va vedea imediat, în seara asta.

— Veți veni din nou ?

— S-ar putea. Spectacolul mi-a plăcut foarte mult. Aveți mult talent.

— Sînteți prea amabilă, doamnă.

— Spune-mi Tona. Așa-mi spun toți.

Lui Javier i se confirmă prima impresie.

— Și mie spune-mi Javier. Cred că vom fi prieteni.

— Da, Javier.

Se lăsă un moment de tăcere întrerupt într-un tîrziu de Tona.

— Cea cu care dansezi este... soția ta ?

— Nu, Tona, nici vorbă. Eu nu sînt atît de imbecil încît să mă las prins. Asta e treaba sentimentalilor... Mie-mi place libertatea ca să pot iubi pe cine vreau.

Spunînd asta o fixă cu insistență.

Tona simulînd pudoarea, care de fapt îi lipsea, coborî privirea.

— Deci e sora dumitale... ?

— Ai nimerit-o ! Într-adevăr, e sora mea.

— Nu-ți seamănă deloc.

— A suferit mult, sărmana.

— Și dumneata ?

— Eu trăiesc clipa prezentă. Cred că e cel mai bine așa.

— Dar nu se poate întotdeauna.

— Unii oameni nu reușesc...

— Printre care și eu.

— Nu ești mulțumită cu viața pe care o duci ? întrebă Javier bănuind gîndul femeii.

— Nu. Am trăit aici de cînd aveam cincisprezece ani. Deci de opt ani n-am plecat nicăieri din satul ăsta, nici măcar în cel mai apropiat oraș și mi-ar plăcea și mie să călătoresc, să cunosc lumea. Cred că viața dumitale e mai frumoasă.

— Nu este aşa, Tona. E mult mai bine să găseşti mereu un cuib cald şi primitor. Eu nu l-am avut niciodată şi nici nu m-am ostenit să-l caut.

— Dar dacă ai fi întîlnit o femeie înţelegătoare, tandră, frumoasă ? întrebă Tona maliţioasă.

— Aş fi fericit să întîlnesc o astfel de femeie. Dar n-aş vrea să mă leg de nimeni cu lanţurile căsătoriei. Mi s-au părut întotdeauna prea grele.

— Şi dacă această femeie ar vrea să te urmeze fără nici o obligaţie din partea dumitale ? întrebă Chata de-a dreptul provocatoare.

— Aş accepta bucuros.

Tona tăcu. Pricepu că a mers prea departe şi că ar trebui să-l lase pe el să vorbească.

— Îmi dau seama, Tona, că nu eşti mulţumită de viaţa pe care o duci şi că îţi doreşti un bărbat care să-ţi poarte de grijă şi care să te iubească.

— Nu asta. Am un bărbat care-mi poartă de grijă, care mă iubeşte şi care şi-ar da toată averea pentru mine. Este cel mai bogat om din sat. Ceea ce vreau eu este să plec de aici. Să plec ! Înţelegi ? Să mă duc în altă parte, în oraş unde să fie lume multă. Aici nu poţi vedea decît o turmă de dobitoci. Toţi sînt nişte imbecili începînd cu primarul şi terminînd cu preotul.

Lui Javier îi plăcu sinceritatea ei. Fata nu era deloc urîtă şi felul acela neobrăzat de-a fi o făcea mai provocatoare. Se hotărî de la o clipă la alta.

— Dacă vrei să mergi cu mine, eu te iau.

— Unde ?

— La oraş. Să cunoşti lumea. Să pleci din văgăuna asta unde mori de plictiseală.

— De acord.

— Atunci vino astă seară la circ înainte de-a începe reprezentaţia. Vreau să-ţi spun ceva.

— Aha ! Şmecherule !

Cuvintele nu-şi mai aveau rostul, s-au înţeles.

7

Tona, profitînd de absența lui Enriquez care întotdeauna duminica se îmbăta cu clienții, se grăbi la ora cinci și jumătate să se ducă la întîlnirea cu Javier. Se gătise cu minuțiozitate parfumînd chiar și lobul urechii. Dorința o inundase toată făcîndu-i trupul să-i ardă sub rochie, ca o flacără. Perspectiva de-a pleca, de-a fugi îi crea un sentiment ciudat, amestec de teamă și de orgoliu.

Javier o aștepta pe drumul care ducea spre corturi. Ajutoarele sale plecaseră în sat să bea o bere ca să mai prindă curaj pentru reprezentația de seară, iar Rita avertizată, se pitise printre scaunele din circ răsfoind cu nepăsare o revistă veche. Era ca și inexistentă.

— Cît mă bucur că ai venit, Tona. Începusem să mă îndoiesc că-ți vei respecta cuvîntul.

— Faci rău că te-ndoiești de mine, mai ales că eu ți-am povestit toată viața mea fără nici o reținere, spuse patetic Tona.

— Ce-ai hotărît ? Mergi cu noi ?

— Voi cînd plecați ?

— Dacă vii și tu, mîine dimineață.

— Și dacă nu vin ?

— Te voi aștepta.

— Eu m-am hotărît, Javier. Voi merge cu tine. Fie ce-o fi ! Ne vom uni destinele și vom lupta împotriva tuturor celor care ne vor sta în cale.

— Deci mîine pe la prînz ?

— Da, Javier.

— Am să aranjez în așa fel lucrurile încît... în fine, să nu-și dea nimeni seama. Eu încarc camionul mîine dimineață, iar la ora două te aștept la ieșirea din sat. De aici vom pleca spre sud în primul oraș care-l vom întîlni, iar de-acolo în lume să călătorim, să ne iubim...

Apropiindu-se de ea, o sărută ușor pe gură. Tona îi întoarse sărutul, lacomă ca un animal flămînd.

— Știi, reluă Javier înfierbîntat, cînd ai să ai chef să fii admirată în public îți poți pune îmbrăcămintea surorii mele și să dansezi cu mine.

— Am să te ajut cum voi putea.

— Dacă nu-ți place să dansezi, te poți travesti în paiață și vom face oamenii să rîdă.

— Prefer să dansez.

— Dar vei avea mulți admiratori, spuse el pe ton pătimaș, și voi deveni gelos.

— Nimeni nu va ajunge să-mi inspire sentimente mai puternice decît cele care le am pentru tine. Tona repetase această frază toată după-amiaza și, în sfîrșit, se ivi ocazia să i-o spună.

— Dar unde-ți sînt ajutoarele ?

— I-am trimis în sat pe băieți.

— Și sora ta ?

— Am trimis-o și pe ea.

Tona simți un fior străbătîndu-i trupul. Înțelese perfect intențiile lui Javier. Și cînd își dădu seama că se află singură cu el în cortul acela bine închis, o luă un fel de ameteală.

— Ce ai ? Ți-e rău ?

— Nu, Javier. N-am nimic.

Cînd cele două ajutoare sosiră din sat, Tona era deja plecată.

8

Luni dimineață își făcu valizele fără ca Enriquez să prindă de veste. Bătrînul ceas din turn bătu ora nouă. Îi mai rămăseseră doar trei ore ; trei ore de cumplită așteptare, de șovăială, de neliniște...

Nu credea că se va răzgîndi în ultima clipă, dar se temea de furia amantului ei cînd va afla, și mai ales de faptul că pleca în compania unui alt bărbat undeva în ne-

cunoscut, de unde nu se va mai întoarce niciodată. Se gîndi cum va privi Enriquez casa asta, dintr-o dată pustie, obținută cîndva prin înșelătorie, prin cămătărie, prin complicitatea autorităților, pe care o înfrumusețase anume pentru ea ; la disperarea care i se va citi pe chip cînd își va roti privirea prin dormitorul mobilat splendid unde în fiecare noapte se lăsa tîrît, umilit de patimă ca un imbecil ? Acum îi venea să rîdă de toate astea. Biet bătrîn, biet cămătar hoț !

Dorința de schimbare nu era nouă pentru Tona. O stăpînea de multă vreme ; acum se ivise doar ocazia să și-o realizeze. De mult privea cu silă tot ceea ce o înconjura. Viața satului i se părea un izlaz unde păscuse ca un animal nedomesticit, străduțele acelea odioase ajunsese să le străbată doar atunci cînd era absolut necesar. În sfîrșit, acum o aștepta libertatea...

Asta își dorea, să fie liberă ! În fața ei se deschidea un nou drum. Însoțită de Javier va cunoaște lumea iar ea, prin farmecul și prin sfaturile ei înțelepte, va face să înflorească din nou acest circ ajuns la faliment. Cînd se va plictisi de Javier îl va abandona și-și va găsi un alt bărbat. Permanent va găsi pe cineva dispus să se sacrifice pentru o privire a ei.

Dințosul se afla în prăvălie și astfel Tona putu să-și numere din nou banii în liniște. Nu erau chiar două sute de pesos, dar avea suficient pentru un început de călătorie. Mai tîrziu va cîștiga cu reprezentațiile și cine știe... poate va deveni o stea de circ. Și, peste cinci sau zece ani, se va întoarce în acest sat să dea un spectacol la care va asita de bună seamă și Enriquez, îmbătrînit, măcinat de povara absenței ei și de martiriul amintirilor. Imaginîndu-și toate astea, simți fiori de plăcere străbătînd-o toată ca o mîngîiere.

Se trezi pe neașteptate în ea dorința de-a merge la prăvălie să mai arunce o privire la polițele pline de sticle prăfuite, la mutra de șoarece a cămătarului, să mai audă din gura lui vorbe mieroase și pătimașe. Și, fără să se gîndească

de două ori, ieşi din casă, încuind bine camera unde avea ascunsă valiza cu banii.

Îl va vdea pentru ultima dată pe Enriquez. Apoi... libertatea ! Ca de fiecare dată cînd se gîndea la asta, simţi un fior care o făcu să tremure. Va fi independentă, va putea să privească în ochi orice bărbat care-i va plăcea şi să i se dăruiască lui dacă va considera că merită... Pentru ea asta era libertatea şi raţiunea de-a trăi.

— Oh, iubito ! De ce te-ai sculat aşa devreme ? Intră, dragostea mea, intră.

— Cum merge vînzarea, Enriquez ?

— Binişor, nu mă pot plînge. Don Jenofonte a fost adineauri şi a luat o sticlă cu vin. Se pare că, în sfîrşit, s-a hotărît să-i ceară mîna Clarei.

— Bietul Jenofonte, nu ştie ce-l aşteaptă, spuse Chata zîmbind maliţios.

Surîse şi Enriquez. Se vedea cît de colo că e fericit. Îşi freca mîinile şi privea mereu spre Tona ca şi cum i-ar fi făcut permanent mii de promisiuni.

— Ştii, spuse fără să-şi mai poată reţine entuziasmul, ţi-am comandat de la oraş un palton imitaţie de blană aşa cum ţi-ai dorit tu. Îţi aminteşti cînd a venit doña Carlota, nevasta spiţerului ? Era îmbrăcată cu un palton care te-a scos din minţi atunci. Ei află că vei avea şi tu unul exact la fel.

— Şi cînd va fi gata ? întrebă Chata aproape regretînd intenţia de a fugi.

— Săptămîna viitoare.

— Ah, iubitule, cît eşti de bun !

În clipa aceea intră un băiat în prăvălie şi-i strigă lui Enriquez :

— Don Felipe vă cheamă don Aniceto, dar repede...

— Ai grijă cîteva clipe de prăvălie, scumpo, n-am să întîrzii.

Tona era gata să dea un ţipăt de bucurie. Enriquez va pleca şi ea va rămîne singură în faţa sertarelor cu bani... Nu avea de gînd să-i scape o asemenea ocazie.

9

Totul fusese înscenat de cămătar. De cîtva timp observase, verificîndu-şi vînzările şi încasările, că aproape în fiecare zi îi lipseau cîţiva pesos. Săptămîni în şir crezu că este doar o obsesie a minţii sale avide de cîştig pînă cînd hotărî să-şi noteze imediat orice încasare ; astfel îşi dădu seama că era furat în propria lui prăvălie, în propria lui casă. Dar cine putea fi hoţul ? Se gîndi imediat la Tona pentru că ea era singura în care avusese încredere s-o lase în magazin pentru cîteva momente cînd el trebuia să se ducă urgent undeva. Şi, cum banii îl interesau mai mult decît dragostea sau pasiunea, hotărî să-i întindă femeii o cursă ca să vadă dacă bănuielile i se confirmă.

Îl anunţă pe Jenaro ca luni cînd o va vedea pe Tona intrînd în prăvălie să-l cheme ca din partea lui Aniceto.

Enriquez ieşi grăbit după băiat, înconjură prăvălia, sări peste un zid vechi pe jumătate dărîmat şi intră din nou, dar de data asta pe intrarea din spate. După ce făcu toate astea, cu precauţiile unui adevărat criminal, se apropie tiptil de uşa interioară a prăvăliei. Cînd ocoli clădirea o văzu pe Tona cu privirea fixată spre stradă, dar cu mîna în casa de bani.

Femeia, fără să bănuiască ceva, privea absentă pe fereastră ; după cîteva clipe trase temătoare sertarul şi găsi în fundul acestuia douăzeci şi trei de pesos şi cîţiva centavos. Asta avea să fie ultimul ei furt şi, sigură că de această dată iubitul ei nu avea cînd să-şi mai dea seama, luă treisprezece pesos şi-i ascunse în sîn. Cînd se întoarse dădu peste figura congestionată a lui Enriquez ; era privită cu duşmănie făţişă şi teribilă.

— Mizerabilo ! Hoaţo !

Furia îl înăbuşea, împiedicîndu-l aproape să vorbească. În sfîrşit trase aer în piept şi continuă :

— Imbecil ce-am fost să am încredere în această plămadă de tîrfă ! Să pleci de aici ! Dar nu... mai întîi să-mi

dai toți banii furați. Auzi, hoață păcătoasă ? Sau chem poliția. Astăzi primarul își sărbătorește logodna și comand eu... Le voi ordona să-ți...

Chata nu răspunse. Ochii i se măriră de uimire și de teamă, dar, revenindu-și, îl înfruntă pe Enriquez, agresivă și cîrcotașă :

— Ei bine, bătrîn cămătar ! Da, am furat ! Dar tu ce ai făcut pînă acum ? Nu ai furat de la toți ? Și ca un mizerabil ce ești n-ai furat și de la cei săraci ? Nu i-ai ruinat pe toți cu dobînzile tale, așa cum ai făcut și cu Mario ? Bătrîn cărpănos, ai să arzi în focul iadului cu banii tăi cu tot !

— Aha ! Acum îndrăznești să mă insulți... doamnă ? exclamă Enriquez în culmea furiei. Își permite să mă insulte, nenorocita ! Jenaro ! Jenaro ! Cheamă poliția să-i dea o bătaie hoaței ăsteia...

— Îți pierzi timpul, Enriquez. Eu voi pleca și te voi lăsa cu toți banii tăi. Plec chiar acum cu directorul circului, cu Javier Villalba. El este un bărbat adevărat și pe deasupra și cinstit.

— Cinstit ? Acest nenorocit care are un circ în prag de faliment ? Du-te cu el, afurisit-o ! Du-te cu el ! Te voi vedea în curînd cerșind ca un cîine o lingură de mîncare.

Chata ieși furioasă și se îndreptă în grabă spre locul unde era instalat circul. În precipitarea ei uită de banii dosiți cu atîta grijă.

Javier o aștepta.

— Ce s-a întîmplat ?

— M-a insultat, hodorogul ăla.

— Liniștește-te, calmează-te ! Vino, așază-te pe scaun. Dacă vrei, vom pleca în zece minute. Totul e gata. Te așteptam.

— Da, Javier, să plecăm din acest sat care aș vrea să dispară de pe suprafața pămîntului !

Dar un zgomot de pași îi făcu să întrerupă discuția. Cînd se întoarseră lîngă ei se afla Enriquez.

10

În sufletul vulgar şi obscur al negustorului, în acest suflet care nu cunoştea nici un sentiment nobil, în acest suflet posedat de avariţie, de desfrîu, de toate păcatele capitale şi de încă altele în plus, în acest suflet josnic şi mîrşav ca al tuturor cămătarilor se aprinse flacăra răzbunării.

Onoarea lui de bărbat nu-i permitea să-şi bată joc de el o femeie, trebuia să se răzbune, s-o umilească. Şi, dacă nu avea s-o supună, avea s-o omoare... o va face să dispară pentru totdeauna din viaţa şi din amintirile sale.

Dragostea Tonei nu făcuse altceva decît să-l pervertească într-un fel necunoscut lui pînă atunci. Cunoscuse invidia cînd îi vedea pe alţii mai avuţi decît el ; cunoscuse lenea omului care ştie să obţină bani fără efort ; cunoscuse lăcomia celui care nu obţine cu trudă farfuria de mîncare ; cunoscuse mînia brutei şi avariţia cămătarului, dar nu cunoscuse patima animalică şi tocmai acest păcat îl mistuise pe îndelete cît au durat relaţiile sale cu Tona. Ea l-a condus pe cele mai ascunse căi ale păcatului, iar el a urmat-o ca un cîine care adulmecă urmele prăzii dispărute. Acum portretul său era complet, descompunerea sa morală era totală. Lipsea doar răzbunarea ; acest sentiment crescu în el ca un foc devorator care-i împrumutase atîta curaj şi energie încît îl însufleţi în hotărîrea de-a închide prăvălia şi a o urmări pe fugară.

Chata, cînd îl văzu că se apropie, se retrase în spatele drept şi atletic al lui Javier Villalba. Acesta făcu cîţiva paşi în întîmpinarea cămătarului şi-l întrebă cu răceală :

— Pe cine căutaţi dumneavoastră ?

— Pe... Primul impuls al lui Enriquez a fost să răspundă dur şi agresiv.

Avea, agăţat de curea, sub haină, cuţitul cu care despica la prăvălie căpăţînile de zahăr şi venise cu intenţia ca, profitînd de o clipă de neatenţie, să-l înfigă în burta Tonei. Dar văzînd atitudinea dîrză a lui Villalba precum şi

privirile amenințătoare ale celor două ajutoare ale acestuia, gîndi să-și schimbe tactica.

— Pe Tona, spuse cu oarecare efort.

— Ea nu vrea să vă mai vadă.

— Señor Villalba, vă rog, doar un moment să-i spun ceva. După aceea, dacă asta dorește, poate să vă urmeze.

— Ce zici Tona ? Vrei să vorbești cu el ?

— Nu.

— Doar o clipă, Chata ! Îți voi da orice numai să accepți să stăm de vorbă.

— Ce vrei de la mine ?

— Să mă lași să-ți vorbesc înainte de a pleca. Te rog, Tona.

— Vrei să mă omori, nu ?

— Să te omor ? Ce-ți trece prin cap ? Cum ți-ai putut închipui o asemenea grozăvie ? Nu știi că eu sînt îndrăgostit de tine cu adevărat ? Dacă dorința ta este să mă abandonezi, n-ai decît s-o faci, dar eu te voi aștepta mereu cu brațele deschise.

— De fapt, ce dorești ?

— Să mă lași să-ți vorbesc. Să-ți spun adio înainte de a ne despărți.

Dințosul era atît de copleșit de tristețe încît Tona nu rezistă rugăminților sale și ieși din ascunzătoare.

— N-am putea fi lăsați singuri ? întrebă cămătarul.

— Nu. Ei vor rămîne aici pentru că nu am încredere în tine.

— N-au decît să controleze. N-am arme asupra mea, Tona.

— Controlați ! ordonă Javier celor două ajutoare, care priveau muți și impasibili scena fără să participe în nici un fel.

— Așteptați, am doar un cuțit, spuse Enriquez pălind. Am vrut într-adevăr s-o omor pentru că m-a părăsit, dar acum nu doresc decît să-i vorbesc.

Își scoase cuțitul de la cingătoare și i-l dădu unuia dintre băieți. Celălalt mai căuta încă.

— Nu mai are altceva, patroane.

— Bine, vă lăsăm singuri. Tona, dacă ai nevoie de mine, cheamă-mă, sînt prin preajmă.

— Acum, spuse Tona după ce rămaseră singuri, ce mai vrei ? Nu m-ai gonit din casa ta ?

— Tona, dragostea mea, viaţa mea, eu nu pot trăi fără tine, nu mai am nici ambiţii, nici speranţe, fără tine sînt pierdut, umblu ca beat... Tu ştii ce ai însemnat pentru mine. Tot ce am cumpărat : casa, mobilele, totul a fost numai pentru tine, şi-ţi aparţin numai ţie.

— Şi atunci de ce dacă am luat cîţiva pesos m-ai tratat ca pe o femeie de pe stradă ?

— Iartă-mă, a fost o clipă de rătăcire, un moment de furie. Oricui i se poate întîmpla... Te rog, te implor, întoarce-te la mine... îţi voi da tot ce doreşti.

Tona îşi făcu rapid socoteala că, dacă s-ar întoarse acasă cu Enriquez, ar putea să-şi ia banii ascunşi în cufăr şi o hotărîre pripită, ca toate hotărîrile ei, o inundă subit. Îl chemă pe Javier şi cu o anume nuanţă în voce zise :

— M-am hotărît să rămîn cu Felipe pentru că am înţeles că e mai bine să trăieşti în linişte şi siguranţă. Iar tu, Javier, nu mă mai aştepta pînă la ora unu, aşa cum am stabilit. Pleacă fără mine, eu nu voi mai veni.

— Bine, răspunse Javier, făcîndu-i Tonei un semn de complicitate. Mă declar învins. N-am să te mai aştept pînă la ora unu, voi pleca imediat. Adio !

Enriquez o luă pe Tona de braţ şi porniră spre casă în timp ce Javier îi urmărea cu privirea cum se depărtează.

11

Pe drum, fiecare din ei îşi depăna gîndul şi adevăratele intenţii.

Enriquez simulase iertarea, dar ofensa o simţea atît de puternic încît setea de răzbunare devenise aproape obsedantă. Probabil firea lui monstruoasă îi furniza mereu mo-

tive să se revolte împotriva femeii care-l pervertise şi pe care o considera un pericol public. Toate gîndurile sale se adunau veninoase spre o singură sentinţă : moartea. Şi, în timp ce o ţinea tandru de braţ, medita cu cel mai deplin sînge rece la crima care urma să pună capăt chinurilor, dar şi pasiunii sale nestăvilite.

Iar Tona nu se gîndise nici o clipă să-şi schimbe intenţia şi pe de altă parte nici un alt sentiment nu o mai putea ţine lîngă Enriquez. Se prefăcuse că-l urmează şi că se desparte de Javier cu scopul tainic de a-şi lua banii ascunşi, iar după aceea, fără să mai privească înapoi, să alerge spre libertate.

Şi astfel se treziră în faţa casei.

— De ce ţi-ai încuiat camera ?

— Hîm ! Mi-am făcut valizele ca să plec şi le-am încuiat gîndindu-mă să mă întorc să le iau. Dar am să despachetez imediat.

Desfăcu lacătul şi deschise uşa. În faţa lui Enriquez apărură cele două valize mari. Într-un colţ era cufărul ascuns.

— Acolo ce ai ? întrebă el, arătîndu-i-l.

— Nimic important. Fleacuri, răspunse ea cu voce tremurătoare.

Cămătarul înţelese totul.

— Hai să bem pentru împăcarea noastră, propuse el şi-i strigă servitoarei :

— Adu-ne o sticlă cu vin şi două cupe mari.

Tona nu se împotrivi. Ba chiar se bucură. Enriquez era un mare beţivan. Probabil sub efectul alcoolului va adormi buştean. Ea ştia că Javier o va aştepta şi pînă la miezul nopţii dacă va fi nevoie.

Servitoarea intră şi puse pe masă tot ce i se ceruse. Apoi îi lăsă singuri.

— Să ciocnim pentru o nemărginită fericire, Tona.

— Aşa să fie !

Băură.

Enriquez simţi pentru o clipă că-i slăbeşte voinţa, dar îşi făcu curaj. Deşi mintea sa pusese deja la cale o crimă atroce, figura îi rămase mereu surîzătoare.

Cunoştea efectul stricninei pentru că-l încercase pe cîini şi pe alte animale care se strecurau în prăvălie. Nu ştia însă exact ce efect avea asupra oamenilor. Spera să fie la fel de nociv şi în final aducător de moarte. Îşi făuri un plan rapid şi amănunţit.

— Ah, Tona ! De ce vroiai să mă părăseşti ! Ce-ţi lipseşte aici, porumbiţa mea ? Ce ţi-ai dorit tu şi eu ţi-am refuzat ? De ce nu vorbeşti deschis cu mine, care te ador ?

— Prostii, Felipe. De-ale femeilor...

— Eşti mulţumită, deci ?

— Da.

Dar ochii Tonei spuneau exact contrariul. Se mutau de la Enriquez la cufăr şi de la cufăr la pendula din perete.

Enriquez îşi dădu seama de înşelătorie. Circul era cu siguranţă gata de plecare cînd a venit el după Tona. Atunci era ora unsprezece. Ea îi spusese lui Villalba să nu o mai aştepte pînă la ora unu, aşa cum stabiliseră. De fapt această precizare vroia să spună exact contrariul. Probabil că Tona nu aştepta decît momentul să poată fugi, iar ceea ce ascunsese ea în cufăr era rodul furturilor din prăvălia lui. Dinţosul se apropie de masă. Femeia îl urmări cu privirea.

— De ce nu trimiţi să ne pregătească ceva de mîncare, spuse Enriquez cu naturaleţe. Mi s-a făcut foame.

— Mie nu, răspunse ea.

— Cheam-o pe Carmen. Simt nevoia să mănînc ceva.

Tona se ridică şi se îndreptă spre uşă. Enriquez profită de absenţa ei şi-i răsturnă în pahar un praf fin, alb şi amar. O singură înghiţitură era suficientă. Umplu cupa doar pînă la jumătate. Cînd Tona a revenit fapta fusese deja comisă.

— Să mai bem puţin, dragostea mea, pentru întoarcerea ta, pentru...

— Eu nu mai beau, Felipe. Mă simt ameţită.

— Dar n-ai băut decît un singur pahar, insistă Dinţosul descumpănit.

— Nu mai vreau deloc.

— Mă faci să mă supăr iar. Uite, am pus vin puţin în cupe.

Sperînd să se îmbete, Tona luă graţioasă sticla şi umplu paharul lui ochi. Duse apoi la buze paharul ei şi-l îndemnă :

— Bine. Să bem deci.

Enriquez își fixă ochii de șobolan pe chipul Tonei. Aceasta după prima sorbitură fu cuprinsă de o teribilă convulsie.

— Otravă ! Otravă ! Blestematule ! M-ai otrăvit. Ajutor !

Enriquez îi astupă gura cu mîna ca să nu se mai audă strigătele. Carmen veni în grabă.

— Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ?

— Doamna se simte rău.

— Să chem spițerul ?

— Nu. Fă-i un ceai slab de mentă.

Tona cu ochii ieșiți din orbite încerca să vorbească, dar Enriquez îi apăsa mîna în jurul gîtului, strîngînd cu putere. Puțin cîte puțin simți cum trupul femeii se făcuse tot mai moale în brațele sale. Murise. Buzele contractate, vinete și oribile azvîrleau parcă un blestem împotriva asasinului. Cămătarul trase trupul Tonei în patio lăsîndu-l să alunece cu zgomot surd pe dalele de piatră. Apoi, șovăind o clipă, alergă în cameră și, dintr-o zmuncitură, făcu să sară balamaua care închidea cufărul. Luă teancul de bancnote dosite acolo și se îndreptă spre stradă, spre surghiun, spre necunoscut.

Cînd ajunse la colț o auzi pe Carmen strigîndu-l cu disperare :

— Don Felipe ! Doamna e grav. Don Felipe !..

COPII SĂRMANI

Căci celui care are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel care nu are si ce are i se va lua.

(Sfîntul Matei, XIII, 12)

DOI BĂTRÎNI ŞI UN COPIL ÎŞI PURTAU PAŞII molcomi spre intrarea unui oraş. Pe bolta imensă a cerului soarele cernea raze palide, de iarnă. Din băltile mocirloase ale şanţurilor răzbătea cît un orăcăit stingher de broască. Pe marginea şoselei se înşiruiau căsuţe mizere din care ieşeau la iveală copii cu trupuri slabe şi dezgolite ce purtau pe chip, în locul candorii, neruşinarea şi mizeria.

Cînd cei trei trecură prin faţa lor, copiii se opriră din joc ca să-i privească. Fetele îşi alungară lenea şi îi examinau curioase cu atenţie, iar băieţii îşi strînseră jucăriile din mijlocul drumului şi se retraseră în dosul porţilor murdare, spionînd de acolo.

Cei trei trecători erau nişte fiinţe nefericite deposedate de bunuri prin înşelătoria cămătarilor şi a autorităţilor vîndute acestora. Fuseseră puternici cîndva şi beneficiaseră de lux şi comoditate, dar, după prima decădere suferită, cînd credeau că pot aştepta ceasul morţii în tihna unui cămin al lor, au fost victimile unei ultime şi definitive prăbuşiri. Nu le mai rămăsese decît speranţa care ţine cît şi viaţa. Cu nepotul lor de mînă umblaseră prin lume cerşind ici-colo o farfurie de mîncare ce prisosea la masa potenta-

ţilor. Acum, ajunşi la oraş, căutau în mulţimea de oameni uitare şi consolare.

Miguelito, nepotul, urma să împlinească nouă ani. Chipul său era trist ca întotdeauna ; îmbrăcămintea, cîrpită mai peste tot, amintea de mîinile iubitoare ale unei femei, Jacinta. Biata de ea era foarte îmbătrînită. Purta ochelari cu lentile groase, dar vederea îi slăbea pe zi ce trece. În dosul acestor lentile, ochii ei, care altădată sclipeau de fericire, de iubire, cu adevărat ferestre ale sufletului, acum stăteau mereu ascunşi trişti că nu mai puteau fi de folos.

Fire de păr alb cădeau în dezordine peste faţa cenuşie a bătrînului Ramiro, curbat sub povara necazurilor, îşi privea parcă permanent picioarele goale torturate de pişcături şi de zgîrieturi, întrebîndu-se de ce fusese viaţa atît de crudă cu el, cu soţia lui... şi chiar cu nepotul lor, care îi urma cu îmbrăcămintea sfîşiată de atîta umblet.

Dar nu-şi pierduseră speranţa în mai bine. Miguelito fusese în timpul acestei negre peregrinări ghidul lor desăvîrşit. Cînd se lăsa noaptea îngheţată şi începeau să tremure de frig şi de frică, implorînd cerul să le scoată în cale o casă care să-i găzduiască, copilul era primul care descoperea printre arbori lumina palidă a unei aşezări ; cînd ploaia se abătea ca un torent asupra trupurilor lor înţepenite şi goale, slabe şi torturate de privaţiuni, Miguelito era cel ce observa cu ochii lui tineri o scorbură unde să se ascundă împărţind cîteodată acoperişul improvizat cu puii de animale sălbatice care, înainte de-a ţîşni, li se încurcau speriaţi printre picioare. Copilul, singurul lor sprijin, le fusese far şi călăuză.

Străbătuseră multe locuri de-a lungul anilor. După ce s-au despărţit de satul lor au luat-o spre sud, spre cel mai apropiat oraş. Îşi aminteau cu strîngere de inimă după-amiaza aceea. Erau flămînzi, uzi pînă la piele de ploaia care-i biciuise pe cîmp, dar nici unul nu îndrăznea să bată la uşa casei parohiale pentru că aveau despre preoţi o părere puţin măgulitoare. În sfîrşit, bătu Miguelito cu timiditate. însuşi parohul a fost cel care le-a deschis uşa. El nu aflase ce s-a întîmplat în satul de munte vecin şi cînd află indignarea sa nu cunoscu limite. Le împărţi mîncare şi-i sfătui

cum putu mai bine. Bătrînii, mulţumindu-i, plecară cu speranţa că în toate casele vor fi primiţi la fel.

Se întîmplă exact contrariul. Plecînd din oraş, noaptea îi surprinse pe un cîmp unde înaltele lanuri de grîu îi împiedica să vadă mai departe. Au înaintat greu şi abia într-un tîrziu au ajuns la casa unui fermier din împrejurimi. Cînd bătură, bătrînul, care-şi gătea singur ca să nu plătească o servitoare, îi primi cu dispreţ şi cu mînie şi nu-i lăsă să doarmă nici măcar în holul casei. Cei doi bătrîni şi copilul se văzură obligaţi să-şi petreacă noaptea sub un arbore.

Miguelito se îmbolnăvi de pojar, apoi avu tuse convulsivă, iar bieţii bătrîni crezură că-l vor pierde. Au stat zile în şir într-o căsuţă abandonată pe cîmp, destinată depozitării seminţelor. Copilul suferea noaptea din cauza tusei, a febrei şi a hemoragiei. În sfîrşit răul trecu şi Miguelito îşi recăpătă sănătatea.

Bătrînii, exceptînd slăbiciunea legată de vîrstă, ajutaţi de rezistenţa lor fizică, depăşiră toate necazurile. Jacinta, care cînd stătea acasă abia putea să meargă, a trebuit să-şi adune puterile să parcurgă drumuri desfundate şi să se obişnuiască cu vitregia naturii, însă ochii ei începuseră să-şi piardă acuitatea iar vederea ei devenea din ce în ce mai slabă.

Copiii, după ce-i văzură depărtîndu-se, îşi reluară jocul şi fetele se aşezară din nou cu faţa la soare, picotind leneşe şi murdare.

Bătrînii, speriaţi de spectacolul care li se înfăţişa, continuară să înainteze spre centrul oraşului cu speranţa că acolo totul va fi altfel. Nu puteau cere o bucată de pîine acestor oameni care se vedea că ştiu ce e foamea şi mizeria.

2

Intrară într-un cartier foarte sărac. Pereţii cu tencuiala căzută îşi arătau cărămida roşie, porţile tînjeau după o mînă de vopsea, iar la ferestrele fără geamuri se iţeau copii

la fel de famelici ca și cei de pe șosea. Un grup de tineri slăbănogi, așezați pe pietrele de pe drum, șușoteau ceva cu aer conspirativ ; la urechile lui Ramiro ajunse cuvîntul : bijuterii. Își dădu imediat seama, cu groază, că puneau la cale o spargere.

Într-o parte a pieții zăriră o prăvălie sau ceva care, cel puțin, vroia să pară astfel. Pe jos, într-un colț, pe niște lespezi inegale zăcea un sac cu cartofi putrezi, în colțul opus cîteva verze mîncate de viermi ; de după tejgheaua murdară, a cărui desen original se pierdea sub stratul gros de murdărie, o femeie, la fel de îngrijită ca și prăvălia ei, pieptăna un țînc ; pantalonii copilului nu aveau decît un crac, din celălalt ieșea pulpa goală ; în rafturi se vedeau înșirate kilograme de sare și de zahăr, tutun de un centavo și alte produse de băcănie care aminteau de cele din prăvălia Rudecindei.

— Ce vreți ?

— Ceva de mîncare, señora.

— Sînteți buni numai să cerșiți, puturoșilor ! Nu vedeți că aici sîntem cu toții săraci ? Abia ne ținem zilele, nu avem cu ce să-i mai hrănim și pe alții !

Bătrînii nu mai simțiră umilința. Erau obișnuiți cu ea.

Un bărbat cu o înfățișare de cucuvea ascultase conversația. Privindu-l pe Miguelito cu ochi de negustor de vite, i se adresă lui Ramiro :

— Ascultă omule ! Copilul e al dumitale ?

— Este nepotul nostru, señor.

— Dumneata ce știi să faci ?

— Știu să compun scrisori.

— De dragoste ? întrebă rîzînd.

— Da, señor.

— Și altceva ?

— Sînt prea bătrîn...

— Asta e femeia dumitale ?

— Da.

— Știe să gătească ?

— Cred că-şi mai aminteşte.
— Şi ţîncul ce ştie să facă ?
— Nimic. Ştie doar să citească şi să scrie.
— Aha !

Stăpîna prăvăliei continua indiferentă să-l pieptene pe copil. După ce-şi termină treaba, îi dădu o palmă peste fund şi-l lăsă să se ducă în stradă ; copilul mai mult sau mai puţin curat, aproape gol ca şi cei care-i întîlnise la intrarea în oraş, se depărtă ţopăind.

— Auzi, meştere Eufrasio, străinii ăştia au venit să ceară de pomană !

— Pe bună dreptate ţara asta va rămîne săracă şi nu va progresa niciodată dacă locuitorii ei sînt o adunătură de puturoşi, zise cel care se numea Eufrasio, accentuînd cuvintele într-un fel ciudat.

— Nu putem să muncim, nu mai avem putere.

— Ascultă, moşule, zise Eufrasio întorcîndu-se spre Ramiro. Dacă femeia dumitale ştie să gătească eu o primesc ca bucătăreasă în casa mea, iar dacă dumneata mă ajuţi să pun flecuri la pantofi te iau ca ajutor în atelierul meu. În privinţa băiatului, spuse privindu-l pe Miguelito cu multă atenţie, vom găsi şi pentru el o treabă potrivită.

Ramiro şovăi. Figura meşterului nu prezenta prea multă încredere, iar cuvintele lui referitoare la copil aveau parcă un sens ascuns. Cine să fie acest bărbat care se oferea să le dea de lucru lor, doi oameni bătrîni şi umili care erau deja obişnuiţi să trăiască din mila aproapelui ?

— Ei ! Ce zici ?

— Acceptaţi, proştilor. Nu ştiţi cine este aici în cartier señor Eufrasio. Este cea mai importantă persoană, spuse femeia.

— Mulţumesc, doña Consuelo. Dar nu-mi aduce atîtea laude că s-ar putea să nu le cred.

— Da, da, aşa e, insistă ea. Este cea mai importantă persoană, are casa zugrăvită şi de lucru berechet ! E cizmar.

— Ce ziceţi ? întrebă meşterul încă o dată.

Jacinta îl privi pe Ramiro şi acesta pe copil.

— Ce să facem, nevastă ? întrebă el în şoaptă.

— Acceptaţi odată, se amestecă iar femeia.

— Bine, señor, acceptăm. Biata mea soţie va găti cum va putea, iar eu am să vă ajut în atelier. Dar să ştiţi de la început că nu cunosc deloc munca asta.

— Ai s-o înveţi.

— Bine, señor.

— Iar ţîncul va duce comenzile la clienţi.

— Dar nu cunoaşte oraşul.

— O să-l cunoască.

Eufrasio ieşi din prăvălie şi cei trei îl urmară docili ca trei cîini dresaţi.

Cizmarul se îndreptă spre casa lui care într-adevăr era curată. Intrară mai întîi în atelier, acesta era foarte modest şi nu avea nici una din înlesnirile modernizării ; pe lîngă pereţi zăceau mormane de pantofi vechi în aşteptarea unei mîini pricepute care să-i scoată la lumină.

— Ăsta este atelierul meu, aici vom lucra amîndoi. Ai înţeles ?

— Da, señor.

— Şi acum vino după mine, femeie, să-ţi arăt unde ai să gătești.

Ramiro se simţi cuprins de un fel de mînie surdă. Bucuros ar fi luat-o la fugă împreună cu cele două fiinţe dragi. Dar încotro să se ducă ? Nu cunoşteau pe nimeni în oraşul ăsta mare, nu aveau nici un acoperiş deasupra capului, aşadar trebuiau să accepte oferta meşterului.

Intrară în bucătărie, dar acolo lipsea soba. Se gătea la focul făcut din vreascurile coborîte din munte pe măgari ; Jacinta se cutremură gîndindu-se la viaţa care o aştepta de-acum încolo. Resemnarea sosi ca o binecuvîntare. În tot timpul peregrinării acceptase cu aceeaşi bunăvoinţă cele mai mari suferinţe ca şi cele mai mici bucurii. Şi de această dată se întoarse senină spre meşter şi-i promise că se va strădui să gătească cît mai bine. Poate că sperau în sufletul lor că şi dezrădăcinaţilor le va sosi consolarea.

3

Ramiro avu mult de suferit în primele zile. Eufrasio era foarte exigent şi-l certa ca pe un copil neştiutor. Degetele bătrînului noduroase şi umflate de muncă şi de privaţiuni abia răspundeau comenzilor minţii. Cîteodată sfîşia cîte o bucăţică de piele şi atunci Eufrasio uita să mai fie caritabil, să fie bun cu cei trei nefericiţi care-i pricinuiau numai necazuri. Ramiro lăsa capul în piept şi înjuriile se abăteau asupra lui biciuindu-l ca picăturile de ploaie. Puţin cîte puţin, degetele lui se obişnuiră şi după o săptămînă croia pielea fără s-o mai rupă şi fără să iasă din liniile desenate de Eufrasio. Apoi învăţă să pună tocuri, să coase căputele, să fixeze crampoanele la cizmele poliţiştilor. Cu speranţa că va veni şi ziua eliberării şi cu resemnarea unui martir, lucra continuu, cîteodată chiar şi noaptea la lumina palidă a unui bec. Se retrăgea apoi în camera sa ca să se odihnească iar acolo o găsea pe Jacinta cu mîinile pline de arsuri, cu puţinele ei şuviţe de păr pîrlite de flăcări, cu faţa înnegrită de cărbuni şi de fum şi atunci simţeau amîndoi întreaga povară a nenorocirii lor, întreaga măsură a mizeriei lor. Biata bătrînă, care fusese cîndva stăpîna propriei ei gospodării, acum era bucătăreasa unui cîrpaci, a unui om oarecare, lipsit de inteligenţă şi de omenie faţă de ei.

Dormeau într-o cămăruţă mizerabilă cu tavanul căzut şi cu pereţii plini de găuri, întinşi pe un morman de paie şi acoperiţi cu o bucată de pătură veche dată de Eufrasio. Peste ei treceau adesea nestingheriţi şobolanii în drumul lor spre atelier, unde erau atraşi de mirosul cleiului de cizmărie.

Dar cel mai mult îi întrista Miguelito care, interiorizat şi umilit, se consuma în sine. Băiatul, care era de felul său timid şi tăcut, devenise mai retras şi aproape nici cu ei nu mai vorbea. Îşi petrecea timpul în bucătărie cu bunica Jacinta, stînd pe jos şi urmărindu-i mişcările pe lîngă oalele care fierbeau pentru prînzul meşterului şi din care aveau şi ei cîte ceva, ce mai rămînea. Apoi se ridica şi se apropia

cu teamă de uşa atelierului, se aşeza din nou pe pămînt şi se juca cu bucăţelele de piele. Eufrasio îl privea cu deosebită tandreţe, dar lui Miguelito îi era frică de el.

Băiatul suferea şi din cauza copiilor din stradă. Cînd se apropia de poartă să se uite la ei, aceştia îi făceau tot felul de strîmbături, scoteau limba şi rosteau cuvinte obscene al căror sens chiar dacă Miguelito nu-l înţelegea, îl ghicea însă în mod instinctiv. De aceea nu se apropia niciodată de ei, iar cînd era nevoit să iasă din casă, se întorcea cît putea de repede înapoi.

Bătrînii sufereau văzîndu-l atît de retras. Culorile din obrajii săi, păstrate şi cînd nu avusese mîncare bună, acum dispăruseră luîndu-le locul o paloare stranie, bolnăvicioasă ; părul blond aluneca pe chipul din ce în ce mai palid ; gura, care copia exact forma buzelor groase şi senzuale ale mamei sale, dispărută pentru el în negura copilăriei, se contracta adesea într-un rictus de amărăciune şi resemnare ; ochii aceia ca ai tatălui său, obosiţi, trişti şi melancolici se fixau cu teamă asupra micuţilor care se jucau în stradă şi făceau o hărmălaie teribilă din mijlocul căreia se ridicau înjurături cumplite ce păreau în aceste guri infantile, tunete ciudate într-o dimineaţă senină de vară.

4

Într-o zi Eufrasio îl chemă pe Miguelito în atelier.

— Ia ascultă, băiete, a venit vremea să te mai dezmorţeşti, să devii mai vioi pentru că altfel n-ai să-mi fii de nici un folos. Ştii unde stă mătuşa Consuelo ?

— Cea de la prăvălie ?

— Da.

— Ştiu.

— Ei, du-te la ea cu pantofii aştia care i-a avut la reparat şi spune-i că-mi datorează douăzeci de centavos.

Miguelito luă tremurînd pachetul. N-ar fi vrut să iasă în stradă. Îi era frică de băieţii aceia murdari şi zdrenţăroşi care se jucau tăvălindu-se în noroiul drumului. Se temea şi de fetele acelea neruşinate care rîdeau de faţa lui albă şi curată şi de părul lui blond pieptănat cu grijă.

— Ce mai aştepţi ? Nu vrei să te duci la mătuşa Consuelo, sau ai surzit ?

Nu mai avea nici o scăpare. Se îndreptă cu paşi grei spre uşa atelierului şi din dreptul ei măsură cu privirea drumul care-l avea de străbătut. De locul unde trebuia să ajungă îl despărţeau doar cîţiva zeci de metri, dar lui i se părea că se află la capătul celălalt al lumii. În plus, nişte băieţi mai mari se jucau de-a hoţii în mijlocul străzii, umplînd văzduhul de ţipetele şi de înjurăturile lor ; unul avea în mînă un cuţit de lemn iar ceilalţi purtau pistoale de jucărie care scoteau nişte sunete ca şi cum ar fi fost într-adevăr ale hoţilor şi asasinilor din filmele a căror acţiune încercau s-o imite.

Miguelito, tremurînd din tot trupul, o porni cu capul în pămînt pe lîngă marginea trotuarului, fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga. Dar unul din copii îl zări. De mult i-o promisese...

Ţărănuşul acesta îi sfida cu spilcuiala lui, cu modestia şi timiditatea sa. Era un biet iepuraş pripăşit din întîmplare printre ei, adevăraţi lupi în ciuda vîrstei lor fragede. Se hotărî să-l pedepsească pentru închipuita ofensă ce le-o făcuse.

— Hei ! Unde merge, domnul marchiz ? întrebă unul.

Miguelito simţi că-i tremură picioarele mai tare, dar îşi adînci capul în piept şi nu scoase nici o vorbă. Pînă la prăvălia mătuşii Consuelo nu mai era mult.

Copiii se opriră toţi din joc strîngîndu-se într-un cerc ameninţător. Fără îndoială, îşi făcură un plan foarte amuzant pentru că nu mai conteneau cu chicotelile.

Băiatul intră în prăvălie şi dădu pachetul negustoresei.

— Spune-i meşterului că nu am bani acum şi că am să-i trimit cei douăzeci de centavos mîine dimineaţă.

— Am înţeles, señora. Îi voi spune. Bună ziua !

— La revedere ! Ce copil deosebit, tu nu eşti făcut să trăieşti în cartierul ăsta nenorocit.

Miguelito plecă şi mai speriat. Băieţii se aşezară umăr lîngă umăr făcînd un fel de barieră prin care el ar fi fost nevoit să pătrundă. O teamă teribilă îl chinuia.

— Poftiţi, domnule marchiz. Treceţi, nu vă sfiiţi!

Copilul lăsă capul în jos şi încercă să-i ocolească şi să fugă spre atelier. Băieţii atunci îl înconjurară, îl prinseră la mijloc şi îl apucară unii de mîini şi alţii de picioare.

Miguelito crezu că i-a venit sfîrşitul. Nu putea nici să ţipe pentru că era prins de gît într-un laţ puternic.

Copiii din cartierele sărace sînt răi din instinct, fără să ştie ce-i binele şi ce-i răul. Răi pentru că tot aşa fuseseră părinţii şi bunicii lor. Răi pentru că răutatea este consecinţa ignoranţei şi a mizeriei.

În timp ce unii îl imobilizaseră, alţii trăgeau hainele de pe el, i le sfîşiau ; puţinele haine făcute din ale lui Ramiro de mîinile iubitoare ale Jacintei.

Cînd simţi însă mîinile acelea grosolane şi mîrşave pe trup începu să se apere ca un nebun, cu o forţă nebănuită. Împărţi în stînga şi în dreapta lovituri de picioare, muşcături, izbituri de coate şi pumni pînă reuşi să se desfacă cu totul din laţul care-l strînsese pînă atunci. Haina îi era ferfeniţită iar pantalonii mai aveau doar un crac. Băieţii se retraseră pe o movilă de nisip ca să poată rîde în voie.

Miguelito intră pe uşa atelierului ca un general în derută. Ramiro, cînd îl văzu în ce hal e, apucă un cuţit de tăiat talpa şi ieşi din casă învîrtindu-l furios în mînă. Copiii, năpustindu-se ca o vijelie, o rupseră la fugă lăsînd strada pustie. Bătrînul se întoarse la atelier chemat energic de Eufrasio care se temea că i se toceşte cuţitul pe pielea acestor copii, mai groasă decît pingelele pantofilor aduşi la reparat.

5

Teama lui Miguelito fusese înfrîntă şi, odată cu asta, drumul spre copii era deschis. Începuse să-şi facă prieteni. Cînd ieşea în stradă şi îi saluta, începuseră să se dovedească

mai puțin ursuzi și impertinenți ; poate și de teama lui Ramiro. Într-o zi, în urma insistențelor cizmarului, Miguelito se duse cu un pachet la don Rafael și, cînd să iasă din prăvălia acestuia, aflată la cîteva străzi de atelier, se văzu înconjurat din nou de ceata de copii care cu o săptămînă înainte se purtaseră cu el atît de mișelește. La început, crezînd că îi pregătiseră un nou atac, își pipăi pe ascuns în buzunarul de la pantaloni o sulă ascuțită pe care o folosea Eufrasio la găuritul tălpii sau a pielii, dar din grup se desprinse unul dintre ei și veni spre el adresîndu-i-se pe un ton foarte amical :

— Băi, să nu te superi pentru ce ți-am făcut atunci. Ne pare rău.

— Da, am vrut să te scoatem din sărite, adăugă un altul.

— Noi nu sîntem chiar așa răi.

— Vrem să-ți fim prieteni.

Fiecare se străduia să-i adreseze cuvinte binevoitoare care-l umplură de uimire. Deci nu veneau ca să-l lovească, sau să-l insulte, ci să-i ofere prietenia lor. Atunci îngropă adînc între cutele buzunarului arma sa, fruct al unor gînduri negre născute într-o minte de copil.

— Chiar vreți să fim prieteni ?

— Da.

— Sigur că vrem. Toți pentru unul și unul pentru toți, spuse un băiat înalt și deșirat, gîndindu-se probabil la un film văzut recent la cinematograful El Rey, din cartier.

În fața unor astfel de dovezi de afecțiune Miguelito se lăsă înduplecat ; acum va putea ieși în stradă fără să se mai teamă că-l vor lovi, se vor chema pe nume și vor deveni prieteni.

— La revedere, Pachulo.

— La revedere, Miguelito.

Se despărți de fiecare în parte : de Sancho, de Corto, de Josué, de Inetti, numit astfel pentru că vorbea englezește, sau așa îi plăcea lui să lase să se creadă, de Lios, un băiat pirpiriu și glumeț pe care toți îl iubeau în ciuda faptului că nu se dovedise în nici o împrejurare prea bătăuș, de Rafael și de Pateperro, poreclit așa pentru că avea un

picior strîmb, dar care nu-l împiedica să cîştige orice dispută iscată între copiii din cartier.

Într-o zi l-au invitat la cinematograful El Rey unde rula un film pentru adulţi. Miguelito, care nu văzuse niciodată aşa ceva, primi propunerea cu mult entuziasm. La ora două, cînd se întoarse după ce îndeplinise un comision pentru Eufrasio, îi spuse :

— Meştere, aş vrea să-mi daţi şi mie nişte bani să mă duc şi eu azi la un film, că e duminică.

— La cinema ? Ia te uită, îngeraşul a căpătat deja viciile ştrengarilor de pe stradă !

— Dragul meu, tu nu ştii că filmele nu sînt pentru copii ? Nu trebuie să te duci la asemenea spectacole, spuse Jacinta privindu-l pe deasupra lentilelor groase, înceţoşate de fumul din bucătărie.

— Bineînţeles ! Tu nu trebuie să mergi la astfel de filme şi mai ales în compania băieţilor de pe stradă. Toţi prietenii tăi sînt hoţi sau mai rău, interveni şi Ramiro.

— Dar de fapt sînt buni, papa Ramiro. Mie îmi plac.

— După cîte ţi-au făcut zilele trecute ?

— Acum sîntem prieteni, mama Jacinta.

— În tot cazul, tinere, eu astăzi nu am bani, zise Eufrasio bucuros că găsise în bătrîni sprijin ca să nu trebuiască să scoată din buzunar.

— Atunci am să le spun să-mi plătească ei. Corto avea patruzeci de centavos şi cum biletul costă douăzeci...

— Nu ţi-e ruşine, fiule, să mergi la distracţii din pomana unor hoţi, unor nenorociţi ?

Miguelito lăsă capul în jos. Ideea filmului prinsese prea bine rădăcini.

— Eu mă duc, papa Ramiro. Vreau să mă duc.

— Nu te las.

— Ba da, papa Ramiro. Eu vreau să văd filmul.

— Lasă-l, zise Jacinta. Trebuie să se obişnuiască cu mediul în care trăim. Nu ştii că atunci cînd nu iese din casă este posac şi trist ? Nu-ţi aminteşti că prima dată cînd s-a dus în oraş, erau gata să-l omoare pentru că nu avea nici un prieten ?

— Bine, băiete, du-te. Dar nu am să-ţi dau decît cinci centavos.

— Mulţumesc, papa Ramiro. Am să găsesc eu restul.

— La revedere, fiule. Ai grijă să vii devreme, imediat după ce se termină filmul, să nu întîrzii cu băieţii ăştia...

Miguelito, fără să mai asculte sfaturile bunicului, alergă triumfător în stradă. La colţ îl aştepta toată banda : Corto, Sancho, Pachulo, Lios şi Pateperro. Ceilalţi trei, Inetti, Josué şi Rafael nu reuşiră să facă rost de bani şi rămaseră acasă aşteptînd ca părinţii lor să se culce ca să poată să-i buzunărească şi să-şi cumpere bilete pentru spectacolul următor.

— Ai făcut rost de bani ? întrebă Sancho.

— Da de unde ! Meşterul e mai zgîrcit ca moartea. Nu mi-a dat nimic.

— Dar tatăl tău ?

— Cinci centavos.

Unii rîseră amuzaţi, dar Corto îl consolă zicîndu-i :

— Eu am zece centavos în plus. Deci ai cincisprezece.

— Pun şi eu zece pentru Miguelito, zise Pachulo tandru.

— Totul e în regulă ! Hai să mergem !

— Hei ! Nu uitaţi, filmul este pentru adulţi.

— Eu sînt prieten cu portarul. O să ne lase să intrăm.

— Filmele pentru adulţi sînt mai bune.

— Tocmai de-asta ne sînt interzise.

— Ce înseamnă „pentru adulţi" ? întrebă Miguelito care mergea foarte mîndru la braţul lui Sancho.

— Păi, cum să-ţi zic eu... ? Cînd filmul e prea plicticos sau prea bun nu ne lasă să intrăm şi se zice că e „pentru adulţi".

— Atunci filmul pe care mergem să-l vedem este plicticos ? întrebă Miguelito, simţindu-şi speranţele înşelate.

— Nu, omule ! Asta e prea bun, de-asta nu ne lasă să intrăm.

— Băi, dar ştii că pui prea multe întrebări ?

Dintr-o dată începură să comenteze de-a valma un film mexican văzut duminica trecută cu multe fete în costume de baie. Miguelito, care nu prea înţelegea motivele de amuzament, răsfoia o revistă ilustrată pe care Sancho şi-o scosese din buzunar şi i-o dăduse lui cu multă bunăvoinţă.

— Știi să citești ?
— Puțin, nu prea am timp pentru asta.
— Și cum înțelegi poveștile ?
— Mă uit la poze și restul mi-l închipui.
— Bună treabă ! Vrei să-ți citesc eu ?
— Aici nu se poate. Citim în sală, pînă începe filmul.

Cînd se apropiară de casa de bilete fiecare avea în mînă cei douăzeci de centavos. Cam în fiecare duminică biletele erau vîndute de o fată negricioasă pe care băieții o complimentau cum le trecea lor prin cap.

— La naiba, frumoasă femeie, cum zic spaniolii.
— Helo, Panchita ! Arăți bine azi !
— Pe care din noi îl preferi, Panchita ?
— Cine o să cîștige azi premiul cel mare ?
— Helo, drăcușorule ! Știi cu cine semeni ? Cu iubita lui Rogers.
— Asta cine mai e ? întrebă fata curioasă.
— Calul lui tata, îi răspunse Sancho mucalit, iar ceilalți izbucniră în rîsete nestăpînite.

Miguelito dădu și el banii și-și cumpără liniștit un bilet.

— Dar ce-i cu îngerașul ăsta ? întrebă fata arătînd cu capul spre părul blond și cîrlionțat al copilului.
— Un prieten. Știe să și citească.
— La naiba ! Aristocrat deci.
— Haideți, băieți ! Intrați repede înăuntru pînă nu vin cei mari, porunci Lios și toți se înghesuiră în spatele lui fără să aștepte să li se spună de două ori.

Panchita se uită la ei și scoase un suspin. Trecuseră cinci ani de cînd vindea bilete la cinematograful El Rey, băieții de atunci deveniseră bărbați conștienți de puterea lor, iar ea trebuia să suporte cu răbdare glumele deocheate și mîngîierile lor brutale. În ochii lui Pachulo, cel mai mare dintre ei, începuse să apară deja scînteia aceea pe care femeile versate o cunosc foarte bine. Iar Pateperro o privea cu o insistență mută și resemnată, de complexat.

Din tot grupul doar Miguelito știa să citească curent. Pachulo silabisea, Corto cunoștea doar litera O pentru că era rotundă, Sancho se bîlbîia, Lios nu cunoștea nici măcar

o literă din alfabet, iar Pateperro citea cu destulă greutate. De aceea toţi se aşezară în jurul lui Miguelito ca el să le citească şi să le explice povestioara din revista ilustrată a lui Sancho.

Cinematograful începu să se umple de bărbaţi acompaniaţi de femei uşoare. Apoi de grupuri de băieţi din alte cartiere, cu care ei nu aveau de-a face. Se salutară însă amical, dar se aşezară la distanţă. Băieţii se afundară în scaunele lor, liniştiţi, încercînd să nu atragă atenţia şi să nu deranjeze cu nimic, ca nu cumva să fie scoşi din sală.

Miguelito se simţea cuprins de o mare nelinişte. Era pentru prima dată cînd intra într-o sală de spectacol şi, cu toate că El Rey era cel mai prost cinematograf din oraş, el nu mai contenea minunîndu-se de scaunele înşiruite simetric, de becurile incandescente, de mulţimea aceea pestriţă de oameni. Se lăsase cuprins de vrajă cînd dintr-o dată, din dreptul ecranului, se auzi o melodie aproape tristă. Miguelito se ridică în picioare, speriat, dar Lios şi Sancho, care erau lîngă el, îl aşezară pe scaun liniştindu-l.

— Nu te ridica, ne vor descoperi şi ne vor da afară.

— Stai liniştit, băiete, că n-a început încă spectacolul.

Se stinseră luminile. Pe ecran apărură diferite reclame şi apoi un jurnal vechi de doi ani. Miguelito era gata să fugă de teamă şi de uimire.

— Nu fi prost, Miguelito, nu te mănîncă nimeni, zise Pachulo. Ce se vede acolo e înregistrat pe o bandă.

Văzînd că Miguelito făcea ochii mari, neîncrezător în spusele prietenului său, renunţă să-i mai explice. Pînă la urmă se linişti şi urmări cu atenţie jurnalul. Se auzi din nou muzică, se aprinseră luminile şi apăru iar sala gemînd de lume ; o lume dubioasă.

În faţa băieţilor se aşeză o pereche de îndrăgostiţi şi Pachulo îi făcu lui Lios un semn cu cotul. Cînd se stinseră luminile cei doi, neştiind că sînt observaţi, începură să se sărute fără încetare. Lios, ca să le atragă atenţia, începu să tuşească cu semnificaţie. Doar Miguelito nu înţelegea ce se întîmplă, cu toate că-i vedea bine pe cei doi din faţa sa.

Filmul era cubanez şi cam fără perdea pentru cei mici : nişte fete dansau rumba aproape goale. Băieţii erau fericiţi

că aleseseră filmul acela, doar Miguelito se uita pe ecran cu un fel de regret că venise la un astfel de spectacol, mai ales că datorită completei sale naivități nu înțelegea deloc ce putea să intereseze acolo.

Perechea din față continua să se sărute, iar băieții nu știau unde să se uite mai întîi. Cînd ridicau ochii spre ecran, cînd îi coborau spre capetele îndrăgostiților care se contopeau aproape confundîndu-se.

După ce se termină filmul, băieții se îndreptară spre ieșire. Panchita îi aștepta afară; toți, începînd cu Pachulo, stimulați de film și de scena dintre cei doi îndrăgostiți, nu mai puțin semnificativă, o întîmpinară cu expresii care o făcură să roșească. Miguelito stătea deoparte, neantrenat în acest fel de amuzamente; dar fata îl observă și se alătură.

— Hei? Ți-e frică de mine?

— Mie, señora? întrebă Miguelito tremurînd.

— Da, ție! Parcă te-aș mînca. Eu nu sînt baubau băiete!

— Nu... nu, señora.

Grupul se distra copios.

— Hai, Panchita, pune-l să te sărute.

— Nu fi rea, Panchita, fă-l să leșine în brațele tale.

— Panchita, lasă-l să se apropie de tine.

Și toți începură să-l chinuie pe Miguelito fără intenții rele ci doar ca să-i înfrîngă inocența; vroiau să participe și el la jocurile lor și să știe cîte ceva despre femei.

Panchita, care avea douăzeci și cinci de ani, părea o fetiță de cincisprezece ani și prefera vorbele echivoce ale băieților decît propunerile obraznice ale bărbaților.

— Ți-e frică într-adevăr de mine? îl întrebă apucîndu-l de mînă.

— Nu, señorita... dar trebuie să plec. Mă așteaptă...

— Nu pleca, Miguelito, săriră băieții.

— Azi e duminică...

— Putem ajunge acasă cel devreme la unsprezece.

— O să ne îmbătăm, îi suflă Sancho la ureche.

— Să ne îmbătăm?

— Da. Nu știi ce-i aia?

— Și vom fuma. Pariez că nici asta nu știi ce e.

Miguelito se crezu în infern, iar toţi prietenii săi draci deghizaţi în oameni ; adevăratul tartor era însă Panchita care nu vroia să-i dea drumul la mînă.

— Sărută-l, Panchita, sărută-l, o îndemnă Pachulo făcînd haz ca un nebun cînd văzu cum tremură copilul.

Panchita îi luă şi mîna cealaltă şi, roşie ca o cireaşă încercă să şi-l apropie, dar Miguelito se smulse cu o îmbrîncitură din îmbrăţişare şi o luă la fugă spre cizmărie, urmărit de rîsetele şi fluierăturile batjocoritoare ale băieţilor.

6

Într-o zi Miguelito se duse în centru ca să cumpere cîţiva metri de piele.

După seara aceea de la cinematograf băieţii, cînd îl întîlniră, îşi cerură iertare că l-au supărat cu glumele lor şi îl rugară să rămînă prieteni.

Pachulo îi povesti în mare secret dragostea lui pentru Panchita ; o iubea mai mult decît pe propria sa mamă, într-un fel aparte, inexplicabil. Cînd o vedea simţea că sîngele i se urcă în cap şi că îl cuprinde un sentiment complex de teamă, curaj, tandreţe şi violenţă. Miguelito îl asculta, fără să înţeleagă prea bine esenţa frămîntărilor prietenului său, şi încerca să-l consoleze cu fraze copilăreşti.

Toţi îi deveniseră buni prieteni. Cînd furau o revistă ilustrată din raftul unei librării i-o aduceau imediat, se adunau în jurul lui şi aşteptau să le-o citească. Din această cauză era foarte respectat şi dobîndise un serios ascendent asupra camarazilor săi de necazuri.

Pentru duminica următoare plănuiră să meargă la matineu, la acelaşi cinematograf ; Miguelito simţea, fără să-şi poată explica de ce, o anume nelinişte. Îşi amintea de atingerea mîinilor femeii micuţe, brunete şi graţioase, trezindu-i-se astfel în suflet dorinţa de-a o întîlni din nou acolo...

Era abia vineri. Băiatul avea în buzunar zece pesos şi zece centavos cu care trebuia să cumpere piele şi cu ce-i mai rămînea dulciuri pentru el. Economisise cîţiva pesos de la transportul balotului, care nu putea fi urcat în tramvai, şi trebuia deci cărat în spinare pe jos.

Se descurcă mai bine decît şi-ar fi imaginat. Reuşi să scoată comanda la nouă pesos şi cincizeci de centavos. Îi mai rămăseseră deci şi lui cincizeci de centavos şi cu încă zece, avea acum şaizeci de centavos pe care îi strînse cu grijă fără să ştie Eufrasio. Fericit, îşi urcă balotul pe umăr, îl fixă bine şi porni spre casă.

Ramiro era şi el plecat. În lipsa lui Miguelito, Eufrasio se văzu nevoit să-l trimită pe bătrîn să ducă unui client cîteva pereche de pantofi pentru nişte fetiţe care aveau neapărată nevoie de această încălţăminte pentru şcoală. Meşterul, rămînînd singur în atelier şi văzînd că în cutia de clei nu mai era nimic, îi ceru Jacintei să-i prepare cantitatea necesară pentru reparaţiile urgente.

Focul era deja stins şi bătrîna se chinui mult pînă să-l aprindă. Fumul o înecă, ochelarii înceţoşaţi îi alunecau mereu de pe nas, tăciunii îi ardeau degetele sau cîte o scînteie rebelă sfîrîia în şuviţele-i cărunte ; în sfîrşit, ca într-un foc de artificii izbucni şi binecuvîntata flacără care-şi înmulţi limbile cuprinzînd întreaga oală.

Întotdeauna reuşise să facă bine cleiul, dar tocmai atunci îi ieşi prea gros şi plin de cocoloşi. Meşterul, simţind mirosul cleiului prins, se apropie negru de furie.

Omul acesta era mai mult ca orice, o fiinţă sadică. Acum, cînd se ivi ocazia, profită de ea cu toată inconştienta sa brutalitate.

O înhăţă pe Jacinta de păr şi insultînd-o o trînti de perete. Cînd bătrîna îşi reveni se aruncă asupra ei şi o strînse de gît aproape s-o sugrume. Femeia căzu la pămînt fără să scoată nici un geamăt, nici un sunet, fără să poată cere măcar ajutor. Neaşteptatul atac o lăsă mută mai întîi de teamă, apoi de durere şi de mînie.

Eufrasio se aplecă asupra trupului căzut şi-l ridică la o palmă deasupra pămîntului. Şoptindu-i apoi femeii grosolănii cumplite, o azvîrli din nou de perete cu toată puterea,

încît casa şubredă se cutremură uşor, dar cum bătrîna rămase încă în picioare, îi mai dădu un pumn în faţă pînă văzu că din gură i se preling dîre de sînge.

Mizerabilul încerca de fiecare dată o plăcere mai mare iar la vederea sîngelui voluptatea ajunse la culme. După asta se linişti, obosit de furia criminală care-l împinse spre asemenea atrocităţi ; începu să se gîndească la consecinţele faptei sale şi i se făcu frică. Dacă bătrîna va muri el avea să poarte întreaga vină. O crimă ca asta îl putea duce la carceră şi fiori reci îi străbătură trupul.

Se aplecă spre Jacinta : încă mai respira. Asta îl mai linişti. Bine că nu murise. Dar dacă va povesti bărbatului ei cele întîmplate ? Dacă îl va pîrî pe el, pe Eufrasio, şi bătrînul indignat va face o plîngere la judecătorie ?

— Ascultă femeie, dacă spui ceva bărbatului dumitale, te omor. Iar înainte îi dau maţele afară lui Miguelito în faţa voastră, ai auzit ?

Jacinta nu scoase un cuvînt. Nu avea forţă să vorbească, zăcea aproape fără cunoştinţă. Numele copilului o aduse la realitate ; îşi dădu imediat seama de gravitatea vorbelor lui Eufrasio şi de faptul că el era în stare să-şi îndeplinească ameninţarea.

— Nu voi spune nimic, bolborosi.

Trebui să-şi apese mîna pe gură pentru că sîngele ţîşnea gros şi negru.

— Ridică-te şi du-te în camera dumitale !

Însă de această dată bătrîna n-a mai fost în stare să-i respecte porunca. Încercă să se ridice, dar în zadar. Bietul ei trup slab şi suferind era complet doborît, ca o rămăşiţă de cetate bombardată pe neaşteptate.

Eufrasio a trebuit s-o ia şi s-o tîrască pînă în camera de alături unde o lăsă întinsă pe paie. Înainte de a ieşi pe uşă o mai avertiză o dată :

— Dacă povesteşti cuiva ceva, nu răspund nici de copil nici de bătrîn.

Jacinta rămase singură. Capul o durea îngrozitor şi i se părea că se învîrteşte totul în jurul ei ca într-un carusel. Faţa îi era tumefiată şi plină de sînge, iar buzele crăpate aveau un gust de cocleală. Simţea mult lipsa ochelarilor

pentru că nu putea distinge nimic în jurul ei, nici măcar conturul uşii pe unde trebuia să apară în scurt timp soţul şi nepotul ei... Miguelito. În auz îi răsunară cuvintele lui Eufrasio, ameninţările acelea cumplite împotriva comorii ei pe care o ocrotise atîţia ani cu înverşunare, cu răbdare şi cu devotament nemărginit.

Nu, Miguelito nu putea să moară din cauza ei! Şi nici Ramiro, bietul bătrîn, nu va suferi o pedeapsă nemeritată. Se rugă atunci lui Dumnezeu din tot sufletul să-l ierte pe Eufrasio, să-l lumineze şi să-l facă să devină milos cu aceste două fiinţe, singurele care-i mai rămăseseră ei în această vale a plîngerii şi a amărăciunii, prin care trecem toţi fără să ştim încotro ne îndreptăm.

În atelier se auzi vocea repezită a lui Eufrasio şi apoi cea monotonă şi obosită a lui Ramiro. Bietul de el, va intra şi o va găsi în halul ăsta. Ca să nu-l sperie îşi şterse repede faţa cu capătul şorţului şi-şi acoperi trupul cu învelitoarea zdrenţuită.

Uşa se deschise şi în cadrul ei apăru figura tristă şi îngrijorată a lui Ramiro.

7

Starea Jacintei era gravă. Loviturile primite îi produseseră leziuni şi o hemoragie internă. Viaţa i se sfîrşea. Vîrsta ei apăru pentru prima dată în toată tragica sa dezvăluire iar cele două fiinţe, singurele care o iubeau în lume, înţeleseră că îi va părăsi pentru totdeauna.

Jacinta păstrase taina suferinţelor ei. De ce să mai producă necazuri în drumul de nelinişti care-l aveau de parcurs? De ce să nu ascundă undeva în sine realitatea aceea dureroasă? Astfel, nici unul din cei doi nu aflară cauza straniei şi subitei îmbolnăviri. Eufrasio îi făcuse să creadă că era vorba de o criză de nervi şi probabil de un acci-

dent vascular firesc la vîrsta ei, iar biata bătrînă dădea afirmativ din cap cînd auzea aceste explicații.

Ramiro se gîndi să meargă imediat să caute un medic, un om pe care l-ar fi dorit investit cu puteri supraomenești care să nu lase moartea să se atingă de bietul trup al Jacintei. Acum bătrînul vedea mai clar ca prima oară cît de cumplit este să nu poți înfrînge tragedia morții și cît de dureros e să vezi cum se frîng în ghearele ei zilele celor mai iubite ființe ale noastre.

Cabinetul medical cel mai apropiat, al doctorului Lituan R. Hossby, se afla la aproape cinci străzi de a lor și era, de altfel, singurul în împrejurimile cartierului. La el s-a dus Ramiro învelit în pelerina lui de cerșetor purtîndu-l pe Miguelito de mînă în speranța că-l va înduioșa pe medic și-l va îndupleca să vină s-o vadă pe bătrînă.

Doctorul Hossby era în general foarte ocupat, dar atunci mai mult ca oricînd pentru că făcuse o operație de ulcer și bolnava se afla în stare gravă. Examina niște radiografii și își însoțea concluziile cu suculente înjurături cînd în engleză, cînd în spaniolă. În clipele acelea era cu adevărat fioros.

Ramiro ajunse în fața cabinetului tocmai în momentul cînd ușa se deschise brusc lăsînd să se vadă silueta unei infirmiere în halat alb.

Fata făcu semn unui taxi care, după un scurt viraj, se opri în fața scării de la intrare.

— Domnișoară, domnișoară...

— S-au terminat consultațiile. Vino mînie dimineață.

— Am vrea să vorbim cu domnul doctor.

— Domnul doctor este foarte ocupat.

— Dar moare, domnișoară... soția mea e pe moarte.

— Nu mai insistați, sau chem poliția, să știți!

Ramiro nu mai insistă. Lacrimile îi picurau fierbinți din ochii stinși de durere. Miguelito începu să se smiorcăie și el dîrdîind pe dalele de piatră ale scării.

Doctorul Hossby ieși numai în cămașă, cu haina sub braț și în mîini cu teancul de radiografii. Tot mai bombănea nemulțumit.

— Domnule doctor...

— Domnişoară, te rog, nu vreau să fiu deranjat, dacă mă caută vreun pacient să aibă răbdare pînă mîine sau... să se ducă la dracu !

— Am înţeles, domnule doctor.

Se urcă în maşina care demară brusc, îndreptîndu-se cu toată viteza spre centrul oraşului.

— Domnişoară, imploră Ramiro aproape plîngînd.

— Iarăşi dumneata ?! Ce s-a întîmplat ?

— Soţia mea e pe moarte.

— Eu nu pot să vă ajut cu nimic. Căutaţi un medic.

— Cînd se întoarce domnul doctor ?

— Cred că mîine.

— Acum nu se mai întoarce ?

— Nu ţi-am spus ? Ce om încăpăţînat ! A operat pe cineva şi cum pacientul este grav s-a dus să mai facă şi alte radiografii. Ştii ce i-au găsit ?

— Nu, domnişoară, zise Ramiro pe care nu-l interesa deloc toată povestea.

— O mănuşă înăuntru.

— Ce curios ! spuse Ramiro fără să înţeleagă nimic.

Cu băiatul de mînă, se depărtă încet spre casa lui Eufrasio.

8

Sosi şi duminică. Bătrînei îi era tot mai rău, iar gemetele ei nu conteneau zi şi noapte. Ochii din ce în ce mai stinşi păreau obosiţi de cîte văzuseră în lume. Se afla mai aproape ca oricînd de clipa cînd urma s-o părăsească şi asta o bucura. Viaţa fusese pentru ea un lanţ neîntrerupt de suferinţe, de luptă, de durere şi de neînchipuite necazuri. Dacă regreta ceva din această lume era pe soţul ei, Ramiro, pe care-l iubise întotdeauna cu cele mai profunde sentimente şi pe nepotul ei, pe fiul fiului ei Mario, băiatul acela bun care, stăpînit de patimă pentru o femeie netrebnică,

îşi părăsise drumul drept al vieţii, înfundîndu-se într-un labirint unde moartea îl secerase ca pe un trunchi.

Miguelito era adîncit în tristeţe. Iar Ramiro abia mai putea să lucreze. Se ducea mereu în camera unde bătrîna lui îşi trăia ultimile ore din viaţă.

Eufrasio nu făcea nimic. Stătea îmbufnat şi printre dinţi îi scăpau înjurături adresate „hoţomanului bătrîn care trăia în casa lui de pomană".

Pachulo se apropie de poartă şi-i făcu băiatului un semn. Miguelito ieşi.

— Ce faci ? Nu mergi deseară la film ? Panchita s-a îndrăgostit de tine şi vrea să te vadă.

— Mama Jacinta e tare bolnavă. Nu pot să merg.

— Atunci, cred că nici ceilalţi băieţi nu se vor duce.

— De ce ? Ei nu au probleme.

— Sîntem doar prieteni. Vom sta aici pe lîngă tine. Îmi pare rău pentru Panchita.

— Şi ceilalţi unde sînt ?

— Aici la colţ, îl aşteaptă pe Sancho care s-a dus la librărie să fure o revistă. Uite-i, vin cu toţii.

— Hai, Miguelito, te aşteptăm.

— Hai să mergem la cinema. Filmul de azi e extra.

— Avem bani şi pentru tine.

— Uite şi revista pe care a furat-o Sancho.

— Lios ne va băga-n belele, s-a dus la patiserie şi a cerut nişte pateuri.

— Şi ce-i cu asta ?

— Păi a plecat fără să plătească. În cel mai bun caz îl vor înhăţa sticleţii.

— Ce sticleţi ? întrebă Miguelito inocent.

— Aşa-i numesc banditii din filme pe poliţişti, iar noi le spunem la fel.

— Duceţi-vă la film, băieţi. Eu nu pot să merg. Mama Jacinta e bolnavă şi nu pot s-o las aşa...

— Atunci nu vom merge nici noi. Dar păcat de Panchita care aşteaptă să te vadă...

— Şi de ce vrea să mă vadă ?

— I-ai căzut cu tronc.

— Cum ?

— Îhîîî !! exclamă Pateperro, care li se alătură celorlalţi ca şi cum cu acest murmur ar fi încercat să evoce o lume de plăceri ascunse şi inaccesibile.

— Astăzi nu merg. Dacă mama Jacinta se va face bine, voi merge duminica viitoare.

— Atunci vom rămîne cu tine şi ai să ne citeşti revista.

Miguelito ieşi din atelier şi se duse cu prietenii spre colţul străzii. Se aşezară cerc în jurul său pe nişte pietre şi începură să sporovăiască despre filmul pierdut.

Josué, care de această dată se afla şi el cu ei, scoase din buzunar un pachet de ţigări şi le oferi tuturor. Toţi se repeziră să ia în afară de Miguelito. Acesta se uita uluit cu cîtă plăcere trăgeau ei din ţigară parcă ar fi fost cine ştie ce nectar delicios. Pe el chiar şi fumul îl făcea să lăcrimeze.

— Trebuie să-l învăţăm să fumeze pe îngerul nostru, cum îi zice Panchita. Nu-i aşa ?

— Şi asta şi încă multe altele.

— Pariez că n-ai tras niciodată o duşcă, Miguelito ?

— Nu, mărturisi cel întrebat aproape cu jenă.

— Păi, astăzi ai să bei. Biata mama Jacinta e bolnavă, tu eşti trist şi băutura consolează.

— Să ştiţi băieţi că şi eu sufăr, zise Rafael, un băiat palid şi slăbănog. Toţi avem probleme şi supărări şi toţi trebuie să luptăm cu viaţa asta grea. Sîntem singuri şi necazurile sînt multe. Cu toate că ne aflăm aici împreună, fiecare dintre noi e mereu singur.

Începură apoi să curgă mărturisirile. Primul a fost Rafael. Unii băieţi îi cunoşteau povestea, dar el şi-o depănă iar, special pentru Miguelito care-l asculta cu toată dragostea, cu toată înţelegerea, avînd ochii fixaţi pe trăsăturile palide ale băiatului.

Rafael începuse să înveţe la un colegiu din centrul oraşului. Tatăl său se apucă dintr-o dată de băutură şi în fiecare noapte cînd venea acasă înjura ca un nebun, îşi bătea nevasta, iar cînd ea nu-i apărea în cale, îşi bătea copilul. Mama sa trăia mai mult pe stradă şi cîteodată se întorcea după aceste ciudate plimbări cu bani ai căror sursă nu-i mai era ascunsă nici lui Rafael. După o lună a fost nevoit să părăsească colegiul pentru că mama sa nu mai reuşea

să-i plătească taxele, iar tatăl său tot ce cîştiga dădea pe băutură. Deci acum nu mai mergea la şcoală şi-şi petrecea după-amiezele recitind caietele cu notiţele de la orele de curs pentru că îi plăcea să studieze şi era înzestrat pentru carte.

— Aşadar, băieţi, niciodată nu se ştie unde ajungi. Tatăl meu îmi povestea cîteodată că el fusese un cîntăreţ foarte talentat. Şi aşa din cîrciumă în cîrciumă în loc să meargă spre glorie cum a visat, a decăzut atît de mult încît şi-a pierdut aproape complet vocea şi nici să mai cînte la chitară nu mai poate pentru că mîna lui cu degetele înţepenite şi chircite îi tremură continuu.

După ce tăcu Rafael, se lăsă o linişte grea. Şapte dîre de fum se ridicau în aerul dens al după-amiezii. Miguelito nu fumă în ciuda insistenţelor lor. În atmosfera aceea confidenţială instalată subit între ei îşi începu povestea Pachulo, poveste pe care nu i-o cunoştea nimeni pentru că pînă atunci se comportase cu multă rezervă.

Mama sa muri chiar în clipa cînd el se născuse într-o provincie santanderiană caldă şi însorită. Crescu liber şi simplu ca o sălbăticiune, alergînd printre arbori, furînd mierea albinelor şi făcînd încă alte sute de ştrengării. Tatăl său lucra la ferma unui moşier bogat iar el, Pachulo, se afla în largul său, simţindu-se acolo stăpîn chiar şi în vecinătatea fermei unde se ducea nestingherit, pătrunzînd peste tot cu jovialitate şi cu verva sa caracteristică.

Într-o zi sosi la fermă fiica patronului. Cînd îşi aminti de ea, Pachulo întoarse capul cu silă.

O chema Adelaida şi era o adevărată perfecţiune. Avea faţa nevinovată de madonă şi un trup ispititor de femeie, iar ochii ei albaştri şi limpezi ascundeau un suflet dornic de plăceri. Se simţi atrasă de tatăl lui Pachulo, Sergio, care avea pe atunci douăzeci şi ceva de ani şi era un bărbat puternic şi frumos cu un trup bine făcut şi atletic. Adelaida dădea deseori tîrcoale cabanei, unde stătea Sergio cu Pachulo, căutîndu-l cu diferite pretexte.

Sergio, observînd interesul constant al fetei, începu să se gîndească serios la ea şi crezu chiar că se vor putea că-

sători. Într-o zi, tatăl fetei, fermierul, îi surprinse singuri în cabană și-l împușcă pe Sergio pe loc. Pachulo văzu totul.

În sufletul băiatului se trezi o ură înverșunată împotriva celui care-i omorîse părintele, dar o și mai cumplită ură simți împotriva Adelaidei pentru că ea-l mințise pe bătrîn spunîndu-i că Sergio îi ațînea mereu calea, că-i făcea mărturisiri de dragoste, că încercase să o seducă prin sute de dovezi de dragoste pînă a dus-o acolo, în brațe, cu forța. Pachulo, auzind toatea astea, jură să se răzbune pe femeia care-l atrăsese pe tatăl său prin farmecele ei ca apoi să se dezvinovățească într-un fel atît de nerușinat.

Pachulo a fost nevoit să plece de la fermă pentru că oamenii nu-l mai iubeau, toți credeau că primindu-l încă prin casele lor vor atrage nemulțumirea stăpînului.

Băiatul căută să afle unde țineau benzina cu care era alimentat motorul de iluminat imobilul. Noaptea, pitindu-se pe după tufișuri, se strecură în depozitul de combustibil și își umplu o canistră cu lichidul acela inflamabil.

Dădu apoi foc casei în care se aflau Adelaida și tatăl ei.

— Și au ars ? întrebă Miguelito cu ochii larg deschiși de uimire.

— Da de unde ! N-am știut că tocmai în noaptea aceea fuseseră invitați la un bal în sat. În casă nu se afla nimeni. Cînd s-au întors n-au găsit decît cenușa, dar eu eram deja departe.

Toți tăcură înmărmuriți de admirație. În mediul acela corupt o întîmplare ca asta dobîndea caracter de legendă, iar protagonistul dimensiuni de erou, ca Bolívar. Chiar și Rafael, băiat instruit, cunoscător al slăbiciunilor și tragediilor omului, nu reuși să-și stăpînească un gest de uimire și de admirație pentru acest băiat care fusese în stare de un asemenea act de curaj.

Povestea lui Corto era la fel de amară. Părinții lui furau cît puteau din magazine, tutungerii, prăvălii, de peste tot. Noapea veneau acasă și-și împărțeau cîștigul în mod echitabil în fața ochilor uluiți ai copilului căruia îi adormeau atenția cu o bucată de pîine sau cu o prăjitură. Cu toate că furau continuu și cîteodată sume mari, părinții lui nu aveau

niciodată bani, iar casa lor era cea mai mizeră din tot cartierul. Corto, urmîndu-le exemplul, fura şi el de unde se nimerea, chiar de la ei sau de la străini cînd îi era la îndemînă.

Sancho era singurul fiu al unor oameni săraci, doi bătrîni ramoliţi care aveau o prăvălioară în partea de sud a oraşului. În fiecare duminică şi în zile de sărbătoare el băga mîna în casa de bani şi tot ce găsea acolo cheltuia cu prietenii. Tot el era cel care fura revistele cu care se distrau toţi.

Josué, cel cu ţigările, îşi începu şi el povestea sa, care nu avea nimic extraordinar. Era dintr-o familie oarecare. Tatăl său lucara în Ministerul educaţiei şi cîştiga două sute de pesos pe lună. Aceşti bani trebuiau să-i ajungă pentru chirie impozit, întreţinerea lui, a soţiei, a celor opt copii şi, în plus, pentru servitoare şi pentru o pisică. De multe ori sufereau de foame şi Josué se vedea obligat să-i mai buzunărească, cum spunea el, pe cei care nu erau atenţi ca să-şi mai potolească foamea de adolescent şi ca să se distreze duminica.

Îi povestiră şi despre Inetti, care nu se afla atunci în grup. Tatăl său vindea carne şi se şoptea printre vecini că din cinci *arroba*[1], cît vindea pe zi, două erau de viţel şi trei de cal sau de cîine pentru că odată i-au găsit în grădina casei o mare cantitate de căpăţîni de cîine.

Lios, cel mai vesel dintre ei urma să împlinească doisprezece ani. Era mărunţel şi vioi, iar băieţii îl respectau pentru că vizita în mod frecvent o femeie cu care avea relaţii misterioase. De aceea îşi dădea multă importanţă zicînd că dintre toţi băieţii el era singurul care ştia să se apropie de o femeie şi că toţi ceilalţi, chiar şi Pachulo, cel mai mare dintre ei, se dovedeau timizi şi posaci tocmai atunci cînd se cădea să fie altfel.

La sfîrşit şi Patteperro îşi depănă istoria. Avea treisprezece ani, era orfan de tată, iar mama lui îşi petrecea nopţile într-un cabaret aflat în cartierul vecin, unde dansa

[1] Măsură spaniolă de greutate egală cu 11,5 kg.

aproape goală, se lăsa apoi mîngîiată de clienţii beţivi şi se culca pînă la urmă cu cel care plătea mai bine.

Miguelito se sperie de toate aceste relatări, una mai urîtă şi mai neruşinată ca alta. Îşi lăsă capul pe genunchi şi, strîngîndu-şi-l în mîini parcă de frică să nu i se ghicească gîndurile, lasă să-i cadă nestăvilite lacrimi de dispreţ şi de milă pentru toate creaturile acelea turtite de mîna de fier a unui destin potrivnic.

9

Josué oferi din nou ţigări. De această dată luă una şi Miguelito, şi-o aprinse, dar cînd încercă să tragă din ea, se înecă îngrozitor începînd să tuşească continuu spre marea veselie a băieţilor grupaţi în jurul lui pe pietre.

— Trebuie să înveţi mai întîi, Miguelito, îi zise Pachulo. Uite aşa se face. Şi-i făcu o demonstraţie clară lăsînd să iasă fumul în rotocoale printre buzele ţuguiate.

Miguelito mai făcu încă două încercări, dar eşuă. Furios, aruncă ţigările cît colo.

— Ce ziceţi, băieţi, dăm ceva pe gîtlej? zise unul.

— Nu-i rea ideea, răspunse Lios. Dar ce?

— Zi mai bine, cu ce?

— Dar pe Sancho de ce-l iubim noi?

— Pentru reviste, desigur. Rachiu însă...

— Să fure o sticlă.

— Şi Corto alta.

— Îhî! Cu două sticle facem un chef pe cinste.

— Trebuie să-l consolăm pe Miguelito.

— S-a făcut, băieţi! La treabă!

— Sancho, tu te duci spre sud, zise Pachulo arătînd în josul străzii. Iar tu, Corto, spre nord. Vă dau jumătate de oră. Cine va sosi primul va primi medalia de aur.

Cei doi plecară imediat, iar ceilalţi continuară să pălăvrăgească şi să fumeze.

Miguelito ştia nu e bine ceea ce face, că nu trebuia să aibă de-a face cu aceşti băieţi corupţi şi lipsiţi de scrupule care nu erau interesaţi decît să trăiască indiferent cum, uneori chiar din munca altora; ştia că datoria lui era să stea lîngă mama Jacinta, la căpătîiul ei ca să-i îndulcească ultimile clipe... ultimile. Cu toate astea ceva mai presus de voinţa lui îl atrăgea să stea acolo, pe pietrele acelea mari, ascultînd glumele deocheate ale băieţilor.

Trecură trei sferturi de oră. Ceasul din bătrînul şi şubrezitul turn bătu de patru ori. De la două plecase Miguelito de-acasă, fără să ceară voie cuiva, şi încă mai întîrzia pe acolo.

De după colţ se zări Corto. Băiatul se apropie de grup cu aerul cel mai firesc din lume. După ce l-au înconjurat cu toţii, încît din afara grupului să nu se mai poată vedea nimic, îşi desfăcu haina zdrenţăroasă care abia-l acoperea şi lăsă să se vadă o sticlă de rom „Viejo de caldas", furată dintr-o prăvălie din centru. Ocolise mai bine de o jumătate de oraş şi băieţii nu ştiau cum să-l mai laude şi să-l încurajeze, criticîndu-l în acelaşi timp pe Sancho.

— Rom! Nimic nu poate fi mai bun. Eu renunţ la lichior pentru ăsta.

— Să mă scuzaţi, prieteni, dar nu avea altceva, spuse Corto rîzînd cu grosolănie.

— Unde mergem să bem? Aici ne văd sticleţii şi ne înhaţă.

— Nu putem pleca. Trebuie să-l aşteptăm pe Sancho.

— Ah! Adevărat! L-or fi prins pe nefericit furînd.

— Ar fi pentru prima dată.

— Uite-l că vine, deşteptul!

Sancho făcea paşi mari spre locul unde îl aşteptau prietenii săi. Din buzunarul din spate al pantalonilor care, aşa cum ziceau băieţii ca să-şi bată joc de el, înghiţea mai mult ca o balenă, scoase rapid o sticlă de rachiu.

— Ce părere aveţi?

— Asta nu-i nimic. Să vezi ce a adus Corto!

— La dracu! Sancho făcu două strîmbături atît de nostime încît trezi ilaritatea generală. Asta-i culmea! Pe cine

primim azi ? Pe excelența sa președintele sau pe sfinția sa... episcopul ?

— Unde mergem Sancho ? Ce ne sfătuiești ?

— Pe colină, băieți.

— Haideți pe colină. Hai, Miguelito, nu te mai gîndi...

Copilul încercă să se împotrivească, dar pînă la urmă cedă tentației. Ce efect o avea lichidul acela roșu ? Dar celălalt limpede ca apa ? De ce băieții se expuneau atît ca să facă rost de băutură. Se hotărî să meargă să împartă cu ei rodul furtului, alăturîndu-se astfel grupului vesel.

În față era Pachulo cu Sancho, fiecare cu cîte o sticlă, în urma lor veneau Corto și Lios avîndu-l între ei pe Miguelito, iar coloana se încheia cu Josué, Rafael și Pateperro, toți sporovăiau bine dispuși despre cine știe ce lucruri nostime, judecînd după gesturile lor caraghioase.

10

Cînd coborîră de pe colină, ceasul bătu ora șase după-amiază. Toți erau roșii la față, cu limbile grele și cu pașii împleticiți, fericiți însă de escapada lor de neuitat. Miguelito, poate pentru că nu mai băuse niciodată pînă atunci, arăta mai puțin turmentat decît tovarășii săi ; totuși, mintea încețoșată de alcool nu-i permitea să gîndească cu claritatea cu care și-ar fi dorit. De ce nu era lîngă mama Jacinta ? Ce căuta el lîngă acești băieți ?

— Să mergem la film ! Să mergem ! țipă Pachulo. Vreau s-o văd pe Panchita. În noaptea asta mă simt bărbat și trebuie să i-o spun și ei. Ce ziceți, băi, mergem ?

— Mergem !

Ajunseră și la problema banilor. Pachulo avea treizeci de centavos și completă zece centavos la biletul lui Josué, ceilalți zece centavos îi adăugă Lios. Sancho și Corto aveau exact cît trebuie, adică douăzeci de centavos. Mai rămîneau Rafael și Petaperro. Se scotociră și ei și găsiră zece centa-

vos, iar Miguelito puse cincizeci de centavos pe care nu-i înapoiase lui Eufrasio şi astfel reuşiră să facă rost de banii necesari.

La casa de bilete era de serviciu Panchita. Cînd văzu grupul de prieteni apropiindu-se, obrajii ei ofiliţi căpătară culoare, înfrumuseţînd-o.

— Helo, băieţi ! Credeam că nu mai veniţi. Şi ce film aţi fi pierdut astăzi...

— E bun ?

— Dacă-i bun ? E interzis pentru domnişoare.

— Atunci să intrăm mai repede.

— Un bilet, floare de nu mă uita !

— Şi unul pentru mine, iubita sufletului meu, zise Pateperro imitîndu-şi prietenul.

— Uite banii pentru bilet, Panchita, interveni Pachulo grav. Şi să vedem dacă în noaptea asta...

— Taci, obraznicule, c-am să chem poliţia, răspunse casieriţa, dar ochii ei spuneau exact contrariul.

— Cheamă-l acum, că mai tîrziu n-ai să mai poţi !

Toţi rîseră.

Miguelito, ca de obicei ajunse ultimul să cumpere biletul de intrare. Panchita cînd i-l dădu îi reţinu o clipă mîna şi i-o strînse cu semnificaţie, iar băiatul simţi în tot trupul acelaşi tremur ca şi data trecută.

— L-aţi adus şi pe îngerul păzitor ? întrebă Panchita rîzînd.

— Da.

— În seara asta să-mi reţineţi un loc lîngă voi.

— Ura ! Ura ! Ura !

Şi, ţipînd ca nişte nebuni, începură să ţopăie în holul cinematografului, stîrnind protestele portarului.

— Dacă nu vă potoliţi, nu vă mai las să intraţi.

— Linişte, soldaţi ! Linişte ! Atenţie pluton...

Pachulo ţipa ca un comandant pe cîmpul de bătălie. Băieţii intrară în sală unul cîte unul şi se aşezară pe aceleaşi locuri ca duminica trecută.

— Va veni Panchita, exclamă Lios, cel mai autorizat în materie de femei. Lăsaţi-mă să stau lîngă ea.

— Nu. Eu vreau să stau astăzi lîngă Panchita, replică Pachulo hotărît şi pe ton de gîlceavă.

— Nu vă mai certaţi, declară Rafael. Am să aranjez eu lucrurile.

— Cum ?

— Foarte simplu. Vom trage la sorţi. Va sta lîngă ea cel care va ieşi cîştigător.

— Nu sînt de acord, răspunse Pachulo ţîfnos. Eu vreau să stau lîngă ea şi voi sta orice s-ar întîmpla !

Toţi amuţiră la vocea şefului.

Începu filmul. Băieţii nu erau în stare să priceapă nici un cuvînt pentru că se vorbea în franceză şi scrisul era în spaniolă, iar de citit nu ştia decît Miguelito şi Rafael. Se aşteptară să vadă scene de dragoste, dar în zadar ; acţiunea se petrecea într-o mănăstire şi nu se vedeau decît călugări şi novici. Ceva „de groază" cum spunea Lios...

Mai spre sfîrşit veni şi Panchita pe care o primiră cu chiote înăbuşite şi cu înghionteli pentru locul de lîngă ea.

— Linişte că ne vor da afară pe toţi ! ceru ea cu voce autoritară. Voi hotărî eu lîngă cine mă aşez. Acum este rîndul tău Lios şi al... îngerului păzitor.

Nimeni nu protestă. Panchita îi comanda şi ei ascultau orbeşte aşteptîndu-şi cuminţi rîndul, duminica, de-a avea onoarea să stea alături de ea.

Lios se dovedi încîntat. Se dădu cu un scaun mai încolo şi-i făcu loc să stea între el şi Miguelito. Acesta simţi că i se face dintr-o dată o frică cumplită şi că efectul băuturii îi dispare cu totul.

Din cînd în cînd Lios o întreba pe Panchita cîte ceva ce nu înţelegea din film, iar ea îi răspundea cu rezervă. Apăru în sfîrşit pe ecran un călugăr şi o călugăriţă care se priveau în ochi cu disperare ; dar, bineînţeles, intimitatea lor nu dură prea mult, stînjeniţi de inoportuna prezenţă a unei alte călugăriţe.

Lios era fericit că fata se afla lîngă el, dar nu înţelegea de ce, de această dată, ea se arăta atît de retrasă.

De fapt fata era preocupată să-l cucerească pe Miguelito şi începu prin a-i atinge mîna insinuant ca o pisică. Miguelito se înfioră tot cînd simţi că se apropie şi că-l sărută

apăsat pe gură. Îi rămase pe buze gust de ruj și în cap un fel de amețeală. Tot ce i se întîmplase i se părea neînchipuit de absurd. Să plece de-acasă, de lîngă bunicii lui, să se ducă să bea, să se îmbete cum făceau oamenii mari, apoi să cheltuiască la film cei șaizeci de centavos în loc să-i dea lui Ramiro ca să-i cumpere un calmant Jacintei, iar acum să stea lîngă fata asta, care se comporta într-un fel atît de ciudat...

Panchita își continuă opera de seducție și, fără îndoială, nu s-ar fi dat în lături de la nimic dacă nu s-ar fi rupt dintr-o dată filmul aducînd după sine aprinderea automată a luminilor. Se văzu obligată să stea liniștită, dar băieții observară că era roșie ca para focului și foarte agitată. Numai Pachulo, din partea cealaltă a șirului de bănci, nu-i arunca nici o privire, stăpînit de o surdă mînie.

S-au stins din nou luminile. Pe ecran apăru un castel frumos unde era sechestrată o călugăriță ; o doamnă intră cu aroganță în cameră, îi șopti ceva călugăriței, îi întinse apoi o rochie și ieși. Aceasta luă rochia și-și schimbă rasa călugărească aproape sub ochii publicului iar cu noile veșminte, deveni o domnișoară foarte elegantă. La castel apăru apoi un bărbat, care semăna foarte bine cu călugărul dinainte, și în sfîrșit o luă pe cea care fusese călugăriță și se căsătoriră.

Filmul se termină înainte ca Panchita să-și desăvîrșească intențiile. În după-amiaza aceea strădania ei rămase inutilă.

11

Cînd Miguelito ajunse acasă toți dormeau. Cizmarul în camera lui, Ramiro pe paie și Jacinta lîngă el. Băiatul se ghemui și el într-un colț fără să facă zgomot.

Îl trezi un țipăt gîtuit. Prin crăpăturile acoperișului se filtra lumina lăptoasă a zorilor. Jacinta gemea.

Probabil că vaietele ei se auzeau de multă vreme pentru că în dreptul uşii se afla meşterul în pijama cu o lanternă în mînă, grotesc ca o sperietoare. Ramiro îngenuncheat lîngă bolnavă bolborosea rugăciuni. Miguelito se ridică cum putu. Capul îl durea îngrozitor şi încă mai simţea pe buze gustul rujului Panchitei.

Lanterna se stinse.

— Nu mai pot consuma bateriile, deschideţi uşa că s-a făcut ziuă.

Don Ramiro îl trimise pe Miguelito să deschidă uşa, Copilul se supuse. Îi tremurau picioarele de teamă de-a nu fi certat de bunicul său. Era conştient de gravitatea faptelor sale şi se aştepta la pedeapsă, dar bătrînul era prea supărat în clipele acelea ca să se gîndească să-i reproşeze ceva ; îl rugă doar să aprindă o lumînare şi s-o apropie de faţa bolnavei pentru a o vedea pentru ultima dată.

Cei doi bătrîni se obişnuiseră cu ideea că se vor despărţi pentru totdeauna, iar acum nu mai aveau cum să lupte împotriva morţii. La lumina tremurătoare a lumînării faţa îi apărea pătată şi vînătă. În jurul gurii se contura un cerc negru, urme ale loviturilor. Ochii îi ţinea complet închişi, dar, răniţi de lumina lumînării, se întredeschiseră pînă ce privirea alunecă tristă şi dulce peste faţa pămîntie a lui Ramiro.

— Adio... bătrîne.... adio...

Se întoarse apoi spre Miguelito în mîna căruia lumînarea tremura ca scuturată de furtună.

— Să fii ascultător, copile... să fii bun...

Apoi capul se înclină grav într-o parte şi ochii înţepeniră fixaţi spre un punct nedeterminat în necunoscut.

12

Ramiro căzu într-o stare de totală prostraţie. Nu-şi dădu seama nici cînd au scos trupul zdrobit al Jacintei, nici cînd au înmormîntat-o. Eufrasio, probabil împins de remuşcare,

se ocupă de toate astea. O puse într-un sicriu din scînduri vechi şi o duse la cimitir îngropînd-o undeva, sub un pom, părăsită ca un cîine. Nimic nu marca existenţa bietelor ei rămăşiţe pămînteşti : nici lespedea funerară, nici crucea.

Ramiro şi Miguelito, rămaşi în casă, nu-şi dădură seama de nimic. Cînd se treziră la realitate, umbrele nopţii se întindeau sub cerul plin de stele.

Eufrasio îşi făcu un plan. După-amiază fusese la azilul de bătrîni ca să discute o anume problemă cu directorul şi cu sora şefă. Cînd se întoarse acasă toate detaliile erau deja stabilite.

— Hei, Miguelito ! Vei rămîne singur. Eu voi fi de-acum tatăl tău, voi avea grijă de tine şi-ţi voi da tot ce-ţi doreşti. Vei avea îmbrăcăminte încît să fii cel mai elegant băiat din cartier, vei avea bani duminica să te duci la cinema, te voi lăsa să bei şi să fumezi, să te duci la femei, să faci tot ce-ţi pofteşte inima, dar va trebui să mă asculţi orbeşte indiferent ce-ţi voi cere !

La început Miguelito nu înţelese semnificaţia acelor cuvinte. De ce-i trebuia un tată ca Eufrasio cînd el avea unul ca Ramiro ?

Bietul bătrîn, ghemuit pe paiele unde zăcuse Jacinta, părea pierdut pentru lumea asta. Poate sufletul său purificat prin suferinţă se ridicase deja pe culmi invizibile ca să-l întîlnească pe cel al Jacintei.

Se auzi o sirenă şi o ambulanţă se opri în faţa porţii atelierului.

— Credeam că nu mai veniţi, zise Eufrasio amabil.

— Am fost foarte ocupaţi.

— Aici se află bătrînul.

— Luaţi-l !

Doi brancardieri îl ridicară pe Ramiro şi-l urcară în ambulanţă. Miguelito înţelese că-l lăsase singur pe lume, că era abandonat de toţi, că nu va mai avea nici un sprijin de-acum înainte. Ţipetele lui disperate se împrăştiară în toată casa, răspîndindu-se pînă dincolo de pereţii ei. Eufra-

sio îl încuie în camera în care murise Jacinta încît cei doi să-l poată băga nestingherit pe bătrînul total inconştient între pereţii apăsători ai coliviei.

Vehicolul se puse în mişcare şi, însoţit de sunetul sirenei, se pierdu în negura depărtării.

Ţipetele lui Miguelito acoperite pentru o clipă de cele ale sirenei răsunară din nou tragice şi solitare în liniştea crepusculului.

HOȚII

Ignoranța este mama tuturor relelor.

(Balzac, *Verișoara Bette*)

ȘASE ANI MAI TÎRZIU CARTIERUL ERA ACElași. Străzile la fel de asimetrice, porțile caselor la fel de scorojite, iar pereții într-o avansată stare de degradare. Alți puști luaseră locul celor de odinioară care, deveniți bărbați în toată puterea cuvîntului, își ascundeau chipurile sub bărbi ca să nu li se poată ghici cu ușurință relele intenții.

Puține lucruri noi se întîmplară.

Doña Consuelo se încăieră cu nevasta lui Rafael, rivala ei într-ale negoțului și, lovită cu un ciob de sticlă, rămase cu o mare cicatrice de-a lungul obrazului; fiica ei împlinise optsprezece ani și era deja o domnișoară care visa să devină dansatoare de cabaret cum erau cele din filmele văzute la cinematograful El Rey; în cartier se mutaseră două persoane, o femeie și un bărbat care ziceau că sînt soț și soție. Erau îmbrăcați elegant și de aceea erau foarte respectați de oameni, cu toate că se vorbea pe șoptite că ar fi fost doi hoți de faimă recunoscută care făceau contrabandă cu bijuterii și cu alte valori.

Eufrasio mai avea încă atelierul de cizmărie pe care, cu cîștigul din ultimii cinci ani, și-l modernizase, și-și luase două ajutoare: un băiat mărunțel și îndesat, numit Pite și

unul lung și deșirat pe care prietenii îl porecliră Bastazo [1].

Miguelito devenise și el *o persoană.*

Eufrasio îl învățase cum să bage mîna în buzunare străine cu îndemînare, cum să taie cu diamantul vitrinele marilor magazine și cum să scoată de-acolo inele și ceasuri. În sfîrșit, îl învățase totul în privința artei de-a trăi pe seama altora.

După moartea Jacintei și a bruscei despărțiri de Ramiro, băiatul trecu printr-o criză de apatie. Îl ura din adîncul sufletului pe meșter și ar fi dat bucuros orice ca să poată înfige în spatele cocîrjat al acestuia un cuțit sau o sulă ascuțită, dar cizmarul avusese grijă de el, îi cumpără îmbrăcăminte, îl lasă să fumeze și să meargă la spectacole. Într-o zi, Miguelito se întoarse beat și-l îmbrînci cît colo ; Eufrasio, cu multă răbdare, îl duse în camera lui și nu se liniști decît cînd îl văzu culcat. Îi suporta în ultimii doi ani toate obrăzniciile de care sînt capabili copiii răi cînd devin bărbați fără să știe. După ce pubertatea cuprinse și trupul, pentru că în suflet pătrunsese cu ani în urmă, conștient de noua sa putere, deveni și mai pretențios. Meșterul trebuia să-i cumpere mereu îmbrăcăminte nouă și să-i dea bani de cadouri pentru Panchita, care din casieriță la cinematograful El Rey ajunsese bufetieră la cafeneaua La Carambola. În schimb, Miguelito îi era devotat bătrînului. Cînd acesta avea de lucru și anume obligații de îndeplinit știa să-i fie alături. De aceea Eufrasio continua să-l alinte în speranța că va face din el un desăvîrșit instrument al său.

Culoarea părului lui Miguelito se închisese mult, deveni negru ca și sufletul său. Era rău fără să-și dea seama. În copilărie Jacinta și Ramiro îi arătară calea binelui și a adevărului fără să-i cunoască însă adîncurile sufletului său. Părinții se tem să vorbească deschis fiilor lor și, pînă la urmă, aceștia urmează o cale greșită în viață fără să li se poată aduce o învinuire, fiind lipsiți de orientare. Așa s-a întîmplat și cu Miguelito. De la nouă ani fusese lăsat liber ca vîntul : a mers unde a vrut, a frecventat spectacole de cea mai joasă speță, s-a îmbătat în cafenele, iar în ultimul

[1] Gură-cască (sp.).

timp îşi petrecea nopţile în cabaretul Las Dos Palomas în compania unor femei fără scrupule, atrase de bani şi de virilitate.

Miguelito abia împlinise cincisprezece ani, dar părea să aibă mult mai mult. Era foarte înalt şi bine făcut în ciuda exceselor în care-şi consumase cea mai frumoasă parte din viaţa sa. Faţa lui rămăsese încă proaspătă şi ingenuă, poate pentru că potlogăriile pe care le făcea el le lua drept fapte bune şi fireşti, mai ales că primea laude din partea tuturor. În acest cartier cel care era mai certăreţ, mai rău, mai mare hoţ era rege. Miguelito devenise într-o oarecare măsură şeful tuturor şi chiar şi cei mai în vîrstă îl respectau şi-i ştiau de frică.

Dintre tovarăşii lui din copilărie nu mai rămăsese decît Peteperro. Ceilalţi se împrăştiaseră: Pachulo, fără cămin şi familie, plecase pe neaşteptate undeva în necunoscut; Corto era de doi ani băgat la o şcoală de corecţie, pentru că fusese prins furînd o sticlă de lichior într-o prăvălie din centru; Sancho dispăruse într-un fel misterios; Rafael murise şi se presupunea că se sinucisese cu stricnină; Josué plecase fără să anunţe nimic nimănui; Inetti, pe care Miguelito nu reuşi niciodată să-l iubească, fusese înmatriculat într-o unitate din afara oraşului; Lios murise împuşcat de poliţie cînd încerca să atace o femeie pe o stradă dosnică, simulînd un furt de geantă. Pe el l-au plîns mult pentru că era un adevărat prieten. Acum mai rămăsese doar Miguelito şi Pateperro care obişnuiau să frecventeze împreună cabaretul Las Dos Palomas.

Din acest cabaret se scotea în fiecare noapte unul sau doi răniţi, iar cîteodată chiar cîte un mort. Discuţiile se iscau de la cîte o femeie şi se ajungea apoi la insulte, la pumni, la cuţite şi, în sfîrşit, la împuşcături. Cu toate acestea, localul înflorea ca prin minune, mai ales că femeile care-l animau trebuiau să cedeze patronilor un anume procent din cîştig şi o parte din conţinutul portofelelor furate de la clienţii beţi.

Acesta era cartierul după şase ani, iar acesta era Miguelito, după ce pierduse orice legătură cu onestitatea şi cu sentimentele nobile.

2

Noaptea străzile aveau un aspect sinistru. Pe la porţile caselor apăreau făpturi famelice cu ochi aprinşi ca nişte boabe de jăratic, sfredelind întunericul, cu trupuri slăbănoage şi plăpînde înfipte în inima tenebrelor; se întorceau din centrul oraşului la ore tîrzii, cînd terminau ciudatele îndeletnici ce nu mai constituiau, fără îndoială, un mister pentru nimeni. Femei cu buzele vopsite, cu feţele puternic măscuite cu pudră şi fard, rămîneau ore-n şir în lumina cenuşie a becurilor aşteptînd.

Copiii nu se jucau; aşezaţi pe pietrele trotuarelor îşi povesteau întîmplări care mai de care mai triviale şi mai monstruoase. Ceea ce ziua era groaznic, noaptea devenea tragic.

Deodată, o siluetă se desprinse din umbră, furişîndu-se spre casa lui Eufrasio. Lumina palidă a unui bec pus sus, deasupra acoperişurilor, abia descoperea o figură cu trăsături bine modelate, încadrată de bucle negre, rebele. Era Miguelito care se întorcea dinspre centrul oraşului.

Meşterul îi dăduse cheia ca să poată intra în casă la orice oră după ce-şi termina obişnuitele ocupaţii nocturne. Miguelito nu mai bătea la uşă, intra ca un stăpîn.

Aşezat pe un taburet, Eufrasio era adîncit în lectura unui ziar comunist.

— Ce-ai făcut azi?

— Pe trei bucăţi am pus mîna.

— Ai reuşit?

— Da.

Miguelito scoase trei genţi voluminoase şi le puse pe o măsuţă joasă sub ochii avizi şi cruzi ai lui Eufrasio.

— Nimic altceva?

— Ce mai vroiai? De ce nu ieşi la lucru dacă ţi se pare puţin?

— Ai avut probleme? întrebă, îndulcindu-şi vocea.

— Nu, sau mai bine zis, da. Cel cu geanta neagră, şi arătă spre cea mai modestă dintre ele, dar care părea cea mai plină dintre toate, cînd îşi dădu seama că-i lipseşte începu să strige cît îl ţinea gura. Ne aflam într-un autobuz. Şoferul opri şi ceru percheziţionarea. Atunci, profitînd de starea aceea de derută am coborît pe uşa din spate.

— Să vedem cum ne-a mers astăzi.

Eufrasio îşi plimbă degetele cu lăcomie peste cele trei genţi şi o înhăţă pe cea mai mică.

— Cred că ştii că tot ce se cîştigă se împarte, îi aminti Miguelito.

— Da, omule, da, ştiu.

Meşterul îmbătrînise foarte mult. Ridurile se înmulţiră în jurul ochilor şi a gurii, iar părul rărit căpătase tonalităţi pronunţat cenuşii.

Deschise prima geantă şi abia-şi reţinu o înjurătură : conţinea doar un peso.

— Numai un peso ? Nimic altceva ? întrebă Miguelito uluit. Puteam să jur că avea pe puţin cinci sute de pesos. Să-l fi văzut cum arăta ! M-a păcălit, ce mai...

— Ai grijă, să nu ţi se mai întîmple aşa ceva că n-avem timp de pierdut !

— Deschide-o pe cealaltă.

Văzînd că Eufrasio întinde mîna spre geanta neagră, cea mai umflată, îl opri :

— S-o lăsăm pe asta la urmă.

Bătrînul ascultă. O luă pe următoarea. De data asta înjurătura nu şi-o mai putu înghiţi. Găsi înăuntru un bilet de un peso şi altul de cincizeci de centavos, o chitanţă girată în favoarea unui oarecare Moreno, un certificat jerpelit de cetăţenie, fotografia unei femei ştearsă de lacrimile ce-o udaseră de-a lungul anilor şi nimic mai mult.

— La dracu ! Dacă nici asta neagră nu e plină, mă las de meserie. Mai bine mă călugăresc, se revoltă băiatul.

— Nu dispera, Miguelito. Poate cu această geantă, şi Eufrasio o mîngîie cu degete drăgăstoase, ne vom scoate pîrleala.

Dar nici de această dată nimic. Doar zece centavos. Atît şi o scrisoare adresată unei femei numită Laura.

Miguelito se arătă curios să citească scrisoarea.

— Știi, băiatul care avea genta asta mi s-a părut o persoană onorabilă. Spun băiat pentru că abia îi mijea mustața. Să vezi ce scandal a făcut cînd s-a trezit fără ea. Probabil că era importantă pentru el.

— Toate bune și frumoase, dar noi avem nevoie de bani și nu de scrisori romantice și caraghioase.

— Nu te înfierbînta, omule. Poate mîine va fi o zi mai norocoasă decît azi.

Apoi, după o clipă de tăcere, Miguelito întrebă maliții:

— Vrei să-ți citesc scrisoarea?

— Citește-o. Se zice că femeile sînt mai curioase decît noi, dar și eu ard să știu ce scrie pe peticul ăsta de hîrtie.

Miguelito, luîndu-și o poziție de actor de mîna a doua, ba chiar de a treia, începu să citească scrisoarea aceea scrisă cu o ortografie măruntă și clară:

„Laura,

În sfîrșit m-am hotărît să-ți scriu. De trei ani păstrez tăcere și acești trei ani au fost pentru mine sfîșietori și triști.

Îți mai amintești după-amiaza cînd ai venit la noi în cartier? Avusese loc o procesiune la care luaseși parte și tu. Purtai pe cap un văl alb care te acoperea ca o spumă. De sub faldurile lui buclele tale negre alunecau acoperindu-ți umerii, în ochi para lumînărilor juca multiplicîndu-se, iar buzele roșii repetau cînturi pe care le sanctificai și le confereai eternitate.

Aceste imagini m-au urmărit mereu. Sînt trei ani de-atunci și încă mai sufăr în tăcere."

— Te interesează balivernele astea? întrebă Miguelito încrețindu-și fruntea.

— Continuă, spuse Eufrasio, cu ochii pe jumătate închiși, parcă evocînd un vis.

— Bine, cum vrei. Mie mi-e o foame de lup, dar dacă pe tine te hrănesc toate astea...

„După ce s-a terminat procesiunea, te-ai dus spre casă împreună cu mama ta. Te-am condus cu privirea-mi pătimașă pînă ce silueta ți s-a pierdut în zare. Din după-amiaza

aceea am început să simt pentru tine o dragoste atît de profundă, nemărginită, imensă şi pură cum nu mi-aş fi putut închipui niciodată c-ar putea exista.

Tu n-ai bănuit nimic. Cîteodată veneai la noi şi vorbeai cu verişoara mea, Helia. Eu eram acolo, prezent, prizonier al ochilor tăi, al vocii tale melodioase, al buzelor tale fragede şi, cînd, dintr-o dată, îţi schimbai privirea, vraja dispărea şi te simţeam în acelaşi timp atît de aproape şi totuşi atît de departe... pierdută ca însuşi orizontul care se îndepărtează pe măsură ce înaintăm în întîmpinarea sa.

M-am îndrăgostit de ochii tăi negri ca fructele coapte din crîngurile copilăriei mele, m-am îndrăgostit de părul tău închis şi dens ca un cuib de întuneric parfumat, m-am îndrăgostit de buzele tale tremurătoare şi timide de care sărutările s-ar apropia ca gînguritul porumbeilor fericiţi...

N-ai ştiut-o niciodată. Uneori pe buzele tale înflorea un zîmbet şi-atunci nutream speranţa că poate mă iubeşti şi tu. Surîsul tău era atît de pur, imaculat şi transparent încît prin el se întrezărea sufletul, dar în sufletul tău capricios şi liber ca pasărea cerului nu s-a găsit niciodată loc şi pentru mine.

Ai plecat... ai dispărut ca un vis, ca un parfum de roză risipit în vînt, cum fuge colibriul cînd se usucă vara caliciul de floare, cum se stinge trilul ciocîrliei istovită de cîntec.

Te-ai pierdut în imensitatea cîmpiei ca să-ţi umpli ochii cu soarele odihnitor al înălţimilor, ca părul tău să fluture liber răsfirat de molcoma adiere a vîntului din pampas ; ca mîinile şi trupul tău să se afunde în dezmierdarea apei, ca înconjurată de palmieri şi de luceferi, buzele tale să murmure şoapte revenite din gingaşa copilărie în timp ce sorb dulceaţa fructelor ascunse printre tufişurile populate de păsări albe ca norii candizi iviţi în penumbră. Ai plecat într-o zi din cartierul meu şi m-am temut că nu vei mai reveni niciodată."

— Să ştii, bătrîne, că eu nu mai continui cu neroziile astea. Simt că mă sfîşie foamea.

— Tu să citeşti mai departe scrisoarea, zise Eufrasio enervat că prin întreruperea lecturii s-a trezit brusc la realitate de pe tărîmurile înaripate ale fanteziei.

— Bătrîn imbecil, te ramoleşti din ce în ce mai tare. Poate începi să şi plîngi după ce am să termin de citit gogomăniile astea ?

— Taci din gură ! Dacă nu vrei să mai citeşti, dă-mi-o mie.

— Ai să ţi-o citeşti singur, tu care nu ştii nici măcar să silabiseşti ?

— Hai, Miguelito, citeşte... se rugă Eufrasio cu voce mieroasă.

Băiatul continuă posomorît lectura :

„Atunci m-am căsătorit cu Helia. Era tare bună şi era şi foarte frumoasă, mult mai frumoasă decît tine. Am iubit-o cu o suavă şi caldă tandreţe, iar într-o dimineaţă ploioasă de martie ne-am unit destinele pentru totdeauna. În poarta capelei am luat-o în braţe şi am sărutat-o ; amintirea ta rămăsese undeva, în mintea mea, ca un punct luminos, dar deja neînsemnat.

Am trăit un an învăluit în fericire. Dumnezeu ne-a dat un copil, un băiat frumos ca Helia mea ; frumos şi bun ca ea, pentru că această fată fusese concepută cînd mîrşăvia nu sălăşluia în tiparele după care a fost creată. Copilul creştea frumos, începuse să facă deja primii paşi, cînd ai apărut din nou tu.

Am asistat odată la o furtună în munţii ce împrejmuiau satul meu şi am văzut cum un trăsnet a despicat un cedru uriaş, aşa cum un copil frînge tulpina unui spic de grîu. Aşa a fost şi reîntoarcerea ta în viaţa mea. Cei doi ani şi ceva de absenţă s-au şters dintr-o dată şi trecutul mi-a apărut mai puternic ca oricînd, mai profund şi mai pur tocmai pentru că acum îmi este interzis să te iubesc.

Tu vii la noi în casă şi ţii în braţele tale virginale pe fiul meu ; între aceste braţe care se strîng în jurul trupului său ca nişte mlădiţe ocrotitoare. Îţi privesc rotunjimile de măr în pîrg ale sînilor tăi şi mă gîndesc că fiul meu s-ar

fi putut hrăni din aceste izvoare de viață și de speranță și că tu ai fi putut fi în locul bunei mele Helia.

Iartă-mă că-ți spun toate acestea, dar simțeam o nestăvilită nevoie să-ți scriu. Personal nu ți-aș fi putut spune nimic pentru că... pentru că sînt un laș. Acum știi! Constrînsă de imposibilitatea de-a se realiza vreodată, dragostea mea pentru tine a crescut. Te iubesc într-un fel sacru și sublim și vreau să știi că voi simți mereu astfel chiar dacă tu nu mă vei iubi niciodată. Nu-ți cer decît să nu ștergi din privire scînteia aceea de amiciție și de tandrețe cu care mă privești. Căci dacă nu mă poți iubi, măcar nu mă urî. Te iubesc! Asta este slăbiciunea, păcatul, greșeala mea.

Ce-aș mai putea face după ce ți-am mărturisit acest secret pe care am știut să-l păstrez timp de trei ani în fundul sufletului meu? Cum mai pot apărea în fața ta acum cînd mi-l cunoști? Mi-e teamă ca ochii tăi să nu reflecte un dispreț ucigător față de cel care s-a încumetat să ridice privirea spre tine, știind că această iubire este interzisă și condamnată de toate legile cerului și ale pămîntului.

Dar eu te iubesc cu veneratie; așa cum un sihastru iubește pe Dumnezeu, cu dăruire totală și necondiționată. Sînt numai al tău chiar dacă tu nu vei fi niciodată a mea, chiar dacă nu am nici măcar norocul de a-ți atinge mîna, de a-ți atinge pleoapele cu buzele mele, de a-mi potoli neliniștea cu sărutările tale. Te iubesc fără să-ți cer nimic, nici măcar să te gîndești la mine.

Oare asta te va supăra?

Nu știu. Poate mă iubești și tu, cu disperare, din celălalt capăt al granitei fixate de datorie. Pentru că ochii tăi, cînd mă privesc cu reținere pe sub înfiorarea genelor, îmi spun că sentimentele mele sînt împărtășite de tine. Poate treci prin aceleași torturi ca și mine...

Am ajuns la capătul puterilor.

Acum totul s-a terminat.

Cînd vei primi această scrisoare voi fi lîngă tine. Deși nu cu trupul meu păcătos, materie grosolană și trădătoare, ci cu sufletul care-ți va șopti aceste vorbe la ureche; cu inima mea care va bate la porțile inimii tale pentru a intra

şi a se contopi într-o esenţă unică de dragoste şi de fericire.

Niciodată nu m-am temut de moarte. Mi-am închipuit-o ca pe o prietenă care va veni să mă viziteze astăzi sau poate mîine, mai devreme sau mai tîrziu. Nu am pe nimeni care să-mi ducă lipsa. Doar Helia, buna mea Helia, va plînge după mine şi poate ochii fiului meu, care abia cunosc surîsul, se vor împăienjeni cîndva cînd îşi va aminti de această fugă a mea. Cei care mă iubesc vor fi în stare să mă ierte, tu de asemenea.

Cînd vei citi această scrisoare eu voi fi lîngă tine, Laura, contopit cu tine, purificînd aerul pe care-l respiri; sufletul meu va rămîne legat de trupul tău toată viaţa, voi fi îngerul tău păzitor şi voi îndepărta din calea ta orice pericol care ţi-ar putea-o ameninţa."

— Urmează semnătura, bătrîne. Vrei să ţi-o citesc şi pe asta?

— Nu e nevoie, răspunse Eufrasio, suspinînd. Să mergem să mîncăm. Mi s-a făcut şi mie foame.

3

În ziua următoare celei în care cei doi hoţi s-au păcălit cu cele trei genţi aproape goale, Miguelito se plimba prin centrul oraşului. Era îmbrăcat decent pentru că Eufrasio, cunoscător al firii omeneşti, ştia că o persoană îmbrăcată bine trezeşte mai puţină suspiciune decît un cerşetor în zdrenţe. De aceea băiatul era mereu elegant cu toate modestele lui mijloace şi putea trece drept un student provincial care, plictisit de studii a ieşit să se plimbe pe stradă, aşteptînd ora prînzului sau a cinei.

În faţa sa mergea un bărbat gras şi scund, blond şi afabil. Unul din acei străini care odată ajunşi pe acest continent se simt la fel de bine ca la ei acasă. Tînărul simţea că omul avea în geanta sa destui bani încît el să poată petrece

o noapte întreagă la cabaretul Las Dos Palomas, cu cea mai frumoasă dintre fetele de-acolo, şi să se bea whisky pînă la saturaţie. De aceea îl urmări cu multă atenţie, disimulînd, spionîndu-i toate mişcările, evitînd să-l piardă în mulţimea de trecători care la ora aceea umpleau străzile din centrul oraşului.

Străinul îşi vedea liniştit de drum ! Sub braţ purta o geantă elegantă din piele, frumos lucrată. Fuma dintr-o pipă lungă, iar întreaga lui înfăţişare trăda omul mulţumit de viaţă a cărui fire speculativă şi fără prejudecăţi dovedea preocuparea de cîştig şi de prosperitate.

Miguelito îl văzu intrînd într-un magazin şi crezu că şi-a pierdut timpul urmărindu-l. Totuşi după zece minute, acesta ieşi şi se îndreptă spre sediul Băncii de Investiţii, edificiul principal din sector.

Băiatul se gîndi că omul vroia să depună la Bancă o sumă importantă şi se hotărî să opereze înainte ca acesta să ajungă la destinaţie. Trecu în mare viteză pe trotuarul celălalt, îl depăşi pe străin, traversă strada din nou şi-i apăru în faţă din direcţie opusă.

În momentul cînd se întîlniră faţă în faţă, Miguelito scoase un strigăt de bucurie :

— Oh, bunul meu Camacho ! Iubitul meu unchi ! Şi-l îmbrăţişă strîns într-un acces de tandreţe.

Celălalt îl privi surprins.

— Pegdon, segnor, tumneavoastră cred c-aţi greşit...

— Oh, scuzaţi-mă ! Semănaţi atît de bine cu unchiul meu Camacho... Ştiţi că un student în mijlocul unui oraş mare este mereu în aşteptarea unei rude care să-i aducă veşti din oraşul natal, de la părinţi...

Străinul rămase uluit de vorbăria băiatului.

Acesta profită de moment ca să dispară. Se pierdu în mulţime şi, în scurt timp, se afla la cîteva străzi depărtare. Se ascunse apoi într-un parc ca să poată examina conţinutul genţii furate cînd îl îmbrăţişase.

Era plină. O deschise de mai multe ori şi nu-i venea să-şi creadă ochilor : era ticsită cu bancnote. În mod cert, era cea mai mare lovitură din viaţa sa şi pe care o realizase fără nici cel mai mic risc. Aşezat pe bancă, îşi satisfăcu

curiozitatea şi constată că geanta străinului conţinea opt sute cincizeci de pesos.

Oare să-i dea lui Eufrasio toţi banii ? Pentru prima dată îşi punea o astfel de întrebare. Niciodată nu se gîndise să-şi trădeze prietenul, cel care îi fusese un al doilea tată.

Cum să-l înşele pe meşter ? Bătrînul era foarte viclean şi putea citi şi cele mai ascunse gînduri. Dacă şi-ar fi dat seama că-l fură ar fi crezut că nu e pentru prima dată. Dar geanta era atît de ticsită încît nu s-ar fi observat că lipsesc bani ; puse două-trei sute de pesos în portofelul său, dosi apoi geanta în buzunarul interior al hainei sale şi se duse cu tramvaiul care lega cartierul său de centru.

4

— Cinci sute cincizeci şi doi de pesos, exclamă Eufrasio cu ochi strălucitori. Este cea mai mare lovitură din viaţa noastră, Miguelito. Dacă ne merge tot aşa în scurt timp vom fi bogaţi. Sau mai bine zis voi fi eu, pentru că tu...

— Eu ce ?

— Tu îţi cheltuieşti banii pe fleacuri pentru Mireya şi pe băutură la Las Dos Palomas. Nu cred că vei ajunge să ai bani. Eşti făcut să mori sărac.

— De azi voi începe să economisesc, zise tînărul şi Eufrasio nu înţelese dubla semnificaţie a cuvintelor.

— Ia-ţi partea ta, două sute de pesos.

— Aha ! Şi tu rămîi cu trei sute cincizeci de pesos ? Eu pentru cine muncesc ? Pentru mine sau pentru tine ? Am înţeles că totul se va împărţi în mod egal !

— Bine, cum doreşti, dar acum îţi dau o sută de pesos şi-ţi păstrez... Ah, da ! Ia o sută şaptezeci de pesos ca să-ţi cumperi un costum nou şi un ceas bun, cum ţi-ai dorit.

— Bine, bătrîne, bine. Banii pe care-i păstrezi tu sînt mai siguri decît mortul în groapă.

Miguelito întinse nesăţios mîna şi primi cei o sută de pesos în bilete de douăzeci.

— Astăzi nu mai fac nimic.

— Iar te duci la destrăbălatele alea ? Ar trebui să-ţi fie ruşine, Miguelito.

Băiatul ridică din umeri şi se îndreptă spre camera lui. Ascunse cei trei sute de pesos într-o cutie goală de conserve băgată într-o nişă în perete, locul unde-şi dosea el comoara, apoi ieşi pe uşă cu cei o sută de pesos în buzunar.

Seara începu deja să umbrească orizontul cu plumburiul nuanţelor ei. În înaltul cerului se ridicase luna albă şi mare multiplicată de bălţile drumului. Sosise ora amorului, a scandalurilor şi a beţiilor. Miguelito luă drumul spre cabaretul Las Dos Palomas.

— Unde te duci ? întrebă Pateperro întîlnindu-l pe Miguelito în drum.

— Haide bătrîne, te invit la un pahar.

— La cabaret ?

— Da, señor. Azi am bani ca s-o umplu de whisky pe Mimi a ta cît şi pe... Cum o cheamă pe micuţa aceea cu ochi negri şi părul blond ?

— Nana.

— Nu aşa se numea eroina uneia din poveştile pe care le citeam noi acum trei ani ?

— Ba da.

— Cît ţi-a trebuit pînă ai învăţat să citeşti ca lumea ? Îţi aminteşti cîtă răbdare am avut cu tine ?

— Îţi datorez foarte mult...

— Nu-mi datorezi nimic.

Celălalt tăcu mulţumit.

— Şi Bostazo unde e ?

— E cu Pite. Tu ştii că nu-mi place să am de-a face cu îmbecilii ăştia.

— Dar sînt subalternii tăi, ajutoarele tale.

— Ei nu mă respectă. Îţi mai spun un secret : Bostazo este îndrăgostit pînă peste cap de Nana.

— Aşa se explică multe lucruri, răspunse băiatul lăsînd capul în jos.

— Ai observat cu ce ochi mă priveşte nenorocitul ?

— Parcă ar vrea să te omoare.

— Dacă nu mi-aș lua niște precauții cred că ar fi capabil s-o facă, dar Nana este prea deșteaptă ca să mă schimbe cu el. Asta poate să-i dea rachiu sau bere, cu mărunțișul pe care-l fură de la bătrîn în cizmărie, dar eu în noaptea asta am să-i dau whisky pînă-o plesni.

— Bravo, Miguelito. Așa te vreau, bărbat !

Pateperro se bucură ca un copil căruia i s-a oferit o bomboană. În fond cei doi prieteni erau tot copii. Numai că erau copii mari și teribili, gata să înfigă oricînd cuțitul în spatele dușmanului, dacă era cazul.

Ajunseră în fața cabaretului. Pe peretele bine văruit atîrna la vedere firma : „Restaurantul Las Dos Palomas. Specialități pentru familiști."

Miguelito și Pateperro urcară pe niște scări întortocheate, întunecoase și lugubre ca de închisoare. Bătură la o ușă de la etajul al doilea și își spuseră numele. Ușa se deschise și în fața lor apăru o sală cu zece sau douăsprezece mese ocupate de o societate de cea mai joasă clasă ; oameni din lumea interlopă a orașului, care aveau fețele brăzdate de groaznice cicatrice și care stăteau cu mîinile pe pumnalele gata pregătite sub pelerinele grosolane, întovărășiți de femei de aceeași speță. Acestea aveau buzele vopsite în roșu aprins și sprîncenele date cu funingine și vaselină. Un chelner umbla printre mese într-un costum de dril protejat de un șorț ce fusese cîndva alb. Într-un colț al sălii luminile tonomatului proiectau raze colorate, iar în fața aparatului doi băieți stăteau gata să se încaiere pentru că unul vroia să se cînte o sambă iar celălalt o melodie mexicană. Interveni însă chelnerul și-i liniști.

Cei doi prieteni se așezară și ei la o masă liberă. Nu avură mult de așteptat și apăru Mimi, o fată înaltă și bine făcută, dar cu fața desfigurată de o cicatrice care-i străbătea tot obrazul stîng. Se așeză insinuantă lîngă Pateperro care începu să-i mîngîie părul unsuros, mirosind a briantină ieftină.

Miguelito îi făcu un semn Nanei care se afla lîngă Bostazo, în celălalt capăt al sălii. Fata, cunoscîndu-i generozitatea, se apropie imediat de el învăluindu-l într-o privire

drăgăstoasă şi în aceeaşi măsură pătrunzătoare, ca şi cum i-ar fi cîntărit buzunarele încît să-şi poată da seama pe cîţi bani poate conta în noaptea aceea.

Băiatul ceru whisky. Aici era relativ ieftin : un peso şi cincizeci de centavos suta. Băură. Miguelito mai ceru un rînd. Bostazo îl privea cu furie mîngîind pe sub pelerină prăselele cuţitului.

— Ştii, e gelos că te prefer pe tine, îi şopti Nana cu un surîs profesional. Dar cum ar putea să-mi placă un bărbat ca el ? Trăieşte din sărăcie. În schimb tu...

— Să nu-mi spui că mă placi pe mine, fetiţo. Ţie îţi plac banii mei.

— Ei bine, îmi placi şi tu şi banii tăi, zise ea cu o strîmbătură cochetă golind conţinutul paharului.

Aparatul atacă o rumbă şi Miguelito cu fata în braţe ocoli sala în dans graţios trezind admiraţia şi invidia celor de faţă. Pateperro mima şi el dansul lîngă Mimi, care era mult prea înaltă pentru el, dar fata îl iubea cu adevărat pentru că erau amîndoi stigmatizaţi de defecte : el infirm şi ea mutilată, ceea ce-i apropia aşa cum pe unii oameni îi apropie virtuţile.

Bostazo se ridică în picioare şi se îndreptă spre locul unde dansa Miguelito cu Nana.

— Îmi permiteţi... cavalere ? zise şi o apucă pe fată de braţ.

Miguelito, aprins de ofensă, îl îndepărtă cu un pumn zdravăn în plin obraz. Bostazo căzu peste un scaun care se nărui sub el cu mult zgomot. Chelnerul se văzu obligat să intervină.

După ce se termină rumba, cele două perechi se întoarseră la masă. Miguelito comandă din nou whisky. După jumătate de oră efectele alcoolului începură să se facă simţite.

Nana, tolănită pe masă, plîngea copleşită în mod comic de tristeţe. Mimi îi tot arăta lui Pateperro cicatricea şi-i vorbea într-un limbaj indescifrabil. Miguelito, cu faţa congestionată, gesticula violent scoţînd mereu la iveală bancnotele de douăzeci de pesos pe care le păstrase pînă atunci

în buzunar. Pateperro plîngea de mila prietenei sale şi de a lui însuşi.

Era exact momentul pe care-l aşteptase Bostazo. Cînd muzica începu un tango se apropie de masă şi, apucînd-o pe Nana de ambele mîini, o obligă să se ridice.

— Să dansăm, chiar dacă nu-i convine... dumnealui.

Miguelito sări în picioare. Îl apucă pe Bostazo de gulerul pelerinei şi i-l desprinse dintr-o smucitură, în clipa următoare îl aruncă pe băiat la pămînt. Femeile începură să ţipe şi să se refugieze pe după mese şi scaune în timp ce bărbaţii îşi pregăteau pumnalele gata să intervină, chelnerul nu ştia ce să mai facă să-i potolească.

Bostazo se ridică, scoase pumnalul şi se aruncă atît de rapid asupra lui Miguelito încît acesta nu mai avu timp să se ferească şi primi lovitura în braţ. Tînărul scoase un urlet de durere şi de furie. Apucă imediat o sticlă de la masa vecină şi o sparse cu toată forţa în capul lui Bostazo. Acesta căzu la pămînt cu obrazul şiroind de sînge. Oamenii săriră să-i despartă.

Miguelito se aşeză din nou la masă şi se lăsă îngrijit de drăgăstoasa Nana, care fusese în mod indirect autoarea scandalului. Din fericire, rana sa era superficială şi avea să se vindece în cîteva zile. Mai grav era Bostazo. Sticla îi spărsese capul în mai multe locuri, iar fruntea era traversată de o mare tăietură de la care va rămîne sigur cu o cicatrice. Nişte femei, mai miloase, îi dezinfectară rănile cu rachiu şi-i şterseră sîngele cu poalele rochiilor lor jegoase.

Nu se ivi nici un poliţist şi nici o autoritate care să sancţioneze în vreun fel delictul. Cum s-ar fi încumetat să vină ? Odată se iscă pentru un bărbat un scandal între două femei : una din ele scoase din jartieră pumnalul şi-i crestă adînc obrazul rivalei ei ; aceasta îi sparse în cap o sticlă şi toate cioburile tăiară cumplit faţa agresoarei. Ambele se aleseră cu răni foarte grave. Stimulaţi de atmosfera de scandal, cîţiva bărbaţi înarmaţi au tras focuri de armă la întîmplare ceea ce a atras după sine prezenţa poliţistului ce-şi făcea rondul pe acolo. Dar cum bărbaţii nu vroiau

ca nici un om al ordinii publice să-şi bage nasul în cuibul lor, îl îmbătară pe poliţist, îl legară şi-i înfipseră peste douăzeci de pumnale în trup, îl fixară apoi cu un satîr de uşa postului de poliţie din colţul străzii. De atunci nici un poliţist nu se mai încumetă să se apropie de împrejurimile cabaretului.

Continuară să se distreze ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Miguelito mai ceru whisky şi bău în neştire. Bostazo fusese dus acasă de un vecin cu care era prieten. Pite nu-şi făcu apariţia în noaptea aceea la cabaret şi mai tîrziu aflară că mama sa era pe moarte.

Pe la miezul nopţii localul se goli. Doar Miguelito şi Pateperro mai aveau încă multă băutură comandată.

5

Mireya era foarte preocupată de rana de la braţ a logodnicului ei. Chiar dacă nu era nimic grav, ea îi acorda multă atenţie şi îl oblojea cu dezinfectante şi pomezi de tot felul care lui Miguelito îi sporeau însă chinurile, dar vanitos ca orice îndrăgostit suporta cu stoicism tratamentul; suferinţa se lăsa observată doar printr-o paloare mai accentuată a feţei. Fata nu mai contenea să-i laude curajul, dar îl şi certa că se complăcea într-o companie atît de nepotrivită ca aceea a lui Bostazo şi Pite.

— Nu trebuie să te mai duci acolo, Miguelito. Cînd am să dansez eu în cabaretul din sudul oraşului, am să te invit în fiecare seară. Eu voi fi artista principală iar tu vei avea tot ce-ţi doreşti fără să trebuiască să plăteşti nimic. Voi avea eu de-ajuns.

— Tu, Mireya, dacă vrei să fii dansatoare, ai nevoie de îmbrăcăminte şi de bijuterii.

— Am deja trei costume. Dacă vrei, astăzi am să le probez.

— Bine, dar bijuterii ?

— Ai să-mi cumperi tu un colier. Eu am să-mi fac rost de o brăţară şi apoi cînd voi deveni cunoscută cadourile vor apărea ca prin farmec.

— Asta se întîmplă doar în filme.

— Dar filmele se inspiră din viaţă !

— Toanto ! Eşti mai mult decît toantă, Mireya. Aici nu sînt cabarete ca în Mexic. Vei vedea că în afară de dansatoare va trebui să fii şi picoliţă, iar mie nu-mi place ca logodnica mea să facă aşa ceva.

Fata lăsă privirea în jos flatată de ástfel de vorbe pornite din sufletul iubitului ei.

— Dacă vrei într-adevăr să te faci dansatoare, voi găsi eu mijlocul prin care să-ţi procur un colier.

— Asta vroiam eu să aud de la tine, Miguelito.

— Poţi să fii liniştită. Voi avea eu grijă.

— Vrei să mergem să vedem costumele ?

— Da, să mergem.

Miguelito, aproape vindecat de rana sa, o urmă pe Mireya pînă ajunseră într-o încăpere întunecoasă şi fetidă ; acolo era cuibul virginal al logodnicei sale.

Fata avusese de suferit din cauza despotismului mamei sale, doña Consuelo. Bătrîna dorea cu încăpăţînare realizarea proiectelor fiicei ei pentru că visa s-o vadă celebră şi să apară în filme, ca balerinele profesioniste despre care auzise. Cunoscînd firea delăsătoare a fetei, nu înceta s-o impulsioneze, s-o grăbească să-şi însuşească mai rapid lecţiile de balet pe care i le dădea un oarecare profesor Murat, un bătrînel chel şi libidinos care profita de situaţie pentru a-şi învăţa elevele cu totul altceva.

— Uite, asta e cea mai elegantă, cea pe care am s-o pun în seara premierei, zise ea scoţînd dintr-o cutie o rochie ornamentată cu paiete multicolore. Vrei să vezi cum îmi vine ?

— Oh, desigur, răspunse Miguelito căruia nu-i displăcea ideea de a-şi vedea iubita împodobită ca dansatoarele din filme.

— Întoarce-te cu faţa la perete, ticălosule, şi nu te uita la mine decît cînd am să-ţi spun eu.

Miguelito se întoarse supus. Îşi aruncă privirea pe fereastră examinînd cu atenţie înaltele vîrfuri ale colinelor, pierdute în ceaţa dimineţii, ridicate deasupra străzilor murdare ale oraşului.

Auzi foşnetul scurt şi specific al fermoarului care se deschide şi simţi o dorinţă nebună să-şi întoarcă privirea. Dar ce-ar fi spus Mireya ? Ar fi fost în stare s-o rupă dintr-o dată cu el, iar el era cu adevărat îndrăgostit de această nebunatică... Pe de altă parte, totuşi...

— Nu te întoarce, pungaşule !

Vocea părea că spune însă exact contrariul. Miguelito nu se mai putu abţine şi o privi, dar Mireya era deja îmbrăcată.

— Aha, hoţomanule ! Credeai că ai să mă vezi goală ? Te-am pus la încercare. Nu eşti cuminte, Miguelito ! N-am să te mai las să intri în camera mea.

Apoi, după o clipă de tăcere, timp în care îşi arboră unul dintre cele mai echivoce şi îmbietoare surîsuri, adăugă :

— Îţi place cum îmi stă ?

Rochia era crăpată din dreptul şoldurilor pînă jos în aşa fel încît să se poată vedea pulpele albe şi pline, picioare de adevărată dansatoare. Miguelito simţi o dulce ameţeală şi sîngele năvălindu-i în obraji.

— Te-ai înroşit. Semn rău, zise fata, slobozind un hohot de rîs care lui Miguelito i se păru plin de cruzime.

— Nu vrei să dansezi ? întrebă el.

— Fără muzică ?

— Chiar aşa...

Mireya începu să danseze aşa cum văzu că fac dansatoarele din filmele de proastă calitate. În mişcarea şoldurilor şi sînilor era ceva tulburător ţinînd seama că era totuşi foarte tînără şi în oarecare măsură frumoasă. Miguelito se gîndi că la cabaret, în lumina reflectoarelor şi în sunetele muzicii va fi cu adevărat splendidă. Şi-şi promise

ca din clipa în care va debuta Mireya la cabaretul Rosablanca să nu mai calce pe la Las Dos Palomas.

Fata se opri.

— Cum ţi se pare ?

— Foarte bine. Neaşteptat de bine. Patronul de la Rosablanca te-a văzut dansînd ?

— De două ori.

— Şi ce ţi-a spus ?

— Că am nevoie de bijuterii şi că atunci cînd le voi avea, voi putea începe să dansez acolo.

— Bijuterii veritabile ?

— Prostule, rîse ea. False sau veritabile, totul e să strălucească. Spectatorii nu se vor ocupa să le examineze.

— Eu îţi promit din partea mea un colier. Şi să ştii că mă voi ţine de promisiune.

— Îţi mulţumesc, Miguelito.

— Şi acum ce faci ? Mergi aşa pe stradă ?

— Ah, nebunule ! Vrei să mă dezbrac, dar am s-o fac abia după ce vei ieşi tu din cameră. N-am o părere prea bună despre tine...

La insinuarea ei, Miguelito a fost nevoit să se retragă. După cîteva minute l-a ajuns din urmă, era îmbrăcată în taiorul ei de stradă jerpelit.

— Acum du-te, Miguelito. Mama e în stare să mă bată dacă mă vede cu tine.

— Eu sînt prieten cu ea.

— Ştiu, dar bătrîna asta nebună vrea să mă mărite cu Murat, profesorul de dans. Ai auzit tîmpenie mai mare ?

— Nu vorbi aşa despre mama ta...

— Nu merită nici o consideraţie. Murat este un babalîc care-i şopteşte fiecărei fete cîte o...

— Aş fi în stare să-l strîng de gît.

— Ţi-ai murdări mîinile. Cred că de mai bine de cincizeci de ani nu s-a spălat.

— Ei bine, eu am plecat.

— Şi colierul ?

— Îl vei avea. Ţi l-am promis.

6

Miguelito se gîndi toată noaptea la promisiunea făcută. Şi-ar fi dorit să fie cel mai frumos colier care exista la magazinele din centrul oraşului. Mireya merita tot ce era mai bun.

După ce se retrase în camera sa, mai numără o dată banii din cutie. Erau două sute optzeci şi şapte de pesos. Mai trebuia să cheltuiască în după-amiaza aceea cîţiva pesos pentru pomezile necesare vindecării complete a rănii de la braţ.

Bostazo nu putu să vină să lucreze la atelier ceea ce-l nemulţumi foarte tare pe Eufrasio, mai ales că şi Pite apăru într-un tîrziu cu faţa cernită : mama sa murise cu o noapte înainte în urma unei pneumonii netratate la vreme.

Banii aceia nu-i ajungeau lui Miguelito ca să cumpere un colier fin din perle veritabile, din smaralde sau din diamante, iar fata trebuia să poarte o bijuterie autentică. Ea nu putea pune nimic fals pe trupul acela atît de frumos şi de ispititor, gîndea băiatul. Cu ochii închişi şi-o imagină aşa cum o văzuse în după-amiaza aceea. Pentru Mireya era în stare de orice. Chiar să ia în plină zi cu asalt un magazin de bijuterii de pe strada principală. Adormi visînd la această aventură.

Eufrasio îşi făcea în dormitorul său socoteala banilor, fruct al atîtor furturi. Ajunsese abia la o mie cinci sute de pesos. După ani de zile de *lucru*, iată rezultatul eforturilor şi al necazurilor ! La atît se redusese înverşunata sa ambiţie. Visase să aibă un castel, cu interioare mobilate cu un lux orbitor, un Cadillac ultimul tip... Îşi dorise să fie bogat, milionar, şi să se întoarcă apoi în cartierul lor mizer, unde unii îl disprețuiau, şi să-şi reverse ura asupra caselor turtite, asupra chipurilor cu ochii împăienjeniţi de foame şi furie bestială, asupra buzelor ofilite de viciu şi de mizerie... Dar toate astea rămîneau doar vise, himere irealizabile. Adevăraţi erau doar cei o mie cinci sute de pesos pe care-i păstra în cutia sa cu patimă, cu aviditate, cu hotărîre şi

cu evlavie. Banii săi nu reprezentau de fapt nimic, pentru că nimeni nu va ştti niciodată despre existenţa lor, iar el nu va ştirbi nici o centimă din ei. Nimeni, nici măcar Miguelito.

7

Băiatul reveni în centrul oraşului. Deşi nu-l mai durea braţul rănit, în ziua aceea nu se simţea în stare de lucru, era mai bine să se odihnească decît să fie prins. Hotărît deci să străbată străzile şi să privească vitrinele marilor magazine în căutarea unui colier, aşa cum şi-l dorea iubita lui.

Prin faţa ochilor săi se înfăţişau magazine în vitrinele cărora lucrurile de damă expuse ar fi înnebunit-o cu adevărat pe Mireya : pălării cu penaj viu colorat, rochii minunate, pantofi ornamentaţi cu briliante, cape de blană... şi se gîndi la efortul vînătorilor de leoparzi sau de foci, la suferinţele şi riscurile la care se expuneau pentru ca blana animalului, capturat cu sacrificii, să împodobească umerii unei milionare pe care niciodată n-ar preocupa-o istoria mantoului ei.

Continuîndu-şi căutările, Miguelito trecu şi prin faţa unor magazine elegante cu lucruri pentru bărbaţi şi se văzu ispitit de dorinţa de a-şi cumpăra un ceas scump, dintre acelea care costau două sute de pesos sau chiar mai mult, sau o cravată cu ac cu perlă, sau o pălărie care ar fi dat figurii sale energice aerul unui artist de cinema distins şi impetuos. Dar toate astea erau atît de departe ? De ce risca el continuu să fie capturat de poliţie şi băgat la închisoare pe mai mulţi ani ? De ce atîtea sacrificii în condiţii supraomeneşti dacă nu reuşea măcar să fie bine îmbrăcat şi să-şi poată cumpăra ce vroia ?

Urmară apoi magazinele cu aparate de radio şi televizoare şi Miguelito se simţi cuprins de ameţeală. Visa ca,

odată, în casa sa dintr-un cartier rezidențial să poată instala televizoare la capătul patului, în sufragerie, în birou, peste tot... Meseria învățată de la Eufrasio era cu adevărat rentabilă iar el spera mult de la ea. Probabil că timpul îi va rezerva o surpriză !

În sfîrșit, găsi și ce căuta : un magazin de cadouri rafinate, cel mai bun din oraș, situat la întretăierea dintre artera comercială cu cea principală.

Miguelito rămase uluit de prezentarea obiectelor din vitrină. Într-un colț se vedeau niște cercei, care aveau prețul de patru sute douăzeci de pesos, mai încolo un colier, un colier cum avea nevoie Mireya pentru debutul ei, dar costa trei mii două sute de pesos și Miguelito închise ochii în fața acestei tentații. În vitrină se mai aflau și alte bijuterii. Făcînd rapid o socoteală băiatul ajunse la concluzia că tot ceea ce era expus acolo valora pe puțin zece mii de pesos, iar vitrina nu era foarte bine asigurată. O proteja o rețea rară din oțel prin ochiurile căreia mîna sa putea intra cu ușurință. Toată problema era spargerea geamului...

Plecă spre casă împovărat de gînduri.

8

Eufrasio împărtăși imediat entuziasmul lui Miguelito. Norocul începea în sfîrșit să-i surîdă. Bijuteriile puteau fi vîndute într-un loc cunoscut de el, unde erau demontate, schimbată montura și revîndute apoi într-un alt magazin respectabil din centrul orașului. Manevrele acestea hoțești erau bine cunoscute meșterului.

— Miguelito, cred că ai o idee genială.

— Trebuia să-mi folosească odată învățătura ta, bătrîne.

Eufrasio rămase tăcut. Medită îndelung la amploarea afacerii, la avantaje și la riscuri.

— Cum să dăm lovitura ? Asta mă preocupă.

— Eu am venit cu propunerea. Acum găseşte tu calea de-a o realiza.

— Ajută-mă şi tu, Miguelito. Gîndeşte-te, peste şaisprece mii de pesos. Dar, dacă ne agaţă cumva sticleţii, avem ce face tot restul zilelor noastre !

— Tu nu pierzi mare lucru. Nu ai mai mult de cinci ani de trăit...

— În sfîrşit, nu de vîrstă e vorba. Să nu ne abatem de la problema noastră. Ceea ce trebuie să rezolvăm rapid este maniera în care vom da lovitura.

— De ce nu recurgi la Tijera [1] ?

— El pretinde jumătate, iar eu vreau totul pentru noi.

— Dar e foarte priceput.

— Prefer să lucrăm singuri.

— Şi dacă nu reuşim ?

— O să reuşim.

Tăcură. Eufrasio era foarte preocupat cum să ducă la capăt furtul cel mai important din toată cariera sa. Dacă vor avea succes, acesta va fi doar începutul pentru că vor pune şi altă dată în practică sistemul.

— Ascultă, bătrîne, zise Miguelito dintr-o dată iluminat de o idee, îţi propun un plan.

— Spune-l.

— Unul din prietenii mei... mai precis Lios, cel pe care l-au împuşcat sticleţii cînd l-au prins furînd geanta unei cucoane, mi-a povestit cum a dat el o spargere cu unul din tovarăşii lui...

— Adică ?

— Linişteşte-te şi ascultă. Cei doi prieteni au plecat împreună. Unul din ei avea în mînă o sticlă, iar celălalt o rangă de fier. Convenire ca la un semnal, să spargă concomitent unul sticla iar celălalt geamul În timp ce poliţistul, atras de zgomot, îl certa pe cel care făcuse cioburi pe asfalt, amicul său fura totul din vitrină.

— Miguelito eşti un geniu ! O asemenea înscenare nu mi-ar fi trecut prin minte nici dacă m-aş fi gîndit opt ani.

[1] Foarfece (sp.).

— Ei, ce zici ? Facem aşa ?
— Fără să şovăim nici o clipă.
— Mîine noapte ?
— Da.
— Deci cînd ceasul din turn va arăta douăsprezece şi jumătate tu vei da cu putere sticla de perete iar eu exact în aceeaşi clipă voi sparge vitrina magazinului La Feria. Mîna mea fiind mai mică va intra mai uşor prin ochiurile reţelei de oţel. Dacă vine vreun poliţist, începi să jeleşti sau s-o faci pe beatul...
— E în regulă, Miguelito. Pe mîine.
Cei doi hoţi se despărţiră liniştiţi că în sfîrşit puseseră la punct toate detaliile planului lor.
Fără ca nimeni să observe, o umbră se strecură afară pe furiş şi, după ce apropie cu grijă uşa atelierului, se pierdu în ceaţa străzii.

9

Bostazo aştepta nerăbdător în biroul secţiei de poliţie.
— Ţi-am spus că domnul comandant nu primeşte pe nimeni neanunţat din timp, îi explică un agent privind neîncrezător înfăţişarea de vagabond a băiatului.
— Dar este foarte important, domnule poliţist. E o problemă gravă.
— Atunci spune-mi-o mie, dobitocule !
— Domnule poliţist, trebuie să i-o spun personal domnului comandant.
— Ai răbdare că e foarte prost dispus şi cine ştie ce-mi spune dacă-l deranjez.
— O să vă spună şi mai multe cînd va afla despre ce este vorba, îi replică Bostazo pe ton ameninţător.
Tocmai în momentul acela se deschise uşa de la biroul comandantului şi în pragul ei apăru un bărbat slab şi galben ca o lumînare pe jumătate consumată.

— Agent Reyes, la mine în birou !

— Am înțeles, domnule comandant.

— Domnule comandant, stați o clipă, strigă Bostazo sărind de pe scaun și îndreptîndu-se în goană spre ușa tocmai pe punctul de-a se închide.

— Cine dracu... ?

— Am o problemă importantă...

— Cît de importantă ? întrebă bătrînelul cel uscat și cenușiu care părea ros de cine știe ce boală ascunsă.

— De viață și de moarte.

— Atunci intră. De ce nu l-ai anunțat, agent Reyes ?

— Păi... domnule comandant eu...

— Imbecilule ! Altă dată te bag zece zile la arest.

— Am înțeles domnule comandant, zise Reyes luînd poziție de drepți.

— Haide, intră în birou, i se adresă comandantul băiatului. Dar dacă vei bate cîmpii ține seama că te bag la închisoare pentru vagabondaj, corupție și hoție.

— Hoție, nu, generale ! Hoție, nu ! exclamă Bostaza regretînd parcă îndrăzneala de-a pătrunde tocmai în gura lupului.

— Vorbește mai puțin c-aici n-avem timp de pierdut, i-o tăie comandantul, închizînd ușa.

Jumătate de oră mai tîrziu Bostazo ieșea vesel și încrezător. Cînd trecu pe lîngă agentul Reyes îl îmbrînci intenționat, dar acesta nu replică.

În ochii săi, vagabondul acela devenise o persoană importantă.

10

Noaptea era neagră ca smoala. Nici o stea nu se zărea pe cerul acoperit de nori aducători de furtună. Dealurile care împrejmuiau orașul dispăruseră în beznă. Luna abia își

tîra potcoava-i palidă prin vălul des de nori, sfîşiind din cînd în cînd întunericul care se lăsa apoi mai dens.

Inima lui Miguelito bătea cu putere. Înainte, cînd se apropia de clienţii săi necunoscuţi pe care-i aborda după inspiraţie în scopul tainic de-a le fura genţile sau portofelele, o făcea fără scrupule, fără teamă ca şi cum ar fi mers pe un drum sigur şi cunoscut. Era vorba de sume mici : cincizeci sau o sută de pesos... Dar furtul acesta pe care şi-l propusese era de proporţii mari, de aproape şaisprezece mii de pesos, o adevărată comoară.

Încercă să-şi facă curaj. Imaginea fetei, a adoratei Mireya constituia cel mai puternic stimulent şi se jură că va trece peste teama de poliţie sau chiar peste gloanţe, dacă va fi cazul, numai ca în dimineaţa următoare la gîtul alb al iubitei sale să strălucească colierul.

— Mergem, bătrîne ?

— Încă nu !

Mai aşteptară două minute ocrotiţi de tenebre. Se auziră în sfîrşit răsunînd clar cele douăsprezece bătăi în miez de noapte.

— Să mergem, în numele diavolului ! zise Miguelito cu sarcasm.

Înaintară pe lîngă perete, de teama de-a nu fi zăriţi de vreunul din vecinii lor care i-ar fi putut pîrî la poliţie. Cînd ieşiră din cartier se luară de braţ ca doi buni prieteni care se întorc de la o petrecere.

Străzile erau pustii şi întunecoase. Lumina becurilor reuşea doar să dilueze ici-colo bezna.

Începu ploaia. Mai întîi cu picături mari şi grele urmate apoi de averse. Cădea torenţială, adunîndu-se în şuvoaie, precipitîndu-se apoi spre gurile de scurgere de pe lîngă rigole în jurul cărora se strîngeau în bălţi mîloase cu toată mizeria străzii.

Fulgerele biciuiau cerul urmate de bubuitul puternic al tunetelor ce se sfărîmau între pereţii cenuşii ai dealurilor.

Eufrasio şi Miguelito, fără să simtă că sînt uzi pînă la piele, îşi continuau drumul cu dîrzenia la care te împinge avariţia, dorinţa de putere şi de cîştig. Ideea riscului la care se expuneau era departe de a-i face să şovăie. Încre-

zători în succesul lor, doreau doar să se termine totul cît mai repede.

Fiecare avea planul său. Eufrasio se gîndea că cei aproape opt mii de pesos cît i s-ar fi cuvenit şi-i va depozita în cufărul său. Va aduna acolo o avere şi, cînd îl vor considera toţi bătrîn şi ruinat, va apărea măreţ şi triumfător pentru a-i umili, a-i face să se închine în faţa lui, în faţa puterii sale.

Miguelito nu se gîndea decît la Mireya. Cei trei mii de pesos, cît valora colierul, vor fi numai ai ei. De restul va chefui cum n-o făcuse niciodată ; va plăti mîngîierile Nanei şi va face cinste lui Pateperro, bietul lui prieten, care va rămîne mut în faţa generozităţii sale.

Băltile se umplură inundînd trotuarele. Apa intra şi ieşea în voie din pantofii celor doi hoţi, li se scurgea de pe şuviţele de păr lipite de frunte, aproape orbindu-i, o îndepărtau cu mîneca hainei şi-şi continuau neabătuţi drumul. Nimic nu-i oprea din cale. Nu se gîndeau că într-o fracţiune de secundă ar putea, eşuînd, să fie prinşi de poliţie şi să-şi piardă libertatea. Închisoarea era pentru ei ceva îndepărtat, aproape inexistent.

Furtuna se dezlănţuia fără încetare. La lumina galbenă a felinarelor, băltile din mijlocul drumului păreau harpe atinse de gemetele vîntului.

— Eufrasio, zise Miguelito aplecîndu-se spre urechea meşterului, ţi-e frică ?

— Puţin, veni răspunsul.

— Nu fi lipsit de curaj, bătrîne, în sfîrşit a sosit clipa cea mare ! Întotdeauna am crezut că eşti un laş şi-mi pare rău că trebuie să mă conving tocmai acum. Dacă mă faci să dau greş...

— Ei, ce vei face ?

— În loc să dau cu ciocanul în vitrină voi izbi în craniul tău de hoţ scrupulos...

Tăcură. Miguelito se înfioră cînd, la colţul străzii, începu să zărească primele litere ale firmei magazinului La Feria.

— Uite, bătrîne, ăsta e !

Se apropiară cu precauție. Ceasul din turn nu se putea distinge în întuneric.

— Cum facem ? Cît o fi pînă la douăsprezece și jumătate ?

— Nu prea mult. Am mers încet.

— Bine. Eu mă duc la locul stabilit. Dumnezeu să te aibă în pază.

— Cum poți vorbi acum de Dumnezeu, dobitocule, exclamă Miguelito evident enervat.

— Eu mă încredințez lui și tu n-ai decît să te duci la dracu.

Eufrasio dispăru înghițit de întuneric. În lumina palidă a nopții Miguelito se lăsă fascinat de sclipirea bijuteriilor. Mireya va avea colierul. Va străluci pe pielea albă și mătăsoasă a gîtului ei. Fără îndoială, nici perlele n-ar fi stat rău între sînii plini ai fetei... Cu imensă tandrețe și ucigătoare intensitate își aminti scena de azi-dimineață, cînd Mireya dansase pentru el în rochia aceea de gală.

Iubita lui, dragostea lui, comoara lui... O iubea, în același timp, cu pasiunea aceea nobilă și brutală pe care o cunosc numai anumite suflete alese. O iubea atît încît pentru ea comitea acum o faptă ticăloasă și, mai mult ca orice, riscantă. Pericolul îl putea pîndi la orice colț după perdeaua impenetrabilă și intangibilă a întunericului.

Apucă micul ciocan și băgă mîna prin împletitura de oțel a grilajului. În clipa aceea se auzi bătaia ceasului din turn. Miguelito izbi cu ciocanul în geamul vitrinei. După o fracțiune de secundă se auzi și zgomotul sticlei sparte. Băiatul rămase contrariat, sincronizarea nu se făcuse așa cum sperase. Cele două zgomote nu se suprapuseră ; între ele s-a scurs o zecime de secundă, suficient încît să se audă două lovituri.

Miguelito băgă mîna prin geamul spart al vitrinei. O arsură stridentă îl făcu să se cutremure ; se tăiase în colții ascuțiți ai cristalului abia spart. Nu dădu nici o importanță incidentului și cuprinse în mîna sa rănită, dar avidă, colierul, obiectul iluziilor sale, al înflăcăratelor sale speranțe.

Auzi pași în spatele său. Se întoarse speriat. Era Eufrasio.

Îi întinse liniştit complicelui său colierul. Ploaia bătea cu furie şi probabil de aceea nu era nici un poliţist prin preajmă. Soarta nu le era potrivnică. Lumina becurilor era atît de opacă, aproape imperceptibilă, încît îi ferea de pericolul de a fi descoperiţi.

Băiatul continuă golirea vitrinei ; în sfîrşit depuse în mîna bătrînului ultimile brăţări cu diamante de o valoare fabuloasă.

Un fulger lumină toată strada. Bandiţii tremurară, dar liniştea se instală din nou. Peste cîteva secunde un tunet cumplit făcu să vibreze geamul spart al vitrinei.

Pe neaşteptate, o lumină puternică inundă toată strada. Mai puternică decît cea a fulgerului. Erau reflectoarele poliţiei. În aceeaşi clipă se auziră patru focuri, două de revolver şi două de armă de mare distanţă ; Miguelito şi Eufrasio se treziră înconjuraţi.

Ploaia nu se mai oprea, iar tunetele se amestecau cu blestemele izvorîte din miezul furtunii.

PUŞCĂRIIAŞI

...se deschise uşa, zgomotul spori, preschimbîndu-se într-un vuiet de glasuri care se strigau, se certau şi rîdeau.

(Lev Tolstoi, *Învierea, III, 9)*

CÎTEVA RAZE DE LUMINĂ PĂTRUNDEAU PRINtre ferestrele zăbrelite anunţînd ivirea zorilor.

Cei cinci bărbaţi, în uniformele lor vărgate, îngrămădiţi pe paie, se treziră aproape în acelaşi timp. Patru erau mai în vîrstă şi unul foarte tînăr.

Dintre cei în vîrstă unul se numea Roque. Avea părul alb, mustăţi lungi şi întoarse, iar dinţii îi erau stricaţi şi galbeni. Inspira mai mult neîncredere decît compasiune. Altul era Pedro, cel ce bolborosea mereu rugăciuni cu voce scăzută. Al treilea se numea Eufrasio, cizmarul adus acolo cu trei zile în urmă cînd fusese surprins pe cînd prăda un magazin de bijuterii. Cel de-al patrulea, în vîrstă cam de vreo patruzeci de ani, nu făcea decît să blesteme continuu viaţa, închisoarea, totul... dar în special femeile. Băiatul era Miguelito complicele lui Eufrasio la furtul de la magazinul La Feria.

Toţi erau îngînduraţi; doar Pedro, rupt de realitate, murmura înghenuncheat frînturi din Evanghelie şi din cînd în cînd versete cutremurătoare din Apocalipsă.

Lumina se cernea din ce în ce mai intens prin mica ferestruică. În scurt timp siluetele începură să capete contur. Miguelito stătea lîngă Eufrasio. În celălalt capăt al încăperii

se aflau Roque și Cezar, cel care blama viața, iar în mijloc se ruga bătrînul rămas acolo ca un zid între două forțe antagoniste.

Cinci minute mai tîrziu răsunară pașii gardienilor urmați de zăngănit de lanțuri, scrîșnet de lacăte și balamale ruginite și, în sfîrșit, scîrțîit de porți. Dinspre coridor vocile se ridicau într-un murmur crescînd transformat în proteste și înjurături la care gardienii răspundeau cu amenințări.

Lacătele celulei în care se aflau cei cinci deținuți clănțăniră. Ușa se dădu de perete și intrară doi bărbați. Unul era înarmat cu pușcă, pistol și baionetă, iar celălalt avea un singur pistol și un cuțit lung ca acela folosit la despicatul căpățînilor de bou.

Își rotiră priviri circumspecte prin celulă, lăsară apoi niște vase pe dușumelele murdare și ieșiră. Deținuții se repeziră la mîncare. Era o zeamă caldă rămasă probabil din ziua trecută. Se așezară toți în mijlocul încăperii și începură să soarbă lacomi.

Pedro ridică vocea și, transfigurat, declamă patetic rugăciunile sale. Miguelito privea uluit la bătrînul care vorbea atît de ciudat. Cuvintele lui rostite în mediul acela sunau profetic și straniu. Lui Eufrasio i se făcu teamă.

— De ce ne-au închis cu un nebun ? Pentru ăștia există balamucul.

— Nebun ? întrebă Pedro ca și cum vocea lui ar fi venit de undeva de departe, din adîncul unei alte lumi. Nebun ? Așa l-au numit și pe Isus pentru că iubea oamenii, pentru că-i săruta pe leproși fără să i se facă silă, pentru că vroia iertarea păcatelor, pentru că nu l-au putut înțelege...

— Ce-are a face Isus cu tot ce ne înconjoară ? întrebă Eufrasio deconcertat.

— Taci, frate, îi strigă Cezar energic. E mai bine să-l lași în pace. Cu cît îi pui mai multe întrebări cu atît mai tare se pierde în negura lui.

— Vorbele prind bine, vin ca un balsam, zise Roque suspinînd ; dinții ascuțiți ca de rozătoare ieșeau la iveală de sub pata gri a lungilor sale mustăți.

— Dacă-l vom lăsa, nu va înceta să bombănească toată ziua ! se oţărî Miguelito înspăimîntat de înfăţişarea bătrînului.

— Nu depinde de noi. Aşa vorbeşte el singur, îl anunţă Roque.

Cunoşteau toţi povestea băiatului şi-l priveau pe Miguelito cu multă simpatie, impresionaţi de tinereţea şi de aerul său nevinovat. Chiar şi Cezar din a cărui gură nu ieşeau decît blesteme, cînd vorbea cu el îşi mlădia accentele dure.

— „Şi astfel..." Pedro îşi continua citaniile sale...

— Să ne facem că nu-l auzim, propuse Roque. Dacă uneori cuvintele lui sînt calde şi duioase, cîteodată devin şfichiuitoare. Mă îngrozeşte omul ăsta. Pentru că-l cheamă Pedro, crede că trebuie să reformeze biserica şi să predice pînă va muri pe cruce.

— De ce l-au închis ? i se adresă Miguelito lui Roque pentru care simţea un fel de duioşie, amestec de respect şi de milă în ciuda aspectului de pungaş al acestuia.

— Nu ştie nimeni, nici chiar el însuşi.

— Întreabă-l dumneata, Roque, propuse tînărul.

— Am încercat de mai multe ori să aflăm ceva de la el, dar nu ne-a dat nici un răspuns.

— Să mai facem o încercare, zise Cezar.

— Ascultă Pedro, începu Roque, fiind cel mai în vîrstă dintre toţi, povesteşte-ne de ce te-au închis. Poate pentru vorbele tale... Te-au crezut nebun ?

— „Şi cînd îngerul a strigat..."

— Zadarnic, zise Roque descumpănit. De fiecare dată cînd îl întrebăm răspunde mereu la fel.

— Cred că l-au închis că-i nebun, zise Cezar. Să fie al dracului ! Moşul ăsta o să ne dilească pe toţi. Trebuie să cerem o altă celulă.

— Şi cine o să te asculte ? Am protestat destul că nu ne aduceau mîncarea cu regularitate.

— Cînd vom ieşi sîmbătă la vizită, voi găsi eu calea de a-l face pe director să afle că stăm aici cu un nebun.

Pedro parcă se trezise dintr-o dată şi, dîndu-şi seama că se vorbea despre el, zise :

— Nu, fraţilor, eu nu sînt nebun. Voi credeţi că eu mi-am pierdut minţile pentru că predic Evanghelia, pentru că spun adevărul şi pentru că sfîntul Ion vorbeşte prin gura mea. Lumea, fraţii mei, este pe punctul de-a pieri. Cînd va veni ziua aceea, am să vă văd tîrîndu-vă pe pămînt de teamă şi de remuşcare şi atunci vocea voastră va fi înăbuşită de sunetul trompetelor, iar stelele vor cădea pe pămînt ca nişte bucăţi de smoală şi-l vor scufunda, iar oamenii vor muri de panică.

— Taci, Pedro, nu mai vorbi aşa, zise Roque. Sîntem destul de chinuiţi aici. Lasă-ne măcar speranţa că vom ieşi într-o zi la lumină.

— De-aici veţi scăpa, fraţilor, dar nimeni nu va scăpa de judecata lui Dumnezeu. Dacă nu vă căiţi anii de închisoare nu vor şterge păcatele voastre şi sufletele vă vor fi mai roşii ca sîngele, ca sîngele pe care l-aţi vărsat.

Roque se cutremură, se simţi ca biciuit sub povara unui gînd. Cezar înclină capul neliniştit.

2

După eîteva zile de convieţuire în comun, toţi simţeau nevoia de comunicare. Aceşti nefericiţi îşi povesteau peripeţiile ca să-şi insufle unul altuia puţin curaj.

Eufrasio şi tovarăşul său au încercat primii să le spună cîte ceva despre ei. Miguelito pronunţă chiar numele Mireyei ceea ce regretă aproape imediat pentru că nu vroia să-i păteze amintirea vorbind despre ea unor astfel de oameni.

— Şi tu Cezar de ce te afli aici?

— E o poveste lungă. Poate altă dată...

— Şi Roque?

— Eu, dacă am să am chef, am să vă povestesc mîine. Acum mă simt foarte obosit şi închise ochii ca şi cum ar fi fugit de amintiri chinuitoare.

Se auziră din nou paşi de-a lungul coridorului. De această dată le-au adus nişte zeamă în care plutea o bucăţică de carne.

După ce-au terminat prînzul, s-au văzut iarăşi fără nimic de făcut. Viaţa le fusese aproape refuzată, iar moartea de această dată se lăsa aşteptată.

Roque, copleşit de amintiri şi de remuşcări, apăsat de regretul unui bine pierdut, părea întruchiparea durerii, o sculptură grotescă datorită mustăţilor sale sure şi a dinţilor săi proeminenţi. Cezar, zdrobit sub povara gîndurilor, blestema continuu tot ce era frumos şi bun în viaţă, iar Eufrasio şi Miguelito, care nu se gîndiseră niciodată că ar fi putut ajunge la închisoare, făceau acum cunoştinţă cu toată oribila şi tragica ei realitate. Pentru băiat toate astea erau peste puterile sale. Anii lui tineri, temperamentul său arzător pierdeau zborul înalt al unui orizont nelimitat şi trebuia să se mulţumească la mereu aceeaşi tovărăşie şi la cei cîţiva metri pătraţi care-i tăiau orice perspectivă.

Căzu seara. Lumina se retrase pînă dispăru cu totul în spatele gratiilor prin care pătrunsese cu cîteva ore mai devreme. Clipa destăinuirilor sosise.

3

Cezar începu să-şi povestească viaţa. Atmosfera rarefiată din celulă devenise mai apăsătoare din cauza întunericului. Notele unui cîntec pătrunseră împinse de vînt, invadînd încăperea cu nostalgii sfîşietoare. Copleşit de liniştea clipei, Cezar renunţă la cinismul său şi se lăsă condus de firul amintirilor.

Se întîmplă adesea printre cei închişi sau forţaţi să stea într-un spaţiu limitat să recurgă la confidenţe, ca şi cum ar căuta în afara lor consolarea pe care nu o pot găsi în ei înşişi. Lucrul acesta se observă frecvent în închisori, unde deţinuţii îşi povestesc crimele comise sau îşi propovăduiesc

nevinovăția, dovedindu-se sinceri în măsura în care sînt ipocriți în tribunale.

Iată povestea lui Cezar.

Trăia în ținuturile calde din nordul țării. Cultiva împreună cu tatăl său un teren de tutun. Foile erau strînse cu grijă și păstrate la umbra primitoare a colibelor, unde se uscau și se rumeneau ca pielea femeilor frumoase din aceste locuri libere și mîndre. Duceau apoi tutunul la oficiile companiei și-l depozitau acolo, primind banii cu care trăiau lunile premergătoare unei noi recolte.

Mama lui Cezar murise cu mulți ani în urmă. Familia sa era lipsită de atențiile mărunte, aproape insesizabile datorate prezenței unei femei. Cezar iubea pe atunci, cu toată ardoarea sa de țăran ajuns la vîrsta maturității, o fată din împrejurimi care însă nu-i împărtășea deloc sentimentele.

Într-o după-amiază, cînd el se întorcea de la birourile companiei de unde tocmai încasase niște bani, o întîlni. Ea se făcu că nu-l observă, continuînd să vorbească cu sora ei mai mică în compania căreia se afla. Cezar se jură atunci să o cucerească cu orice preț.

Se apropie de ea și o salută cu deosebită insistență. Ea îi răspunse. Începură să vorbească de minunata recoltă de tutun, de tatăl fetei — o chema Lelia — care-și pusese mari speranțe în recolta de sfeclă de zahăr ce se dovedea anul acesta mai bogată ca oricînd, de modernizarea fabricii de zahăr și încă de alte lucruri mărunte, legate de viața lor de țărani. Cezar se simți atunci înțeles și se crezu fericit și poate chiar iubit.

Două luni mai tîrziu o revăzu în viața satului. Lelia vindea portocale și Cezar cumpără atunci mai multe kilograme pe care le împrăștie apoi cui avea nevoie, pentru că nu știa ce să mai facă cu ele. Cînd vorbeau, Lelia revenea mereu la recolta de tutun, la colinele unde trebuia cultivată planta pentru a putea fi apoi transportată în locuri fertile, evitînd parcă să-i dea ocazia lui Cezar să-i vorbească despre dragostea lui.

Clipa așteptată sosi, așa cum totul se întîmplă la timpul său.

Vîntul răcoros al după-amiezii făcea să se aplece coroanele înalte ale arborilor spre oglinda transparentă a rîului. Se auzeau ţîrîitul dezordonat al greierilor şi trilurile suave ale păsărilor. Cezar o întîlni pe Lelia într-un luminiş la marginea izvorului. Avea părul revărsat în bucle smolite, răsfirate de vînt ca o pată intensă de întuneric, faţa albă şi palidă cum e cupa de anemonă, înlăuntrul căreia sclipeşte roua pură, iar trupu-i sensibil vibra ca o tijă de palmier arcuită la cîntecul vîntului. Era frumoasă şi proaspătă ca o adevărată floare tropicală.

Cezar îi vorbi atunci deschis despre dragostea lui. O făcu să înţeleagă că o iubea de mult timp în tăcere şi că ar fi fericit dacă ar face-o soţia lui. Îi ceru să-l urmeze, să fie lîngă el în bătălia pentru existenţă, pentru viaţă. Ei i se vor cuveni primii muguri dulci ai sfeclei de zahăr, primele pasiflore aurite, primele corole deschise de roua dimineţii calde de noiembrie şi, în sfîrşit, a ei era inima şi întreaga lui viaţă.

Lelia asculta această mărturisire ca pe un cîntec. După două luni erau deja căsătoriţi.

Trăiră cîtva timp o fericire completă şi totală ; dar plictiseala îi pîndea.

La început se iubiră nevinovat ca doi copii, apoi pătimaş ca două fiinţe însetate de dragoste şi de fericire. În nopţile poleite de lună, spuzite de stele şi presărate de licurici, se iubeau pe iarba parfumată a cîmpului, privind cerul care se răsfrîngea în apa neolintită a bazinului ; se iubeau în cîntatul monoton al greierilor şi al cosaşilor ; se iubeau în mireasma fînului, simţind în trup bucuria pasiunii. Patru luni au trăit departe de tot ceea ce nu se chema plăcere. Dintr-o dată, nebunia dragostei se stinse.

Într-o dimineaţă o găsi pe Lelia plîngînd.

— Ce s-a întîmplat ? Nu eşti fericită ?

Tăcerea ei o interpretă ca o confirmare. Da, Lelia nu era fericită. Fericirea se spulberase aşa cum se spulberă norii uşori de la orizont cînd se iveşte soarele. Totul fusese o iluzie şi, cînd s-a risipit visul, realitatea a năvălit brutală, goală şi teribilă.

Să trăieşti fără dragoste este mai rău decît să trăieşti cu ură. Cezar a înţeles şi el acest lucru. Din clipa aceea venea din ce în ce mai tîrziu la casa tatălui său unde se afla soţia sa. Pleca de dimineaţă cu o desagă de mîncare pentru prînz şi se întorcea cînd luna era deja foarte sus la orizontul senin al ţinuturilor tropicale. O găsea pe Lelia întinsă în hamac. După ce el se culca, fetei îi pierea somnul şi toată noaptea se gîndea la iluziile ei spulberate, la viaţa ei din trecut liberă şi plină de iubire şi la cea prezentă condamnată la indiferenţă şi supunere.

Cezar angajase un băiat ca să-l ajute la treburile de la fermă, să pregătească pămîntul pentru însămînţarea tutunului, să urmărească cum cresc mlădiţele ca apoi, odată înălţate, să le transplanteze pe alte locuri. Acest băiat de şaptesprezece ani, cu temperament arzător, cu trupul înalt şi bine făcut, frumos ca toţi fiii tropicului, sfîrşi îndrăgostindu-se de Lelia.

Începuse să-şi neglijeze treburile care îi erau destinate pe plantaţie, iar cînd Cezar se întorcea de la muncă observa că lucrul rămăsese exact aşa cum îl lăsase el la plecare, dis-de-dimineaţă. Dar nici o clipă nu s-a gîndit s-o suspecteze pe Lelia de infidelitate. Cum se putea aştepta la o asemenea lovitură cînd o credea atît de bună ?

Totuşi, ea îl trăda. Ceea ce fusese pentru băiatul numit Julio la început un capriciu se transformă apoi într-o adevărată pasiune, dintre acelea care se aprind repede şi violent poate tocmai pentru că sînt interzise. Lelia îi dărui lui Julio iubirea ei, iar acesta uită pentru ea de îndatorire, prietenie, teamă ba chiar şi de moarte, numai ca să păstreze această iluzie.

Cezar nu bănuia nimic. Femeia lui se culca în hamac, iar el în baracă. În timpul nopţii ea părăsea hamacul ca să-şi petreacă restul timpului sub razele de argint ale lunii în braţele lui Julio.

Într-un miez de noapte Cezar se trezi torturat de o durere cumplită de cap.

— Lelia ! strigă.

Cum nu-i răspunse nimeni şi nici nu-i auzi respiraţia, se ridică şi cu mîinile tremurînde atinse hamacul. Îl găsi

gol. Apucă atunci un cuţit şi ieşi în lumina albă a lunii.

Cei doi amanţi, pierduţi în lumea lor, nu auziră paşii grei ai bărbatului. Cînd ridicară ochii el era deja lîngă ei, foarte aproape. Lumina palidă a nopţii cădea pe lama pumnalului împrumutîndu-i reflexe de argint.

Nu se auzi nici măcar un ţipăt. Pumnalul pătrunse sub sînul stîng al Leliei şi fata rămase mută pentru totdeauna, pe buze mai plutea încă zîmbetul ei păcătos. Azvîrli apoi trupul neînsufleţit în undele pure şi strălucitoare ale apei. Julio reuşi să fugă.

Cînd Cezar îşi încheie emoţionat povestea, se auzi vocea lui Pedro răsunînd în liniştea solemnă a celulei:

— Nu trebuie să-ţi faci dreptate singur, frate. Voi nu aşteptaţi ca imensa şi infinita justiţie să se facă în împărăţia cerurilor. Voi omorîţi pe cei care vă insultă, uitînd că deasupra urii se află iubirea şi deasupra răzbunării iertarea.

— Bătrîne, în vinele tale nu curge sîngele aprins al tropicului. Nimeni nu poate rămîne nepăsător în faţa a ceea ce v-am povestit eu...

— Ar fi trebuit să-i ierţi.

— Niciodată! Să fie blestemată! zise Cezar.

— Nu te aprinde aşa, Cezar. Nu-l ştii pe Pedro, zise Roque împăciuitor.

— Apropo, nu vrei să ne spui şi tu de ce ai fost închis, întrebă Eufrasio a cărui atenţie era mereu atrasă de părul alb al deţinutului.

— Povestea mea este foarte tristă, murmură Roque, ridicîndu-şi ochii spre tavanul murdar al celulei.

Se întîmplase acum unsprezece ani. Era patronul unei mari prăvălii cu nume semnificativ, La Esperanza, singura în tot ţinutul acela montan şi frecventată de toată lumea. Negoţul mergea foarte bine. Roque trăia cu o femeie; o femeie rea care fusese cauza multor nenorociri. Îi spuneau Chata.

Cînd sosi în sat un circ, femeia a încercat să-l trădeze şi să fugă cu dresorul de cîini; el i-a descoperit perfidia şi a omorît-o dîndu-i să bea otravă. A fugit apoi. De şapte

ani plătea ceea ce făcuse şi încă mai avea mult de stat în închisoare. Fusese condamnat la şaisprezece ani.

Miguelito se sperie de crimele lor. Dacă toate astea fuseseră comise de aceşti delincvenţi, atunci ceea ce făcuse el era total lipsit de importanţă şi nu mai avea rost să le povestească.

Cezar omorîse din răzbunare, ca să-şi apere demnitatea de soţ. Aştepta ca judecătorul să pronunţe sentinţa şi credea că se poate considera achitat. Un bărbat care face o crimă, în aceste împrejurări, poate fi iertat pentru că legile sînt făcute ca să ţină seama de voinţa bărbaţilor, deci trebuie să fie în concordanţă cu manifestările sufleteşti şi cu obiceiurile acestora. Legile, care sînt făcute de bărbaţi pentru bărbaţi, nu puteau impune ceva care să depăşească forţa lor morală sau fizică. De aceea Cezar aştepta să fie pus în libertate de la o clipă la alta.

Roque omorîse şi el din răzbunare, dar nu ca să-şi apere onoarea, gîndea Miguelito, deoarece nu avea onoare cel care trăia cu o femeie în concubinaj ; în acelaşi timp şi crima sa era oarecum justificată.

Eufrasio şi cu el erau doi hoţi ticăloşi, banali, doi ambiţioşi, doi oameni fără ocupaţie obişnuiţi să trăiască din munca altora. Miguelito se considera vinovat în cel mai înalt grad şi de aceea încerca să-şi ascundă faţa de privirea pătrunzătoare a lui Pedro. Ochii i se înfundară în orbite, pierzîndu-şi strălucirea care îi făceau cîndva unici, mîinile începură să-i tremure din cauza febrei, faţa i se lungi, iar trăsăturile i se ascuţiră căpătînd un aspect de prematură îmbătrînire.

4

Cînd apăru în a şasea zi un gardian cu un catastif sub braţ, Miguelito era deja în stare de inconştienţă ; în delirul său reveneau de-a valma scene din copilărie în care se succedau orgiile cu delictele.

— Ăsta ce-are ? întrebă gardianul făcînd un semn de dispreţ spre băiat.

— E bolnav.

— Bolnav ?! Putori netrebnice ! Ca şi cum nu v-aş cunoaşte. Sînteţi în stare să mîncaţi şi săpun ca să vi se facă rău şi să dormiţi la infirmerie în paturi bune. Ticăloşilor !

— Este cu adevărat bolnav, zise Eufrasio cu voce rugătoare. Poate fi pe moarte.

Faţa gardianului rămase imobilă.

— Care dintre voi e Eufrasio Roncancio ?

— Eu.

— Şi Miguel Calero ?

— Tînărul bolnav.

Gardianului îi scăpă o înjurătură ordinară.

— Trebuia să mergeţi amîndoi la interogatoriu, dar văd că nu va merge decît señor Roncancio.

Şi, apucîndu-l pe meşter brutal de păr, îl făcu să se ridice.

— Haide !

Eufrasio îmbrăţişă cu o ultimă privire pe Miguelito apoi părăsi celula. O luă pe coridorul lung şi urît mirositor unde dădeau toate culoarele din aripa aceea a închisorii. În sfîrşit, ajunse într-o sală mare şi simţi în nări aer mai proaspăt. Acolo se aflau mai mulţi avocaţi, care citeau unor deţinuţi ordonanţe judecătoreşti, şi cîţiva gardieni. Secondat în de aproape, fu condus în faţa unui tînăr subţire şi palid, spectru al foamei purtată cu eleganţă.

— Aici e omul, domnule avocat.

— Dumneata eşti Miguel Calero ?

— Nu. Eu sînt Eufrasio Roncancio.

— Şi tovarăşul dumitale ?

— E foarte bolnav. Nu poate veni. V-aş ruga...

— Semnează aici. Dispoziţiile sînt ca interogatoriul să fie luat ambilor. Asta se va întîmpla astăzi după-amiază în clădirea mare a Tribunalului.

Eufrasio semnă şi îndrăzni apoi să adauge :

— În privinţa băiatului, cred că ar trebui să vină un medic, să-l vadă pentru că...

— Dumneata să fii gata la două după-amiază.

Funcţionarul ieşi. Eufrasio, cuprins de gînduri negre, căuta în minte o cale să iasă din impas, dar un ghiont puternic îl aduse la realitate.

— Ai înţepenit aici, señor Roncancio ? şi rîsul batjocoritor al gardianului veni ca o plesnitură.

Eufrasio îl ura crunt pe acest supraveghetor, dar nu numai el, ci toţi deţinuţii. Îl porecliseră Iuda. Mulţi dintre cei pe care îi chinuiseră şi fuseseră apoi eliberaţi, îl căutau să se răzbune. Juan Carlos ştia toate astea şi nu ieşea niciodată dintre zidurile închisorii.

Ajunseră la uşa celulei. De pe coridor se auzeau ţipetele lui Miguelito în delir :

— Nana, Nana tu eşti a mea sau te...

— Spune-i amicului cu febră să-şi mai măsoare cuvintele că altfel îl trezesc eu la realitate, strigă Juan Carlos, înbrîncindu-l pe Eufrasio în celulă şi încuind uşa.

— E mai rău ? îl întrebă meşterul pe Cezar şi pe Roque, care stăteau aplecaţi asupra lui Miguelito.

Pedro, în capătul celălalt al încăperii, era în aceeaşi stare de prostraţie din care nu dădea semne să-şi revină prea curînd.

— Da. A spus o mulţime de cuvinte fără şir : de nişte bani ascunşi, de un trandafir alb, de doi porumbei... Îi este mult mai rău, zise Cezar.

Fruntea băiatului ardea, iar faţa îi era umedă şi palidă.

Cînd veniră să-l ia pe Eufrasio la interogatoriu, Miguelito nu mai avea febră şi lăsa impresia că începe să-şi revină. Dar Pedro, trezit ca prin miracol, după ce se uită la băiat, constată cu groază că era vorba de febră tifoidă.

5

— Mergem mai departe ? îl întrebă Eufrasio pe gardian.

— Nu prea. Judecătoria e la cîteva străzi mai încolo.

— Ieşim în stradă ?

— Păi n-o să vină judecătorul la închisoare.

După ce gardianul spuse cîteva cuvinte santinelelor, aceştia se dădură la o parte, lăsîndu-i să treacă. Cînd poarta se închise în urma sa şi cînd primi îmbrăţişarea caldă şi dezmierdătoare a razelor de soare, Eufrasio simţi că se clatină cuprins de ameţeală.

— Oh, ce binefacere... De cît timp n-am mai văzut soarele...

— De mult eşti închis ?

— De cinci zile, mi se pare.

— Asta nu-i nimic. Ieri am dus pe unul care stătuse aici doisprezece ani.

— Doisprezece ani ? Dar ce-a făcut ?

— Şi-a omorît mama.

Gardianul acesta, gîndi Eufrasio, era mult mai bun decît Juan Carlos. Îi plăcea să stea de vorbă cu deţinuţii şi pe figura sa se citea multă milă şi înţelegere.

— Şi pe dumneata de ce te-au închis ?

— Pentru că m-au prins prădînd un magazin.

— Din centru ?

— Da. La Feria.

— Doamne Sfinte ! Magazinul cu bijuteriile cele mai scumpe din ţară... Şi ai reuşit să iei ceva ?

— Am fost surprinşi chiar asupra faptului.

— Atunci e mai rău.

— Regret mai mult pentru băiat, pentru Miguelito. Reuşisem să-l iubesc ca pe un fiu.

— N-ai fost singur ?

— Nu.

— Şi băiatul cîţi ani are ?

— Cam şaptesprezece ani, poate chiar mai puţin.

— Dacă ţi-e drag, cred c-ai să suferi cînd or să vă despartă.

— Să ne despartă ?

— Da. Pe el îl vor trimite la o şcoală de corecţie sau la închisoarea pentru minori.

— Deocamdată a rămas cu mine.

— Asta nu e posibil. Dacă are mai puțin de optsprezece ani îl vor trimite unde îți spun eu.

— Poate n-o vrea Dumnezeu.

— Pe el l-au interogat ?

— Ce să facă ?

— A fost la Judecătorie ?

— Nu. E bolnav.

— Am să mă duc să-i anunț să-l ia la infirmerie, dacă are nevoie de îngrijire.

— Are febră tifoidă.

— E grav. Mă îndoiesc că băiatul va rezista.

Dar văzînd figura tristă și preocupată a lui Eufrasio, adăugă ca să-l liniștească :

— Acum există medicamente, dar în închisoare... lucrurile bune sînt atît de scumpe...

Eufrasio nu se sfia că lumea întorcea capul după el ca să-l privească cu multă curiozitate. Erau pe stradă și, din fericire, era o zi cu adevărat frumoasă.

— Dumneata de ce ai furat ? întrebă gardianul pe neașteptate.

Meșterul, surprins de întrebare, rămase tăcut. Celălalt continuă :

— Dacă nu vrei, nu-mi spune, dar te-am întrebat pentru că eu... eu... Și amuți.

— Știi, este foarte greu de explicat. Unii fură din necesitate, alții din exhibiționism sau din viciu. În fine, sînt diferite specii de hoți. Eu am furat din ambiție.

— Nu de nevoie ? Familia dumitale nu murea de foame ?

— Sînt singur, nu am familie... cu excepția lui Miguelito care este fiul meu adoptiv.

— Oh ! Atunci de ce v-ați apucat de furat ? Am să-ți spun ceva confidențial. Eu sînt sărac, foarte sărac. M-am căsătorit de șapte ani și am deja opt copii pentru că au venit și cîte doi. Se pare că cine nu are noroc la bani are la copii ! În sfîrșit... Am și eu o soție care coase, mătură, gătește și în plus vinde și într-o prăvălie ca să cîștige cîțiva

centavos pe zi. De multe ori am fost şi eu tentat să fur, să-i fur pe cei bogaţi...

Tăcu, parcă simţind că mersese prea departe. Eufrasio îl examină cu interes sporit. Era foarte tînăr. Barba abia îi umbrea faţa dîrză cu trăsături bine proporţionate. Putea să aibă cam douăzeci şi cinci de ani. Şi avea opt copii!

O idee strălucitoare mintea meşterului. Vorbi din nou cu blîndeţe, insinuant.

— Gardienii au leafă bună?

— Nu. Cîştig doar o sută treizeci de pesos. Asta nu-mi ajunge cînd am nevastă şi opt copii.

— Ce-ai face cu o mie de pesos dacă i-ai avea? întrebă Eufrasio fără înconjur.

Celălalt avu o tresărire.

— Aş cumpăra o prăvălie în cartier, zise înseninat, gîndind probabil la imposibilitatea de a avea o asemenea sumă, şi aş renunţa la postul ăsta.

— De ce?

— Sînt scîrbit. Majoritatea gardienilor sînt răi cu deţinuţii, îi batjocoresc aşa cum face Juan Carlos. Eu nu pot. Mie mi-e milă de ei, poate pentru că sînt într-o stare la fel de disperată ca şi a lor.

— Dumneata pari un om mai învăţat, zise Eufrasio, impresionat de sinceritatea tînărului.

— Am făcut cîţiva ani la colegiul din B. şi eram pe punctul de a-mi lua bacalaureatul, dar oraşul îţi oferă atîtea drumuri înşelătoare şi rele... După aceea a trebuit să mă însor cu cea care-mi este acum soţie, altfel m-ar fi omorît...

— Şi părinţii?

— I-am uitat de mult. Nu vreau să-mi mai amintesc.

Străbătură o bucată de drum în linişte.

— Asta e clădirea.

— Cum te cheamă? Dacă vrei să-mi spui...

— Alberto.

— N-am să te uit niciodată.

Urcară împreună încet scările Tribunalului.

6

Cînd Eufrasio se întoarse în celulă, Miguelito nu mai era.

— L-au luat, bătrîne, l-au luat, zise suspinînd Roque.

— Unde ? întrebă meşterul cu sufletul cuprins de teamă, amintindu-şi ce-i spusese Alberto.

— La infirmerie.

— Cu atît mai bine. Să sperăm că se va face bine. Poate vom afla ceva despre el...

Tot în aceeaşi după-amiază veniră şi după Pedro. Doi bărbaţi îmbrăcaţi în alb intrară în celulă şi întrebară de el.

— Cine e Pedro ?

— Eu sînt, răspunse acesta ridicîndu-se în picioare. Eu sînt cel care aduce sufletele rătăcite pe drumul cel bun, eu cel care trezesc conştiinţele din haosul numit umanitate, eu cel care voi elibera omenirea din flagelul viciului.

— Luaţi-l !

— Unde mă duceţi ?

— Asta nu te interesează.

L-au apucat strîns de mîini şi l-au dus cu ei.

Cei care au rămas în celulă se simţiră mai singuri, mai abandonaţi.

7

Miguelito era foarte grav. Febra oscila continuu. Spre seară se urca mult. Cîteodată deschidea ochii şi, fixîndu-i în tavan, i se părea că acesta era deschis şi că deasupra lui se află imensitatea cerului, că nori mărunţi, ca o turmă de oi albe, treceau într-o interminabilă peregrinare spre eternitate. Se gîndi că sînt sufletele bunilor, Ramiro şi Jacinta, care dispăreau pe deasupra unei lumi de suferinţă,

binecuvîntîndu-l şi iertîndu-i păcatele. Se gîndi la el cît de rău fusese furînd oamenilor banii pe care-i aveau poate pentru copii, pentru părinţi sau pentru fraţii lor aflaţi în nevoie. Gîndurile acestea îl forţau să se teamă de pedeapsă. Cînd cădea din nou în delir, tenebrele puneau stăpînire pe el şi se simţea încercuit de monştri oribili, sau i se părea că se află în cabaretul Las Dos Palomas, dansînd cu Nana goală, înconjurat de nori negri care izvorau din ţigările beţivanilor adormiţi pe la mese.

Cînd se trezea se lăsa iar pradă remuşcărilor. Se gîndea la ultimile lui purtări, la cei trei cărora le furase genţile. În una găsise doar un peso. Poate posesorul ei era un tată de familie cu trei sau patru copii care a doua zi urmau să fie lipsiţi de bucata lor de pîine pentru că le-o furase el. Îşi aminti şi de băiatul acela palid şi disperat, posesorul scrisorii... avea în privire sclipirea de oţel a unei hotărîri ferme şi implacabile. Poate că acestuia îi făcuse un bine pînă la urmă... Băiatul se ducea în mod sigur spre cascada Tequendama ca să-şi îngroape amărăciunea sub potopul ei ucigător. Acum nemaiavînd scrisoarea, intenţiile sale luaseră poate o altă întorsătură. Dar îi făcuse oare un serviciu? Căzu apoi din nou în vîrtejul norilor care se împrăştiau fără contur, în imensitatea cerului de decembrie gol şi sticlos.

În a treia zi veni medicul. Îl examină şi apoi spuse ceva infirmierei. Miguelito, deşi epuizat fizic, reuşi să distingă totuşi frînturi din conversaţia lor; ceea ce auzi îl surprinse neaşteptat de mult.

— Pare să aibă vreo şaptesprezece ani.

— Aşa cred şi eu, domnule doctor, zise infirmiera, o biată fată cu obrazul gălbejit şi ciupit de vărsat.

— De ce l-au închis?

— Cred că e vorba de un furt.

— Nu este legal să ţină aici un copil. Asta nu e şcoală de corecţie şi nici închisoare pentru minori.

— Aveţi dreptate, domnule doctor.

— Am să vorbesc cu directorul. Băiatul poate fi reeducat.

După asta Miguelito nu mai auzi nimic ; îl cuprinse un somn vecin cu inconştienţa. Cînd deschise din nou ochii, afară se întunecase de-a binelea. Strigă :

— Eufrasio !

Se auziră imediat paşi uşori şi o siluetă albă se apropie de pat. Tînărul dădu un ţipăt : i se păru că e fantoma meşterului împuşcat de gardieni şi că ieşise din mormînt ca să-i facă cunoscută voinţa sa. Cea care se apropiase era o infirmieră bătrînă şi blîndă care avea grijă de bolnavi peste noapte şi care-i amintea de Jacinta.

— Ce vrei tinere ? Te simţi rău ? întrebă cu voce joasă şi băiatul crezu că este chiar bunica lui, îndepărtată şi dragă amintire.

— Unde mă aflu ?

— La infirmerie. Acum eşti mai bine.

— Doctorul a plecat ?

— A fost ieri aici, dar nu te-a consultat.

— A fost şi după-amiază.

— Nu. Ai dormit trei zile.

— Am dormit ?

— Ai zăcut aproape fără simţire...

— Cînd am să ies de aici ?

— Nu ştiu.

— Dumneata eşti bună că stai de vorbă cu un deţinut ca mine.

— Ce-ai făcut aşa de tînăr ?

— Un furt.

— Te-au condamnat ?

— Nu. Doctorul spunea ceva de o... şcoală de...

— De corecţie.

— Da.

— Aha ! Nu ai încă vîrsta să stai aici.

— Şi ce se face acolo ?

— Se învaţă munca cîmpului, mecanica, dulgheria...

— Eu nu vreau.

— Ţi-e teamă de muncă ?

Miguelito preferă să închidă ochii şi să nu răspundă.

După încă trei zile se întoarse în celulă. Zăcuse zece zile la infirmerie.

Toţi s-au bucurat cînd l-au văzut.

Eufrasio vorbise de atunci de două ori cu Alberto.

În ziua următoare a fost chemat Cezar şi nu s-a mai întors.

— Cred că l-au absolvit de pedeapsă, zise Roque, avea circumstanţe atenuante.

— Îmi pare bine că am rămas numai noi trei, spuse Eufrasio misterios. Aşa putem fugi mai uşor.

— Să fugim ! exclamă Miguelito. Dar cum ?

EVADAȚII

Nu se mai mișcă nimic ; trupul nu mai tremură ; rănile nu mai sîngerează.

(Zorrilla de San Martín, *Tabari* Cartea III. Cîntul V, 4)

O RAZĂ DE LUMINĂ, MESAGER AL ZORILOR, pătrunse pieziș în bezna celulei. Cei trei deținuți își întinseră mîinile și picioarele, ca să-și scuture amorțeala adunată peste noapte. Dormeau pe grămezi de paie împrăștiate pe cimentul gol.

— A sosit ziua mult așteptată, zise Eufrasio sărind în picioare. Nu trebuie să pierdem nici o clipă.

Miguelito îl ajută și pe bătrînul Roque să se pregătească.

— Vom reuși oare ? întrebă acesta clătinînd din capul albit. Dacă dăm greș ne-am învîrtit de niște ani în plus.

— Nu putem lăsa să-l ia pe Miguelito la școala de corecție, zise emfatic meșterul. Eu nu mă despart de el pentru nimic în lume. Și, cum am bani...

— Ai vorbit cu Alberto ?

— Da. A fost aseară pe-aici cînd l-au trimis să vadă cum au fost spălate latrinele. Am vorbit serios cu el ; vă asigur că am plănuit bine totul.

— S-ar putea să iasă rău, comentă Roque, clătinînd gînditor din cap.

— Dacă nu vrei să riști alături de noi, să știi că nu te obligăm, dar s-ar putea să nu se mai ivească o altă ocazie.

— Am să risc. Mai am încă mulţi ani de închisoare şi, dacă aştept să-mi ispăşesc toată pedeapsa, cînd am să ies de-aici n-am să mai pot nici să-mi mişc picioarele.

— Nu vreau să mă încurci, îl avertiză Eufrasio, privindu-l tăios. Cea mai mică şovăială poate compromite întreaga acţiune.

— Tu, Miguelito, ce zici? întrebă Roque privindu-l cu simpatie pe tînăr.

— Voi merge cu voi. Prefer să mor decît să rămîn aici închis.

Amuţiră. Paşi grei parcurgeau apăsat coridorul. În broasca ruginită cheia scîrţîi sinistru şi în prag se ivi o matahală cu faţa încadrată de perciuni laţi şi cu mustăţile răsucite mult spre urechi ceea ce-i dădea un aer fioros, de criminal; puse vasele cu mîncare şi ieşi, lăsîndu-i pe cei trei în mijlocul celulei, cuprinşi de nelinişte şi de suspiciune.

— Trebuie să avem curaj, zise Eufrasio, agitîndu-şi energic braţul drept. Trebuie să alegem: moartea sau carcera. Eu prefer moartea. Dar dacă reuşim...

— Unde ne vom duce? întrebă Miguelito cu ochii larg deschişi ca şi cum ar fi trăit un vis din care nu mai vroia să se trezească.

— Oriunde. Putem trece în Venezuela prin Llanos, zise Roque. M-am ascuns aproape un an acolo după ce-am omorît-o pe femeia mea.

— Cunoşti deci regiunea?

— Ca pe propriile-mi buzunare.

— Şi ne vei conduce pînă la frontieră?

— Da. Este cel mai bun loc pe unde putem scăpa.

— Eu am ceva bani; după ce voi plăti serviciile gardianului, îmi vor mai rămîne atît cît să putem înjgheba un negoţ.

— Şi vom trăi onorabil, nu-i aşa Miguelito?

— Cine ştie? Poate e mai bine să bagi mîna în buzunare străine decît să te omori muncind pentru cîţiva pesos.

— Nu vorbi aşa. Vom fi cinstiţi pentru că acum plătim pentru faptele noastre.

— Roque, am impresia cîteodată că te-a cuprins nebunia lui Pedro, zise Miguelito în silă, dar văzînd tristeţea umbrind faţa zbîrcită a bătrînului îşi îndulci vocea şi adăugă :

— Să nu crezi că m-am supărat pe tine. Şi eu îmi doresc să fiu liber şi să muncesc ca toţi oamenii cinstiţi.

Mîncară în linişte. Nu-şi puteau abate gîndurile de la ceea ce urma să li se întîmple. Evadarea... Şi apoi o altă viaţă. Fiecare din ei visa la o existenţă viitoare în care nimeni să nu-i mai privească cu suspiciune ca pe nişte fiinţe stigmatizate de diformităţi fizice sau morale. Miguelito, care prinsese simpatie pentru Roque, îl întrebă :

— Unde ţi s-au întîmplat toate necazurile ?

— În satul...

— N-am auzit de el.

— Este lîngă oraşul...

— Aha, înţeleg. De acest oraş mi-a pomenit mie cineva, dar nu-mi mai aduc aminte cine. Satul este foarte mic, nu ?

— Da, sau cel puţin aşa era cînd l-am părăsit eu acum... zece ani...

— O mai fi prosperat de-atunci.

— Se poate.

— Oraşul nu e departe de aici, nu ?

— La vreo douăzeci de kilometri.

Uşa se deschise dintr-o dată şi apăru Alberto.

Cînd le vorbi, în voce se simţea un tremur.

— Trebuie să mergeţi cu mine la Tribunal ca să vi se prescrie o hotărîre judecătorească.

Deţinuţii îşi schimbară preocupaţi uniformele jegoase.

2

— Să trecem mai întîi pe acasă. Cred că e mai bine să luăm pentru asta un taxi.

— Încă nu. Ne mai pot observa, zise Alberto a cărui inimă se zbătea ca o pasăre speriată. Să mai mergem o bucată de drum în direcţia Tribunalului.

Grăbeau paşii în mod inconştient. Li se părea că în urma lor. mărşăluia întregul personal al puşcăriei cu puşti şi bastoane şi că nu puteau ieşi pe străzile capitalei spre libertate, spre orizonturi nemărginite...

În faţă se aflau Alberto şi Eufrasio. Miguelito îi urma cu pas şovăielnic. Era încă slăbit de pe urma bolii care-l ţintuise la pat aproape două săptămîni. Roque îl luă de braţ şi-şi continuară drumul. Cum mergeau aşa sprijinindu-se unul de altul, cei doi puteau trece drept tată şi fiu, beneficiind de viaţă într-o caldă intimitate.

Eufrasio făcu semn unui taxi. Urcară. Şoferul îi privi cu surprindere, dar nu scoase nici o vorbă.

Meşterul îi dădu adresa atelierului său. Nu mai trecuse pe acolo de mai bine de două săptămîni. Se gîndi că şobolanii găuriseră cufărul şi că banii nu mai erau tocmai aşa cum îi lăsase. Deveni curios.

Traversară străzile principale, mai mult goale la ora aceea, cînd toată lumea era la lucru ; intrară pe o străduţă mai izolată şi în sfîrşit se aflară în cartier.

— Ia-o la dreapta, îi spuse şoferului.

Cînd maşina ajunse în faţa casei, Eufrasio adăugă :

— Aşteaptă aici o clipă.

Copii murdari şi aproape dezbrăcaţi se jucau cu mingea în mizeria străzii. Meşterul deschise rapid uşa şi intră în casă. Cuprinse în braţe cu veneraţie şi respect cufărul unde-şi dosise economiile. Îl deschise şi constată cu satisfacţie că banii se aflau acolo neatinşi. Îi strecură în buzunar odată cu un revolver negru şi ruginit. Îmbrăţişă cu o ultimă privire tot ceea ce trebuia să abandoneze poate pentru totdeauna ; ieşi în stradă şi se urcă în taxi.

Cînd erau pe punctul de a porni, Miguelito sări de pe locul unde se afla şi ceru şoferului să mai aştepte puţin. Intră şi el în casă şi scoase din cutia care îi servea de puşculiţă, cei două sute optzeci şi şapte de pesos păstraţi de la ultimul său furt.

În sfîrşit, taxiul porni.

Fără să observe şoferul, Eufrasio, care se afla pe bancheta din spate împreună cu gardianul şi cu Roque, numără în mîna lui Alberto cei o mie două sute de pesos, preţul libertăţii lor. I se adresă apoi pe ton natural:

— Iubite Carlos, nu ştii cît de fericiţi am fost astăzi că te-am întîlnit după atîţia ani de cînd nu ne-am văzut. Tatăl tău şi noi, fraţii tăi, avem acum ce povesti mamei noastre cînd vom ajunge la ţară: eşti în viaţă, te simţi bine şi eşti mulţumit cu slujba ta de la oraş.

Nimeni nu s-a dovedit surprins de spusele meşterului. Totul făcea parte din planul de a înşela suspiciunile şoferului.

— Papá, răspunse Alberto, nu uita ce te-am rugat să-i dai mamei şi spune-i să-mi scrie.

— Rămîi aici? întrebă Eufrasio cu degajare cînd s-au apropiat de închisoare.

— Da, frate. Trebuie să mă întorc la lucru.

Şi, îmbrăţişîndu-i pe fiecare, se despărţiră. Taxiul porni din nou.

Miguelito se gîndea pe drum ce le va spune Alberto cînd se va întoarce singur. Sau poate nici nu va mai trece pe acolo. Cu suma luată de la Eufrasio va fugi şi el cu femeia lui şi cu cei opt copii într-un oraş îndepărtat unde să nu-l cunoască nimeni. Băiatul constată astfel că sărăcia împinge la multe fărădelegi; înţelese mai ales că toţi oamenii au un preţ: mai mic, sau mai mare, ca nişte articole de calităţi diferite.

— Unde mergem? întrebă şoferul.

— Pe şoseaua asta înainte cîţiva kilometri...

Şi-au continuat drumul. După zece minute maşina fu trasă pe dreapta.

— Aţi evadat de la închisoare. Trebuie să chem dispeceratul să anunţe poliţia, zise şoferul şi desprinse un mic microfon ascuns între cutele pînzei cu care era capitonată uşa.

3

Eufrasio căută rapid în buzunar revolverul său negru, greoi. Gîndi că era momentul să acționeze și, îndreptîndu-l spre șofer, îi spuse amenințător :

— Dacă nu ne duci mai departe, te omor.

Acesta, pe ascuns, dădu drumul microfonului. Evadații nu observară nimic. Șoferul se năpusti apoi asupra lui Eufrasio : se auzi o împușcătură și un nor de fum puturos umplu aerul.

Cînd fumul se risipi, îl văzură pe șofer cu capul sprijinit de bordul mașinii ; o dîră de sînge îi străbătea fața prelingîndu-i-se spre rădăcina părului negru.

— L-ai omorît ! exclamă Miguelito palid și tremurînd.

— Acum să știi c-am pățit-o. Dacă ne prind ne dau pe puțin douăzeci de ani la fiecare, zise Roque.

— Doamne ! strigă Eufrasio cu revolverul încă fumegînd în mînă.

— N-avem timp de pierdut, strigă Roque cuprins de o subită energie, neașteptată la el. Știi să conduci ? îl întrebă pe Miguelito.

— Mă tem c-am uitat. Am învățat acum doi ani de la un prieten care avea un taxi în cartier, dar nu știu prea bine...

— Nu-i nimic. Va trebui să riscăm.

Cu mare greutate îl transportară pe șofer în spate. Miguelito trecu la volan și porni mașina care, pînă reuși să plece se opinti de mai multe ori. Cînd schimba vitezele urmau scrîșnete și înjurături de dezaprobare.

Curbele le lua cîteodată prea strîns, alteori depășea mijlocul șoselei și de cîteva ori au fost pe punctul de-a se ciocni cu mașinile care veneau din sens opus sau de-a se izbi de stîlpii de pe margine, dar puteau să înainteze și asta era important.

În spate, întins pe jos, şoferul se uita cu ochii larg deschişi fără să vadă nimic. Roque şi Eufrasio se străduiau să nu-l atingă nici cu vîrful bocancului, de silă, de teamă, de neliniște. Meşterul, fără să scoată o vorbă, se uita pierdut pe fereastră. Nu avea putere să mai gîndească. Mintea sa era învăluită într-o ceaţă ca aceea care ascunde vederii cîmpia umedă de rouă.

— Fii atent, Miguelito ! ţipă Roque acoperindu-şi faţa cu mîinile.

Automobilul se izbi de un dîmb şi fu pe punctul de-a se răsturna. Băiatul făcu o mişcare rapidă şi reuşi să redea stabilitate volanului, dar zgîrie puternic maşina pe partea stîngă.

Miguelito conducea de cinci minute, dar celor doi pasageri li se părea că trecuseră cinci ore ; în primul rînd pentru că se aflau permanent în pericol şi pentru că se simţeau fixaţi de privirea aceea imobilă care-i ţintuia parcă în boxa acuzaţilor.

Dintr-o dată, Roque îşi dădu seama de teribila lor greşeală.

— Imbecili ce sîntem ! Microfonul a fost deschis, deci la dispecerat s-a auzit totul. Închide-l, Miguelito !

Era prea tîrziu.

4

Cîteva minute după aceea, luînd o curbă bruscă, automobilul se dezechilibră şi se răsturnă peste nişte grinzi enorme depozitate pe partea stîngă a şoselei. Un zgomot crîncen de fierărie şi de sticlă spartă rupse tăcerea acelor locuri. Apoi totul intră în liniște ; din dreptul maşinii se întindea pe şosea o pată maronie, amestec de ulei şi sînge.

Roque ieşi primul. Avea cu siguranţă braţul drept rupt pentru că nu şi-l simţea şi îi atîrna moale şi inert ca un

incomod apendice. Faţa îi era tăiată în mai multe locuri de geamul făcut ţăndări. Cu mîna stîngă încercă, cum putu, să forţeze una din portiere, dar era atît de intrată spre interior şi înţepenită încît nu reuşi nici măcar s-o clintească, în ciuda eforturilor sale. La fiecare mişcare braţul rupt îl făcea să scrîşnească de durere.

Auzi gemete. Făcînd înconjurul maşinii distruse îl recunoscu pe Miguelito care, pe brînci, încerca să iasă de undeva de pe dedesubt.

— Ajută-mă !

Roque, cu mari eforturi, încercă să-l pună pe picioare. Tînărul avea faţa desfigurată. Fruntea era adînc tăiată de la un capăt la altul. Buzele aproape smulse apăreau ca o masă diformă de sînge şi noroi. Mîna stîngă dispăruse sub un văl roşu.

— Eşti lovit tare ?

— Nu.

Miguelito aproape nu putea vorbi din cauza tăieturilor care-i distruseseră maxilarul. Faţa lui apărea tragică, grotescă.

— Şi bătrînul ? întrebă cu greu.

Unindu-şi eforturile, folosindu-şi fiecare mîna mai puţin rănită, reuşiră să desprindă una din portiere. Ceea ce văzură înăuntru îi umplu de groază. Pe jos, deasupra şoferului mort zăcea Eufrasio, sau mai bine zis ceea ce mai rămăsese din el : o masă de carne sîngerîndă, zdrobită şi oribilă. Într-o parte, sub grămada aceea roşie şi informă, zăcea capul despărţit de trunchi. Ca o stranie coincidenţă şi ochii lui rămăseseră larg deschişi privindu-i şi blestemîndu-i de dincolo de moarte.

Cei doi rămaşi în viaţă, o rupseră înspăimîntaţi la fugă luînd-o de-a dreptul printre arbori şi hăţişuri, căţărîndu-se pe pante abrupte, departe de locul acela, departe de şosea, spre cărările ocrotitoare ale muntelui unde sperau să se ascundă, să-şi îngrijească rănile şi să scape de justiţia care-i ajungea din urmă.

5

— Eu nu mai pot, Roque. Rămîn aici, zise Miguelito cu o strîmbătură oribilă.

— Curaj, băiete, curaj. Trebuie să mai urcăm. Uite colo se vede o casă.

— Îmi tot spui asta de vreo trei ore.

— Se întunecă, Miguelito. Trebuie să găsim un refugiu. Nu putem rămîne o noapte pe munte, vom pieri.

— Mi-e foame.

— Şi mie. Vom căuta un adăpost, îl vom găsi cu orice preţ.

Îl ajută să se ridice. Rana de la mîna stîngă îi sîngera continuu. Cu siguranţă cioburile îi atinseră nişte artere. Cu mîna cealaltă îşi ştergea din cînd în cînd faţa de sîngele care-i înceţoşa privirea. Roque ca să-l îmbărbăteze, suporta cu stoicism durerile provocate de braţul rupt.

Drumul era impracticabil. Colţurile pietrelor, mult ieşite în afară, cînd erau atinse se desprindeau şi antrenau în cădere altele care se rostogoleau şi se loveau de trunchiurile copacilor scoţînd zgomote jalnice. Odată cu ele alunecau şi ei pe pămîntul arid, uscat şi ostil; se agăţau apoi din nou, o luau de la capăt deznădăjduiţi în căutarea unui adăpost unde să găsească puţină ocrotire.

Crepusculul se anunţa deja prin contrastul de lumini şi umbre care înconjura copacii. Cîteva stele sclipeau timid pe bolta înaltă şi goală a cerului. O pală de vînt rece se strecură printre ramurile eucaliptilor, scuturîndu-le frunzele. Cînd nu mai sperau nimic Roque zări, în sfîrşit, o colibă.

— Uite, Miguelito. Acum nu te mint, uite-o!

Speranţa spori forţele şi înaintară parcă mai repede. Cînd ajunseră în vîrful pantei şi priviră în depărtare, jos se zăreau nişte lumini.

— Sîntem aproape de un oraş, Miguelito. Coliba asta ne va adăposti peste noapte, iar mîine...

— Eu am să mor, Roque. Am să mor...

Bătrînul îl încurajă, îl ajută să înainteze pe drumul îngust, ferindu-l de spinii şi uscăturile care le zgîriau obrajii şi care se înfigeau ca dinţii unui cîine vrăjmaş în picioarele lor abia apărate de zdrenţele scorţoase de sînge închegat.

Roque bătu la uşă. Era de fapt un biet bordei făcut din vălătuci şi acoperit cu paie. Se vedea cît colo că locuitorii săi erau sufocaţi de laţul mizeriei. Erau probabil ţărani din aceia care-şi iubeau bucata de pămînt şi sperau să scoată după un an de muncă cîţiva cartofi şi cîteva căpăţîni de varză ca să le aibă ca provizii pentru anul următor.

Poarta se deschise şi apăru în prag un bărbat cu înfăţişare sălbatică, cu faţa brăzdată de muncă şi poate de ani, chiar dacă în părul său negru nu se vedeau încă fire albe. Cînd dădu cu ochii de cei doi care arătau atît de jalnic, expresia chipului său trecu de la surprindere la teamă şi, în final, se transformă în ostilitate.

— Ce căutaţi aici ?

— Señor, pentru numele lui Dumnezeu, am vrea să stăm doar o noapte şi să luăm puţină apă ca să ne spălăm rănile.

— Unde le-aţi căpătat ? Ce s-a întîmplat ? întrebă omul curios. V-aţi întîlnit cu banditii lui Aniceto care se-nvîrt pe aici ?

Roque se cutremură.

— Care Aniceto ?

— Un indian care timp de zece ani a fost primar în satul de-acolo şi acum s-a înhăitat cu nişte banditi şi umblă să prade casele unor amărîţi ca noi.

Roque se cutremură din nou, dar nu mai zise nimic.

— Lasă-ne să intrăm. Fiul meu este grav rănit.

— Da' ce-a făcut ?

— Păi... ne-am ciocnit. Ne-am răsturnat. Maşina a rămas acolo, jos.

— Şoseaua-i cam depărtişor...

— Accidentul s-a întîmplat pe la prînz.

Omul, bănuitor, se dădu deoparte şi-i lăsă să intre. În prima despărţitură a bordeiului nu se afla nimeni ; în cealaltă erau culcaţi ceilalţi membri ai umilei familii : femeia

lui Juan, așa se numea țăranul, și cele două fiice ale lor, Rosa de șaptesprezece ani și Maria de opt ani ; mai aveau o pereche de găini, un cîine și o pisică.

— Puteți rămîne. Apă aveți destulă. Fiertură nu mai avem, ce-a rămas a mîncat-o cîinele. Intră apoi în despărțitura cealaltă separată de rest printr-un fel de ușă făcută din cîteva găteje legate între ele și proptite cu un băț gros. Mult timp se auziră pași măsurați în spatele acestei despărțituri.

Roque spălă cu grijă rana lui Miguelito uitînd complet de sine și de durerea ascuțită din brațul său sfărîmat.

În sfîrșit, în zgomotul pașilor lui Juan, căzură într-o stare aproape de inconștiență ce nu avea nimic comun cu somnul dulce și reconfortant : abia mai simțeau înțepătura durerilor fizice și neliniștea chinuitoare a perspectivei viitorului.

6

— Rana e gravă, zise țăranul ridicîndu-se după ce se uită cu atenție la Miguelito.

Juan trecea drept vraci și așa se și prezentă lui Roque în dimineața următoare venirii lor acolo.

— S-a infectat rău. Are mizerie în ea.

— Ce are ?

— Murdărie, benzină și pămînt de pe șosea.

— Și nu se poate curăța cu apă fierbinte ?

— Nu, señor. Doar cu apă de flori, e cea mai bună.

— Păi, spală-l cu asta.

— N-am aici. Trebuie să cobor în sat.

— Cum se cheamă satul care se vede în vale ?

Țăranul îi răspunse și fața lui Roque se acoperi dintr-o dată de o stranie paloare.

— Și dumneata cu mîna asta ruptă cred că ai să faci cangrenă și ai să mori.

— Du-te în sat pentru ierburile de care ai nevoie, dar să nu pomeneşti nimănui că sîntem aici pentru că... nu vreau să afle soţia mea care locuieşte în capitală. Ar muri dacă ar şti ce ni s-a întîmplat.

— Bine, bine...

Cu paşi măsuraţi, ca un om care nu se grăbeşte deloc, Juan se îndreptă spre sat coborînd drumul îngust. Roque îl conduse pînă la o cotitură de unde putea privi nestingherit întreaga vale. Acelaşi sat unde trăise el atîţia ani... Se uită într-acolo contemplîndu-l îndelung; se întoarse apoi la Miguelito care abia mai putea deschide ochii umflaţi şi lipiţi. Hemoragia nu mai era aşa de mare, însă băiatul zăcea aproape fără suflare.

Roque se aşeză jos lîngă Miguelito şi în mintea lui se năpustiră pentru o clipă imagini de mult uitate. În acest sat cunoscuse el o femeie... o femeie rea, cauza tuturor nenorocirilor...

— Mor...

— Nu, Miguelito. Nu trebuie să disperi. Trebuie să ai încredere, să rezişti.

Soarele se ridicase sus în înaltul cerului. Femeia şi cele două fiice ale lui Juan îi priveau cu teamă şi silă. Cîinele, apropiindu-se, lipăi sîngele care se scursese din braţul lui Miguelito. Pisica, îndrăznind să dispute prînzul acela neobişnuit, primi o muşcătură straşnică, sări apoi în lături şi se ascunse în tufişurile din faţa casei umile, plănuindu-şi răzbunarea contra eternului ei duşman.

7

Juan discuta aprins cu primarul.

— Vă jur că par doi banditi scăpaţi din infern. Să fi văzut ce faţă avea unul din ei, parcă era carne tocată, şi celălalt cu mîna atîrnată... Şi mi-au spus să nu spun nimic în sat. Eu cred că e suspect, señor. În timpurile astea...

— Şi de ce n-ai venit azi-noapte, animalule ?

— Pentru că era întuneric şi mi-a fost frică...

— Laşule ! Să vezi că banditii ţi-au scăpat din cauza unui dobitoc ca Juan Lanas !

— Asta nu se poate, să ştiţi ! Nici nu se puteau mişca. Arătau foarte rău...

— De unde veneau ?

În clipa aceea se auzi un telefon sunînd, apoi o voce de femeie care strigă :

— Don Casimiro !

Primarul se îndreptă alene spre camera unde fusese recent instalat oficiul de poştă, telegraf şi telefon.

— Vă cheamă oraşul.

Casimiro stătu cîteva minute cu telefonul lipit de ureche apoi ieşi ca o furtună.

— Juan, în timp ce eu adun un grup de voluntari, tu aleargă, cheamă-i pe cei patru politişti. Nu trebuie să ne scape aceşti banditi. Au omorît doi oameni şi se crede că împreună cu ei mai este un gardian înarmat cu puşcă, revolver şi carabină care a părăsit închisoarea odată cu ei.

— Doamne sfinte, atunci sînt evadaţi ! se închină Juan îngrozit.

O luă apoi la fugă ca să îndeplinească ordinele lui don Casimiro. Satul era aproape acelaşi de-acum cincisprezece ani. Pe străzi, din loc în loc, erau depozitate mormane de paie. Piaţa, în schimb, fusese curăţată iar de unul din falnicii pini, care stătea ca santinelă implacabilă şi eternă, fusese legat un măgăruş. Biserica reconstruită îşi arăta turla măreaţă vopsită în alb.

O clipă mai tîrziu, patru politişti cu uniforme murdare şi cu înfăţişare mai mult de borfaşi decît de oameni ai ordinei se năpustiră în primărie, aplaudînd ca nişte copii cărora li s-a promis o reprezentaţie. Presimţeau ceva deosebit în graba cu care a trimis Casimiro după ei. Ceva extraordinar trebuie să fi pus în mişcare întregul ţinut. Probabil banditii lui Aniceto se pregăteau să atace din nou satul.

Primarul lămuri îndată lucrurile. După ce îi puse în temă cu evadarea şi cu celelalte detalii ale situaţiei, le zise :

— Să aibă fiecare cîte o puşcă şi cîte un revolver ! Este bine să aveţi şi gloanţe de rezervă pentru cazul în care ni se va opune rezistenţă. Nu uitaţi că au cu ei doi sau trei gardieni fugiţi care vor să facă un fel de revoluţie sau aşa ceva.

Întorcîndu-se spre cei trei voluntari, băieţi fără ocupaţie, cu înfăţişare neplăcută, recrutaţi din sala de biliard recent deschisă în sat în scop de pierzanie şi spre răul tuturor, le dădu instrucţiuni, ordonînd apoi poliţiştilor să ia din dormitorul său trei puşti vechi şi să le înmîneze acestor ajutoare improvizate.

Astfel echipaţi şi înarmaţi, ieşiră din sat îndreptîndu-se spre cărările ce urcau pe munte. În faţă se afla don Casimiro şi Juan, în urma lor, cu puştile în bandulieră, cei patru poliţişti şi cei trei voluntari, cu nasurile în vînt ca nişte cîini de vînătoare care au dat de urma prăzii lovite.

8

Pe drum Casimiro şopti la urechea lui Juan nişte cuvinte numai de ei înţelese. Amîndoi mergeau alături şi, cum poteca era îngustă, ţăranul, ca să nu rămînă în urmă, sărea peste tufişurile de scaeţi cu măciulii roşii-portocalii ce punctau întinderea verde-argintie a cîmpiei.

Cei patru poliţişti, mustăcioşi, cu figuri înfricoşătoare, glumeau între ei entuziasmaţi de nesperata vînătoare. Iar voluntarii, mai reţinuţi la început, dar antrenaţi de grupul gradaţilor, căpătară şi ei încredere, curaj şi gust de aventură.

Poliţiştii, experţi în acţiuni de acest fel, se lansau într-o spumoasă fanfaronadă subliniind cu competenţă planul care-l aveau de urmat, scoţînd în acelaşi timp în evidenţă eroismul de care dăduseră dovadă în ocazii similare, în alte regiuni ale ţării.

Juan se depărtă de grup şi primarul veni lîngă ei. Era de statură medie, chel, cu ochii gălbejiţi pe care-i învîrtea mereu în orbite. Ca semn al puterii, etala o centură de piele lată cu care se încingea pe deasupra pulovărului şi de care era atîrnat un revolver de calibru 44 pentru un schimb de două focuri.

— Totul este pregătit. Trebuie să-i prindem pe banditii ăştia vii sau morţi. E adevărat că ar fi mai interesant să-i omorîm, dar justiţia îi vrea vii, deci trebuie explicat că au opus oarecare rezistenţă, în sfîrşit...

Se făcu înţeles.

— Planul este următorul.

Le explică în cîteva cuvinte ce aveau de făcut, în timp ce Juan sărea ca un greiere din piatră în piatră, urcînd pe drumul sterp al colinei.

9

— Eu nu mai rezist, Roque, murmură Miguelito abia mişcîndu-şi maxilarul zdrobit.

— Trebuie să mai rabzi, fiule.

Dar şi Roque era la fel de disperat. Îl durea braţul rupt şi inert pe care şi-l imobiliza într-o faşă improvizată, dar durerile deveneau din ce în ce mai necruţătoare, iar culoarea violacee pe care o căpătase braţul confirma, pe bună dreptate, temerile lui Juan.

Mîna lui Miguelito aproape nu mai sîngera. Doar cîte o picătură groasă şi neagră se prelingea de pe degetele sale inerte şi cîinele se avînta de fiecare dată s-o lingă, pîndit la distanţă respectuoasă de pisică. Faţa băiatului era de nerecunoscut, era departe de-a se numi omenească : rana de la gură începuse să se înnegrească, să se infecteze, iar cea de pe frunte se umflase atît de tare încît părea că-i va desprinde pielea capului şi că lichidul acela puturos şi gălbui ce se scurgea din ea îl va orbi.

— Ce rău am făcut oare ? Ce rău a făcut băiatul ăsta ? se întreba Roque fără să-şi aducă aminte că el însuşi furase şi asasinase.

Rănile de pe faţa bătrînului, fără a fi grave, apăreau chiar mai urîte decît cele ale băiatului. Sîngele închegat pe crestăturile acelea adînci dădeau un aspect violaceu feţei sale tumefiate, iar lichidul care supura din ele se întindea ca o crustă urît mirositoare de fiecare dată cînd încerca să şi-l îndepărteze cu mîneca hainei. Ajunseseră două ruine, două resturi umane.

Juan intră fluierînd un cîntec ţărănesc.

— Ce mai fac bolnavii ? întrebă fără să-i privească.

— Rău, foarte rău, Juan, răspunse Roque.

— Cangrena aia o să vă omoare, v-am spus eu.

— Poate n-o vrea Dumnezeu.

— E mai rău, trebuie să plecaţi.

— Cum asta ?

— Primarul m-a chemat să-mi spună că are ordin să vă prindă şi să vă ducă la oraş...

— Şi cum crezi că vom putea pleca ? Nu vezi că băiatul meu nu poate să facă nici un pas ?

— Eu v-am anunţat. Vă priveşte ce faceţi.

— Juaan... !

Se auzi un strigăt puternic, repetat de ecou.

Ţăranul se simţi cuprins de tremur.

— Vine primarul, cu siguranţă. Oh, în ce m-am băgat, prostul de mine...

Se apropie de intrarea colibei şi se întoarse apoi înăuntru arătîndu-se foarte speriat.

— Aoleu, vin ! E primarul cu poliţişti înarmaţi cu puşti cu...

Roque sări în picioare şi se apropie cu precauţie de gaura care folosea ca uşă. Pe colină, răspîndiţi la oarecare distanţă, înaintau primarul, patru poliţişti şi încă trei în civil înarmaţi cu puşti.

— Ce să facem ? întrebă Roque cu chipul schimonosit de groază.

— Nu puteţi face decît un singur lucru.

— Care ?

— E mai greu... și am jurat să nu vă las să plecați...
— Spune odată, Juan, imploră Roque speriat.
Miguelito întrebă slab :
— Ce se întîmplă ?
— Ce să facem ? insistă Roque.
— Să fugiți.
— Cum să fugim ? Nu vezi că nu ne putem mișca ?
— Trebuie să fugiți.
— Juaann... Se auzi din nou vocea de-afară. Dacă nu ieși îți înconjurăm casa și-ți dăm foc.
— Ah, ce dobitoc am fost să primesc niște bandiți în coliba mea...
— Noi nu sîntem bandiți, Juan. Sîntem săraci, nenorociți.
— Acum o să mă nenorociți și pe mine. Unde vor sta acum femeia mea și copilele mele ? Și cîinele și pisica pe care o am de la mama...
— Lasă plînsul și ajută-ne. Uită-te dacă înconjoară casa.
— Și dacă mă omoară ?
— Uită-te !
Juan își scoase capul o clipă. Imediat urmă o împușcătură care-l făcu să se retragă înspăimîntat.
— Doamne sfinte ! Au înconjurat coliba și se apropie pitiți la pămînt. Erau gata să mă omoare, n-ai văzut ?
— Ce ne vor face dacă ne predăm ?
— Vă omoară.
— De ce ?
— Nu-l cunoașteți pe don Casimiro.
— Cine-i ăsta ?
— Primarul.
— Chiar crezi că ne vor omorî, Juan ?
— Mai mult ca sigur.
— Atunci trebuie să fugim. Nu știi nici o scurtătură ? Nu există nici o ieșire ?
— Păi... ar fi una...
— Și ce mai aștepți ! Haide !

— Vă spun doar pe unde s-o luaţi. Eu nu merg că mă omoară... Ce face femeia mea...

— Pe unde ?

— Uite : ieşiţi prin spatele colibei şi o luaţi pe drumul care se vede în faţă şi care duce la şosea. Poate găsiţi un camion. Totul este să ajungeţi pînă acolo.

Roque nu auzi ultimile cuvinte ale ţăranului. Ducîndu-se în colţul unde zăcea Miguelito, îi spuse :

— Haide, băiete. Vor să ne omoare. Trebuie să fugim.

Tînărul o porni ca un somnambul. Pierduse mult sînge, iar chipul său zdrobit inspira milă şi scîrbă în acelaşi timp.

Juan le arătă pe unde să se strecoare în spatele colibei.

— Fugiţi, fugiţi să nu vă înhaţe.

10

Se scurseră cîteva minute de cînd părăsiseră coliba şi deja simţeau gîtul ars de aerul tare pe care-l respirau. Miguelito deschidea mereu gura diformă ca să poată respira mai bine. Roque agita mîna sa sănătoasă ca să-şi deschidă drum printre crengile uscate ale pomilor ce străjuiau drumul îngust de munte.

Dintr-o dată Miguelito căzu la pămînt, icnind. Trăsăturile feţei se descompuseseră şi se făcu vînăt, apoi livid...

— Rămîn aici, Roque... Aici...

Dar nu sosise încă ceasul morţii. Roque îl ridică şi-l tîrî pe drumul abrupt spre şosea, spre libertate.

Tînărul se prăbuşi iar şi Roque fu nevoit să-l tragă la umbra unui eucalipt înalt care împrăştia în jur pătrunzătorul său parfum.

— Să rămînem aici, bătrîne... Eu prefer să mor... acum, imediat...

— Nu spune asta, fiule. Nu vorbi aşa.

Tăcură. Li se păru că aud paşi în urma lor pe frunzele uscate de pe cărare. Probabil îi înşela auzul.

— Nu ştiu ce sentimente ciudate ne-a unit, Miguelito, zise Roque care nu mai insista nici el să mai fugă. De cînd ai intrat în celulă mi-ai fost tare drag...

— Şi tu mie.

— Mă doare cînd văd că suferi, şi-i căzu o lacrimă.

— Să mergem, bătrîne... Să mai încercăm... Am prins puteri.

Se ridicară. Vor fugi cu disperare. Vor încerca să se salveze, să-şi redobîndească libertatea şi dreptul la viaţă.

Se auzi clipocitul apei care sărea peste pietre. Era cascada dintre arini. În scurt timp vor ajunge la izvorul unde, cu mulţi ani în urmă, oamenii satului veneau să ia apă proaspătă de băut şi de gătit.

Cei doi fugari îşi afundară mîinile în şuvoiul acela cristalin şi pur, îşi răcoriră feţele încinse şi buzele arse. Miguelito simţi o dulce desfătare, nemaiîntîlnită, ca şi cum o linişte cerească îl îmbrăţişa ca un fîlfîit de aripă. Începu să delireze din cauza pierderii de sînge, sau a halucinaţiilor aduse de moarte.

— Haide fiule, odihneşte-te. Mai avem încă mult de mers. O vom lua pe un drum mai lung, dar mai sigur.

Au pornit-o apoi de-a lungul izvorului pe unde creşteau printre pietre flori galbene şi roşii, albe şi albastre. Printre rădăcinile îngropate ale arinilor se zăreau risipite cochiliile sidefii ale puzderiei de melci.

Un arin răsturnat se arcuia ca un pod deasupra pîrîiaşului şerpuitor. Ieşiră la un luminiş unde soarele îi primi poleindu-le feţele şi împrumutîndu-le vigoare, curaj şi speranţă din uluitoarea lui energie.

— Vom începe o viaţă nouă, Miguelito, zise Roque apucîndu-l pe băiat de mînă. Eu am făcut mult rău, dar am primit o pedeapsă mult prea grea.

Merseră încet parcă nu se mai îndurau să părăsească luminişul acela unde soarele îi îmbrăţişa cu binecuvîntata lui strălucire. O împuşcătură ţîşni pe neaşteptate dintre

tufişuri şi glontele aducător de moarte trecu pe deasupra capetelor lor.

Nici nu se clintiră. Poate nici n-au auzit zgomotul împuşcăturii. Rămaseră ţintuiţi locului prinşi sub dominaţia unei stări de exaltare pe care o insuflă speranţa.

O altă împuşcătură ţîşni din cealaltă parte. De această dată glontele pătrunse în craniul lui Roque spulberîndu-i într-o clipă viaţa cu toate iluziile. Bătrînul căzu peste frunzele uscate şi treptat sub ele se întinse o pată roşie, vie, suptă de pămînt cu aviditate.

Miguelito se clătină deasupra lui ca o marionetă. Ochii săi, lipiţi de puroiul rănilor infectate, se roteau în jur fără să vadă nimic. Lîngă sine se făcuse un gol, dar nu înţelegea cauza acelei tragice senzaţii.

Un alt glonte îi pătrunse fruntea. Căzu şi el ca un spic secerat. Nu s-au mai ridicat niciodată.

Încă înainte de sosirea poliţiştilor, deasupra locului, unde zăceau cadavrele celor doi evadaţi, se ţesea o umbră în înaltul cerului ; corbii, în nesăţioasa lor precipitare, îşi scuturau penele ca nişte petale negre ce pluteau peste masa aceea informă.

Fernando Soto Aparicio (n. 1933), unul din cei mai importanți scriitori contemporani ai Columbiei, este autorul multor romane încununate cu prestigioase premii. În centrul scrierilor sale este situat omul în efortul său de a depăși vitregia unei existențe condamnate la exploatare și injustiție, la înstrăinare și ignoranță, trăind cu speranța dobîndirii libertății sociale și spirituale.

Romanul *Dezrădăcinații*, care în anul apariției a primit premiul „Nova Novis" (1960), este istoria crudă, dureroasă în care se reflectă destrămarea unei familii și odată cu aceasta a unei lumi : atrași la oraș de mirajul unui iluzoriu progres, țăranii își părăsesc pămîntul natal. Acești oameni, incapabili de a prinde rădăcini chiar și în zonele periferiei citadine, reprezintă drama miilor de ființe care populează marile orașe latino-americane.